This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

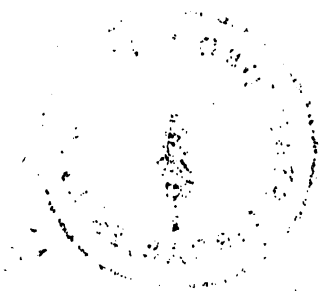

Jos. Hübner

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ
ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL TŘICÁTÝPÁTÝ.

SPISY JOSEFA KAJ. TYLA.

Druhé vydání.

SVAZEK SEDMÝ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1875.

JOSEFA KAJ. TYLA

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK SEDMÝ.

Braniboři v Čechách. — Svátky na Vyšehradě. — Vězeň v nové věži. — Statný Beneda, aneb: Založení kláštera Vyšehradského.

Druhé vydání.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1875.

PG5038
T9
1867
v.7

Veškera práva vyhražuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

BRANIBOŘI V ČECHÁCH.

Vypravování ze staročeských příběhů.

(Psáno roku 1847.)

Hluboká byla rána, kterouž dostalo království české na den sv. Rufa r. 1278, když to hrdinský král Otakar věrné — a soudci Věčnému budiž to žalováno! i nevěrné zástupy své na Moravě do vražedné bitvy uvedl, aby svého práva uhájil. Jinak ale bylo uzavřeno od věčnosti, a vítězný pokřik rozlehl se po straně císaře Rudolfa.

Klesnutím velikého Otakara nastal i pád českého národu. Osiřelá země stala se rejdištěm domácích nespokojenců a vnadidlem po kořisti bažících cizinců. Nikdy neotřásla, ba nepřevrátila se tak rub na ruby skrze zahynutí panovníka, jako po smrti Otakarově.

Dědic a nástupce trůnu, Václav Druhý, byl sedmileté pachole; z té strany nedalo se tedy žádné pomoci očekávati. Vdova královna chtěla ji u Rudolfa hledati a odevzdati mu poručnictví nad synem i prozatím správu nad zemí; jinak ale smýšlel větší počet pánů, jižto nevěřili Rudolfovi, za pramen všech nehod jej považujíce. Protivili se tedy smlouvě, kterouž královna s císařem uzavřela, a přidrželi se tím spíše Oty, markraběte braniborského, Otakarova sestřence, an jim Rudolf nemilými slovy hroziti začal, tento ale se čtyrmi sty ozbrojených jezdců k pomoci přitáhl a sám v čelo nově sebraného vojska se postavil. Avšak i Rudolf nelenil a vraziv do Čech, blíže Kutné Hory polem se položil. České vojsko stálo u Kolína a takž dělilo jenom něco málo země zase dvoje zástupy, ježto měly ještě jednou bitvou příští stav osiřelého království rozhodnouti. Nepřišlo ale k této bitvě zoufalé; oběma stranám zdálo se býti prospěšněji, aby se pokojně smluvily, než aby v nejisté hře ztratily, co již měly, anebo aby dobývaly, čeho ještě neměly. I stala se tedy mezi nima úmluva, dle kteréž poručenství nad mladým Václavem i se správou země na pět příštích let markraběti Otovi připadlo; císaři Rudolfovi ale dána jest náhradou Morava též na patero let, a děti

jeho Rudolf a Jitka měly býti zasnoubeny s dětmi Otakarovými, s Anežkou a Václavem.

Ale tato úmluva nepřinesla zemi žádného ulevení. Za posledních nesvárů mezi Otakarem a Rudolfem byli totiž někteří pánové čeští trestáni vypovězením a zbavením všech statků. Ti se začali nyní o to pokoušeti, aby svých bývalých majetností opět nabyli; jiní pak, jimžto byl druhdy zastavené královské statky Otakar pobral, pozdvihovali hlasu, o navrácení tohoto zboží volajíce, a jelikož nový zeměsprávce všemu podobnému požadování vyhověti nemohl a nechtěl: musely z toho rozličné spory, tření, svády, nájezdy a krvavé potržky povstati. Ale právě ty všeobecné různice zdály se býti dlouhému Otovi kalištěm, kdež mohl pohodlně loviti. Alespoň ze všech činů jeho vysvítá, že byl zisk a obohacení vlastního měšce hlavní jeho cíl a snažení. Proto hleděl, aby se v Praze pevně usadil a odtud, ze srdce veškerého království, jako hladový pavouk nitky své roztáčel. I opanoval město a učiniv se přitom i pánem hradu, rozehnal posud hojný a bohatý dvůr vdovy královny, kteráž měla vlastně jako paní v Praze seděti a do zrostu syna svého v ní vládnouti. Na to však se neohlédaje, obsadil Ota celý hrad královský lidem svým a zmocnil se na něm všeho zboží jako vlastního nábytku, ano opovážil se také chrám sv. Víta přepadnouti a obrance jeho zavražditi. Při tom nalezl arci velikou kořist; neboť nejen že byly poklady samého kostela bohaté, ale mnozí Pražané byli zde ukryli jmění své, doufajíce, že tady nejjistější ochrany naleznou.

I zděsila se Praha bohaprázdného násilí a v lidu povstalo veliké rozhořčení, a kněžstvo, jakož i jináče býti nemohlo, podněcovalo nenávist, i děly se veřejné sběhy; ale Ota vyhnal pak i boží služebníky z hradu královského, tak sice, že od těch dob po celá dvě leta žádná obět ve svatyni hlavního chrámu se nekonala, všechny služby boží přestaly, ano i všeliké zvonění umlklo.

Vdova královna, zbavena byvši nejdříve svého komonstva, svých úředníků a služebníků, musela pak i osobní svobody oželeti a s dětmi svými život jako pouhý vězeň v truchlivé samotě tráviti. Konečně ale zdála se i přítomnost její v Praze Otovi nebezpečnou — vždyť pak ještě dýchala, dýchala u prostřed lidu, kterýž velikého manžela jejího oplakával a

snadno ve prospěch její něco podniknouti mohl! — musela tedy i s dědicem království Prahu opustiti a na pevný hrad Bezděz nechati se odvezti. Bylo to v mrazivé noci před 26. dnem měsíce ledna leta Páně 1279, kdyžto královnu Kunhutu a děti její z bran Pražských na sprostém voze vezli, kterýž byl oblopen od cizích pacholků.

Nehodné a nelidské toto nakládání s rodinou nešťastného krále naplnilo srdce pánů českých velikou hořkostí; i učinili sněm a pozdvihli mužných hlasů, aby Ota mladého panovníka i s matkou z vazby propustil, do Prahy nazpět uvedl a v přirozených právech ponechal.

Sliboval to sice Ota učiniti, vyplnění slibu svého pak ale den po dni odkládaje, projevil patrně, že nechce slovu svému dostáti.

Ale vdově Otakarově, jež byla ducha živého a hrdého, stala se mezi tím tuhá vazba nesnesitelnou, i hleděla z ní vyváznouti. Za tou příčinou vyžadovala si čas po čase malé vyjížďky do Hradiště, na Mělník i do Prahy, až i konečně syna svého na Bezdězí v rukou věznitelů zanechavši, na Moravu odjela a tam pomoci hledala.

Avšak Ota, aby snad nemusel ozbrojeným rukoum vydati, čeho na něm žaloby a prosby vymoci nemohli, odvezl královského pacholíka do Kladska, sám pak uchýliv se do svých Branibor, vydal na své místo do Čech Ebrharda, biskupa braniborského, aby v nich vládl jako pán.

Za tímto novým správcem země přihrnulo se nyní náramné množství rozličných dobrodruhů, vábených daleko rozšířenými pověstmi o pokladech české země za časů Otakarových. Tito hladoví příběhlíci padli pak na český lid jako bič a metla; dovolovali si všeliké násilí, a páchajíce loupeže a vraždy, roznesli po krajích takovou hrůzu, že se nebranný člověk pouhého jména braniborského či brandeburského děsil jako pekla a všech jeho muk, až na to důvtipné hlavy i rozličné písničky skládaly.

Zatím se psalo již leto Páně 1280.

1.

Bylo u prostřed letního času a po parném dnu zapadalo slunce. Na lesnatých vršinách staročeské župy Rakovnické leskly se vrcholky hustého stromoví a pod větvemi začalo se smrákati. Na širokém temenu jednoho z nižších pahorků stálo dřevěné, dosti rozlehlé stavení, mající podobu venkovského dvorce a jsouc obehnáno silnou ohradou z hrubých netesaných klad; v ohradě se nacházela velká vrata, a před vraty stály dva staré jasany. Pod jasany bylo drnové sedátko a na něm seděly tu chvíli dvě osoby.

Byl to muž asi šedesáti let, ale ještě zdravého pohledu a statečné postavy; jenom dlouhé vlasy a husté vousy jeho byly již ku podivu bílé. Oděv jeho vypadal prostě a podobal se oděvu rolnickému; ale v tváři muže tohoto spočívalo tolik zkušenosti a moudrosti, že ho mohl každý na první pohled za člověka držeti, kterýž byl k něčemu jinému stvořen, než aby život v lesní samotě trávil. Vedle něho seděla mladá, spanilá dívka. I její oděv byl prostinký, zelená suknička a přes ni bílá kazaječka se širokými rukávy; ale vše bylo ouhledné, čisté a krásou jejího těla vyvýšené. Barva tváří jejích byla sice trochu osmahlá, za to ale u prostřed tím ohnivěji

prokvětlá. Černé oči její jen jen hrály a havranní vlasy visely jí po předu i na zad v silných pletencích. Okolo plných malinových rtů pohrávalo jí stálé usmívání, prozrazujíc veselou mysl a čistou panenskou duši.

Stařec hleděl dolů do trávnatého údolí, kteréž právě pod jeho nohama leželo, a nespouštěl ani oka s úzké pěšinky, kterážto houštím protějšího lesa jako hádě se vinula a k pahorku vedla, na němž osamělé stavení strmělo. Poslední sluneční paprsky padaly zrovna v tu stranu a osvětlovaly každý keř a každou větev; ale starcovo oko nemohlo přece postihnouti, co toužebně hledalo. — Dívka seděla u přeslice a hleděla si tenounké nítky; ale chvílemi pokukovala po starci. Ten si konečně vzdychl a položil hlavu na dlaň své pravice, kteroužbyl opřel o koleno. Dívka to zpozorovala a zastavila vřeténko. Potom tiše vstala a odešla do stavení. V několika okamženích se zase vrátila, nesouc knihu psanou na úzkých listech pergamenových. I usedla si zase a začala pak libozvučným hlasem takto čísti:

„— Toho roku na zvláštní přímluvu arcibiskupa Mohučského učinili jsou knížata říšská Rudolfa hraběte Habsburského německým císařem, aniž byl k volení povolán Otakar, král český, ačkoliv mu toho dle práva slušelo. I nesl toho Otakar velmi žalostně i všickni věrní přátelé jeho, poctiví Čechové; ale nepřátelé jeho, jakých měl mezi pány českými — neboť Pánu Bohu nasívá zlý duch vždy kouhol mezi pšenici — tito protivníci moci královské, kteráž jich prostopášnost na uzdě držela, ti se radovali v srdci svém. A když napotom král veškeré pány a rytíře k sněmu obeslal, aby se poradil, máli volenému císaři poddanost učiniti, jakož na něm požadoval bývalý hrabě Habsburský, kterýž byl druhdy ně-

jaké časy živ při jeho dvoře: tuť ovšem pozdvihli hlasů svých tajní nepřátelé moci královské, radíce, aby král nečinil poslušenství císaři, jemuž on při volení hlasu svého nedal, nýbrž aby král byl králem v Čechách a císař císařem v Němcích, i to bojovnému Otakarovi na paměť uvádějíce, kterak jsou Čechové, předkové jejich, císaře někdy od pomezí království českého odháněli."

Teď učinila dívka ve čtení malou přestávku a hodila okem po starci. Ten byl mezi tím hlavu zas pozvedl a seděl tu přímo, pozorně slova dívčí poslouchaje. „Tak jest!" promluvil nyní hlubokým hlasem. „Ještě je slyším, ty moudré rady, jak o to pracovali, aby velikého krále v nepřátelství s císařem uvedli, od něhož pošetilci napravení bujné a pyšné moci své očekávali! Zatím si hodili sami otěž na hlavu a vlekou nyní břemeno, jehož zbýti nemohou."

„Mám čísti dále?" ptala se dívka, vidouc potěšena, že se v starci nová živost probouzí.

„Čti jen, čti!" řekl tento. „Tys dobrá duše, já to vím, a ráda bys mou mysl na jiné věci upnula. Čti jen, mášli z toho radost." A dívka začala zase takto:

„ — Ale toho času byl při dvoře královském a mezi pány českými také člověk, jehož jméno bylo Ctibor, a kterýž byl i pro statečnost těla, i pro zdařilost ducha vzat na slovo, jakoby rod jeho byl nejšlechetnější. A člověk tento smýšlel s králem a pánem svým upřímně a znal dobře běh věcí světských, i měl zkušenost ve mnohých případech života lidského. A podle rozumu svého a hlasem srdce svého vedený povstal mezi pány a učinil řeč ku králi v tato slova: Zajisté vidí se mi býti potřebné, abysi přátelství držel s Rudolfem císařem a jemu se pokořil. Není žádná hanba pokořiti se vyš-

šímu a zvláště tam, kde toho rozum káže a potřeba všech věcí. A jakž medle mohl bysi Rudolfovi odpor činiti? s jakým prospěchem? s jakým následkem? Síly tvoje jsou zemdleny a rozdvojeny, a budešli chtít s císařem válku vésti, kdož mu na trůn pomohli, zajisté mu i v boji přispějí a na záhubu naši přitáhnou. Nepravím to, jakobych se bál anebo starosti měl o sebe; ale mám starosti o tebe, aby se ti nestal posměch nějaký. — Takto mluvil Ctibor, ale král poslouchal slova jeho s nelibostí, a pánové rozněcovali žluč jeho. Aj, ty hlavo moudrá! zvolal Otakar. Jsili tak bázliv, že se při pouhém pomyšlení na císaře chvěješ: tedy běž a skryj se před ním, abys nespatřil tvář jeho a já abych neviděl tvou! A v srdci Ctiborově zmohla se veliká lítost i šlechetný hněv; povstal opět a povýšeným hlasem ozval se takto: Křivdu mi činíš, králi a pane můj! že mě zapuzuješ, abys nevídal tváři mou, i poznáš toho zajisté. Není vždy lékař dobrý, jenž podává léky lahodné; ale podle neduhu musí udělovati také hořkých. Zpomeniž na to, jak jsem ti před dvěma lety radil, já sám jediný, abysi přijal korunu císařskou, kterouž ti knížata německá podávala, a ty opovrhnuv mou radou, učinil jsi podle řečí těchto, kteří tebe nyní k neposlušnosti ponoukají, a povrhnul jsi korunou. Dosti brzo pykal jsi a pykáš posud činu svého, a budeš jednou i toho pykati, co proti mé dnešní radě učiníš. Bůh tě osvětiž! — A takto řeč svou dokončiv, odešel, a od té chvíle neviděla v Čechách oko lidské tváří jeho. A to vše dálo se leta po narození Spasitele 1273.“

Dívka opět přestala, položila ruce s knihou na klín a čekala, až stařec promluví. — „Tys také lékař, kterýž hořké léky podává,“ řekl tento po krátké přestávce;

„mají ale dobrý oučinek. Já ti rozumím. Ráda bys mi vyhnanství ulehčila vědomím, že je nezasluhuji, protož byla také psána tato povídačka a vylíčena takovou osoby mé pochvalou, a v skutku jest nevinnost nejmocnější lék v každém protivenství. Ale já netruchlím sám nad sebou, a cokoli potřebuji, nalezl bych v sobě a v tobě, dítě mé! — jen kdyby země české nebylo. Ale bídný osud našeho království rozhořčuje dny mé, a žalost nad tebou, kterážto jsi měla jiné časy vídati, nežli ve skrytém přístřeší na pustých horách život mařiti: ta umenšuje počet dnů mých.“

„Aj, což ti, milý otče, napadá?“ zvolala dívka a padla mu okolo krku a zlíbala ústa jeho. Což nejsem po boku tvém šťastná? Mohu-liž míti krásnějšího hradu, nežli jsou tyto vysoké hory, a krásnějších čalounů, nežli je bujný trávník tamto v údolí? Ah — podívej se, podívej! já mám šťastné oči. Tamto jde náš Chotoun!“

A v skutku míhala se nyní při ubývajícím denním světle mužská postava jako černý stín po stráni. Byl to Chotoun, bývalý Ctiborův věrný soudruh na rytířských výpravách a písák v pokojných komnatách. Pádnými kroky pospíchal k lesnímu příbytku a dostoupil brzo na temeno pahorku. Byl silně rostlý, ramenatý muž, sotva padesáti let, v prostém oděvu, v dlouhé vlněné sukni, kteráž byla okolo života širokým řemenem stažena. Po boku měl meč a v ruce oštěp, o kterýž se při lezení na vrch také jako o hůl opíral. Celé jeho vzezření jevilo zdraví, sílu a velikou odvážlivost.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ řekl nyní silným hlasem a políbil Ctiborovi ruku, kterýž byl vstal a vlídně mu na přivítanou pravici potřásl.

„Amen!“ odpověděl stařec. „Vítej nám ve jménu Páně! Byl jsem již u velikých starostech.“

„Já poháněl hnáty dost pilně,“ odvece Chotoun; „ale země česká není za těchto dnů krajina, aby se mohl po ní člověk beze všeho omeškání projíti. Bůh to napraviž!“

„Jaké zprávy neseš?“ ptal se ho Ctibor.

„Bídné, zlé zprávy, pane!“ vzdychnul si Chotoun. „Kudy jsem kráčel, kam ucho nastrčil, viděl jsem jen bídu, slyšel jsem jen nářek. Zle je, zle, pane! Těžká metla dorostla na Čechy v těchto cizácích, v těch hladových Brandeburcích!“

„Aby je Bůh zatratil!“ prohodil mezi to Ctibor polohlasitě. „Vždy se mi žluč rozlévá, když to jméno zaslechnu. Říká se, že dělá neštěstí člověka pozorným; ale na českých pánech se to přísloví ještě neosvědčilo. Ký zmatenec jim dal radu, aby toho dlouhého Otu za správce země přijali? Chtivost jeho po statcích je dávno známá, a nyní má tučnou příležitost měšec naplňovati!“

„Inu!“ řekl Chotoun, „pánové myslili snad ve své moudrosti, že to navlekou kdo ví jak dobře, když po nešťastné bitvě osiřalou zemi císaři ve správu nedají, jakož prý chtěla učiniti vdova královna; oblíbili si tedy toho dlouhého Brandeburka a udělali kozla zahradníkem.“

„A co tedy dělají ti naši noví správcové, ti milí hosté z braniborských koutů?“ ptal se stařec, sedaje zase pod jasan.

„Od té chvíle, co Ota odjel a správu země svému biskupovi postoupil, hospodaří jako vlci mezi stádem ovcí,“ odpovídal Chotoun, vedle Ctibora se posadiv. „Nahrnuloť se do země divných dobrodruhů, a ti vyjíždějí do krajin a páchají loupeže, drancují, plení, kde

co dostihnou. Rolníci utíkají z vesnic, jen aby nahý život uchránili, a mohouli s sebou krávu nebo ovci do lesů zahnati, pokládají to za štěstí. I viděl jsem celé kraje, an leží jako parným sluncem vyhořelé ouhory. Mrtvá těla nalezl jsem na veřejné silnici — oh, srdce mi puká, když mám na to pomysliti! lidská těla, zohavená vražednou rukou cizích lupičů anebo zhryzená tou potvorou, kterouž nazýváme hlad.“

„Jdi, jdi, milé dítě!“ řekl nyní Ctibor k dívce, „a podívej se, abychme dostali něco k večeři. Chotoun je asi hladový.“ Vlastně nechtěl, aby outlá dívka ty hrozné věci slyšela.

„Hned, hned!“ prohodila tato, rozumějíc, proč ji otec pro večeři posílá. „Ale já proto přece všecko uslyším. Chotoun bude muset ještě jednou vypravovati. Aby ale nežíznil, přinesu mu žbáneček zrovna ze sklepu; máme plný krajáč večerního mléka, a něco k zakousnutí také vyhledám.“ A lehkými kročeji odešla na to do stavení. I Ctibor se vzchopil a začal semtam živě přecházeti.

„Ubohý, ubohý národe!“ mluvil při tom hlasitými slovy. „Jaká jest asi míra těžkostí, která se na tebe uvalí? A budou plamenové střech tvých a krvavé rány prsou tvých dosti hlubokým písmem v paměti tvé a na mysli příštích pánů tvých, aby se podle toho řídili? O, kéž mohu za tebe život svůj jako obět na oltář položiti a na prahu tvého spasení zhasnouti!“

„Ba, kdo by to mohl učiniti!“ dokládal Chotoun velmi srdečně. „Na mou živou duši! muselo by se to pěkně umříti, kdyby mohl potom člověk tak za hrobem, tam odněkud s těch výsostí, na sta a na tisíce radostných tváří pohleděti! Já jsem jen chatrný kůl mezi štěpy

našeho zedraného království; kdybych ale mohl, dal bych se rád pro ně upáliti.“

„Ale což počínají naši pánové?“ ptal se nyní Ctibor. „Co jsi slyšel o českých rytířích?“

„Ah, mně se zdá, že jim ruka boží hlavu pomátla!“ vzdychl si Chotoun, mrzutě čelo zamračiv. „Jeden druhému nevěří; někteří se chytají také cizinců, sedí s nimi na hradech a v městech, a vedou pak bitvu s vlastními krajany; druzí rotí se proti cizím lapičům a činí potom náběhy i na statky mužů domácích. Je všeobecný zmatek, a nikdo není života neb zboží svého jist.“ —

„Světlo nebeské!“ zvolal Ctibor u veliké žalosti ruce spásknuv. „Což pak není jediného muže, kterýž by se v tomto nešťastném zmatení jako skalina mezi vlny postavil a hlasem hučícího větru na ně zkřikl? Což pak zmizela všechna útrpnost, zhynulo všechno právo, rozletěla se všechna mužnost ze srdcí oněch, kteří mají bdíti nad hlavami lidu? Oh, to jsou zlí, nešťastní časové!“

S těmi slovy uvrhnul se plný bolesti opět na drnové sedátko, a poslouchal ještě dlouho vypravování Chotouna, kterýž byl v minulých třech dnech celou krajinu až ku Praze prošel, aby se o stavu všech věcí přesvědčil a pověsti lidské přeslechl. Mezi tím přinesla dívka skrovnou večeři, kteráž ale poctivému a těžkou cestou unavenému sluhovi lépe chutnala, než libě páchnoucí mísy oněch lidí, skrze jichžto zlomyslnost v Čechách tolik slzí teklo.

2.

V pevném spaní odpočívala již Ctiborova dcera na mechovém lůžku a Chotoun se uchýlil do velké dřevěné

jizby čili ratejny, mezi ostatní čeledíny a soudruhy osamělého života. Jediný Ctibor procházel se ještě pod širou oblohou, neboť srdce jeho bylo přeplněno prudkými city, tak že nemohl ulehnouti a odpočinku hledati.

„Oni mě nenáviděli," mluvil sám k sobě, „jenžto jsem vlastní silou z nízkosti k jich výši se povznesl; oni proti mně brojili, pomlouvali mě, moudrých hlav mi přezdělí — vím to všecko, vím! — a já odešel u vyhnanství, srdce svoje odtrhnul jsem ode všeho, k čemu je sladký obyčej poutával, syna svého oplakal jsem, zchudnul jsem; a přece — o bláhové srdce! přece mě to zase mezi ně pudí, po tolika letech mě to žene, abych pozdvihnul hlasu svého po třetí; snad že to bude přece posléz k platnosti! — Smím-li pak se ale mezi nimi zase okázati? A proč bych nesměl? Otakar odešel k otcům svým, slovo jeho zemřelo, a já vejdu mezi lid skoro jako cizinec, jakož každý jiný učiniti může, jehož srdce ještě neumřelo a pramen myšlének nevyschnul. Vždyť neučiním nic k svému prospěchu, nebudu nic k vůli sobě vyhledávati; ale budu míti zohavený národ a zedranou zemi na mysli, a promluvím tam, jako jsem před samým králem mluvíval."

Přitom utkvělo oko jeho toužebně na onu stranu dlouhého lesa, za nímžto cesta k staroslavné Praze vedla.

Náhle se mu zdálo, jakoby hustinou lesa paprsky nějakého plamenu proskakovaly, a tomu se nemálo podivil. Kdož mohl v této pustině a touto hodinou co pohledávati? I rozhodnul se najednou, vešel pozorně do stavení, do své jizby, sundal s velikého hřebu meč a připnul si ho na bok. Do ruky vzal okovanou hůl, zavřel za sebou tichý příbytek a pustil se po stráni do lesa.

I nešel tuze dlouho, a již se počala před ním ohnivá

záře množiti, a k uším jeho donášely se jednotlivé hlasy. Pozorné kráčel houštím dále, až se octnul na okraji skrovného palouku, jejž lesní potok protékal a na němžto vedle několika plápolajících ohňů podivný zástup lidí odpočíval. Okolo něho popocházelo několik krav, a jak se podobalo, chutnala jim i touto pozdní dobou čerstvá lesní tráva. — Byl to zástup sběhlé chudiny a vesnického lidu, kterýž před nemilosrdnými lupiči braniborskými na několik mil z kraje utíkaje, své chyše, stodoly a stáje opustil, jen aby holý život uchránil. Co mohli nešťastníci z nábytku svého sebrati, to ovšem sebrali, a chtěli se v těchto pustinách ukryti. Celý den na outěku ztrávivše, dělali nyní přípravy k nuznému obědu a spolu večeři. Jedni měli beznohý kotlík, jiní bezuchý hrnec, ale to neškodilo jich kuchynské zběhlosti; i přikládali okolo nich pilně na oheň, aby voda vřela, do kteréž pak černou mouku zavařovali a nehebkou, ale sytnou kaši strojili.

Ctibor stál nyní za silnými stromy tak blízko, že mohl celý zástup přehlednouti a rozprávky jeho vyslechnouti.

„Vás tedy vypálili až do prachu?“ ptal se rolník, leže hladový na břiše a bradu o dlaně opíraje.

„Já vyběhl jenom v košili,“ řekl druhý, nemaje na sobě jiného oděvu, nežli roztrhané plátěné nohavice a košili, z níž mu lokte lezly. „Ale což my chlapíci, my se mohli ještě brániti, a když to nešlo, mohli jsme vzíti nohy na ramena; ale ty ubohé ženy a děvčata! Zatra... Bože mi hříchy odpusť! — když si na to zpomenu, oči bych si z lebky vytrhnul. Dvě jsme našli probodané, šaty byly s nich strhané, bezpochyby že se té ďábelské slotě bránily; asi tři nebo čtyry skočily na outěku před panenskými prznitelí do živého plamenu.“

„Umučený Ježíši!“ zděsila se žena, a míchajíc kaši, byla by málem kotlík skácela. „Což pak jsou ti Brandeburci opravdu takoví pekelníci?“

„I to je jim, jakoby ořechy louskali,“ ozval se jiný rolník. „Ti nemají žádného svědomí, a přikázaní boží, to jsou u nich babské pohádky. Vy tady v dolejších krajích, vy jste ještě šťastni; ale my tam okolo samé Prahy, okolo jich hlavního hnízda, ať se zdráv z místa nehnu, stojí-li tam jaká vesnice, abyste v ní živé duše potkali! A kde se přece někdo mezi zpustlými chatrčemi potlouká, nemá na sobě kusa hadru; v rohožkách to leze, anebo věší na sebe z rokytí zástěru, a v pytlích to zůstává. Já jsem proti tomu ještě pán!“ mluvil dále, a jakoby se chtěl všem okázati, rychle vstal. Nohy jeho byly přikryty jen po kolena, svršek těla s jednou rukou vězel v potrhané haleně, a levici měl celou nahou. „Oh, jsou to zlí časové!“ řekl potom, „a nebe otevřelo stavidla hněvu svého, jako náš duchovní pastýř mluvíval, dokud mu brandeburské pěsti lebku neroztloukly.“

„Bože nedopouštěj!“ bědovala žena, outlé rozeňátko své bojácně k prsoum vinouc. „Toť nás tedy ještě sám anděl Páně ostříhal, že jsme těm vrahům uklouzli. Ale ke mně by se také nesměli přiblížiti! Já bych jim ukázala, jakých rukou Pán Bůh českým selkám udělil.“

„Milá zlatá matko!“ ozvala se za ní jiná žena temným hlasem, „luňák se neptá, zdali holubice křídlama tluče, když jí mláďata dáví. Mně hodili dvě roztomilé děti do ohně, proto že prý tuze křičely, když nám truhly rozbíjeli. A byli to chlapci jako řípa.“

S hrůzou pohlíželi posluchači na ženu, kteráž náramnou žalostí i zoufalostí otupělá jsouc, o strašlivé příhodě tak chladně mluvila, jakoby o své svatbě nebo o

radostných křtinách rozprávěla. Tváře její byly na smrt bledé, oči ztrhané.

„Jenom nezoufejte, lidičky!“ ozval se nyní mezi všeobecným steskem a hořekováním člověk hřmotné postavy. „Toto všecko děje se z dopuštění božího a je pouhé zkoušení. Nežli se nadějeme, bude všemu konec. Jenom až se náš slavný král navrátí.“

„Co to zas mluvíš, sousede?“ podivil se mu jiný rolník. „Myslíš ty opravdu, že by se náš nebožtík král, náš slavný Otakar mohl ještě navrátit?“ A hned za ním hrnuly se i z jiných úst podobné otázky.

„Takž jakož my nemůžeme, kam bychme rádi,“ začal nato zas onen vykládati, „tak nemůže i král náš, kam jej srdce pohání. On není zabitý, a jakož mezi námi sprostými někdy člověk člověku nepřívá, tak a ještě více pracuje závist mezi velkými, a takoví pánové drží krále našeho ve tmách, aby mohli zatím podle chuti v české zemi hospodařiti. Že v bitvě padl, to jenom rozkřičeli; ale nikdo není tak nešťastný, aby ho všickni přátelé opustili, a protož přijde opět i král náš se svými věrnými, nežli se nadějeme, a vyžene hladové vlky, kteří nás nynčko dávì.“

„Bůh dej, abychme se toho dočkali!“ zvolali teď někteří hlasové.

„Jako jsme se tuhle kaše dočkali,“ doložili jiní s upřímným povzdechnutím, a chtivě počaly i hned ruce jejich po kotlíku sahati.

Ctibor hleděl tiše na toto divadlo, a srdce jeho bylo sklíčeno náramnou žalostí. Rád by byl mezi nešťastný lid vešel, ale nemohl se na mysli ustanoviti. Starost, aby snad nevčasně obydlí své neprozradil, zdržovala ještě kroky jeho. Tiše, jakož byl přišel, navracel se tedy pro-

zatím domů, a zaslechl pak opodál polohlasité zvuky nábožné písně:

„Svatý Václave,
Patrone české země! —“

Byla to večerní modlitba nešťastného zástupu, jenžto se po dalekých lesích ukrýval.

3.

Na horách ležela ještě ranní mlha, když Ctibor s Chotounem zase pod jasany seděl a věrnému člověku noční příhodu vypravoval.

„Žalost nad lidem naším užere mi srdce,“ pravil konečně. „Vlastníma očima spatřil jsem stín bohaprázdných neřádů, ježto se v zemi páchají. Oh, musí to býti do nebe volající hospodářství, a já bych tak rád vstal a zkřikl na uspalé...“

„Aj, tedy to učiň, pane!“ zvolal Chotoun velmi horlivě. „Snad že hlas tvůj přece někoho probudí, a časy omlouvají člověka. Teď je dobrá rada vzácná věc, nech přichází odkudkoli. Vzchop se tedy, pane! a postav se, kam patříš.“

„A co počne zatím Eliška?“ ponavrhnul Ctibor.

„Je pravda!“ udeřil se Chotoun do hlavy. „Ta zde nebude chtít zůstati. Ale u živého Boha! pane, já zde nemohu také zůstati. Jakž bych mohl snesti myšlénku, že jsi bez mé pomoci jako na slabé lodi do zbouřeného vlnobití vyjel?“

„A já bych se měla spokojiti, vědouc otce v nebezpečenství?“ ozvala se nyní Eliška, jež byla za nimi

rozmluvu přeslechla a pak blíže přistoupila. „Já bych měla doma zůstati a v lenivé pohodlnosti zatím několikráte po sobě umříti, nežli bych zvěděla, co otcův jazyk nebo meč dokázal?“

„Co zde děláš?“ ptal se otec polopřekvapený, polohněvivý.

„Poslouchala jsem,“ odpověděla dívka, hlavu poněkud svěsíc. Potom sepnula ruce a přistoupila k otci s nevýslovně sladkým úsměvem.

„Eliško!“ domlouval jí Ctibor.

„Ano, pokárej mě, zasluhuji toho,“ řekla pološeptem; „ale potom se těš, potom budu já tebe kárati. Jeliž to způsob dobrých otců, míti před svým dítětem tajnosti? Počni si co počni, já tě ani na chvíli z očí nepustím. Vzchop se, já půjdu s tebou do Prahy.“

„Do Prahy? co ti to napadá!“

„Něco moudrého, a jsem dříve s tím hotova, nežli by vám rozumným mužům v hlavě se bylo rozbřesklo. Poslechni, drahý otče!“ mluvila švitorně dále, a berouc jej za ruku vedle něho si usedla. „Ty mě máš rád, není-liž pravda? Alespoň máš o mne strach, protože mě tu nechceš v té samotě s dvěma nebo třemi věrnými čeledíny nechati; a já mám tebe ráda a nechci živa býti bez tebe; protož můžeš věřiti, že všechno učiním, abych u tebe zůstala. Či se bojíš, že jsem tak slabá, že bych tu cestu nevydržela? Anebo že by to dívce neslušelo, kdyby se do světa vydala?“

„O neslušnosti nemůže býti řeč,“ promluvil otec; „vždyť by na tebe otcovské oko hledělo; ale pouhé oko tě nemůže před útokem zlých lidí chrániti, a tvoje mladost...“

„Ah, nyní rozumím!“ zvolala dívka, několikráte

hlavou pokývajíc. „Ale což, kdyby tato starost odpadla? Kdyby tě neprovázela dcera, nýbrž syn?“

„Jak to?“

„Nevypravoval jsi mi jednou o velikém vůdci, jemuž dal řecký císař oči vyloupati, a kteréhož pak dcera v oděvu mužském po světě vodila? Ty ovšem nejsi slepý, toho není ale také potřebí; já se mohu proto přece do mužského šatu obleknout, a mladého kluka si pak nikdo nevšimne.“

„Moje drahé, zlaté dítě!“ zvolal Ctibor a sevřel dívku v náruč a líbal čelo její. „V skutku bysi chtěla s otcem vydati se na pouť, k níž to jej silný hlas srdce pobádá? Měl bych tě sice z toho úmyslu zrazovati; ale ty jsi vrostla v srdce mé, a bez tebe zůstal bych jako poutník bez vůdce v divých pustinách. A déle v těchto samotách meškati? to také nemohu; duše moje poletuje k lidu českému již od té chvíle, co se u něho pláč a bída rozhostily, a jen bázeň o tvé štěstí ochromovala posud její peruti.“ A nový život rozehřál se nyní ve starci. „I zdáť se mi,“ mluvil dále, „že mě až podnes Bůh spravedlivý v této pouští jen proto udržel, abych zde mohl na lid pohlednouti, kterýž před vrahy svými nahý život ukrývá. I neslyšel jsem žaloby jeho nadarmo. On se těší nadějí, že se mu nebožtík král navrátí; já pak se chytím sladkého klamu tohoto, a použiju hlasu jeho, abych smysl i srdce lidu roznítil. Hleďmež tedy jen, abychme se na cestu vypravili. Srdce moje tluče ohnivě,“ dokládal nyní a vztáhl ruce k Elišce i Chotounovi, „a pomyslím-li, že mě bude z jedné strany dětinská láska, z druhé věrná oddanost provázeti, roste důvěra a zmahá se jako jedle na těchto výšinách.“

Nato se začali vespolek radit a umlouvat, až se ko-

nečně věrný služebník podle vůle Ctiborovy na cestu k rolnickému lidu vypravil.

Tato z rozdílných končin smetená hromada držela právě radu, co má začíti a kam se obrátit, an k ní z hustého lesa Chotoun přistoupil.

„Pochváleno budiž jméno Páně!“ zvolal svým zvučným hlasem, dříve nežli si ho byl kdo povšimnul.

„Až na věky věkův!“ odpovídali rolníci ze zvyku a teprva potom se poněkud zděšeni ohlíželi. Spatřivše ale člověka ve sprostém oděvu a slyšíce z úst jeho jazyk mateřský, shodili se sebe všecku nedůvěru a zvědavě ho obklopili.

„Vítám vás, přátelé a bratři v stejném utrpení, jižto jste přišli, útočiště hledajíce v tichém koutečku našeho ubohého království!“ promluvil k nim Chotoun, maje z prvnějších let dle rozličné potřeby jazyk dosti obroušený. „Zvěděli jsme o vás, a lítostí pohnuti nabízíme vám přátelské služby své, ačkoliv, bohužel! tou měrou pomoci nemůžeme, jakou srdce žádá.“

„I Bůh vám požehnej a každou pomoc odplatiž!“ zvolali hned někteří, sladké víry se chytajíce, že od nich snad všechna bída odstoupí.

„Především ale, přátelé a bratři v stejném utrpení,“ mluvil Chotoun dále, „musíte mi upřímně vyznati, hodláte-li se tady usaditi anebo jenom na čas ukryti, nebo ještě dále odejíti, zkrátka: bez obalu mi povědíti, s jakým oumyslem jste do této pustiny se utekli.“

Oudové strakatého zástupu začali na sebe pohlížeti, jakoby se očima radili, zdali by měli neznámému člověku důvěřovati; někteří sestrčili na chvilku hlavy k hlavám; posléz ale jal se nejstarší a jak se zdálo, posud i nejzámožnější mezi nimi mluviti. „Příteli a bratře v stej-

ném utrpení, kteréhož neznáme," řekl a škrábal se za uchem, nechtěje člověka pohoršiti, kterýž k ním jako posel boží mluvil, „kteréhož neznáme, jako ty nás neznáš; neradi bychme lhali, neboť jsou nás již beztoho snad pro naše hříchy dopuštěním božím zlí časové zastihli, a ty mluvíš slovy lahodnými; ale neradi bychme také, abychme se napotom snad ani tam ani jinam obrátiti nemohli. Chceš-li však uvěřiti slovu našemu, kteréž jest pravdivé, jakož i my tobě důvěřujeme, že s námi jednáš podle pravdy: tedy věz, že hledáme útočiště v lesích, nemajíce lepšího ve svých dědinách. Jak dlouho zde zůstaneme, kdož to může věděti? Nemůže-liž Bůh ve svém hněvu ty cizí lupiče i do těchto krajin vehnati? A kdož ví, komu z nás kámen na kameně pod střechami zůstane, kteréž jsme opustili, abychme život uchránili? Proč bychme se tedy navracovali?"

„Velmi moudře mluvíš, příteli a bratře v stejném utrpení!" odpovídal mu Chotoun s velikou vážností. „A protož myslím, aby zde zůstal, komu se líbí, a komu se nelíbí, aby odešel. K obojímu nahazuje se dobrá příležitost. Neslyšeli jste, že se náš veliký král navrátí?"

„Slyšeli, slyšeli!" zaznělo ze mnoha úst najednou.

„On se navrátí, a potom se napraví všickni nepořádové," zvěstoval Chotoun, „potom přestane bída a klopocení, kteréž tuty časy zemi českou zdírají! Neboť povstanou mužové, věrní přátelé králové a všeho lidu, a zkřiknou hlasem vysokým, a ospalí se probudí a zbabělí se otuží a malomyslní nabudou smělosti. A role se budou opět zelenati, a zlatí klasové budou vláti pověřím, a tučná stáda budou laškovati na lučinách, a stříchy budou přijímati pocestných, a na ohništi bude veselý oheň praskati a kolem budou státi plné hrnce, a na pažitě budou

zaznívati čtveračivé písně a budou časové sedmkráte šťastnější, nežli bývali kdy jindy, a otcové budou o nich vypravovati synům svým, a z úst do úst půjde pověst o těch časech, a vešken svět bude je nazývati požehnané.“

„Pán Bůh je ráčiž dáti!“ zvolali někteří, obrazem takových blažeností celí rozníceni; jiným se valily samou radostí již slze po tvářích, a jenom někteří vrtěli hlavou, jakoby v tak veliké štěstí ani věřiti nemohli.

„Jenom doufejte, přátelé a bratři v stejném utrpení, a zmužte se!“ mluvil Chotoun zas dále. „Abyste pak nemyslili, že mluvím do větru, uvedu vás k muži, kterýž déle nežli vy život chudobný a osamělý vede, ačkoliv jednou království českému veliké služby konával. Ten se nyní strojí opásati bedra svá, vzíti hůl do ruky a přispěti nám všem k pomoci. Kdo očekává jistého spasení, nech se béře za mnou!“

A když takto domluvil, ubíral se volným krokem nahoru ku stráni. Rolníci byli překvapeni; jedni mu ještě docela nevěřili, jiní ale následovali hned kroky jeho, jenom pozorně se ohlédajíce, zdali někde nějaký ouskok nečhá. Chotoun ale popošel několik kročejů napřed a pošeptal Ctiborovi: „Jiskru jsem do nich hodil; zdá se mi, že chytne a v plamen vyšlehne. Na první pokus je toho dost!“

Důstojná, ctihodná postava Ctiborova překvapila rolníky tou měrou, jakož je spanilost dcery jeho dojala. Plni podivení hleděli kolem brzy na osamělé, ale dobře uspořádané hospodářství, brzy na ty podivné, v pustinách neočekávané osoby. A Ctibor mluvil k nim onou výmluvností, kteráž mu jindy jako ohnivé blesky sloužívala, a kterouž jen spojený, zlomyslný odpor nepřátel kazíval. Prostá mysl rolníků zanítila se jeho slovy; neboť mysl

neštastného je měkký vosk, jenž v umělých rukou každou podobu na sebe přijímá; je tenké rokyta, ježto každým vanutím větru se ohýbá. I slíbili činiti podle slov jeho, pevnou víru skládajíce v brzké šťastné příští.

Brzo shromáždil se celý zástup okolo stavení. Nejstaršímu ze svých věrných tří čeledínů odevzdal Ctibor správu nad svou domácností. Někteří z rolníků slíbili přistavěti po stráni obydlí svá, a jiní opět, nejchudší totiž, kteří neměli již co ztratiti, jinde ale vždy ještě něco získati mohli, odhodlali se proběhnouti krajiny, hlásati slova Ctiborova, vzbudovati důvěru a k jistému času dostaviti se do Prahy s houfem sebraným. Tam doufali náhrady za nynější bídu nalezti. Několik set ozbrojených rukou mohlo již něco pořídit.

4.

Od Zderazu dolů k hradbám Starého města Pražského táhla se toho času podobou jakéhosi předměstí nevelká osada, jsoucí větším dílem vychudlé hnízdo lidu bez jistého výdělku, a poněvadž se tenkráte v Praze veliký počet podobného lidu nacházel, bylo tu skoro pořád živo.

Jednoho jitra objevil se v těch místech zástup braniborských zbrojnošů a postavil se do půl kola zrovna v prostřed osady. Provázel totiž tři holomky, kteří zde šibenici stavěli. I netrvalo dlouho a již stál okolo nich strakatý zástup zevlujících bídáků. Ale nejblíže odvážila se hubená mužská postava, kteráž nejen pro svou osobu, nýbrž i pro neobyčejný šat každému do očí padala. Hlava její byla totiž přikryta karkulí, jež byla někdy červená;

teď ji ale ze vší slávy nezbývalo nic jiného, než rolnička, na kterou však majetník zvláštní péči nakládal, neboť se leskla, jakoby byla právě koupena. Menší starosti zdál se míti o šat ostatní, tak že mu ze strakaté kazajky na zádech kusy visely a rukávama lokte lezly. Také na kalhotech byla červená nohavice delší nežli žlutá, jinak-li se mohlo potem, prachem, deštěm a mastnotou zašpiněným hadrům toto jméno přiříknouti. Ostatně mohl tento podivný člověk míti sotva čtyřicet let, ačkoli se podle vysmahlých tváří a vráskovitého čela o mnoho starším býti zdál. Jenom oči jeho měly posud živost mladickou.

Když přišel k braniborským oděncům tak blízko, že *jej* mohli dlouhým dřevcem dosáhnouti, zastavil se a podepřev obě ruce do boku, usadil se na bobeček a začal se hlasitě chechtati. „Hi, hi, hi!“ mluvil přitom podivně lámanou němčinou. „To bude hezká houpačka! Co pak musí člověk umět, aby se na ni dostal?“

„Ty nepotřebuješ nic více umět, nežli umíš,“ odpověděl Luděk, zrzavý vůdce zbrojnošů, „a já ti udělám třeba radost, že tě nejprvnějšího zahoupám.“

„Pěkně děkuji, velikomyslná moudrosti,“ řekl otrhanec. „My hloupé české palice nejsme tak chtivé, abychme hned všeho okoušeli, jako jistí ptáčkové, kteří k nám přes mezník lítají.“

„Budeš mlčeti, hladový pse?“ okřikl jej Branibor. „Podívej se dobře na tyto čtyry sloupy, a zaštěkej to svým druhům, aby věděli, co znamenají.“

Otrhanec nedal na to žádné odpovědi, ale začal v skutku štěkati, a vyceniv na oděnce zuby, běžel čtvermo k zástupu, kterýž nevěda, co se děje, v hlasité chechtání vypuknul.

„Chyťte ho!“ zkřikl vůdce braniborský na svůj lid,

a dupal zlostí nohama, neboť myslil, že se zástup slovům jeho posmívá. Zbrojnoši byli několika skoky za otrhancem, a ten vida, že ho pronásledují, skočil rovnýma nohama mezi diváky. Braniboři byli ale jako slídní psové v patách za ním; vrazili do lidu, a ten se rozprchnuv nechal nešťastníka uchvátit.

„Pomozte, duše křesťanské!“ začal ubohý křičet. „Pomyslete, že odvádějí vašeho pastýře. Já dával pokrm vaší veselostí, a sám jsem při tom zhubeněl; já střehl vaši moudrost, a sám jsem při tom pozbyl své kapky rozumu. Pomozte! nežli nás jednoho po druhém na houpačku pověsí!“ Hlasitě vyrážel ze sebe tato slova; ale zástup diváků nekvapil mu na pomoc. Někteří hleděli zvědavě, co se bude dít; jiní reptali, druzí vyhrožovali; ale nikdo neučinil kroku, aby se byl nešťastníka zastal. — „Zpamatujte se, udatní mužové,“ obrátil se tento nyní k Braniborům, „to nebude dílo požehnané! Krev moje zapáchá semenem bídy a všelikých neřestí, z toho vám nezroste zlatá ouroda!“

„Však my tě pověsíme, že ti ani krůpěj krve neukápne,“ ušklebil se zrzavý Luděk; „jenom abysi ve výšce trochu vyvětral.“

„Já jsem tuze lehký, mně odnese vítr!“ namítal nešťastník. „A budete míti darmo těžké odpovídání, zmaříte-li v království českém květ moudrosti.“

„Mně se zdá,“ zvolal vůdce, „chlap chce dělat ještě šašky anebo nás míti za blázny? Dejte mu lněný obojek.“

„Ne, ne!“ křičel teď chycený z plného hrdla, a strach a veselá mysl jeho splynuly skoro v hlasitý pláč, „já nechci zahynouti jako pes! Pověste mě bez obojku! Já míval vždy svobodnou vůli při slovech a činech svých,

já nechci žádný obojek. On by mě tlačil, a já bych neměl ani po smrti pokoje.“

Ale braniborští honci nedbali na slova jeho a navzdor všemu cloumání hodili mu provaz na hrdlo. Jeden z holomků popadl pak nešťastníka a jako pytel plev přes rameno jej přehodiv, přistoupil s ním k šibenici, a pomocníci jeho vztahovali po něm ruce, ohavně se šklebíce, jakoby si jen veselou hru tropili.

V tom se ozval na blízku silný mužský hlas. „Ve jménu zemské správy a obecního pořádku! Ustaňte!“ Byl to Ctibor z lesů, který se právě s dcerou a věrným sluhou na své pouti ku branám měst Pražských přibližoval a spatřil, co se tu děje. Stálť tu ještě ve sprostém kroji z pouští, ale pln své přirozené důstojnosti, a protož ihned všeobecný zřetel na sebe obrátil.

„Kdo jsi, nesmyslný bídníku?“ zkřikl vůdce Braniborů, „že se opovažuješ mužům do cesty vstupovati, v jichžto rukou právo nad životem a nad smrtí spočívá?“

„Kdybysi byl v stavu významu poctivého jména českého pojmouti, řekl bych ti, kdo jsem, a zahanben odešel bysi, věda, že se výhrůžek nebojím,“ odpovídal Ctibor. „Neptej se tedy a pověz raději sám, co tento bývalý sluha královský zavinil, že ho chceš trestati na hrdle?“

„Jdi svou cestou, odbojníku!“ rozpálil se zrzavý Branibor; „nebo tě učiním společníkem tohoto nestoudného šaška.“

„I u všech rohatých ďáblů!“ zvolal nyní Chotoun, který německým slovům sápavého cizáka úplně sice nerozuměl, přece ale vyhrožování jeho poznal. „Pane, mám jíti a tomu holomkovi hubu zacpati, že pro celý svůj život na řeč zapomene?“

„Vykonejte své dílo!“ poroučel Luděk holomkům, kteří nešťastného otrhance drželi. Ti však byli mezi tím svou pozornost na Ctibora obrátili a kořist svou tuze pevně nedrželi; nešťastník ale, sotva to ucítiv a nenadálého ochrance spatřiv, nabyl, jakož se v nebezpečných okamženích stává, nové odhodlanosti. I sebral všecku sílu svou, a škubnuv sebou, vyletěl pochopům z rukou, vrazil zase mezi zástup diváků a zmizel. Omámeni hleděli holomkové na sebe, a láj vypukla v hlasitý smích.

„Ha, zlořečený šašká!“ rozpálil se zrzavý vůdce oděnců, „však ty mým rukoum neujdeš, a pro dnešek si ztrátu nahradím. Hola! chopte se toho šedivého odbojníka!“ poroučel svým sluhům, na Ctibora ukázav; „ale dělejte, ať vám zase nevylítne, sice dám vás na krkavčí hody mezi nebe a zemi pověsiti!“

Vztekle hrnuli se holomci na starce; ale na tři, čtyři kroky museli se náhle zastaviti, neboť Chotoun skočil kvapně před Ctibora, a vytrhnuv meč z pošvy, začal tak prudce okolo sebe sekati, že nebylo bezbranným pacholkům radno povinnost svou vykonati. Zrzavý Branibor náramným vztekem zblednul a poručil nyní zbrojnošům, aby se Chotouna zmocnili; načež tito s oštěpy a meči na něho se shrnuli a navzdor statečnému bránění ruku jeho tak poranili, že musel v zajetí upadnout. Ctibor uchyloval se mezi tím i s dcerou k Zderazskému zástupu a volal o pomoc; ale lid tento byl tak znuzovatělý, bídou na těle i na duši tak malomyslný, že se při leskotu braniborské zbraně k žádnému odporu odhodlati nemohl. Ctibor je zaklínal všeobecným utrpením lidu českého, uváděl jim na mysl povinnost, aby se zmužili a jeden druhému přispívali: ale volání jeho, úpění

a slze dcery jeho bylo nadarmo, a brzo jej uchvátily ruce braniborských lupičů.

„Tedy pomoz ty, Bože všemohoucí, jenžto s výsostí svých tak dlouho na hříchy hledíš, a vrahy naše trestati váháš!“ zvolal nyní Ctibor hlasem vysokým, „pomoz ty, soudce spravedlivý, a nedej mi při prvních kročejích pouti mé zahynouti! Opatruj ubohé dítě mé!“

„Pryč s nimi, pryč!“ sápal se vůdce Braniborů; „okažte všem třem povětrnou cestu na věčnost.“

Jako hladoví lesní dravci vlekli nyní Braniboři starce k popravě: an tu náhle z hlučného, nepokojně se hýbajícího množství diváků těžký kámen vyletěl a braniborského oděnce tak ve tvář uhodil, že tento i hned s pronikavým křikem se potáceje, zemi proudem krve pokropil. A po tomto prvním hození začalo se kamení jen jen sypati, tak že i ty osoby, k vůli jejichž vysvobození se vlastně házeti začalo, v nebezpečenství byly. První ranou do nepřátel protrhla se ostýchavost utlačovaných bídáků; i pozdvihli vesměs hlasů svých, tak že se teď strašlivý povyk po dalekém prostranství rozléhal: an tu náhle od hradeb městských na bujné ryzce rytíř přijížděl a vysokým hlasem již zdaleka pokoj poroučel. Byl to ušlechtilý mladík v braniborském bohatém odění, a celá postava měla cosi rekovského. Za ním jeli čtyři pavezníci.

„Co se tu děje?“ zkřikl hlasem vysokým, zrovna k zástupu svých krajanů přiraziv. Holomci náhle překvapeni ukazovali na zrzavého Luděka.

„Víš-li, jakou cenu má krev nevinná,“ zvolal Ctibor, „tedy pomoz, pane, a nedej zahynouti osobám, kteréž jinou vinu nemají, nežli že nemohly na zločečenou prostopášnost hleděti.“

S podivením pohlížel jinoch na starce, a jemný hlas v srdci jeho mluvil ve prospěch neobyčejného člověka. I pohledl také na mladíka, kterýž jako ve mdlobách vedle starce na zemi a v pacholčích rukou ležel, a outlost věku jakož i jemnost krásné tváře jeho naplnila mu prsa velkým pohnutím. I obrátil se nyní ke svým průvodčím a velel jim, aby ty lidi z rukou holomků pod svou ochranu vzali. Potom se otočil k vůdci braniborskému. „Znáš mě?“ ptal se ho, hrdě hlavou pohodiv.

„Jakž bych neznal urozeného Adalberta, miláčka našeho pána?“ zamumlal tento, očí pozvednouti si netroufaje.

„Tento miláček našeho pána,“ odpovídal jinoch, „to jest, vysoce jasného vévody Oty a ne tvého Ebrharda, ptá se tebe tedy, co to všecko zde znamená? K čemu tyto katovské přípravy?“

„Taková jest vůle věhlasného správce tohoto království, osvíceného Ebrharda,“ oznamoval Luděk, „aby na postrach všech buřičů, všech nespokojenců a rouhačů zrovna při hradbách městských šibenice stála.“

„Pan správce království českého je arci déle v zemi, a musí tedy lépe věděti, co jí prospěje, nežli já, kterýžto zde teprva nějaký den meškám,“ řekl Adalbert s patrným opovrháním. „Stavu jeho sluší ale špatně, užívati takovýchto prostředků mezi lidem, kterýž je hladem a nahotou již beztoho k smrti stížený. Přistup sem, příteli!“ zvolal nyní na Ctibora, „a pověz pravdivě, jakož mi tvář tvoje slibuje, co jsi provinil?“

„Pane, jmenuješ-li vinou, že jsem chtěl hájiti nevinného, tedy jsem něco provinil a podrobím se trestu, nebude-li milost tvoje větší, nežli vina má,“ řekl Ctibor vážně a přitom i tak důvěrně, že slova jeho srdce jino-

chovo líbezně pronikla. „Cesta mě přivedla s mými společníky od Vyšehradu sem, právě když tito muži člověka lapili, o němžto z dávných časů vím, že je duše tichá, poctivá, veselá, nikomu neškodná, druhdy oblíbený šašek a domácí společník našeho nešťastného krále, jehož památku Bůh oslaviž!“

„Ať mi ještě jednou takový obojek na krk hodí!“ ozval se z druhé strany otrhanec, jenžto se byl táhlým krokem zase přikradl a nyní na provaz okazoval, kterýž mu ještě okolo krku visel. „Ať mi ještě jednou takový obojek darují, nemá-li tahle stará hlava pamět bez díry. Ano, jsem Kojata, druhdy veselé ptáče, kteréž z královské ruky jídalo a mnohou veselou písničku umělo, nežli mu brandeburským parnem mozeček zcvrknul a jazejček zdřevěněl.“

„A co jsi, blázne, učinil, že tě tito muži chytili?“ ptal se ho Adalbert v dobrém rozmaru.

„Byl jsem tak pošetilý, že jsem jim tuhle houpačku nechválil,“ odpověděl otrhanec.

„Co provinil tento člověk?“ ptal se Adalbert zrzavého Branibora.

„Vedl tu potupné řeči o pánu a ztrhnul si posměch z jeho ustanovení,“ řekl tento.

„I vyplivni jazyk, aby ti lháním nenahnil!“ zvolal Kojata. „Já nazval dle nešťastného nápadu páně Ebrhardovo ustanovení houpačkou, a řemeslník její, chtěje bezpochyby sílu dřeva jejího zkusiti, myslil, že bych se hodil k první zkoušce a chtěl mě tedy pro kratochvíli dáti zahoupat. Tento nemoudrý člověk,“ přitom ukázal na Ctibora, „bál se ale bezpochyby, že bych z toho mohl závrať dostati, a chtěl mu ten nápad vymluviti; já pak

domnívaje se, že bych byl k první zkoušce tuze lehký, a že bych nemusel postáti, když mě holomci tuze nedrželi, šťastně jsem mezi tím upláchl, tak že musel plnitel osvícených rozkazů již mého pošetilého zastavatele popadnouti, chtěl-li houpačku přece zkusiti."

„Mluví tento člověk pravdu?" ptal se Adalbert Ctibora, zpytavě očí s něho nespouštěje.

„Čistou pravdu," odpověděl stařec, „a netoliko mne, i mé ubohé dítě, mého věrného sluhu, chtěl svému nelidskému vzteku obětovati."

„Pryč odtud, bez prodlení!" zkřikl nyní mladý rytíř na Luděka a jeho pomocníky. „I kdyby svatá pravda nebyla, co tito nešťastní vypravují, pryč odtud! já nebudu takový soud v této zemi trpěti. Ty jsi na svobodě, starče, a může-li ti kus bídného stříbra za vystálé nesnáze nějaké úlevy zjednati — vezmi! je ti tak ze srdce přáno, jako každá příští pomoc, kterou budeš hledati u Adalberta Braniborského." S těmito slovy hodil mu váček do rukou, a dovoliv Zderazskému zástupu, jenž se byl zvědavě okolo něho nahrnul, šibenice zvrátit, pobodl koně k další cestě. V tom ale padlo oko jeho ještě jednou na pacholíka, kterýž nyní opět smyslů nabyv, v náručí starcově spočívaje, černé zraky na statečného ochrance upínal, potkav se ale s jeho pohledem, zmateně je zase sklopil a cítě plamen v uzardělé tváři, stydlivě se na prsou otcových ukrýval.

„Při sám Bůh! to je podivné stvoření!" zamumlal Adalbert sám pro sebe, a oči jeho spočinuly ještě jedenkráte na mladinké postavě. Potom zalehtal koně ostruhou k rychlému poskoku a letěl k Vyšehradu.

Za jeho zády křičeli zatím sběhlí zástupové a v malé

chvíli válely se sloupy braniborské houpačky na zemi. I byly hned sekery po ruce, které se o ně dělily, a množství dralo se o třísky, jakoby to byly svaté ostatky.

5.

„Můj ubohý příteli! ty jsi poznamenal brzo naši stopu krvavě!“ promluvil Ctibor k Chotounovi, kterýž na zemi sedě, pasem raněnou ruku si ovazoval, přičemž mu Kojata pomahal.

„Jen kdyby vyrostla z každé kapky jedovatá bylina na záhubu těm pekelníkům!“ odpovídal Chotoun hlasem trochu seslábłým, neboť jej byla ztráta krve zemdlila. „Ale tak vytekly všechny nadarmo! I při nejlepší vůli nemohl jsem do masa brandeburského hluboko zajeti; alespoň by byli na dnešek pamatovali.“

„Lépe, že se větší krveprolití nestalo,“ řekl Ctibor; „snadno bychme i my byli přišli k ouražu a sklesnouti před prahem není věc potěšitelná.“

„Sklesnouti není také za prahem nic potěšitelného,“ ozval se nyní Kojata. „Buďto má člověk nohu již zlomenou, anebo si ji pádem podvrtne. Tak,“ mluvil dále, obvazek na ruce Chotounově dodělávaje, „teď bych měl nad tím ještě nějaké zaříkání držeti. To je nejlepší lék, když neví člověk nic moudřejšího . . .“

Tato krátká rozmluva děla se blízko městských zdí, kamžto se byl Ctibor po zlé příhodě na Zderaze se svými společníky uchýlil. Pro mdlobu Chotounovu nemohli hned do města, a tak zde zatím odpočívali, až si věrný sluha ránu opatřil.

Podivnými city naplňovala se prsa Ctiborovi, když

byl zase tak blízko u města, v němžto druhdy u dvora královského život vedl a při nejhlavnějších veřejných záležitostech veliký podíl míval. I viděl v duchu minulé dny české slávy, a nyní stála před ním Praha jako opuštěná vdova v černém rouše, a tisíce nešťastných sirotků plakalo v jejím lůně. Tesklivé očekávání pronikalo srdce jeho; neboť u místa, k němuž dychtivě putoval, potkala jej nešťastná příhoda, a to bylo zlé znamení. — Vedle něho seděla Eliška anebo jakž jí nyní říkali: Miroslav. Z vlastních šatů byla si mužský oděv přistřihla, a temnozelený, dlouhý, v bokách červeným pasem přepnutý kabátek slušel jí dobře k zažloutlým nohavicím i k malé, černé, kožešinou lemované čepici. Vlasy měla tak krátce přistřihnuté, že jí v hustých kadeřích jenom na týl padaly. Mladá dívka byla po smrtném zděšení do hlubokých myšlének zabrána a obírala se v duchu s mladým rytířským ochrancem.

Obvazek na Chotounově ráně byl hotov, a Kojata stál nyní před Ctiborem, hledě mu bedlivě do tváře. „Kdyby neměla hlava tvoje tolik stříbra na sobě," promluvil konečně polotichým hlasem, „řekl bych, že jsem ji vídal na místech, kde by ti byl nesměl nikdo o brandeburské houpačce bez pokuty mluviti. Ale ovšemť, časové nejsou ze skály, nýbrž utíkají tak prudce, že ti skrze prsty proklouznou, i kdybys je držel nevím jak pevně."

„Děkuji ti za moudré připomenutí," řekl Ctibor vstávaje; „právě pozoruji, že také nám čas utíká, a že se musíme po hospodě ohlídnouti."

„Počkej ještě, bratře v neštěstí, a neodcházej, nežli mi s očí bělmo nestrhneš," zdržoval jej Kojata hlasem skoro dětinsky prosebným, důvěrně naň při tom pohlédaje. „Ty mě znáš, je-li pravda?"

„Nebyl-li jsem na omylu, když jsem prvé o tobě s braniborským rytířem mluvil...“

„Nebyl jsi, nebyl!“ zaplesal otrhanec. „*Jsem* Kojata, poctivý šertotepec, hladový domácí pes; znáš mě, jako já tebe znám. Nealyšel jsi nikdy pohádku o Ctiborovi? Veliký, ale neštastný muž mu přezděl: Moudrá hlava! Ty jsi to, ty! já tě poznal i pod stříbrnou bradou.“

„A nyní půjdeš,“ řekl Ctibor a vztýčil se před ním u své celé důstojnosti, „nyní půjdeš a zkřikneš nepřátelům mým do ucha: On jest tady, vypovězenec, kterýž druhdy proti vaší moudrosti bojoval; pojďte a chopte se ho, je člověk bezbranný!“

Mlčky stál po těch slovech před ním Kojata a hleděl na něho vypoulenýma očima. „Ne, ne — ty mě neznáš, a já neznám tebe,“ promlavil konečné skoro plačtivým hlasem a vrtěl žalostně hlavou. „Ctibor, neohrožený přítel neštastného krále, nemluvil by takto k člověku, kterýž jediný v jeho prospěch hlasu pozdvihoval, když ostatní na něho sočili; nemluvil by takto k neštastnému Kojatovi, jemuž z minulých dnů veselých nic nezůstalo, nežli rozedraný šat a smutné, ale věrné srdce.“

„Odpusť, příteli!“ zvolal Ctibor a chopil bývalého šaška Otakarova za ruku. „Zle jsem to nemyslil; ale bídní časové jsou rodičové nedůvěry, a právě utrpená nesnáze podrážděla srdce mé.“

„Mně je milejší, že ti moje nesnáz *hlavu* nepodrážděla,“ řekl Kojata s radostným usmíváním; „nebo kdybys byl na mne se svou bývalou moudrostí hleděl, byl bys poznal, že je neradno prsty mezi veřeje strkati, a já bych teď visel na houpačce.“

„Nechme nemilých zpomínek, příteli!“ odpověděl Ctibor, „a můžeš-li, pověz mi o bezpečné, laciné hospodě.“

„To jsou za našich časů v Praze velmi drahé vzácnosti," řekl Kojata. „Kdybych ale věděl, po jakém bezpečí toužíš, a že bys k svému pozorování přijal za vděk s malým hnízdečkem, tedy bych tě někam dovedl."

„Nechť je sebe menší," řekl Ctibor, „jen když budeme moci pokojně a čistě hlavu položiti. O jakém však mluvíš pozorování?"

„Ahá, ty mi ještě nevěříš?" odpověděl druhý. „Anebo myslíš, hlavo moudrá, že je Kojatův rozum již tak sedraný, jako jeho kazajka? Však on ví dobře, proč přicházíš; nemusel by znáti Ctiborovo srdce! Ale to mi věř, kdybych měl čepice s rolničkou na rozdání: ty bys dostal nejpěknější. Bojím se, bojím, že jsi se vydal s pošetilostí na cestu a že se s lítostí navrátíš. Praha není jako bývala."

„Tím líp," řekl Ctibor horlivěji; „nechciť ji míti jakož bývala. Pak by nebyla cesta moje prospěšná. Avšak zde není času řeči vésti o věcech takových; ukaž nám hospodu, ať můžeme bezpečně odpočinouti a sluha můj své rány hleděti."

„Pojď tedy, pojď, vzácný poutníče!" pobízel ho Kojata, „dovedu tě do jistého hnízdečka, do malého sice, ale čistého a tichého, a protož také do něho žádný sokol svým krvavým zobákem neklobne. Uvedu vás k dobré hospodyni, jenom že s ní budete muset míti strpení; neboť mívá časem — bolení hlavy."

S těmi slovy vedl bývalý královský šašek českého pána do města. Hned za hradbami zahnuli do úzké uličky a brali se až k nejzadnějšímu domku, nízkému, chatrnému stavení. Minouce tmavou předsíň, podle níž dvě, tři zpustlé komory stály, přišli na malý dvoreček, a tam se dostali zase ke dveřím, kdež museli klepati.

„Otevři, Markytko, neboj se!“ zvolal Kojata, a v několika okamženích zachrastila závora. Asi dvacítiletá dívka jim otevřela. Bylo to zvláštní zjevení; štíhlá, suchá postava, bledých, pravidelně utvořených tváří a slabých, modrých očí. V celém pohlednutí jevily se známky bývalé krásy a budily citlivého člověka k jakési tiché ostrpnosti. Oděv její byl sprostý, chudinský, ale neobyčejně čistý a jako svátečně urovnaný.

Stála v malé síni, a tiše na příchozí pohlédajíc, žádného ani slovem nevítala. Jen s jednoho na druhého pohledla, potřásla hlavou a řekla s bolestným pousmáním: „Ještě nepřichází!“ Pak šla napřed do jizby. Kojata vedl své hosti za ní.

Jizba, do níž vešli, byla nízká, ale dosti prostranná, dvěma malými okny osvětlená a ku podivu spořádaná. Chatrný nábytek byl arci starší, nežli jeho majetníkové, ale čistě umytý a srovnaný. I zdálo se, že jsou příchozí tím pohledem překvapeni. Kojata to pozoroval, nečinil ale žádné zmínky a snášel dubové židle s jakýmsi radostným úsměchem.

„Pohovte zatím zemdleným oudům, nežli se také něco k občerstvení vyskytne,“ řekl přitom. „Nahlídnu alespoň, aby se v kuchyni naší nějaké přípravy učinily.“

„Pro živý Bůh!“ odpověděl Ctibor. „Myslíš, příteli, že jsme padli do tvého domu jako hladové kobylky? Míšek náš není ještě prázdný.“

„Můj také není,“ odpověděl Kojata, „ačkoli bych ho nechtěl bezedným jezerem nazvati. Slunéčko nemetá již do něho zlatých paprsků, jako dělávalo za nebožtíka; ale Kojata vyšuká vždy ještě kapsy, které se mu otevrou; sám mnoho nepotřebuje, a pro svou ubohou sestru dotře se vždy nějaké almužny.“

„To je tvoje sestra?“ ptala se Eliška, s velikou outrpností na dívku hledíc, která si byla do kouta k prázdné, staré kolébce usedla a ji houpala, jakoby v ní dítě leželo.

„Ano, to je moje ubohá Markyta,“ odpověděl Kojata polohlasitě. „Dobré děvče, jako pouhé dítě; že ji někdy hlava bolívá, toho si nesmíte všímati; na dalekém světě nemůže býti věrnějšího a oddanějšího stvoření. — Markytko,“ obrátil se potom k dívce a mluvil nad míru vlídně, „nechtěla bys nahlednouti, zdali nám dnes ohniště něčeho poskytne? Dostali jsme hosti.“

Dívka se překlonila přes kolébku, jakoby poslouchala, zdali v ní dítě spí, a potom přistoupila k šaškovi. „On tedy ještě nepřijde?“ ptala se tiše a nesměle.

„Dnes ještě nemůže, má zlatá Markytko!“ řekl tento, vzal ji oběma rukama za hlavu a políbil ji na čelo. „Možno ale, že snad zejtra nebo pozejtří . . . .“

„Bůh mu dej pěkné povětří a šťastnou cestu!“ zvolala dívka, a lehýnké usmání přeletělo tvář její. „Ještě máme pět stříbrných, za to se dá mnoho dobrých obědů připravit.“ S těmi slovy šla ze dveří, hostů si ani nevšímajíc.

„Světice boží!“ vzdychla nyní Eliška polohlasitě a sepnula ruce. „Ta ubohá je . . .“

„I není!“ vpadl jí Kojata rychle do řeči, neboť porozuměl, co chtěla říci; ale hned se také obrátil, ukrývaje slze, ježto mu chtěly z očí vyhrknouti. „Ona mívá, jak jsem již pravil, jen bolení hlavy, a z toho se líhnou divné nápady. Na to ale nic nedbejte; ona vás nebude ničím obtěžovati, ba vždy najdete u ní nejpečlivější ochotu.“

„Koho pak ta ubohá očekává?“ ptal se Ctibor hla-

sem outrpným. „Zdá se to býti osoba, k nížto se veškeré myšlénky její schylují.“

„Ba,“ řekl šašek a posadil se podle dávného zvyku na holou podlahu; nohy přeložil křížem pod sebe, a hotovil se k vypravování. „S vámi vespolek mohu o té věci mluviti; vám mohu do rukou dáti pochodeň, abyste příběh Markyty mé v pravém světle spatřili. Není v něm nic nelidského, a kdo nemá v prsou kus chladného olova, nebude ji odsuzovati. Ty alespoň, pane, podle své moudrosti nebudeš po ní plivati, a ty, panno ušlechtilá, neuzavřeš tak pevně srdce své, aby do něho lidské slitování vejíti nemohlo.“

„Nešťastný může se uteci k součastenství mému, i kdyby byl můj nepřítel,“ řekla Eliška. „Jakž pak teprva....“

„Osoba, kteráž bude tvou nejvěrnější služebnicí, není-liž pravda, moje ušlechtilá panno?“ vskočil jí Kojata do řeči, a přišoupnuv se k ní po podlaze, uchopil ruku její a začal ji líbati. „Ach, ty bysi mohla snad svou milostností tu skálu se srdce jejího svaliti; ty bysi mohla *panenským* zjevením svým snad bolení hlavy zaplašiti; ty bysi mohla mou ubohou dívku z kalu bolestí jejích povynesti, a takž i korunu života mého pozvednouti; neboť ona je svět můj, dech můj, život můj, snažení moje, myšlénka moje, ona jediná — na celé zemi nemám žádného.“ A po těch slovech pustil ruku její a skloniv hlavu na obě dlaně, zůstal chvíli s přehnutým tělem tiše seděti. Hosté jeho pohnuli se velikou lítostí, i mluvili k němu slova útěchy, a on začal posléze takto vypravovati:

„Otec i matka leželi v hrobě, já sám dýchal jen jako v pěkné rakvi, veda život k obveselení jiných, kteří neviděli srdce šaškovo, jež bylo tak pošetilé, že toužilo také po lásce. Jenom když jsem mohl z hluku dvoru

královského do tichého domova uklouznouti, opadla bolest prsou mých; neboť tam jsem nalezl osobu, která byla živa v lásce mé a v jejížto lásce založen stál i život můj. Byla to sestra Markyta, jediné, ale drahé dědictví po rodičích. I pěstoval jsem outlé mládí její, a blaženi byli dnové naši, a jakož člověk pošetilý myslil jsem, že bude štěstí naše věčně trvati. Tu odešel nešťastný Otakar k otcům svým, a lesk domu jeho zatměl se noční tmou, braniborským násilím rozptýlil se dvůr jeho a jako plevy do všech končin rozletěli se věrní sluhové. Já si vynašel tichou skrýši, kdežto jsem chtěl i se sestrou hlavu bezpečně uložiti. Zbytky z minulých dnů měly nás hájiti před prvním nedostatkem, později, myslil jsem, najde se něco, k čemu Kojatovi ruce a rozum postačí. I vedlo se mi na začátku vedle jednoduchých žádostí; ale na dlouho nechtělo štěstí u starého blázna postáti a začalo se ke mně zády točiti. — Markyta dospěla mezi tím k oněm létům, kdežto prý se v srdci dívčím jakási mezera dělává, kterouž nelze jinak zaceliti, nežli dovolením, aby se do ní jiné srdce ukrylo ... my sprostí říkáme o takových děvčatech, že se jim chce lásky. I naskytl se tu také člověk, a musel bych lháti, kdybych nechtěl připustit, že byl mladý, švárný, hladkých tváří a ohebného jazyka. I uměl také sladce mluviti, a při tom zněla slova jeho, jakoby je byl čítal z písma svatého. Dívka mu věřila, i složila v něho svou veškerou důvěru — a já sám měl bláznovské potěšení, že nalezla člověka, po jehož boku mohla utěšeně kráčeti, kdybych já byl na pouti života nešťastně klopýtnul a potom se do hrobu položil. Ale radost moje byla jako pánská přízeň; brzy utekla — utekla za hanebným zrádcem, kterýž Markytu nenadále opustil a zmizel, jakoby ho byla věčnost pohltila. Co

jsme se načekali, nahledali! — ale čekání a hledání bylo nadarmo. Já se naučil proklínati, hněv a mstyžádost narodily se v srdci mém a popichovaly mě jako jedovatá háďata — já oblekl zase tyhle své staré poctivé šaty a třel se do všech koutů, kde bych nevěrníka vyslídil; ale všecko bylo nadarmo. Markyta mezi tím plakala, štítila se božího dne — a já jí musel všechen poklad bratrské lásky okazovati, jen abych ubohou žebráčku před zoufáním uchránil. Když k nám ale konečně vrána přiletěla, tu jsem poznal, že utichuje bolest srdce jejího, ale že jí začíná.... hlava bolet. Brzy na to měli jsme tichý pohřeb; ale ubohé děvče myslí pořád, že leží vránin dárek v kolébce, a že jej musí ostříhati, až se nevěrný otec navrátí. Já od té doby nesložil bývalé šaty své; neboť jsou nejpohodlnější pokrývka všeho toho, co mi časem v prsou burácí. S paběrky veselé mysli své poměším se mezi hluk lidský, a semotam naleznu ještě milosrdnou ruku, kteráž k vůli věrnému sluhovi nešťastného krále do kapsy sáhne.“

Tím dokončil Kojata své vypravování, kteréž hosté jeho s velikým účastenstvím poslouchali.

6.

Na hradě Pražském, ve skvostné královské komnatě, přecházel prudkým krokem Ebrhard, správce království českého, na místě Oty braniborského, kterýž byl domů odejel a ovčinec nájemníku svěřil, aby nemusel žaloby lidu poslouchat. Ebrhard byl silný, složitý muž, přísného pohledu, tvrdé, prudké mysli a odvážlivého, bojechtivého srdce. I samé roucho jeho, jsoucí volno dílem podle

bohatého kroje světského, dílem podle duchovního, jevilo větší zalíbení ve věcech vojenských, nežli v tichém pastýřování. Na pěkně vykládaném stole z drahého dříví ležel sice malovanými písmeny ozdobený breviář, ale po stěnách visely také rozličné meče, lučiště a touly.

Oči muže tohoto leskly se nyní temným ohněm a v celé postavě okazovalo se veliké pohnutí mysli. „Jak že?“ mluvil sám k sobě. „Přijel tento holobrádek proto do Čech, aby kazil díla moje, čině se nepovolaným zástupcem těch bídáků?“ — Slýchal jsem o zženštilém srdci jeho, ale, ať se pokojně na lože nevrhnu! nezaplaším-li tu nemužnou měkkost jeho. Já nestrpím žádného spravovače kroků svých! Pod mou pravicí zahynuli medvědi, tedy zardousím také takového motýla. — Čili ho poslal Ota s tajnými rozkazy? Ah! nemuselť bych markrabího znáti, kdybych myslil, že se mu znechutím, když Čechům hodně ztuha provaz na krku stáhnu. Či bylo jeho zloupení chrámu sv. Víta, násilné pobrání posvátných i světských pokladů v síních kostelních, jeho zatknutí královny a pravého dědice koruny, rozplašení královského dvoru — bylo toto vše něco bohabojnějšího, prospěšnějšího a potřebnějšího, nežli veškeré jednání moje?“

Z tohoto rozjímání vytrhnul jej Adalbert, kterýž kvapně dvéře otevřev, neohroženým krokem do komnaty vešel a skloněním hlavy Ebrharda pozdravil. „Sluha mi oznámil, že tvoje Milost se mnou mluviti žádá,“ řekl přitom. „Nemeškal jsem tedy, abych zvěděl, co mi ráčíš zděliti.“

Přímý hlas a pohled jinochův popudil správce zemského ještě více, a chutě byl by hněvu svému uzdu popustil; ale umírnil se ještě, pokynul Adalbertovi, aby se posadil, a sám proti němu na sedadle vážně se umístil.

„Mladý pán projížděl dnes Pražské okolí?“ ptal se ho po malé přestávce.

„Mladý pán přijel do Čech,“ odpovídal mládenec, „aby poznal zemi, o níž to po celém světě tak podivné báchorky panují. Milosti tvé nebude tedy divno, když i okolí Prahy, jakož hlavy celého království, prohlédám a poznati se snažím.“

„Nemám co namítati proti tvé zvědavosti, dokud se v určitých mezech zdržuje,“ řekl Ebrhard. „Jaká ji mám ale nésti, když se osměluje nedovolenými skutky rozkazy mé rušiti?“

„Ahá!“ prohodil mládenec, „stěžoval si již některý ničema mezi tvými pacholky?“

„Ve službě urozeného markraběte a pod mou správou není žádný ničema,“ řekl správce země.

„Tím hůře pro pana Otu a ještě hůře pro tebe,“ odpověděl Adalbert. „Až posud jsem myslel, že ničemný sluha bez tvého vědomí skutky bohaprázdné konati se osmělil; vida však nyní, že ničemníka pod ochranu bereš, musím se domýšleti, že jednal přece podle tvého rozkazu.“

„Tak jest!“ řekl Ebrhard hlasem vážným. „Mezi mými služebníky nenalezá se nikdo, jenž by jména mého zle užíval, a protož nemíchej se, mladíku, příště do díla žádnému, kdož se bude na můj rozkaz odvolávati.“

„To učiním, bude-li dílo bohabojné aneb lidu prospěšné a spravedlivé,“ odpověděl zas Adalbert mírným způsobem; „nikdy ale neztrpím věci nespravedlivé a násilné, jako se dnes před mýma očima konaly.“

„Ty je ztrpíš, panáčku!“ zkřikl Ebrhard a vzchopil se prudce se svého sedadla. „Při stavu naší správy a zvláště v této zemi je vždy více přísnosti nežli mírnosti potřeba.“

„O to se poraď, jak chceš, s rozumem svým," řekl jinoch a bez bázně se proti němu postavil; „ale to doufáš nadarmo, že budu dělati slepého a hluchého pacholka vůle tvé!"

„Jak? ty se osměláješ opírati vůli svou proti mé?" zahořil Ebrhard. „Nevíš, jaká moc mi dána, a jaké právo v mých rukou spočívá?"

„Vím," dosvědčil jinoch neohroženě, „a nebudu je ztenčovati, dokud nesáhnou přes čáru; jak mile se ale tak nelidských nesmyslů dopustí, jako bylo postavení šibenice u bran městských, v lůně mírného lidu...."

„Mlč!" zakřikl jej Ebrhard a zlostí dupnul. „Nejsem ti sice povinen počty z činů svých skládati, povím ti ale, že musí takováto metla u prostřed lůzy státi, nemá-li se proti svým pánům rotit a zbrojiti, jakož také již činívá."

„To měla dříve učiniti, nežli jste jí v žilách všechen tuk vysušili," prohodil šlechetný Branibor polo mrzutě.

„Ha, odbojníku!" rozhněval se Ebrhard, „ty se opovažuješ nepokojnou luzu bráti pod svou ochranu? Chraň se, abych nezapomněl, že ti Ota svou přízeň daroval!"

„A co by učinila Milost tvá, kdyby na to zapomněla?" ptal se Adalbert slovem tichým, ale z očí mu šlehaly jiskry šlechetného hněvu.

„To bys zvěděl v temnostech hlubokého žaláře," odpověděl Ebrhard. „Nic nespoléhej na svůj rod, nic na milost markraběte. Moc i vůle má je úplná, a já nebudu ničeho trpěti, co by se úmyslu a cíli mému příčilo. Dnešní kousek ti odpouštím, že je první toho způsobu."

„Já ti ale vracím odpuštění tvoje, abys věděl, že *já tobě* nikdy neodpustím!" rozhořil se nyní Adalbert

ve slovech hlasitých. „Přímo pověděl jsi, čeho se mám od tebe nadíti, a to jest to nejlepší, co jsi mohl učiniti; za to věz i vůli mou, že budu všechny kroky tvoje stíhati, všechny zámysly a činy tvoje pásti a všemu zlému brániti.“

Po těch slovech se obrátil a kvapně odcházel; Ebrhard ale puzen svou přirozenou prudkostí volal na stráže. Tu se mládenec již na samém prahu zastavil, kvapně opět zavřel a zastrčil dvéře malou závorkou. Ebrhard hleděl s podivením na toto smělé počínání a pro náramný hněv nemohl hned slova najíti; mlčky, ale s tváří do tmava uzardělou pohlížel na mládence.

I v Adalbertovi pěnila se hněvem krev. Mužným krokem blížil se nyní k Ebrhardovi a zvolal: „Jakže, Milosti? Chceš ty se mnou jako se svým sluhou nakládati?“ a ruka jeho hrála přitom snad ani nechtíc na meči. Ebrhard to zpozoroval a obrátil se kvapně ke zdi, kdež více mečů viselo. „Zpátky!“ zkřikl ale jinoch a vkročil mu do cesty. „My dva nemáme co mečem vyjednávati. Tvoje zbraň je boží slovo, pane biskupe! toho se drž a nesahej do řemesla poctivých rytířů!“

„Ha, bídný chlapče!“ zuřil Ebrhard. „Násilí v mém příbytku?“

„V příbytku, kterýž ti markrabě vykázal, abysi měl péči o nešťastnou zemi!“ řekl mládenec. „A já ti radím, činiti příště podle smyslu těchto slov. Nejsem nerozumné děcko ani zlomyslný odbojník, že s tebou takto rozprávím. Já cítím něco jiného v srdci svém, a jakobysi sklesl, kdybych nyní vztáhl pravici: tak sklesnou i všeliké nátisky tvoje, když se jim s mužností svou zprotivím.“

Po těchto slovech opustil Adalbert správce zemského. Srdce jeho bylo šlechetným rozhorlením a velikou žalostí

nad soumyslným utlačováním lidu náramně pobouřeno. V prvním okamžení chtěl sednouti a páti markrabímu, aby na místo Ebrharda jiného muže dosadil anebo aby sám do Čech přišel a veřejné správy se ujal. Po dalším rozvažování ustanovil se na tom, že bude dříve i smýšlení lidu skoumati, aby mohl dokonalou zprávu podati. I přebíhal na mysli příběhy dnešního dne, ježto podaly příčinu k rozepři mezi ním a Ebrhardem, a takž si zpomněl arci také na vysvobozeného starce a na jeho mladého společníka.

I povstala v něm veliká žádost, ty lidi lépe poznati. Oniť byli nevinným původem jeho sporu s nejvyšší osobou v království, i byl by tedy alespoň rád věděl, pro koho si s Ebrhardem nepřátelství učinil.

Rozhodnutí jeho bylo rychlé. Vybral si šat sprostého zbrojnoše, vtlačil si široký klobouk hodně do očí a zvolil mezi českými žoldnéři, jižto museli braniborské služby konati, člověka, jehož tvář se mu nejpoctivější býti viděla. Ten ho měl po městě doprovázeti, a kdyby bylo potřebí, měl býti jeho tlumočníkem, poněvadž on sám jen málo co českým jazykem rozprávěl.

7.

Po okolí Pražském rozkládal se již večerní soumrak, když Adalbert se svým průvodčím na Zderaz dorazil. Pod šírým nebem praskalo tu několik ohňů ještě ze sloupů zvrácené spravedlnosti, a kolem nich povalovala se v podivných kupách nuzná luza. Někteří dohlíželi na bídné vařivo ve špinavých nádobách, jiní spali, nemajíce naděje, že budou moci krutý hlad ukojit, jiní zase číhali na pří-

ležitost, aby se právem nebo neprávem o večeři s jinými rozdělili.

„Co dělají ti lidé pod širým nebem?“ tázal se Adalbert svého vykladače. „Drží tu nějakou slavnost?“

„Ano, slavnost bídy,“ odpověděl tento. „To je jejich domov, jejich střecha a kuchyně. Holou zemi mají za podušku a noční oblohou se přikrývají.“

„To není možná, aby před očima hlavního města taková nouze bydlela?“ zvolal Adalbert.

„Možná nebo nemožná,“ pokrčil jeho soudruh ramenama; „ale pravda je to, jakž obadva vidíme. Jen pojď dále, pane! snad uvidíš ještě více.“

Adalbert byl rád, že mohl od tohoto smutného divadla odejít, a kráčeje za svým průvodcem, spatřil konečně na jednom dřevěném stavení tyčku s kusem chvoje. „To je krčma,“ řekl zbrojnoš. „Zde budou zámožnější bídáci, mezi nimi snad i chlapíci, kterýmž leckde něco pod prsty uvázne, a možná, že zde také něco o ptáčkách zvíme, kteréž hledáme.“ S těmi slovy vešel do stavení a zrovna do jizby. Naproti nim vyvalil se náramný puch. Adalbert nejsa podobnému vypařování sprostých krčem zvyklý, začal i hned couvati; ale žoldnéř ho uchvátil pod paždí, jakoby mu byl roveň. „I jen pojď dál, bratříčku!“ prohodil přitom hezky hlasitě; „dobrých ovcí stěsná se mnoho v ouzkém ovčíně. Něco řízného, ty útočiště žíznivých!“ řekl na to ku krčmáři, a potom se obrátil k hostům. „Pochváleno budiž jméno Páně! Dobrého zdraví, přátelé!“ řekl k nim rázně a sedl si do kouta ke stolu, u něhož byl ještě prázdné místo zahlídnul.

Příchodem jejich stalo se mezi hostmi kratičké pomlčení, a všechněch zraky upřely se na lidi, kterýchž tu nikdo neznal.

„Milosrdný krčmáři!“ zvolal někdo mezi hostmi — a to byl hlas Kojatův — „nechtěl bysi nám do krbu kus louče strčiti, abychme si do huby viděli? Někdo by rád ještě něco povídal, ale bojí se, aby tuze velké sousto nechytil, mohl by se jím třeba udávit.“

Krčmář učinil podle té žádosti, a brzy na to osvítil čadivý plamen smolné louče podivné kupy hostů, před nimiž dílem na dřevěných talířích nelibě páchnoucí sýr a jako prst černý chleb, dílem otlučené žbány s pivem anebo nějakou tekutinou stály, kteráž měla jako medovina chutnati.

Kojata vstal a kradl se okolo krbu, chtěje příchozí lépe ve tváři postihnouti; přitom se postavil ale sám do plné záře, a podle podivného šatu poznal ho Adalbert. I dal rychle soudruhu svému tuknutím znamení, že to jeden z těch, které hledají, sám ale sklonil hlavu tak hluboko, že ho pro stín širokého klobouku nikdo poznati nemohl.

„Zdaleka, přátelé?“ začal se jich teď Kojata vyptávati, až k samému stolu dostoupiv.

„Ne tak zdaleka, abychme nebyli cestou bídu hvízdati slyšeli,“ odpověděl Adalbertův společník s velikým povzdechnutím. „Až posud sloužili jsme pánu Okořskému; od včerejška nemá ale sám kusa dobré zdi, protože se pánům Braniborům zalíbilo několik neděl je obléhati, posléz jich dobyti a zbořiti. Budeme tedy hledět, abychme si zejtra nového pána vynašli, je-li tu jinak dobré pěsti ještě zapotřebí.“

„I což je o potřebu!“ řekl Kojata. „Jen kdyby na každou potřebu také hned dvě ochotné ruce vyrostly, aby jich náš ubohý pán přece hezký počet našel, až se navrátí.“

„Jaký pán?“ optal se žoldnéř.

„Aj, což je tvá hlava děravé řešeto, že v ní pranic nezůstane, co ti do uší padne?“ řekl bývalý šašek. „Čili jsi v skutku ještě o tom neslyšel, že se náš nešťastný nebožtík král navrátí?“

„Tak?“ zachechtal se žoldnéř. „Věříš ty také babským báchorkám?“

„Tu to máte!“ ozval se na druhém konci začazené jizby hlas, jenžto z úst bývalého bojovníka pocházel. „Tu vám to povídá člověk, kterýž také vojenskému řemeslu rozumí. A já vám pravím ještě jednou, co je mrtvo, to je mrtvo, to je to tam na věky. Časy, kde se člověk sám rozsekal, potom čarodějnou mastí pomazal a zase obživnul, ty časy nejsou více na světě. A zázraky? i ty duše roztomilá! Pán Bůh má teď jinou práci, nežli v bídných Čechách zázraky dělati.“ A po těch slovech podíval se řečník do žbánu.

„Ale jak pak, příteli, když král ani mrtev nebyl?“ namítal proti tomu člověk s obvázanou rukou, totiž Chotoun, kterýž si hned první den pod večer s Kojatou vyšel, aby ve prospěch Ctiborova zámyslu mezi nízkou třídou lidu hlasy nasbíral. „Jak, příteli, když nešťastný pán šťastně na živu zůstal?“

„Ale, duše roztomilá!“ rozhorlil se starý bojovník, „jakž mohl na živě zůstati, když jsem tématko svýma očima viděl, jak se z drahého těla krev lila? Ve znaku byl ostrým kopím proboden a na ostatních oudech měl sedmnácte ran.“

„Sedmnácte ran?“ podivil se někdo u stolu.

„Sedmnácte, ne-li více!“ opětoval bojovník; „a kdo ví, co ostré kopí umí a jak se meče zarývají, ten vám poví, může li člověk při tolika ranách zůstati na živu.“

„Já bych řekl, že nemůže!“ ozval se Adalbertův soudruh, „ačkoli jsou příklady, že člověk i z většího počtu ran se vykřísá. Ale o nebožtíkovi králi nedá se bohužel nic takového mysliti.“

„Nedá, duše roztomilá!“ dosvědčil zase první; „a jakkoliv jsem tvého dotvrzení nepotřeboval, těší mě předce, že jsou dva zkušení bojovníci stejného mínění. O nebožtíkovi králi nedá se nic takového mysliti. Já to viděl na tyto své oči, když duši vypustil. Nu, co na mne koukáte, jakobych vám byl hrubou lež do očí vlepil? Myslíte, že jsem jaktěživ kus lepšího kabátu na těle neměl? O, mé duše roztomilé, neštěstí převlekne člověka za čtyřiadvacet hodin, že ho nepoznáte. Za oněch časů býval jsem pavezníkem rytíře Bohunky. Ten stával vždycky mezi nejbližšími bojovníky při osobě samého krále, a nalezl v nešťastné bitvě na Moravě jako mnohý statečný pán krvavou cestu do věčnosti. Když nám začalo na tom poli štěstí už záda okazovati, vrhli jsme se — byl nás hezký uzel, a sám král jako český lev před námi — vrhli jsme se do nejhustších řadů: buď, anebo! buď je poraziti a zmatek do nich přivesti anebo udatně zahynouti. Nebyl to žádný žert, duše roztomilé! Rakušanů bylo okolo nás ještě jako much, jenom že se tak snadně zaplácnouti nenechali. Bylo to strašlivé vraždění, a když si na to zpomenu, je mi vždycky, jakobych hejno zubatých vlků viděl, kteří se z hladu mezi sebou trhají. Ale našich byla jenom malá hrstka, a proti tomu dešti střel a při tom krupobití ran bylo těžko obstáti. A předce snad — navzdor všem nehodám, jakýchž toho nešťastného dne české vojsko zakusilo, navzdor hanebné zradě, kterouž ten nevěrný Milota zpáchal — to víte beztoho, že s velikými zástupy z pole utekl — jak povídám, duše roztomilé, navzdor ne-

šťastnému běhu celé bitvy byli bychme snad předce pověst jména českého na bojišti ochránili, kdyby nebyl pod králem kůň upadl. Ale to byl pád celého království! Otakar se nemohl vzchopiti, byl hned od těch šelem obklopen a od svých, kteří mu pomáhati chtěli, odtržen — a když jsme jich i dvacet, padesát pobili, bylo hned jiných sto mezi námi a okolo nás, jako když se celá včelnice vyrojí. Ha ty moje dobrá pravičko! jaké rány jsi tenkráte rozdávala, a koho jsi jenom zasáhla, již měl čas, aby duši Bohu poroučel, a předce to bylo všecko jenom do větru mláceno!“

Povýšeným hlasem pronesl vypravovatel tuto zpomínku, a chtěje svou žalost spláknouti, jakož i k dalšímu vypravování hrdlo navlažiti, podíval se hezky hluboko do žbánu. Ostatní nespustili s něho ani oka.

„Ale nemyslete si, duše roztomilé,“ začal po chvíli, když si byl oddechnul, opět mluviti, „že bych se snad hloupě chlubil. Jiní dělali ještě více — nu, každý dle toho, jak mu Bůh všemohoucí síly nadělil, a král sám přede všemi — ha, mé duše roztomilé, jeho meč jste měli viděti! Jako věčné blesky švihalo to před ním s kolem něho, jakoby si od samé smrti byl kosu vypůjčil! A tvář jeho měli jste viděti — ty oči! Ty se leskly jako slunce a hvězdy, lidu svému cestu okazujíce, a hlas jeho hřměl, že při tom nejdivnějším hluku každé srdce pronikal. Ale toho dne nepomohlo mu žádné udatenství, žádná mysl rekovská, a jakož říkáme, koho štěstí opustí, kdyby se skály chytal, ona se s ním ulomí — král se nemohl již na koně dostati. Jako hejno dravých krkavců shlukli se naň rakouští pacholci, a pomyslete, duše roztomilé — srdce mi puká, když na to zpomenu! jako pou-

hému psu hodili mu provaz okolo královského krku, a vlekli to drahé, pomazané tělo po holé zemi za sebou.“

Ani člověka nebylo jistě mezi hostmi, kterýž by již dávno o smrti velikého krále byl nevěděl; ale toto nové vypravování pohnulo opět srdce všech přítomných, jakoby o té nehodě poprvé slyšeli. I vydali vesměs pronikavý křik, jakoby teprva nyní nad smrtí milovaného krále bědovati začínali. Podivné skučení hučelo v přeplněné jizbě.

„Proklaté ruce, které se toho zločinu dopustily! Do pekla s těmi proklatými vrahy! Bůh všemohoucí osvětiž nešťastného pána a nás ubohé vysvoboď před zahynutím! Ale což tam nebyly žádné ruce, aby mu byly pomohly?“ Tyto a podobné otázky a vykřikování vycházely od zbouřených hostů.

„Moje duše roztomilá!“ řekl pavezník k svému sousedu, na ruku mu poklepávaje, a buď že byl bolestnou zpomínkou přemožen, anebo nápojem k outrpnosti nakloněn, mluvil hlasem trochu jektavým: „Moje duše roztomilá, při žbánu a sklenici je snadně s velikou moudrostí o věcech povídati, které se nenechají vyvesti. Ať mě Bůh všemohoucí, jehož jméno chválím a kterýž nejlépe ví, proč na nás takovou metlu posílá — ať mě do naha svleče a nebeské brány přede mnou zavře: jestli jsme jeden jako druhý onoho dne neučinili, co člověk učiniti může! Ale my byli obklopeni, přemoženi, zajati — a zuby skřípajíce, k nebi o pomoc volajíce, museli jsme na to hleděti, jak takového pána, jemužto se králové a knížata dvořívali, najednou sprostí pacholci zneuctívali, a dočkati se nemohouce, až jej ve svém hladovém vzteku zvolna oloupí, drahou přilbici na hlavě mu roztloukli. A když se pán, vida, že není jiné pomoci, v poctivé zajetí podával, přitočil se rytíř — aby ho Bůh zahladil i všecko

jeho plemeno! — jmenovali jej Emrberk, bratr jeho slíznul prý si jednou něco při našem dvoře, a nebožtík — to víte! nebyl přítel žertu — dal prý ho tedy o hlavu zkrátit — tento zlomyslný padouch, kterýž se byl místo rytířské školy snad někde mezi holomky válečným způsobům naučil, ten se přitočil k pánovi a vrazil mu kopí svoje, jakž je v ruce držel, do týla. Jiní potom zbodali jej meči, a takž vypustil pán ducha nerytířsky zohaven, takž jej nalezl sám císař, jeho nepřítel, a pohnul se nad jeho neštěstím, že zaplakal a oloupené tělo vlastním pláštěm přikryl.“ —

Veliké ticho panovalo v celé krčmě po tomto vypravování. Byl to jako pozůstatek onoho náramného hoře a nesmírné bolesti, kteráž byla veškerou zemi, zvláště ale Prahu sklíčila, když do Čech první zpráva o smrti Otakarově přilítla. Ale po chvíli zvedl zase Chotoun hlasu svého a řekl: „To všecko vím, příteli, a ničeho neupírám, co oči tvoje viděly. Tys ale neviděl krále shnít, neviděl jsi, jak se popel jeho s černou prstí pomíchal; nevíš, jak se mohl uzdraviti, jak v tajnou vazbu padnouti. Či viděl jsi to také?“

Touto smělou otázkou se pavezník poněkud zarazil. „Já nevím, jak se huba otvírá, když má člověk lhát,“ řekl pak mrzutě. „To jsem neviděl; ale myslím ...“

„Aj, moje duše roztomilá!“ skočil mu Chotoun rychle do řeči, „tu neběží o to, co si *myslíš*, ale o to, co jsi skutečně a v pravdě viděl, anebo spíše, co skutečně j e s t. A protož pravím netoliko tobě, ale i vám všem, přátelé a bratři: slavný král náš nezahynul, nýbrž chová se v temnostech, až přijde hodina, kde bude moci vystoupiti na světlo a lid svůj zase oblažiti, kterýž nyní oupí

v těžkostech. Čili je tu někdo mezi námi, kdož by nepřál, aby se navrátil, že o tom tak silně pochybujete?“

„I který darebák by to nepřál!“ ozval se prudký hlas u jednoho stolu. „Vždyť jsme poznali již rozdíl mezi časy, které bývaly a které jsou. A kdyby nebylo o to, že by se člověk nadarmo těšil: já bych ze vší chuti věřil, že se nebožtík navrátí.“

„A což kdybych ti, příteli, mohl jistotu do rukou dáti, že se navrátí? dobře mi rozuměj! že se navrátí, když ho přátelé a především věrný lid jeho neopustí; dal bys víře přistoupiti k srdci svému?“

„Jakž bych nedal!“ odpověděl onen. „Leda bych si chtěl po rozumu šlapati. Ale jak mi dáš tu jistotu?“

„To jsem věru sám žádostiv,“ ozval se mezi to zase bývalý pavezník.

„To bych také rád věděl!“ zvolalo potom několik hlasů najednou.

A Chotoun začal na to široce a dalece, ale vždy jen polojasnými slovy o znamenitých mužích mluviti, kteří se k osvobození krále a lidu i k navrácení bývalého v zemi řádu chystají, na podporu všech upřímných a spravedlivých Čechů spoléhajíce. I rozněcoval mysl jejich lahodnými sliby a nadějí v blažené časy budoucí; odvolával se přitom na českou udatnost, na vždy prokázanou věrnost panovníkům, jakož neméně na veliké činy nešťastného krále, kterýž nechtěje slávu a blaho vlády své dáti zatemnit, hrdinskou smrt pro svůj národ utrpěl, i mluvil tak dlouho a sliboval, že příště ouplné světlo v této věci rozšíří: až se konečně všickni vespolek hlasitě zaklínati začali, že krev a život nasadí, aby krále na svobodu pomohli.

„Nebude-li se moct ničím jiným vyplatit,“ zamumlal průvodce Adalbertův, „za tu cenu ho neuvidíme.“

8.

Jasně svítil měsíc, stoje v oupluku nad Vyšehradem, když Kojata a Chotoun z krčmy vyšli.

„Ahá, dostali jsme společníka," řekl Kojata, ukázav na měsíc, „ale nevítaného. Musíme si pospíšiti, abychme přišli do brány, nežli tu dílnu brandeburských zločinů zavrou. Celé dnešní rokování nestálo by za strach, v jakém by naši lidé doma tonuli, kdybychme se nedostali do města. Bylo to trochu dlouhé cvičení, ale ovšem, z takových žáků je těžko najednou mistry a mudrce dělati."

„Inu, k tomu, co vlastně chceme," odpovídal Chotoun, „není také velikých mudrců potřebí. V takových případech bývá kus chytlavého srdce užitečnější. Ostatně, přítelíčku, není-li *tobě* času líto, který jsi dnes v krčmě ztrávil, já jsem rád, že jsem si mohl hned první večer vyběhnouti a na Pražském kameně hubu trochu obrousiti, třeba to nic nezpomohlo."

„Ahá! ty to děláš jako mastičkáři a dryáčníci, když své umění provozovati začínají," řekl zas Kojata. „Padni jim do ruky kdo padni — oni se cvičí na každém, a co se nepodaří na jednom, podaří se na druhém."

Takto rozmlouvajíce, přiblížili se rychlými kroky až ke bráně; ale tady shledali k svému nemalému leknutí, že je zavřeno.

„To je také jedno z těch krásných ustanovení brandeburských," řekl Kojata mrzutě starostlivým hlasem, „že v naší ubohé Praze ani zvonek zacinkati nesmí; člověk ani neví, kdy je klekání. Bylo by věru potřebí, aby letěl do hnízda se slepicemi."

„Snad abychme zatloukli," ponavrhnul Chotoun.

„Ne, ne," prohodil Kojata; „v brandeburském evangelium nestojí: Kdo tluče, tomu se otevře, nýbrž: Kdo tluče, tomu se vytluče. Nám nezbude pro dnešek nic jiného, nežli tamhle s tím hořejším poutníkem celou noc pod širým nebem rozprávku držeti, a mně se zdá, že se nám již posmívá, jak ty své tváře nafukuje!"

„A mně se zdá, že dostaneme společníky ve svých trampotách," řekl Chotoun, který v nesnázi kolem se ohlédaje, cestou od Zderazu dvě postavy přicházeti zahlídl. Byl to Adalbert a jeho tlumočník.

Tito dva ubírali se volným kročejem ku bráně.

„Co jsem, pane, řekl, že je dohoníme, třeba bychme nohy měli z olova?" pravil zbrojnoš k mládenci, když se přibližovali. „Jen si dejme na čas. Ti dva chlapíci nejsou myši, aby proklouzli skulinou." A v malé chvíli octnuli se u nich.

„Ah, to jsou pánové z Okoře!" zvolal Kojata. „Nu pěkně vítáme, tovaryšové našich radostí! Nesete s sebou podušky? Nemáte-li jiného noclehu, v Praze ho dnes nedostanete."

„Tys hubený blázen, a děláš málo cti svému řemeslu, že ani neviš, jak se do brány dostati," odbyl jej Adalbertův průvodce; „to pojď se mnou a něčemu se přiuč."

Na to přistoupil ku bráně a začal jílcem těžkého meče na postranní dvířka bouřiti. „Kdo to?" ozval se za nimi po německu mrzutý hlas bedlivého strážníka.

„Dobrý známý!" odpovídal zbrojnoš venku, „a není-li dost na tom, tedy pojď blíže, a já ti něco pošeptám."

„Nedělej šašky, chlape!" řekl zbrojnoš u vnitř, „sice ti přejedu hubu, že ji do nejdelší smrti neotevřeš."

„I ty nevypláchnutý sudě hlouposti!“ zvolal na to Adalbertův průvodčí. „Nechceš-li, abychme ti my zejtra hubu přejeli, tedy pojď a nastrč uši, ať do nich něco plivnu, co ti hned ruce rozváže. Anebo zavolej branného — rychle!“

„I totě jsem přece čertův,“ zamumlal strážník, „kdo se to venku tak naparuje!“ S těmi slovy přistoupil ku braňce a odšoupnul za ní železnou okenničku z malého, mřížovaného okna. „Kdo jste?“ ptal se nevrle.

„Ptej se, co se máš ptáti,“ odpověděl zbrojnoš venku.

„Jaké heslo?“ zabručel strážník.

Nyní se nahnul Adalbertův tlumočník až k samému okénku a pošeptal mu něco do ucha. V okamžení na to zarachotila těžká závora a železem kované dvéře zavrznuly v zaprášených veřejích.

„Nu pojďte, přátelé, pojďte!“ obrátil se nyní žoldnéř k společníkům. „Ovčinec je otevřen; hleďte, ať do něho šťastně vklouznete. Nepřijdete-li z e j t r a o kožich, dnes vám ho už nestáhnou.“

Chotoun a Kojata se nedali dlouho pobízeti. Viděli, že nejsou ve společnosti Okořských oděnců, a toto poznání nedělalo jim tuze veliké radosti. Nemluvíce prošli bránu a pospíchali do města.

„Zůstaneme vašimi dlužníky,“ promluvil k nim potom Kojata, když přišli k prvním stavením; „neboť bez vás byli bychme ještě tvrději pospali, nežli to můžeme v ovčinci udělat. Teď se ale bezpochyby rozejdeme; vy potáhnete k mostu a my se pustíme tuhle uličkou.“

„My jdeme právě tudy k řece a dáme se převezt,“ odpověděl braniborský žoldnéř. „Vy nás můžete kus cesty vyprovodit, a my to vezmem za zplacení dluhu,

ačkoli vám také počkati můžeme; neboť doufáme, že jste poctiví dlužníci.“

„To jsme,“ řekl Chotoun poněkud nevrle; „na to se můžeš spolehnout. Jsme tak poctiví jako lidé, kteří se za čeleď domácích pánů vydávají a zatím cizopanskou kukli nosí. Nemějte mi za zlé.“

„I neostýchej se!“ odpověděl zase žoldnéř. „My jednáme rádi s lidmi, jižto si pravou hlavu na krk nasadí, a také se podle toho řídíme.“

„Tak?“ řekl Chotoun. „Nu, to máme tedy stejný obyčej. My jednáme také rádi s lidmi, o nichžto podle zevnitřního roucha víme, jak u vnitř vypadají.“

Další rozmlouvání jejich překazilo se temným povykem, jenžto právě z té strany přicházel, ku kteréž je cesta vedla. I zastavili se vespolek a bedlivě poslouchali.

„To bude hračka našich milých brandeburských hostů, při nížto snad některému našinci zuby drkotají,“ prohodil Kojata. I ostatních zmocnilo se podobné tušení, a protož pospíchali k místu, kdežto mohli vysvětlení této věci nabyti. I přiběhli z úzké ulice na širé prostranství, na němžto stará kovárna s učazenou dílnou i s kovářovým obydlím stála.

Tady byl podivný sběh lidu. Větší zástup hemžil se okolo samého stavení a několik menších bylo roztroušeno po celém prostranství. Mezi větším houfem řinčela zbraň, potom padaly rány na dvéře, spolu drnčela okna a z jednoho rohu nízké dílny šlehal plamen. Suchá střecha zmizela v jeho požíravém chřtánu jako troud. —

Okolní obyvatelé sbíhali se arci v hrozném zděšení, vídouce ale, že tu rota braniborská svoje kousky páše, poznali také, že by třeba krvavé lebky a přetlučené

hnáty odnesli, kdyby chtěli kovárnu hájiti, a protož jen kleli, křičeli a zatínali pěstě; ale k smělému činu nemohli se odhodlati. Strach před zlými Branibory byl již vůbec tuze veliký.

Tím živěji hýbalo se to zatím okolo kovárny a v samém stavení.

Zvenčí tropili si zlí hosté z hrozného divadla jen bohaprázdný smích, i stáli tu u velikém kole, aby se nemohl nikdo k stavení přiblížiti, a u vnitř tloukli se jich soudruhové s lidem domácím. Bylo tam několik statných tovaryšů; ti měli v ruce těžká kladiva a těmi dotírali vztekle na své noční vrahy. Byl tam i sám kovář, Moravan Jiskra, vysoká, ramenatá postava třiatřiceti let, jenžto s Branibory krvavý zápas veda, strašlivě je proklínal. Dlouhé, tmavé vlasy jeho házely se mu po širokém týle jako husté chomáče; krk a zarostlá prsa jeho byla obnažená, sotva dopolou košilí přikrytá, tváře jeho náramným vztekem zdivočelé; tak se dral s bosýma nohama, v širokých, spěchem sotva upnutých nohavicích, v pravici těžký, se stěny strhnutý meč — tak se dral ven, přes práh domu svého, do něhož byli Braniboři nočního času pro kořist vrazili. A meč jeho padal strašlivě na zbraň i na lebky zlých hostů i klestil mu cestu pod šíré nebe i chránil nejdražší klenot jeho, mladou ženu, kterouž držel pevně silnou levicí a polo z domu nesl, polo vlekl, aby mu ji plamen nepohltil.

V tom samém okamžení, když se mu podařilo noční lupiče až na práh domu svého vytisknouti, octnuli se před kovárnou Adalbert a jeho druhové.

„Ve jménu markraběte, našeho pána!“ zkřikl tu mládenec silným hlasem; „co se to zde děje?“ A při těch slovech zablesknul se mu již také meč v pravici.

Společník jeho stál mu chutě po boku. Chotoun skřípal zuby, že byl od rána poraněn, a Kojata ho pobízel, aby hleděli uklouznouti, dokud se to nechá bez modřin učiniti.

Na zkřiknutí Adalbertovo obrátili se ovšem Braniboři po hlase, kterýž jim tak náhle dílo kaziti se osměloval.

„Kdo to zde kváká?“ ozval se vůdce mezi drancovníky, a někteří pokročili i hned proti nenadálému odpůrci. Tím nabyl Jiskra poněkud volnějšího místa a prosekal se až pod šíré nebe, ačkoli tím mnoho nezískal; neboť neměl krytá záda a padl tedy v nové nebezpečenství. I vířilo to okolo něho v divém chomáči; Adalbert a jeho průvodce začali po tělech braniborských těžké rány rozdávati, a tito nelenili stejnou měrou spláceti.

Chotoun ale běhal zatím mezi houfy diváků a křičel: „Nestůjte na zahálce! Nenechte si střechy páliti a mlýnské kameny na krk uvazovati. Zatněte pěsti, vždyť jsou snad ještě české a dovedou ty braniborské lebky rozraziti.“

„Kousejte! kousejte, nežli vám zuby vylámou!“ pobízel Kojata. „Škrábejte, škubejte, nežli vám nehty ořežou!“

Ale množství váhalo a omlouvalo se. „Těžko ostré železo rukama popadati! Těžko škrábati, když člověka ocelem přes prsty tlučou!“ — Ale jiní odvážlivější nebo zoufanlivější přiběhli předce se zbraní, tu se starým mečem, tam s oštěpem nebo palcátem, onde jen s notným obuškem, i začali na Branibory dotírat; jiní se odvážili také ohni přítrž činiti, jelikož jim o vlastní střechy běželo, a takž nastalo konečně po celém prostranství hrozné tísnění, při němžto se noční lupičové posléz na útěk dáti museli.

I bylo tu ovšem strašlivé povykování, ale nade vše jiné ozývalo se bolestné řvání kováře Jiskry. Ten stál u prostřed prostranství — střecha kovárny jeho na něho svítila a on držel v náruči mrtvé tělo ženy své.

V tísni krutého boje a ve své zlosti nebyl totiž pozoroval, že ji vražedný ocel hlavu rozpoltil, i neslyšel její smrtné zkřiknutí, necítil její ztrnutí, neviděl proud krve její, až teprva nyní, když se roj Braniborů okolo něho rozprchnul a když chtěl pro svůj skvostný poklad nějaké outočiště hledati, tu teprva poznal hroznou ztrátu svou. I zkřiknul strašlivě — ruce mu na okamžik ztuhly, srdce mu sledovatělo, a vypoulenýma očima bleděl na spanilé, toliko nočním šatem lehounce přioděné a krví zbarvené tělo. Potom sebou ale prudce trhnul.

„Marto, moje Marto!“ začal křičeti; „otevři oči — usměj se! — tvůj Jiskra tě volá — tvůj muž, jenž tě na rukou nosil! Marto, Marto! co je ti? O zlořečená chvíle! — zlořečená ruka! Moje Marto! — moje ubohá, drahá Marto!“

A nesmírnou bolestí sklesly pod ním kolena, drahé břemeno padlo mu z náručí, a on sám svalil se vedle něho na zem. Mrákoty zastřely jeho mužnou mysl.

„Co pak se přihodilo tomu dobrému člověku? Kdo je to?“ ozval se hlas mezi houfem lidu, jenžto se hned okolo neštastníka nahrnul.

„Neznáš mistra Jiskru?“ prohodil na to mladý tovaryš a dělník z kovárny, kteráž nyní v jednom plamenu stojíc již již sypati se začala. „Neznáš moravského kováře?“

„Já nejsem v této straně naší milé Prahy hrubě povědom, a nikdy jsem toho člověka neviděl,“ řekl letitý muž důstojné postavy, jenžto se byl prvé tázal.

„Proto, proto! sice bysi nečinil takovou otázku,“ zabručel tovaryš a chtěl se dodrat k mistrovi; ale s tím se obíralo již tolik lidí, že nemohl k němu ani přistoupit, a protož odpovídal na otázky: Jak se vůbec ta celá příhoda udála? — i učinil to tím ochotněji, an si při tom častěji zaklel, a takž hněvu svému poněkud ulehčil.

Toho dne ráno, vypravoval tovaryš, stál mistr Jiskra u kovadliny a hleděl pilně díla svého, an tu z nenadání brandeburský rytíř na koni před kovárnou se zastaví. Za ním přišlo několik zbrojnošů.

„Hola, kováři!“ zvolal rytíř a shoupnul se s koně, „ukovej mému vraníkovi podkovu!“

Jiskra pustil kladivo na kovadlinu, až to všem v uších zaznělo, a přál si v duchu, aby je mohl Braniborům tak na hlavu pustit. „Co povídá?“ zeptal se potom tovaryše, kterýž trochu německy rozuměl, a ten mu vysvětlil rytířovu žádost.

„Jdi, podívej se mu na zvíře, kteréž beztoho někde z české maštale ukradl!“ prohodil na to mistr mumlaje, a tovaryš šel a přistoupil ku koni.

„Jsi ty mistr?“ ptal se ho Branibor.

„Nejsem,“ řekl tento.

„Tedy táhni nazpět a lehni mezi trusky!“ zkřikl Branibor. „Či myslíš, nedomouněný pomahači, že své šlechetné zvíře nedospělým rukoum svěřím?“

„Hola, ty pane zevlovači a mistře lenochu!“ volal dále do kovárny. „Hni se, hni se! Nebo ti dám do výhně dýmat, až ti sedne plamen na střechu.“

Jiskra si dal rytířovo požadování krátce vyložit a vyšel z kovárny. Jda měřil Branibora bystrýma očima.

„Co zevluješ *na mne?*“ osopil se na něj rytíř, jakoby se přímého pohledu ostýchal: „Já nepotřebuji tvé

pomoci. Tuhle se podívej! Mému koni upadla podkova. Přidělej mu novou; hezky čerstvě.“

Jiskra mlčel a dal se do práce; rytíř ho bedlivě pozoroval. V tom přišla mladá kovářka a přinášela manželovi misku pivní polívky, aby se nasnídal. Sotva ji rytíř zahlídl, již se k ní přibočil, bral ji důvěrně za bradu a mluvil k ní slova lichotná, jimž ale poctivá žena nerozuměla. Tu nechal Jiskra kování, přitočil se k rytíři a strčil jím na stranu. Rytíř se zapálil a sáhl po meči. Jiskra napřáhl ruku.

„Nech tu hračku v pošvě, sladký pane!“ zkřikl přitom. „Na takové tříšťky jsou moje ruce tuze neohrabané — a neumíš-li se k ženám českých řemeslníků počestněji chovati, tedy se nestav před jich stavení a dej si klisnu u holomka okovati.“ Po těch slovech plácnul koně plochou dlaní do stehna, že odskočil a několik kroků od kovárny utekl.

„Ha, ty nestydatý robotníku — ty se opovažuješ?“ rozkřikl se rytíř i chtěl na mistra dotírati; ale neohroženost kovářovy postavy, jakož i tří tovaryšů hrnoucích se honem přes práh, přivedla jej brzy na jinou myšlénku. I zaskřípal zubami, hodil meč do pošvy a dal se vztekem do smíchu. — „Však já se ti na tu holubičku ještě podívám a zkusím, jak ji tvé drápy uchránějí!“ — drmolil polohlasitě, vyšvihnul se na koně, kteréhož zbrojnoši zatím pochytili, polektal ho ostruhou a jel dále bez podkovy.

Zbrojnoši mumlali a odcházejíce za rozhněvaným pánem, pohlíželi na kovárnu očima, z kterých zlé proroctví koukalo.

I vyjevilo se také toto proroctví. Pod pláštěm tichého večera, právě když umdlený dělník v prvním spaní

leží a nejpevněji odpočívá, přikradl se rytíř braniborský s houfem hltavých pacholků a přepadl kovárnu. Strašlivý následek této cizozemské prostopášnosti jevil se nyní před očima shromážděného lidstva.

V tento smysl dokončil tovaryš svoje vypravování. —

„A takové bohaprázdné věci páchají se v lůně naší královské Prahy?“ zvolal s hlubokým povzdechnutím starý muž, kterýž byl nejprvnější otázku učinil. — „Taková svévole se tropí v domě poctivého měšťana? Tak hříšná hra provádí se tady se životem a statkem českého lidu? Mstiteli na věčnosti! což pak tu nejsou žádné ruce, ježto by zde tvůj oufad vykonávaly a ohnivým mečem tu neřest potíraly?“

„Aj, milý starý muži!“ ozval se hlas mezi shluklým lidem. „Což nejsi z českého království, že se tomu diviš? Neslyšel jsi ještě, jak nám ruce spoutali, že jich nemůžeme pozvednouti?“

„Anebo vlastně,“ prohodil jiný, „jak nám žaludek vypláchli, že se nemůžeme na nohou udržeti?“

„O hříšná malomocnosti! zoumyslné otročení!“ zvolal na to stařec. „Nestydíte se? Nebojíte se tady pod širým nebem, že se na vás proboří, ježto samy sebe ve prach zavrhujete, kdežto byste měli týl vypínati? Dobře se vám tedy děje — dobře, a kdyby vás ještě více týrali, kdyby vás na smrt udřeli, protože tak bojácně krk pod nůž kladete — protože již ani krůpěje české krve nemáte.“

„Pomalu, pomalu, starý kazateli!“ začali okolo něho v houfu bručeti. „Tak zle ještě není. Jen dočkejme času; však ono se to přelomí...“

„A padne vám na hlavu a přetlače vám hnáty!“ doložil silný hlas. „Tento ctihodný muž má dobře! Sty-

děti se máte sami před sebou a před nebem, že zde takové hanebnosti páchati nechcáváte. Houfem na ty brandeburské vlky! palicemi do nich, nežli nás všechny rozsápají. Jenom se obořme, však ono to půjde; kde je kdo šlechetný, postaví se do šiku!“ — Tak mluvil Chotoun a přistoupil k Ctiborovi, kterýž se byl, náramným hlukem z tichého přístřeší vylákaný, také mezi sběhlé množství přimísil.

Ale další toto rozmlouvání ukončilo se teď křikem, kterýž na jiném místě povstával. Mistr Jiskra protrhnul se totiž mezi tím ze svých mrákot, otevřel oči a zpomenul si, co se bylo přihodilo, i pozvednul zase tělo své drahé Marty jako dítě milou hračku, a dal se žalostí poznovu do řvaní, až pak náramným vztekem rozlícený všechnu bolest na krátkou dobu v sobě udusil a vrahům zlořečiti začal.

„Ale ať mi ruce ochromnou — ať jako mrcha scepením!“ sápal se hlasem vysokým — „jestliže se nepomstím a tuto vraždu stonásobným, tisíceronásobným způsobem nevynahradím. Nestarej se, moje ubohá Marto — nestarej se! já ti vystrojím pomstu, že bude o ní celé království rozprávět. Ne jednoho z těch cizáků, který svou zlořečenou ruku na tebe pozvedl — ale všechny, všechny budu stíhat a vraždit, krvavé řemeslo si z toho udělám — a neukryju hlavu pod střechou, nepoložím tělo na odpočinek — nechť trpí déšť a vítr, parno a zimu, dokud to plemeno nezahyne — a kdybych je měl vlastníma rukama vyhubit.“

„To budeš mít mnoho co kovat, milý kováři!“ ozval se hlas mezi množstvím; „to ti upadnou ruce, nežli bude dílo hotovo.“

„Kdybych byl slaboch jako ty,“ zkřikl mistr, „nebo

kdybych páchnul lenivostí jako tvoji tovaryšové, snad bych umdlel a klesl a pošel, jakož bych také opravdu zasluhoval. Ale já jsem ještě kus poctivého člověka, bez bázně před lidmi, a neklesám, nezoufám, třeba byl tu největší ztrátu utrpěl — já se ještě postavím! Však ty budeš také jinak zpívati, nejsi-li pouhý pařez v lidské podobě, až ti ženu zabijou a dítě uškrtí, nebo až ti otce a matku zardousí a střechu nad hlavou zapálí! Zatím jdi a zalez do díry a schovej se i se svou chasou jako bídný bázlivý zajíc. Já ale budu tak dlouho běhati a tak dlouho křičeti, až předce někoho probudím a tolik pěstí seberu, co by jich na ty zlořečené cizí lebky stačilo!“

„Ten muž mluví dobře,“ prohodil nyní Ctibor k Chotounovi. „To bude ostrý nástroj k našemu zámyslu a horlivý pracovník při nastávajícím díle. Musíme ho hned opoutati a v tom ohni utužiti.“

I chtěl se k němu přiblížiti, ale v tu chvíli nemohl již oumysl svůj vyvesti; neboť se k němu přitočil Kojata a pravil: „Pane, snad bude prospěšné, abysi pomyslil, že musíme dnes ještě pod střechu. K tomu dostaneme hosti, ne sice na dlouho, ale nesmíme jich zanedbati, jestli tvoje moudrost jinák neurčí. Pojď, pane! Co se tady stalo, to nám neuběhne; do zejtřka se to vykvasí, a pak budeme moci z toho těsta hned bochníky dělati.“

„Co jest? co se přihodilo?“ ptal se Ctibor, jda i s Chotounem ochotně za bývalým šaškem.

„Divná příhoda,“ pravil tento, vyváděje své hosti z hlučného zástupu. „Ty, pane, uvidíš od dnešního jitra známou tvář, a ty, bratře, od večera známé kabáty. Byla tu malá maškara a teď se udělalo náhlé svlečení.“ S těmi slovy uvedl je na širé prostranství, kdež nalezli dva lidi ve zbrojnošském oděvu, an seděli na zemi.

Byl to Adalbert a jeho průvodčí. První utržil totiž v prudkém boji s braniborskou čeledí ránu do čela; na štěstí nebyla však hluboká, jen že mládence omráčila a že ho musel zbrojnoš z tísně vyvésti, potom k nejbližší zdi na zem posadit a rychle mu ránu zavázati. „Nelekej se, pane!... nezlob se!“ mluvil přitom; „nic z toho nebude, leda malý stroupek, jako když kočka škrábne; já to znám. Ale rád bych to, pane, viděl, kdybys mohl zůstat seděti nebo ležeti, kdybysis mohl hned odpočinouti — máme ještě kus cesty, a kolem se to vzteká jako poplašený roj sršánů. Počkej, něco mi napadá; já se podívám, jestli naše tovaryše najdu; neměj starosti, zde jsi ve stínu — zde si tě nikdo nevšimne.“

I nechal ho seděti a vběhl zase mezi lid a hledal, až dopadl Kojatu. „Bratře,“ promluvil k němu, „teď musíš okázati, jak české milosrdenství vypadá. Ty nám sice tuze nevěříš, jak se prvé zdálo; avšak ty ještě uvěříš. My nejsme, co se býti zdáme.“

„To vím,“ řekl Kojata, „a radil bych ti, abysi vzal nohy na ramena, nežli tě poznají; snadno by ti mohli v hořící kovárně ustlati, kdyby vyčenichali, že smrdíš jako holomek toho dlouhého Oty.“

„Milý člověče,“ namítal zase zbrojnoš, „já jsem Čech, poctivý Čech —“

„Ovšem, ovšem,“ řekl Kojata; „proto se také na to dušuješ; jinak by ti to živá duše nevěřila. Prosím tě, poctivý Čechu, nech mě, abych nedostal chuti o tvé upřímnosti tady slovíčko prohodit; mohlo by to vypadnouti, že je strakatá, a ta by našemu lidu nechutnala.“

„Moje upřímnost je čistá, jednobarevná, že bys ji prohlídnul jako skalnatý potok, jen kdybysi chtěl, bratře!“ odpovídal zase zbrojnoš. „Čili jsi neviděl, že jsme tady

na tu cizozemskou čeládku dotírali, až z toho kusy létaly? To mi věř, já bych do ní mlátil, až by ani slámy nezbylo, jen kdyby se nechalo dělati — kdyby nemusel našinec sukni nositi, jakou na něj páni pověsí — kdyby měl jen kde co hrýzt; to mi věř, že je nás teď mnoho v tom osiřelém královském domě, kteří zubami skřípáme; ale teď nechci o tom nebo o sobě rozprávěti — já ti mám něco o svém tovaryšovi povědít — pojď se mnou a podívej se na něj ...“

„Jděte jen svou cestou,“ odbýval ho Kojata. „Já si dovedu čas i bez vás ukrátit.“

„Ty si ho ale *musíš* při nás ukrátit,“ řekl zbrojnoš prudce, „nechceš-li, abych ti řekl, že máš mozek z kaše a srdce z kamene, že jsi šeredný nevděčník.“

„I ty ostrohubá poctivosti,“ zvolal Kojata. „Snad nebudeš tu služebičku tak draze počítati, že jsi ve bráně se žoldnéřem promluvil a nám volný průchod způsobil?“

„Já nejsem tak hladový krejčí, abych na plášť svých zásluh každý přištípek sbíral,“ řekl zbrojnoš velmi horlivě. „Já vám nic neudělal; ale můj tovaryš — dnes ráno — pamatuj se: neměl jsi se houpati?“

„Byl jsi ty mezi těmi holomky, co mě popadli, až mi kosti chrastěly?“ ptal se Kojata a nemálo se zamračil.

„Na to ti dám jindy odpověd,“ řekl Adalbertův průvodce, „třeba to pláclo, až tě tváře zabrní. A jak se mi zdá, byl by můj tovaryš dobře udělal, kdyby ti nebyl pomohl na nohy ani tvým přátelům — ano, ano, jen koukej! to byl můj tovaryš, a leží nynčko raněný, že zde českou kůži bránil.“

„Brandeburský rytíř?“ divil se Kojata.

„Pojď a podívej se,“ řekl druhý a táhl šaška za sebou, kterýž se déle nezpouzel a jen cosi brumlal.

Ale když nabyl přesvědčení, že je to v skutku mladý rytíř, kterýž ho byl ráno z rukou jistého zahynutí vysvobodil, tu požádal jen o malé ztrpení, vrátil se honem zas mezi houf, aby sehnal Chotouna, chtěje se s ním poradit, a tu napadl také Ctibora. I pověděl jim, co se bylo přihodilo, a ti se ovšem nemálo divili.

„Nu, co myslíš, pane?“ ptal se potom Kojata. „Tys nyní velitelem v mé chatrné domácnosti — máme toho mladého Branibora vzíti pod střechu, nežli mu bude lze pohodlně domů se vypravit? Zdát se, že se po své krvi nezdařil a že si nenasadíme štíra do hnízda.“

„Ovšemť,“ řekl Ctibor po krátkém rozmyšlení, „onoť je veliké opatrnosti potřebí, ale pod tvou střechou nenávidí jinoch nic nebezpečného; co se posud děje, ukrývá se v našich prsou. Ostatně myslím, že je ten mládenec šlechetný člověk, i bylo by dobře míti takového přítele mezi tou čeledí; a kdyby i nešlechetností zapáchal: radila by předce moudrost hleděti si jeho přátelství, aby nám jinak škoditi nemohl. Před lety byl bych arci toto naučení zatratil; ale věk oblomil tvrdou hlavu, a obecní nebezpečí je tuze veliké, abychme si měli snad ještě více nepřátel dělati. Jděmež tedy a chovejme se k němu lidsky, jakož on se k nám zachoval.“

I šli tedy. — „Ale,“ prohodil nyní Chotoun, „proč vychází v zakuklení, jakoby po něčem slídil? A mně se zdá, že po nás pase. Ten jeden alespoň hned v krčmě po nás očima střílel, a pak se oba na nás věšeli, jakoby nám chtěli mermomocí pod prsty a pod žebra nahlídnouti.“

„I nech je nahlížeti,“ řekl Ctibor, „však nic nevypátrají. Opášeme se opatrností, a poněvadž není rána zlá, jak sám pravíš, můžeť mládenec snadno do jitra pod tvou střechou zůstati, an se celá příhoda jinak zatočiti

nenechá. Ját jen tebe lituji, ubohý příteli! — tys v tom nejhůře a pozbudeš skrze nás všeho pohodlí; neboť mimo nás nalezneš doma ještě hosta, kterého ses také dozajista nenadál.“

„Koho?“ ptal se Kojata.

„Já ho neznám, a on mi nepověděl, co obnáší. Přišel s večerem a zdá se býti pod tvou střechou velmi povědomý.“

„Povědomý?“ divil se zase Kojata. „Mladý? Starý?“

„Mladý,“ řekl Ctibor. „Nechci nic prorokovati; ale zdá mi se, že je to člověk, kteréhož dávno očekáváte.“

„Markytčin...?“ zvolal Kojata nad míru překvapen.

„Tak se podobá.“

„Soudce na výsostech! Co se to dnes děje? Nehněvej se, pane!“ mluvil poctivý šašek u velikém pohnutí dále — „však se nebudeš hněvati, neboť jsi moudrá hlava — tuhle jsme na místě — tu je raněný mládenec; ale nyní dovol, abych ještě před tebou cestu svýma podešvema umetl — vždyť snad i beze mne do hnízda doletíte? Já poletím napřed. Nemáme daleko.“

A po těch slovech se u velikém pohnutí obrátil a zanechav Ctibora s Chotounem u raněného mládence, letěl k blízkému domovu.

9.

Když se blížil večer, bylo ticho v ulici, kde Kojata přebýval, i bylo ticho v sednici, kde hosté jeho, Ctibor s Eliškou, a nešťastná Markytka seděli. Prvnější dva byli zabráni do hlubokých myšlének a poslední hleděla na prázdnou kolébku. V tom se klepalo z venčí na dvéře,

a sice právě tak, jako když Kojata ráno s hostmi přicházel. Skoro nevědomky a jen jako ze zvyku zvedla se Markyta a šla otevřít. A když otevřela, stál před ní mladý člověk v selském oděvu, s osmahlou tváří po parném slunci, uprášen a unaven, jakoby z daleké cesty přicházel.

A sotva ji spatřil, roztáhnul ruce a chtěl zkřiknouti: „Markyto!“ ale pro prudké tlučení srdce nemohl ze sebe slova vypraviti, oči se mu zalily slzami, a on hleděl mlčky, ale s velikou toužeností po dívce.

I tato hleděla na něj upřenýma očima, pak ale řekla: „Dobré jitro! Pojď, my se už vyspali; ale dej pozor, ať se maličké nezbudí!“ — a s těmi slovy se obrátila, dávajíc příchozímu znamení, aby šel za ní.

Ale pohled a slova její pronikly příchozího v hlubinách duše jeho, i zděsil se a ztrnul, a srdce jeho, před chvílí ještě prudce bijící, bylo by málem zledovatělo.

„Markyto! moje Markyto!“ zvolal nyní třesoucími se ústy. „Duše moje! posečkej a promluv! Uvítej svého Viktorina jináč — on toho zasluhuje!“ I chytil ji při těch slovech za ruku a hleděl jí, pokud soumrak dovoloval, tak dychtivě do tváří, jakoby v nich spasení své duše vyhledával.

Dívka se nechala vzíti za ruku, ale hleděla na něj tak studeně, že mu poznovu mráz všechny oudy přeběhl. Potom řekla: „Jen pojď, hosté se již scházejí. Družička plete věnce a já mám sukni připravenou.“

„Milostivé nebe!“ zvolal nyní příchozí s velikou bolestí. „Co se to děje? Změnil ten krátký čas moje tváře tak velice, že na nich ani té nejmenší památky bývalé podoby nezůstalo? — anebo vyschnul pramen její paměti až do nejhlubšího dna, že nemá dost malého po-

znání, kdo s ní rozpráví?“ A velice stísněn kráčel za Markytou, kteráž se nyní rychlými kroky do jizby vracela. A když vešla přes práh, obrátila se zas k němu, položila prst na ústa, dávajíc mu znamení, aby se tiše choval, šla po prstech ku kolébce a tam se radostně zasmála. Příchozí ale zastavil se u samých dveří a hleděl na ni s hrozným tušením; čím dále, tím jasněji přicházelo mu na mysl, v jakém stavu se rozum dívčí nachází, a žalost jeho byla náramná.

Nyní zpozoroval ale také Ctibora s Eliškou v sednici. I obrátil se tedy k nim a řekl: „Pochváleno budiž jméno Páné! Není doma hospodář? Já jsem přítel Kojatův, kterýž po delším čase opět přes práh jeho přichází a velikou změnu tady pozoruje.“

„Tedy počkej, až se Kojata navrátí a tu změnu ti snad vysvětlí,“ odpověděl Ctibor. „My jsme teprva ode dneška pod jeho střechou a neumíme žádnou zprávu podati.“

„Žádnou zprávu?“ opakoval příchozí; pak přistoupiv blíže, doložil tichým hlasem: „A nemůžete mi ani o stavu této dívky nic povědít? Já nevím, jsem-li vlastním utrpením nebo dlouhou cestou tak zchvácený, že nemohu zdraví od choroby rozeznati — anebo je v skutku dívka.... nemocná, že se ke mně chová jako k člověku cizímu, ačkoli jsem její nejvěrnější přítel?“

„Její nejvěrnější přítel?“ opětoval Ctibor, hledě naň bystrýma očima. „To je velké slovo. A má toho dívka důkazy? má přesvědčení, že jsi jí ve všem věrnost zachoval?“

„Neporušenou,“ odpověděl příchozí velmi horlivě. „A s tím ujištěním jsem také od ní odešel.“

„Tedy budeš mít lehčejší svědomí, nežli bych v tobě podle stavu této dívky vyhledával,“ řekl Ctibor vážně.

„Bůh dej, abys to mohl také hospodářovi dokázati, neboť on ve tvou neporušenou věrnost jaksi nevěří — to jest: jsi-li ten, kterého si myslím a který si byl tuto dívku oblíbil.“

„Ten jsem, ano!“ řekl příchozí. „Jsem Viktorin, který v této dívce vezdejší nebe nalezl, jak praví stará píseň. Musel jsem na čas odejít, ale myšlení moje vracelo se každou chvíli k této dívce a toužení moje neslo mě sem v duchu přes hory a doly; v duchu byl jsem u ní každý den.“

„Tedy hleď, abys jí to vysvětlil,“ odpověděl stařec přísným hlasem; „neboť ona o tom, zdá se, nevěděla, a tato nevědomost učinila pustinu v její mysli a paměti; hleď, abys to i hospodáři vysvětlil, neboť v očích jeho spadla míra přátelství tvého velice.“

A Viktorin se obrátil po těch slovech k Markytě i chtěl k ní promluvit; ale ona kynula, aby pomlčel, klekla si na podlahu, přehnula se přes kolébku a začala temným hlasem písničku zpívati, jakoby chtěla dítě uhejčkat. A Viktorin ztrnul poznovu a rozpomenuv se na minulé časy, pocítil velikou žalost a přisednuv k nešťastné dívce, začal k ní líbeznými slovy mluviti; ale ona ho na počátku ani neposlouchala, a když se konečně k němu obrátila, jakoby chtěla pozor dávati, bylo na ní patrno, že smyslu slov jeho nechápe a že jen pouhé zvuky poslouchá. A Viktorin přestal konečně pro velikou lítost mluviti a skloniv těžkou hlavu na dlaně, zůstal tak v hlubokém mlčení seděti.

I Ctibor mlčel a zabral se zase do myšlének, a když zhynul poslední usvit letního večera, jenž byl až posud jizbu polovičním šerem naplňoval, vzchopila se Eliška, ježto byla za den celou domácnost poznala, rozdělala

oheň, rozsvítila kahánec a jala se skrovnou večeři připravovati. I byla s ní hotova, ale Chotoun a Kojata se ještě nevraceli. Sám Ctibor začal jaksi pečlivě hlavou potřásati.

„Jen aby je nebylo nic zlého potkalo!“ prohodil starostlivým hlasem, ale ohlednuv se po Viktorinovi, umlknul a doložil jen v duchu sám k sobě: „Braniborská osidla jsou nastavena se všech stran a z horlivosti přehlídne člověk snadno, kam kráčí. Jeť arci svrchovaný čas, aby se vyhledávalo pomoci; ale budeť také potřebí, aby se to činilo s velkou opatrností, dokud není alespoň nějaká síla pohromadě. — Teď by tu mohli být již nazpátek,“ řekl pak zase k Elišce. „A Chotoun by měl na to zvláště pomysliti; raněná ruka jeho bude potřebovat odpočinutí.“

„Já myslím, že se šťastně a brzo vrátějí,“ řekla Eliška, „a že jim bude večeře chutnati. Ty bys mohl ale snad pojíst, otče... budeš hladový.“

„Na mne nemysli s tělesní posilou,“ odpověděl stařec. „Tělo mé se živí toužením po jistých opravách a nezpomene na pokrm. To bude snad potřebněji, aby tento mladý člověk, tento neočekávaný host k míse zasednul. Zdá se býti po dalekě cestě, a není-li žalost srdce jeho větší nežli mdloba oudů, bude mu krmě chutnati.“ I přistoupil k Viktorinovi, ale zpozoroval, že mladík buďto sedě spí anebo v takovém zamyšlení vězí, že neví, co se kolem děje. „Bůh dej, aby to byla tichost mysli a nikoli pouhé zemdlení, kteráž tě vedle nešťastné dívky tak spočívati nechává,“ řekl stařec polovičním hlasem, a oči jeho spočívaly na mladé, statné postavě s velkým zalíbením. „Bylo by škoda té pěkné šupiny, kdyby v ní nahnilé jádro vězelo.“

Ale vnitřním nepokojem popouzen vyšel ze světnice

a přešel dvoreček, aby se při měsíčním světle před stavením ohlednul, zdali by někde přátele nespatřil, které již skoro netrpělivě očekával. Ale sotva že vyšel pod šíré nebe, zaslechl temný hlahol mnohých hlasů a mezi tím pronikavé provolávání. I poznal, že se na blízku veliký zběh lidu děje.

„Zavři za mnou, milé dítě!“ řekl na to, vrátiv se k dceři, „a nepouštěj nikoho, dokud se nebude známě klepati. Já se podívám jen k nejbližším stavením.“ A nedávaje Elišce na její poptávky již žádných odpovědí, pospíchal ven z ulice, až přišel na prostranství, kde Jiskrova kovárna hořela, kde nové zločinství Braniborů spatřil, přátele své nalezl a hospodářovi o novém hostu pověděl.

Skoro bez dechu přiletěl Kojata ke dveřím svého domova, a hlasitěji nežli kdy jindy dala pěst jeho obyčejné znamení. Eliška mu otevřela.

„Jak? ty ušlechtilá hvězdo?“ zvolal šašek, poznav, kdo mu otvírá. „Ty sama vybíháš, abys osvítila cesty mé? Kde je — host? kde je ten člověk, o němžto mi právě tvůj otec pověděl?“

„Mluvil jsi již tedy s otcem?“ zaradovala se dívka místo odpovědi. „A kde pak jsi ho zanechal?“

„Jde v patách za mnou,“ řekl Kojata, pospíchaje do světnice. „Neměj starosti.“ A co nejkvapnějším krokem vešel přes práh a při světle hořícího kahánce nalezl v skutku člověka, po němž se byl nadarmo dlouho shánět, a pro nějž byla Markyta bolení hlavy dostala.

Dívka tu seděla ještě u kolébky a pevně spala; Viktorin se byl ale silným tlučením přicházejícího hospodáře ze své poloviční dřímoty a hluboké sklíčenosti

ducha protrhnul, i vzchopil se a stál nyní u prostřed jizby, an se Kojata mezi dveřmi objevil.

„O můj bratře! můj otcovský příteli!“ zvolal příchozí mládenec velmi živě, sotva že hospodáře uviděl, a chtěl ho vřele obejmout; ale Kojata rychle ustoupil a vztáhl ruku, aby mu nemohl Viktorin k tělu přikročit. A srdce jeho pohnulo se velikým hněvem, ačkoli nebylo od přirozenosti takové, aby bylo hněv a zlobu krmilo, a tváře jeho zahořely krví a hlas jeho se třásl, když začal mluviti.

„Co chceš, člověče, pod mou střechou?“ pravil k němu. „Máš tak velikou mlhu na rozumu a tak rozežraný vřed na srdci, že mi samochtě do ruky vbíháš a pomstu moji vybízíš? Myslíš opravdu, že neumím tíži tvého provinění ocenit a míru pokuty vymyslit?“

„Ustaň, Kojato!“ skočil mu Viktorin vážně do řeči, „abysi nelitoval jedovatých střel, které do mého srdce vypouštíš. Já znám tíži provinění svého — je-liž to jaké provinění, že jsem *musel* na čas odejít; ale nikdy jsem se nenadál, že by mě mohl věrný služebník velikého krále proto pokutovati, že jsem dítě jeho, dítě slavného Otakara, tu naději celého národu, do vazby sprovodil a sebe sám z české země vyhostil.“

„Co praviš, člověče?“ zkřikl Kojata, a vyvaliv oči, přistoupil blíže, jakoby se chtěl očima i ušima o pravdě Viktorinových slov přesvědčit.

Ale statečný mladík hned neodpovídal; oči jeho obracely se po Elišce, kteráž vešla, i zdálo se, jakoby litoval, že byl již tolik před neznámou osobou pověděl.

„Mluv, co jsi to řekl?“ dotazoval se tedy zase bývalý šašek u velikém pohnutí. „Neohlížej se po tvářích, které pod mou střechou nalezáš; třebas ty je neznal,

předce můžeš před nimi všechno tajemství odhaliti, co se škody a prospěchu české země dotýká; já znám barvu jejich a věřím jí jako sám sobě. Co jest tedy, mluv!“

„Aj!“ řekl Viktorin, „co se ptáš, jako bys ani toho nejmenšího zdání neměl, kde jsem se ten čas zdržoval? Vždyť jsem vám to dal zkázati, nežli jsem Prahu opustil, proto že nezbývalo času, abych vám to byl přišel sám oznámit.“

„Nám? A co to bylo? My neslyšeli o tom ani slova.“

„Ani slova?“ podivil se Viktorin. „Ját předce žádal matku, aby vám přinesla moje pozdravení, abyste ve mne věřili a navrácení moje pevně očekávali!“

„Tvoje matka nám nic nepověděla,“ řekl Kojata. „Buď vedla sama nářek, že neví, kam jsi se zatoulal, anebo nás nevlídně odbyla, že tě nehlídá.“

„Moje matka?“ zvolal mládenec u velkém ustrnutí.

„Ano, ta žena, kterou nazýváš matkou, ačkoli spíše krahujec holuby vysedí, nežli ona tebe porodila,“ dokládal Kojata. „Ono jí to nikdy nevonělo, že jsi k nám docházel. Ale proč? to ví sám rarášek, její přirozený bratranec.“

„A já ji předce tak prosil! Jako oblažení své duše kladl jsem jí to na srdce!“ zabědoval Viktorin. „A vy tedy nevíte? vy snad myslíte, že jsem se vám zpronevěřil — že jsem Markytu opustil?“

„Tu se podívej, jaké následky tvé odejití a naše myšlení mělo!“ řekl Kojata i ukázal na sestru, která ještě pevně spala. „A příčina tvého zmizení musí býti nad míru veliká, aby mohla omluviti neštěstí, které nás potkalo. Co ses to zmínil o dítěti nešťastného Otakara?“

„*Že právě od něho přicházím!*“ odpověděl mládenec, šeptaje a k samému uchu Kojatovu se nakloniv.

„Cože pravíš?“ zkřikl tento jako u vytržení. Ale v tom se ozvalo hlasité klepání na dvéře, že nemohl mládenec odpovědíť.

„To je pán! to jsou přátelé!“ zkřikl Kojata, a točil se, nevěda, má-li se déle s Viktorinem obírat nebo jíť otevřít. Teprva když se sama Eliška hnula, chtíc vyběhnout, zaskočil jí cestu a řekl: „Počkej, panno ušlechtilá! to není práce pro tebe. Rač raději na mou ubohou Markytu laskavě dohlednouti, kdyby se snad probudila, což bych si nyní také přál. Ty ale, příteli! rozhosti se, jako jsi jindy činíval, a připrav se ucho moje novinami napojiti, aby spadl kámen alespoň s jednoho srdce — druhé je beztoho již....“

Ale nemohl domluviti. Nové klepání ho volalo. Skokem letěl ven, a za chvíli na to vrátil se opět, uváděje Ctibora, Chotouna i zbrojnoše, kterýž podporoval raněného Adalberta.

10.

Pozvolna utichl zase hluk, kterýž byl příchodem tolikera osob Kojatův příbytek naplnil. Dívky odpočívaly na chatrném ale čistém loži v malé vedlejší komoře; Markyta již tiše spala, a Eliška byla by se po náboženské modlitbě také ráda v utěšené sny zabrala, i doufala, že se jí to tím spíše podaří, an jí něco velmi příjemného na mysli tanulo — totiž Adalbertův obraz; ale ono se to nechtělo jaksi dařiti. Uleklať se ovšem na počátku, když v raněném zbrojnoši šlechetného panice a vysvoboditele

poznala; ale toto ulehnutí přešlo konečné v jakési rozkošné pocítění a radování, že je tak blízko u něho, a jenom to jí dělalo ještě nepokoj, že nemohla zvědět, co jeho přestrojení vyznamenává; s tím nepokojem šla také na lože a ten jí nedal bezpochyby tak snadno usnouti; alespoň nevěděla o jiné příčině, proč by jí bylo srdéčko nepokojně tlouklo.

Raněnému Adalbertovi upravil Kojata poležení v jednom koutě jizby, a průvodce jeho posadil se vedle něho na podlahu, chtěje takto noc přečkati. Ostatní mužové nemyslili ještě na odpočinek, neboť byli vesměs u velikém pohnutí, i mělit ještě vespolek co mluviti.

„Jděme na dvoreček, tam nám nebude žádný zakuklený vyzvědač po ústech hledět," řekl Kojata pešoptmo k hostům svým, mrštiv při tom očima po braniborském zbrojnoši. „Tam hoří jen hvězdy nad námi a ty nás nezradí."

A přátelé učinili podle slov jeho a vyšli ven a počali polohlasitou rozprávku. „Mluv upřímně a bez ostýchání," začal hospodář k Viktorinovi. „Tento ctihodný muž je Ctibor, věrný služebník nebožtíka krále, a navštívil Prahu, aby přičinil hlavu i pravici svou ku spasení našeho království."

„Ctibor, jemuž také moudrá hlava říkali?" ptal se Viktorin velmi horlivě — „a kterýž by se byl samou moudrostí bez mála o hlavu připravil?"

„Ano, ten samý!" dosvědčoval Kojata. „Slýchal jsi o něm, ptáčku?"

„Kdož by nebyl slýchal v české zemi nebo alespoň v Praze o muži, kterýž musel jako vyhnanec z vlastního domova odejíti, že chtěl ku slávě českého krále raditi!"

„Nechme toho, mladý člověče!" řekl Ctibor. „Ne-

třebať nyní o minulosti rozprávět, kdežto přítomnost všechen náš zřetel požaduje. Pověz, co náš hospodář od tebe žádá, milý příteli!“

„Ano, počni již ve jménu božím!“ řekl Kojata, obrátil se pak ale ještě k Ctiborovi: „Abysi však, pane, věděl, na jakou váhu slova jeho položiti, tedy věz ještě, že je v skutku člověk, jemužto jsem svěřil nejdražší svůj poklad na světě, jakož jsi ty prvé sám již znamenal. Já ti ho chválím jakož poctivého člověka, a on toho také zasloužil. Když jsme se poznali, nechal oblomiti vůli svou, a šel a dal se na hradě královském do služby brandeburské, a vylíčil tvář i řeči svoje falešností, aby získal důvěry — a to jen proto, jakož posud pevně věřím! abych dostával jisté zprávy o dítěti svého nebožtíka pána, ježto bych byl rád na rukou nosil, k němužto jsem ale jako prašivý pes ani z dálí páchnouti nesměl. Ach, byly to zlé časy!“

„Nech, příteli, žalostného zpomínání!“ prohodil Ctibor. „Nevíš li, že máme dílo před sebou, kteréž velí hleděti ku předu?“

„Nu tedy vypravuj, cos mi povinen!“ řekl Kojata Viktorinovi. „Nechť se vespolek naše srdce novým hněvem rozpálí! Mluv, jak jsi přišel z Prahy, abych již viděl, že jsi tak s námi falešně nezahrál.“

„To víte beztoho,“ začal na to Viktorin, „že dlouhý čas o tom pověst proskakovala, že hodlá markrabě Ota vdovu královnu přísně držeti, až ji také všeho komonstva pozbavil; ale že by s ní ještě hůře naložiti směl, nemohl se nikdo nadíti, a my věrní, kteří byli u nich nejblíže, nemohli jsme již dokonce nic horšího očekávati, poněvadž nám srdce již při tom krvácelo, co musela královská paní se svým outlým dítětem ve vlastním domě

snášeti. Mimo nadání počne se ale jednoho dne mezi naším lidem v hradě mluviti, že ji z Prahy povezem, a náš hejtman vybíral k tomu pouhé cizozemce, samé drsnaté chlapíky; jenom jediný domácí měl k nim býti přidán, aby byl jako nejbližším služebníkem samé královny a jejího sirotka. I ztrnul jsem, slyše, co má ty drahé osoby potkati, a prosil jsem o tu službu hejtmana; já mu namluvil, že nemůže bedlivějšího strážce, nežli já jsem, nalezti; lhal jsem — Bůh mi odpusť! že učinil nebožtík král otci mému křivdu, že chci jeho vdově stejnou měrou spláceti, i velebil jsem Branibora jakožto spravedlivého opravce všech věcí v českém království a zavazoval jsem sebe k věčné úsluze. Lest moje se podařila; nejvíce přispělo k tomu bezpochyby to, že jsem dříve celý čas pilný pozor dával, abych pravé smýšlení své na jevo nedal, a vždy jenom jako jeden z oněch se okázal, co dobrovolně a s velkou chutí brandeburskou službu přijali, aby měli čím hrdlo naplnit. Zvolili mě tedy, abych byl nejblíže při osobě samé královny a mladého Václava, dílem, abych jim posluhoval, dílem abych kroky jejich střehl, a když by bylo potřebí, též vyzradil. To všecko rozhodlo se na přísný rozkaz Oty odpoledne v několika hodinách, a ještě před večerem měli jsme odejet. Mně stačilo sotva tolik času, že jsem mohl k matce doskočit a ji požádat, aby vám pověděla, proč Prahu náhle opouštím. Jáť myslil tenkráte, že nebudou čeští pánové takové vzdálení mladého krále svého trpělivě snášeti a že nás nový rozkaz Oty brzo zase nazpět povolá. I odcházel jsem z Prahy s tou myšlénkou, že mi otcovský můj přítel i moje drahá Markyta porozumí a odpustí — a nenadál jsem se, že je teprva po dvou letech zas uvidím, a že se vespolek tak smutně shledáme!“

Při těch slovech se Viktorin žalostně zamlčel a podal Kojatovi ruku, kterouž mu tento vřele stiskl. Pomalé přestávce vypravoval dále: „Byl sychravý, chladný večer v měsíci listopadu, když jsme vyjeli z královského hradu. Královna seděla na hrubém voze na otepech slámy, Otakarův syn ležel jí na klíně a plakal; já seděl na druhém konci vozu, a vedle mne stará, mrzutá žena, kteráž měla býti komornou, společnicí a zrádkyní vdovy královské. Okolo nás klusalo dvacet jezdců s obnaženou zbraní. Srdce moje bylo jako rozštípeno, já se musel za žebra popadat a je tisknout a do rtů se kousat, nechtěl-li jsem v hlasitý pláč vypuknout.“ — A po těch slovech se Viktorin zase zamlčel, a ostatní tři mužové mlčeli s ním v hluboké žalosti. Bylo to poprvé, co o tom nešťastném večeru od očitého svědka vypravovati slyšeli.

„Aj, pánové a přátelé! což pak se scházíte do němé rady?“ ozval se najednou blízko nich Adalbertův tlumočník, jenž byl spícího pána opustil a zvědavostí i mrzutostí, že chtěli domácí něco před ním tajiti, potichu z jizby vykročil.

„Do němé nikoli,“ odpověděl Kojata; „ale poněvadž je opatrnost matka prospěchu, učíme se šeptem mluviti, aby nepadla slova naše do uší, kdež by mohla jako semeno zlé zrady vyrůsti.“

„Velmi moudře promluvíno, pane hospodáři!“ odpověděl zbrojnoš; „ale já ti musím ještě podotknouti, že jakož někdy opatrnost a chytrost k prospěchu bývá, rovněž také trocha důvěry časem škoditi nemůže. A můžete li Viktorina v radě míti, nevím, proč byste k ní také Bohuše nepřipustili.“

„Jak?“ zeptal se Kojata rychle. „Ty znáš tohoto mladíka?“

„Abych ho neznal!“ usmál se zbrojnoš. „Arciť jsme se již na dvě leta neviděli; ať se jen ale na mne podívá a řekne, zdaž na mé tváři nic známého nevidí!“

„Při sám Bůh!“ řekl Viktorin v několika okamženích, když mu byl při měsíčním světle ostřeji do tváře nahledl. „Je to Bohuš, s kterým jsem na královském hradě v brandeburské službě stával. Tenkráte byl duše poctivá.“

„Děkuji za to *tenkráte*,“ řekl Bohuš. „Já nemám obyčej smýšlení svoje svlékati jako had kůži na jaře, a barva moje, třeba se na rozličném světle rozličně leskla, je přece vždycky stejná.“

„Ale co jsi hledal dnes na Zderaze?“ ptal se Kojata netrpělivě. „A proč jsi strčil hlavu do cizí kukle a k tomu ještě s člověkem...“

„Toho ve své horlivosti ušetři, moudrý hospodáři!“ vskočil mu Bohuš do řeči. „To je bílý havran mezi hejnem černých dravců — chceš-li člověku v cizí kukli věřiti. A pokud jsem zpozoroval, je nezdárný syn země brandeburské, neboť má outrpnost s českým královstvím a chtěl se očitě o neprávi přesvědčiti, o němžto slyšel, že se páše od jeho krajanů. Proto šel na Zderaz.“

„A za jakou příčinou chtěl se o tom přesvědčiti?“ ptal se Ctibor. „Chtěl snad vidět, je-li míra toho neprávi posud jenom pod kraj, aby se mohlo ještě nové na to nasypat?“

„Já nejsem, pane, jeho důvěrník, a provázel jsem ho jenom proto, abych mu vysvětlil, čemu by neporozuměl,“ odpověděl zbrojnoš uctivějším způsobem, nežli posud rozprávěl. „Takéť jsem již něco k jeho chvále pověděl — a chceš-li, pane, všecko vědět, tedy věz, žes ty sám byl jedna z hlavních příčin, že jsme se dnes na pont vydali.“

„Já?“ podivil se Ctibor.

„Nic jinák; i nevěděli jsme, kde bychme tě jinde nežli na Zderaze hledali.“

„A co by chtěl mladý cizozemec od starého muže, jehož nezná, jehož toliko jednou spatřil?“

„To nevím,“ krčil Bohuš rameny. „Každý člověk mívá kus tajnosti; možná, že máš ty sám něco v nejzadnějším uzlu svých zámyslů, co bysi nerad každému na nos pověsil, ku příkladu člověku, jako já jsem.“

„A kdož je tvůj pán?“ ptal se Ctibor dychtivě.

„Brandeburský rytíř, odpověděl zbrojnoš. „My mu říkáme rytíř Adalbert, a kdo má trochu tenčí uši, slyšel dotvrzovati, že je miláček samého pana Oty, ba někteří povídají, že mezi těma dvěma nějaké velmi ouzké přátelství vyčítháli. Já to nevím, ale ton radou mohl bych vám býti, abyste mu věřili. Avšak což mluvím a svou upřímnost vykládám! Vy *nechcete* člověka do rady, kterýž býval jedenkráte poctivá duše, jak sám ten povídá, kterého jsme prokleli, že se mezi katy královské vdovy a jejího dítěte samochtě *dral* — a nyní tu mezi vámi v radě stojí, ačkoli bych měl právo se ho ptáti: „Jak sem přicházíš a kde ses tady vzal?“

„Ty?“ ozval se Kojata horlivě. „Snad proto, že nevězí v brandeburské hazuce? Že je mezi svými? že přiletěl český pták do českého doupěte? Na to se ho ptej, až bude státi před tvou soudní stolicí; teď je ale hostem u mne jako ty.“

„Jen že já mám v koutě holé jizby a on v teplém srdci ustláno!“ prohodil Bohuš kysele. „Nu, jak se tvé moudrosti líbí! A nepotřebujete-li na hradě Pražském žádných přátel: také dobře, budu alespoň bez starosti.“

„Nemluv tak hořce, Bohuši!“ ozval se nyní Viktorin. „Moje noha stojí teprva třetí den zas na zemi české,

ale co jsem v tom čase viděl a slyšel, učí mě, že tu není radno člověku na první pohled věřiti, když se jedná o věci veliké. Jsi-li ale člověk bývalý....“

„To můžete zkoušeti!“ dal se zbrojnoš polo mrzutě do smíchu, „Já nevím, jaké vlastnosti člověk míti musí, má-li se do vaší rady dostati; je-li k tomu ale srdce potřebí, co puká hněvem nad útisky, jimiž je království české sklíčeno; je-li k tomu hlavy potřebí, co přemýšlí, jak by mohla ty hladové kobylky jednou ranou zamáčknouti: tedy vám je mohu podati, a nádavkem dostanete dvě ruce, kteréž dovedou meč i na ty lebky vytasiti, ježto se teď pansky před nima vypínají a rády by je do železa ukovaly.“

I nakloniła se mu konečně mysl spojených přátel a po dobrém uvážení vzali jej do rady.

Ctibor spoléhal nejvíce na obecný lid, chtěje s ním něco k ulehčení země podniknouti; Kojata i Chotoun byli s ním jednoho mínění; ale Bohuš vrtěl hlavou a chtěl pomoc u pánů hledati. K němu se klonil i Viktorin.

„Já pánům nevěřím,“ bránil Ctibor svoje mínění. „Vlastní prospěch jde jim obyčejně nad prospěch obecní, a v těchto různicích, v tom hrozném neřádu věcí veřejných nalezá veliký díl našich pánů bohaté kořisti; tuť myslejí, že by mohli zase uloviti, co jim Otakar přistřihnul. A na můj hlas nedají už docela ničeho; já jim byl odjakživa jako trn ve chtivém srdci.“

„A já zas myslím,“ navrhoval Bohuš, „že se vysílený, znuzovaný lid k řádnému činu nezmůže, a jeden brandeburský oštěp zaplaší deset hladových nuzáků, kteří si už pranic nedůvěřují. Vždyť to vídám na své vlastní oči a pošel bych někdy zlostí, že musím na to hleděti.

Kdyby se ale páni sebrali, tedy by dostal i nižší lid zmužilosti.“

„A já se vydal také proto na cestu,“ dokládal Viktorin, „abych vyhledal pomoc u pánů. Doufá li však pan Ctibor podle své moudrosti, že se můžeme také na lid spolehnouti, tedy budu i z té strany nadějně pomoc očekávati.“

„Tu očekávej, mladý člověče!“ řekl Ctibor. „Nám přijde pomoc z pevného, věrného spojení sil, kteréž nyní rozdrobené a rozmetené leží, a to nechť jsou panské nebo obecní síly, jen když jsou mužné. Počkejte jen, až přijdou zástupy z krajů, kteréž mají Praze pomahati.“

„Jen aby nepřišli *tuze brzo*, to je má jediná starost,“ řekl Chotoun. „A podle slibů, které jsme jim dali učiniti, myslím, že se nebudou po krajích dlouho toulati. Něco jich přijde již alespoň zejtra, to vím.“

„Nuže ať tedy přijdou,“ zvolal Ctibor, „dokud mohou nohy za sebou vláčeti. Kdybychme to odkládali ještě déle, snad by sem ani nedokulhali. Má li se co díti, děj se rychle; sice udusíme skutek samým rozvažováním!“

„Jak se ti, moudrá hlavo, líbí,“ řekl na to ještě Bohuš; „ale podotknouti musím, byť i tvoje zástupy přišly, že budete přece jen holýma rukama na železného ježka dotírati. Dej pozor, co jsem povídal.“

I rokovali ještě déle, až je takořka ranní úsvit při tajnostech zastihl.

11.

Adalbert zatím tiše spal. Rána jeho byla sice dosti hluboká, ale nikoli nebezpečná, a dobré vymytí studenou vodou, pečlivé obvázání, měkké položení a zvláště mla-

dická krev — to všecko způsobilo, že ušlechtilý mládenec, když pak na úsvitě z dlouhého a pevného spaní procitnul, ani bolesti, ba skoro ani žádné mdloby necítil.

V prvním okamžení hrubě nevěděl, kde se nachází; teprva krátké rozmyšlení mu vyjevilo, co se bylo minulý večer událo.

„U koho to jsme?“ ptal se svého průvodce, neboť byli v jizbě samotni.

„U poctivých Čechů, pane,“ řekl Bohuš; „jen že ti nemohou pro tíseň těchto časů lepšího poležení poskytnouti.“

„Také by ho snad neposkytli, kdyby věděli, kdo jsem,“ řekl Adalbert.

„To již vědí, to jest tak dalece, jak to sám vím,“ odpověděl zbrojnoš.

„A předce mě pod svou střechu přijali?“ ptal se rytíř.

„Jako vzácného ptáka z hejna hladových dravců,“ řekl Bohuš. „Promiň, pane, že mi trocha mé české krve tak nepozorně ústy proskočila.“

„Však máš dobře,“ řekl Adalbert a čelo se mu zatemnilo. „Dle toho, co jsem včera viděl a zkusil, není žádné příčiny, aby se v Čechách jiná píseň zpívala. Ale při sám Bůh! ty věci musí dostati jinou podobu, sice nechci miláčkem našeho pána slouti!“ Po těch slovech vstal a začal se oblékat.

„Alespoň dost malého ulevení mohli by páni Brandeburci českým hřbetům a plícím dopřáti,“ prohodil Bohuš, pomahaje mládenci při oblékání; „sice jim padnou pod rukama všecky bez dechu, a pak nebudou míti milostiví páni ani koho týrati.“

„Dobře, dobře!“ pravil Adalbert. „Ale kdež pak jsou obyvatelé, kde je hospodář domu tohoto, abych mu za hostinské přístřeší poděkoval? Spí to ještě všecko?“

„Nebylo by divu, kdyby si jednou hodně dlouho odpočinuli," odpověděl průvodce. „Ale hospodář i ostatní obyvatelé odešli již po práci."

„Tak časně?"

„Co se má dařiti, musí s ranními červánky vstávati. A na dnešní chůzi jejich záleží. Možná, pane, že o ní také na hradě uslyšíme. Ostatně mám ti ještě od našich hospodářů uctivé pozdravení vyřídit, a že se důvěřují, že budeš tak dobře jazykem jako mečem vládnouti, když se bude o jich prospěch jednati."

„A kdo jsou vlastně ti hospodáři?" ptal se Adalbert.

„Jak?" divil se Bohuš. „Byly zraky tvoje u večer tak silnou mázdrou potřeny, že jsi svoje známé ze Zderazu nepoznal?"

„Tedy skutečně u nich? A odešli všichni?"

„Až na jednoho," usmál se zbrojnoš. „Nebo vlastně na jednu."

„Na jednu?" ptal se Adalbert zvědavě. „Tedy jsem se neklamal? Onen pacholík se šedivcem...."

„Byla dívka," řekl Bohuš.

V tom se klepalo zlehýnka na dvéře, a když k nim Bohuš popošel, otevřely se pozvolna a mezi nimi ukázala se Eliščina hlava.

„Bude-li raněný co potřebovati, přihlaste se," řekla pološeptem dívka, stojící ještě za prahem. „Mám o to pečovati, nežli se otec a hospodář navrátí."

„Aj, pojď jen dále, ušlechtilá panno!" řekl zbrojnoš. „Přítomnost osoby tvé bude nejlepší lík na ránu mého pána a vzácného soudruha."

„Chceš, pane, snad mísku dobré polívky?" ptala se na to dívka samého Adalberta. „Slíbila jsem otci, že

ji obstarám, a sama bych také ráda alespoň dost malou částku našeho dluhu nějak splatila.“

Mladý Branibor ale hned neodpovídal, neboť oči jeho hleděly dychtivě na dívku. Ona tu stála jen v prostém oděvu ubohé Markyty, ale vlastní spanilost zdobila ji více, nežli by to bylo učinilo roucho knížecí.

I přistoupil k ní mládenec blíže a s jakýmsi sladkým vřením srdce svého řekl: „Nemluv mi o dluhu, dívko spanilá! leda bys myslila ten, do něhož u tebe já za ten nejskrovnější důkaz péče tvé upadnu. Včerejší moje úsluha, může-li se tak rytířská povinnost nazývati, je bohatě nahražena tímto okamžením, kdežto vidím, že jsem nejspanilejší českou růži před ourazem ochránil.“

Eliška se při těch slovech začervenala. „Nemluv o mně, pane!“ řekla s očima sklopenýma. „Na mém životě nic nezáleží; ale tys ochránil drahou hlavu otce mého, a ta může v těchto zlých časech lidu našemu velmi prospěti. Ale což mluvím s tebou o prospěchu lidu, kterýž má pod nohama tvých krajanů duši vypustit? To není milo sluchu tvému a žalost českého srdce nenajde místečka v srdci braniborském.“

„O, nemysli to, děvo spanilá!“ zvolal mladý rytíř a sáhl po Eliščině ruce. „Právo a neprávi umí rozeznati každé poctivé srdce, ať je české nebo braniborské; já pak bych musel čest jména svého vlastní nohou ve prach zašlápnouti a pokoj svědomí svého vlastní rukou pobořiti, kdybych podal jediného prstu k těm nátiskům, které se tady ne tak pouze od Braniborů, jako od nevázané, se všech končin sběhlé čeládky, a jakž pevně věřím, bez vědomí našeho markraběte páchají. Věř mi, dévo ušlechtilá! že cítím hluboké rány, pod nimiž otcovská země tvoje naříká a na zmar přichází; také ti však sli-

buji, že učiním, co bude možno, aby truchlivý stav všech věcí k napravení dospěl.“

„Amen, dejž to Hospodin, já jsem svědek,“ prohodil na to Bohuš. „Na slova tohoto panice můžeš spoléhati, panno ušlechtilá! a uznáš-li za dobré, můžeš je také otci vyřídit; není-liž pravda, pane?“

„To můžeš,“ řekl mladý Branibor. „Ačkoli ho blíže neznám, uvazuji se mu v to samé rukojemství, jako jeho dceři. Nemá-li žádného jiného přítele na hradě Pražském, bude tam míti *mne*, dokud nebudu muset z něho vykročit.“

„Děkuji ti, pane, ve jménu jeho i všech přátel spravedlivé věci,“ řekla Eliška srdečně. „My to uchováme zajisté v paměti .... ale teď nesmíme také na tvou ránu zapomenouti!“

„O tu se nestarej, děvo spanilá!“ řekl Adalbert. „Ta se brzo zacelí, bodejž by jiná za ní nepropukla, kterouž by hůře bylo hojiti!“ A při těch slovech pohledl na ni tak toužebně, že dívka zmateně oči sklopila.

„Pane!“ řekl nyní Bohuš, „já tě sice nerad z vezdejšího ráje vyvádím, ale chceš-li, jak jsi pravil, na hrad se navrátit, nežli tam bude všecko na nohou: tedy máme svrchovaný čas. Beztoho myslím, že již neproklouzneme, aby si nás nepovšimli.“

„Chceš, pane, již odejíti?“ ptala se rychle Eliška.

„Musím,“ řekl Adalbert; „již proto, abych svlékl falešnou šupinu a pravé jádro své okázal. Uchovej pro mne místečka v paměti své, drahá . . . aj, vida! vždyť ještě ani nevím, jak tě jmenovati, kdybych chtěl v duchu s tebou porozprávěti!“

„Jmenuj mne Eliškou ....“

„A ty pána mého Adalbertem, nebo nechceš-li ten

cizozemský zvuk slyšeti, překřti ho Vojtěchem, budeš-li mu chtít v myšlénkách něco svěřit," skočil do toho tlumočník, i hrdlil zase mladého rytíře, aby se vrátili do hradu. A ten se posléze rozloučil i ubíral se po boku svého průvodce úzkou uličkou k řece, kdežto se chtěli dáti přeplavit.

Bylo sice ještě časně ráno, ale na břehu panoval již hlučný život. To pocházelo hlavně z toho, poněvadž se tu mnoho chudiny zdržovalo. Tu bylo dosti prostranného místa, bylo to říkaje v samém lůně města, tedy pro bídáky dost pohodlné položení. Sem zanášeli, co žebrotou sehnali; tady číhali, co jim voda přinese. Tady stála udice vedle udice, a k vůli malé bělici strhla se často krvavá půtka. Když nepršelo, spali zde také tito nuzáci, staří, mladí mezi sebou, sotva že měli hrst slámy pod tělem. Obecní správa si toho hrubě ani nevšímala, poněvadž tomu pomoct nemohla; noví pánové na bídnou láj také nehleděli, poněvadž z ní žádného zisku vytěžiti nemohli, a takž měli s nimi největší kříž jenom přívozníci, proto že si mnohý člověk raději kus cesty na most zašel, nežli by se byl nechal u přívozu od té nuzné zběře obklopiti, uši pronikavým křikem si roztrhnouti a snad i srdce poraniti; neboť pomoc dáti nemohl skoro nikdo. Bída byla všeobecná.

Adalbert ztrnul, když se k tomu hlučnému množství dostali. Hladovci s vpadlýma očima, otrhanci s hubenýma rukama běželi jim již mnoho kroků naproti; tu byly ženy s rozcuchanými vlasy, mužové se zarostlými tvářemi, polonahé děti — a všecko to křičelo, všecko prosilo.

„Proklatý člověče! kam jsi mě to zavedl?" pravil Adalbert pošeptmo k svému průvodci, a rozdával v pravo v levo drobné peníze.

„Chtěl jsem ti Prahu také z této strany okázati, pane!“ odpovídal zbrojnoš též pošeptmo. „Škoda, že jsme sem včera večer nedorazili, byli bychme ten obrázek snad při záři několika hubených ohníčků viděli. — I půjdeš-li pak, pijavice!“ rozkřikl se potom na kluka, jenžto se mu na ruku takořka zavěsil a pro milosrdenství boží o snídani prosil. I shodil ho na zemi, vzal Adalberta rychle za ruku a skočil s ním na nejbližší loď. „Jeď, příteli!“ řekl k přívozníku. „Ať jsme brzo na druhé straně.“ Ten zamáchnul veslem a loď se hnula od kraje.

I bylo štěstí, že střelila prudce do proudu, neboť odmrštěný kluk sehnul se po kameně a hodil ho za lodí; po něm, nevědouce ani proč, učinilo to několik jiných, a v okamžení na to padalo to do vody jako pravé krupobití.

„Co chtějí ti lidé?“ ptal se Adalbert poněkud pohoršen.

„To je bezpochyby za to, že jsem to vychrtlé vížle trochu zostra setřásl,“ řekl Bohuš. „Oni mají teď hned právo po ruce. To jediné je mi s podivením, že ti ještě loď na pokoji nechali,“ doložil na to k přívozníkovi. „Při těch kusech dřeva mohl by se hodný hrnec žebrácké polívky uvařiti!“

„I což je o dřevo,“ odpověděl plavec. „To se teď leckde povaluje; spíš je nouze o hrnec anebo o to, co by se dalo do hrnce.“

Adalbert se zahalil do pláště a stál nyní mlčky na lodi. Brzo hleděl v levo na královský hrad a rozložené pod ním Menší město, brzo na dlouhý dřevěný most, po němžto se již strakatina lidu hemžiti začínala, brzo dále na Staré město, z něhož veliký počet věží mlčky k ranním nebesům pohlížel, jakoby chtěl říci: Dejte, ať brzo radostně zvony zaznějí, ježto mezi svými zdmi chováme.

„Z venčí je posud hezké podívání na tu naši Prahu, je-liž pravda?“ promluvil nyní Bohuš k rytířovi. „Před několika málo lety bylo také veselé pohledění na život, jenžto se v lůně jejím rozkládal. Vezměmť na příklad jen břehy naší Vltavy — to bývala podívaná! Lodě pro vyražení, lodě se zbožím, tam vory a prameny, tu veselí nosiči, tam hluční drvoštěpové — a ty mlýny zrovna zpívaly! Teď klapou, jakoby se vlekly s prázdným žaludkem do hrobu. Ach, bývaly to rozkošné časy za nebožtíka pána, jemuž hanebná mstivost několika nadutých hlav na Moravě krvavý hrob ustlala.“

„Však ony se vám ty časy zase navrátí,“ prohodil Adalbert, ale jenom polohlasitě, jakoby tomu sám docela nevěřil.

„Jen abychme se toho my dva dočkali!“ vzdychl si taktéž Bohuš. „Já mám trochu tenkou víru.“

Zatím přijížděli k levému břehu, an tu zrovna v těch místech, kde chtěl přívozník s lodí přiraziti, shon lidu se okázal.

„Zase žebrota?“ divil se Adalbert.

„To bude něco zajímavějšího,“ řekl Bohuš, a když přijeli trochu blíže, tu spatřili, že tam plavci pět do naha svlečených, za nohy k sobě přivázaných lidských těl z vody vytáhli, kteréž, jak se podobalo, již několik dní v hlubinách ležely.

„To je brandeburská koupel!“ volali někteří mezi houfem lidu. „Aby těm katům čert posvítil!“ Jiní kleli zase jinak, jiní opět vzdychali a jiní se tomu jen hrubě smáli; neboť bída byla jim srdce kamennou kůrou potáhla.

„Pekelný trapiči!“ rozhorlil se nyní Adalbert, a popadnuv Bohuše za ruku, vlekl ho říkaje násilně z houfu diváků. „Pekelný trapiči! vybral jsi tuto cestu schvalně,

abych nemohl ani kroku učinit, aby mi ohavnost vaší nynější správy na oči nelezla?“

„Může býti,“ mumlal Bohuš mezi zuby sám pro sebe, a bral se pak rychlými kročeji ku předu, aby přišli co nejdříve do hradu.

Avšak nedostali se již do vnitř, aby si jich byl nikdo nevšimnul; spíše se podobalo, že tam na ně čekali; neboť sotva že vkročili do brány, přistoupil vrátný a klíčník, pokyvnul na zbrojnoše, kteří tu stáli na stráži, a obrátil se pak s ousměchem ku příchozím.

„Jeden mezi vámi nazývá se Bohuš, je-li pravda?“ promluvil přitom a sáhl Adalbertovu průvodci po klobouku, aby mu pohledl do tváře.

„Co jest?“ ozval se tento rychle.

„Jsi ty to, ptáčku?“ ušklebil se vrátný. „Ano, ano, pamatuji se na tebe. Že prý si vycházíš rád na večerní toulky, abys našim pánům veselé hry kazil? To si musíš podruhé jinou hlavu vypůjčit, aby tě přitom nepoznali.“

„Co znamenají ty frašky?“ ozval se nyní Adalbert velmi nevrle. „Nestav se nám do cesty!“

„Pomalu, brachu, pomalu, aby ti nepřekypělo!“ řekl vrátný s velkou chladností, a sáhl mu též po širokém klobouce, chtěje si ho lépe prohlídnouti; ale Adalbert odmrštil ruku jeho a pokročil ku předu.

„Stůj!“ zahřměl za ním vrátný a velel strážníkům, aby se ho chopili.

„Zpátky, slepí blázni!“ zvolal teď rytíř hlasem vysokým; „ať neucítí ostří meče mého, kdo by chtěl zastaviti kroky mé!“

„Jakže, pomatený tuláku?“ rozhorlil se nyní také vrátný. „Chceš se protiviti rozkazům pana hejtmana? Seberte je, hoši, a hoďte oba do chladu.“

„Měj pak rozum, příteli, abys neměl mrzutosti, počal nyní Bohuš velmi živě rozkládati. „To není zbrojnoš jako zbrojnoš, a mohl by ti strčiti ořech do huby, že bys měl na něm do smrti co louskati.“

Ale rozkládání jeho nic nepomahalo; vrátný poroučel zase strážníkům, aby oba zajali, a poněvadž se tito vzdáti nechtěli, ztrhnul se veliký hluk na dvoře, kamž se byli všickni mezi hádkou dostali.

„Jaké to chování?“ zazněl náhle vedle nich přísný, mužský hlas. Pocházelť od samého zástupce Oty braniborského, od pana Ebrharda, kterýž jako bedlivý správce a ochrance domu hned ranní hodinou celý hrad obcházel a nyní malými, pobočními dvířkami na dvůr vyšel.

„Milosti!“ odpovídal vrátný s hlubokou poklonou, „máme tu dva tuláky, na kteréž mi pan hejtman Valberk číhati poručil, an se mu dnes v noci kdesi v městě dodíla pletli, místo co měli být na hradě. Jednoho z nich poznal.“

S rostoucím mrakem na čele poslouchal pan Ebrhard zprávu vrátného, obrátil potom zraky po obžalovaných, a okamžitě ulehlo mu ve tvář hněvivé podivení, neboť poznal Adalberta, kterýž tu s obnaženým mečem a s obvázanou hlavou stoje, směle na něho pohlížel, jakoby ho k půtce vyzýval.

Chvíli trvalo mezi oběma stranama mlčení; pak řekl Ebrhard: „Odveďte oba pacholky do šaláře.“

„Ha, jen se opovaž, prznitelí práva svého!“ zkřikl mládenec, a bleskem vběhla mu všechna krev do tváří a vstoupila ku hlavě. „Zpátky, slabé rákosí!“ volal dále, bráně se strážníkům, jenžto se na něj hrnuli. „Řekněte dříve svému biřici, aby si protřel zraky, nežli vydá rozkazy, kteréž se mu krvavě odplatí.“

I švihal mečem okolo sebe, že bylo nebezpečno k němu blíže přistoupiti; ale prudkým pohybováním popustil obvazek na ráně, rozličnými city za celé jitro pobouřená a teď velikým hněvem rozpálená krev z ní zase vyrazila a polila čelo i tváře jeho.

„Ušetři se, pane!“ zvolal nyní sám Bohuš v té naději, že se šlechetnému mládenci žádné příkoří státi nemůže, i uchvátil jej pozadu, aby dalšímu zápasu zabránil, a v okamžení na to ležel jinoch v jeho náručí jako ve mdlobách.

„Učiňte, jak jsem pravil!“ poroučel ještě jednou Ebrhard a odcházel.

„Pane, odvolej!“ křičel za ním Bohuš. „Vždyť je to šlechetný rytíř Adalbert!“

Ale správce království českého zmizel v malých dvířkách, jakoby ta slova neslyšel.

12.

V tu samu hodinu bylo veliké hemžení lidu na prostranství okolo spálené kovárny. Dílem to byli zvědavci z blízkých i vzdálených ulic, kteří byli o nové prostopášnosti Braniborů zaslechli, dílem to byly však osoby, ježto měly něco docela jiného v onmyslu, než aby se byly jenom na spáleniště koukaly. Tu jich stálo pět, šest pohromadě a strkajíce hlavy k sobě, vypravovaly něco tajného; tam se jich valil zase houfec ku bráně i za bránu, a z venčí jich přibíhalo také po hejnech, tak že braniborští strážníci již s podivením a nedůvěrou na to hleděli a chuti dostávali ty houfy rozptylovati.

Nejochotněji a skoro jako posedle počínali si mezi tím ale Jiskrovi tovaryši; ti byli brzo zde a brzo tam,

vždy jaksi domlouvali a rozněcovali. Mistr jejich ale, jenž byl celou noc u mrtvého těla manželky své strávil a pak je na vlastních rukou prozatím do kaple na blízký hřbitov odnesl, stál nyní v hlubokých myšlénkách na Zderaze u prostřed velkého a hlučného množství lidu, kteréž vypadalo, jakoby se byla chudina ze všech děr zedraného království českého na tom místě sehnala. Byli to mužové, stařící a mladíci, také ženy a dívky nescházely; jedni byli v oděvu rolnickém, druzí v městském, ale všickni byli spojeni jedním svazkem jako bratři a sestry, totiž nedůstatkem. A u prostřed této strakatiny nacházela se menší tlupa lidu vybranějšího; tu bylo vidět Ctibora, Chotouna, Viktorina a Jiskru, a ti rozprávěli horlivě s jinými rokujíce vespolek, jak by se nalezla pomoc proti braniborským nátiskům. Jenom Jiskra mlčel; ten měl vlastní myšlénky, a ty byly hrozné, neboť pocházely z horoucí touženosti po krvavé pomstě; čelo jeho bylo přitom svraštěné a obočí silně stažené.

V tom se ozvalo se strany, kde krčma stála, hlasité pokřikování.

„Uhněte boky a rozevřete řadu!“ křičel Kojata a klestil cestu dvěma mužům, kteří za ním hrubý stůl přinášeli. „Přicházíť kazatelna! Není arci svěcená, ačkoliv byla dosti často kropená; ale věřícím duším a řádnému kazateli učiní tu samu službu, jakoby měla požehnané bradlení. Ustupte!“

A když se dostal na místo, kde stál Ctibor s přáteli, dal stůl na zemi postaviti a v okamžení vymrštil se na něj nahoru. I ohlížel se nějakou chvíli kol a kolem, a množství hledělo k němu zvědavě vzhůru; někteří se také smáli a ptali se: „Jaký je to přepodivný tovaryš?“ — neboť měl na sobě opět zedraný šat královského šaška.

Posléze zatleskal Kojata několikrát rukama, chtěje všeobecnou pozornost zbudit, a začal pak povýšeným hlasem takto mluviti: „Přátelé na jednom provaze a v jedněch okovech, jižto mě znáte i neznáte, otevřte uši a vydlabte řeči mé schůdnou cestu k srdcím svým. Co mě znáte, budete zajisté vědět, z jakého kovu jsem udělán a jaké zvuky ve mně spočívají; co mě neznáte, buďte tak laskavi a poptejte se jiných, máte-li mi věřiti. Abyste ale všickni zvěděli, proč jsme se tak hojným počtem sletěli — jestli vám to jinák už vlastní srdce nebo rány a mozoly a hladový žaludek nepověděly, že nepotřebujete žádného výkladu — tedy učiňte mezi sebou ticho, aby ani slovo na pustou zemi nepadlo a jako neourodné nezahynulo. Vystoupí člověk tuhle na místo mé a bude vám povídati pohádku, z kteréž poznáte, že to není jenom ta vrchovatá míra vašeho utrpení, vydrancované příbytky, popálené stodoly, pusté pole, hladové žaludky, bída, bolest, hněv a žalost, jež užírá vaše vnitřnosti — to že není všecko, co každého z vás popichuje a říká: Člověče, pomoz si, a nehleď se založenýma rukama, jak ti hrob vykopávají! Ano, přátelé! poví vám člověk ten historii, že vám srdce ztrne a oči zavlhnou a pěstě se zatnou a ústa zvolají: Jenom na ně! na ty tryznitele našeho pána, v němžto naše veškerá naděje spočívá! Je to člověk pravdomluvný, a mnozí ho v Praze znají, co vydají za něho svědectví. Přistup ke mně, příteli!“ obrátil se nyní Kojata k Viktorinovi a podával mu ruku a mládenec stál v okamžení vedle něho na stole. „Tento jest člověk, kterýž bude k vám mluviti!“ doložil pak zase k množství. „Mějte všechny smysly pohromadě, neboť bude povídati o dítěti Otakarovu, o sirotku Václavovi.“

Po těch slovech skočil dolů a mezi množstvím povstalo divné hučení.

„O dítěti Otakarovu?“ ptal se jeden druhého. „Aj, což ví ten člověk o tom ubohém? Kdo je to?“

Ale když pozvedl Viktorin hlavu na znamení, že chce mluviti, a když se vůkol sebe rozhlížel: tuť množství umlklo a hledělo pozorně na ústa jeho.

„Milí přátelé!“ začal na to. „Mám povídati o věcech, kteréž mi srdce i jícen stahují, a protož nevím, jak dovedu řeč učiniti. Přicházím od našeho mladého pána a přináším vám pozdravení jeho a mám k srdci vašemu položiti prosby jeho. On pláče v daleké cizině, vzdychá po vás u velikém touženi a doufá, že mu přijdou ruce vaše na pomoc.“

„Mluv, mluv! co jest?“ zvolalo několik hlasů netrpělivě, ale jiní počali nedočkavce okřikovati, a takž povstalo v celém zástupu zase šumné hučení. Ale ono se podobalo jenom jako krátkému zavanutí hučivého větru; hned zase všecko utichlo a trvalo v hlubokém mlčení. A Viktorin otevřel opět ústa a jal se mluviti.

„Žádného z vás nebude zajisté tajno, že nynější správce království českého, strýc nebožtíka krále nebo co je....“

„Dovol, příteli!“ ozval se pod ním silným hlasem Chotoun. „Nemluv o nebožtíkovi, když mluvíš o králi Otakarovi! Čili nevíš opravdu, že je posud na živu a jenom někde v zajetí držán?“

„Co praví ten člověk?“ zvolalo několik hlasů po té otázce. „Že je Otakar na živu? Tedy by to bylo přece pravda?“

„Svatá pravda!“ dokládali někteří jiní. „Jsou toho očití svědkové!“

„To není pravda!“ zahřímal mezi to zase jiný hlas; „já viděl na své oči Otakara mrtvého!“

„Mlč! mlčte! ticho!“ křičelo nyní množství hlasů. „To se okáže! My chceme nyní slyšeti, co nám tento člověk od mladého krále přináší.“

A když se učinilo konečně zas nové pomlčení, mluvil Viktorin takto dále: „Jáť vím sice předobře, že se praví, že veliký Otakar nezahynul, ale že je od svých nepřátel držán v tajném zajetí; avšak nemohu na to přisahati, a protož jsem ho nazval nebožtíkem dle obyčejného způsobu mluvení. Je-li ale skutečně na živu a vyjde zas jedenkráte na světlo, tedy bude tím větší radost naše a tím větší také milost jeho, když uvidí, že jsme se k dítěti jeho zachovali, jakož na věrný lid přisluší. Dokládám tedy ještě jednou, že bezpochyby všickni víte, jakže Ota Brandebursk ý vdovu královnu i s mladým princem odvezti kázal a že vdova později nemohouc ta nehodnou vazbu snesti, aniž kde jaké pomoci pro sebe a syna svého nalezti, z pevného hradu Bezděz i na Moravu uprchla a Václava v rukou svých strážníků zanechala. Onať doufala, že nalezne pomoci u pánů moravských, že vejde ve svazek s pány českými, a pak že nejen syna svého, ale i celé království z rukou jeho tryznitelů vsvobodí. Já to vím, já mohu o tom mluviti; já se dodral k její osobě, já se zapřel a vydal za jejího nepřítele, až jsem brandebursk é náhončí oklamal. Ale královna poznala brzo věrného služebníka, kterýž jí zůstal samojediný ze všeho komonstva, i mluvívala se mnou, neboť rozmluva ulehčuje stísněnému srdci, a já poznal její zámysly a musel je schváliti; ale ona by se navzdor tomu všemu nebyla snad odvážila uprchnouti, kdybych nebyl sliboval život a duši za syna jejího obětovati, býti

jeho pravicí a podnoží. Avšak arci, my se oba v počtech sklamali! Královna použila dovolené projížďky na Mělník, až se i více nenavrátila. Hejtman na Bezděz zuřil, já se vztekal, jakoby byla mé pomstě nejtučnější kořist upláchla, i stavěl jsem se, jakobych chtěl na samého Václava ruce vztáhnouti; v hlubinách duše své otřesu se ještě pokaždé, když na tu chvíli zpomenu! Já musel dělati, jakobych chtěl to drahé tělo zohaviti, pro kteréž bych byl z vlastní krve lázeň upravil, kdybych je byl mohl spasiti. Ale na tom nebylo dosti; já měl ještě tíži nového leknutí zkusiti. Hejtman se omluvil, neboť propouštěl královnu dle rozkazu samého Oty na procházky, ale dostal nové poručení stran Václava, kteréhož nechtěl pan strýc z rukou pustit. O půlnoci museli jsme sedlati, královské pachole bylo posazeno do vozu, já hlídač jeho k němu, a tak to šlo jako průvod duchů z Bezděz dál a dál — nikdo nevěděl kam, krom brandeburského rytíře, kterýž byl schvalně na hrad přijel, aby tu výpravu řídil. Přátelé, to byla hrozná noc! Já myslil, že se mi srdce rozpukne. Ubohé, opuštěné pachole plakalo a nevěříc mi tu chvíli, třáslo se bázní — a já nesměl sirotka těšiti; já se musel mračiti, abych pozorné hlídače oklamal, neboť ačkoli byla noční temnost veliká, předce by mě byly mohly tenké uši vyslídit. A když se začala obloha prvními červánky zardívati, poznal jsem, že jedeme proti východu, a když nám slunce první své paprsky poslalo, padly zrovna do tváří usnulého Václava, tak že vypadal, jakoby byl zlatou září politý, a moje srdce naplnilo se nadějí, neboť jsem to považoval za boží znamení. Ale pohříchu, až posavad nenaplnilo se moje doufání! My byli vezeni několik mil za hranice a na pevném hradě zavřeni; a tam byli již naschvál lidé vybráni, co vy-

padali jako lesní šelmy; kusa poctivé tváře nemohl jsem nalezti, přívětivého slova nemohl jsem zaslechnouti, tak že mě samého již ouzkost přepadati začala. Já dostal ostré příkazy, abych s královským dítětem přísně nakládal, i musel jsem to slíbiti a potají ještě Bohu děkovati, že dal pacholíka do mých rukou, neboť jsem doufal, že mu předce nějaké pohodlí upravím. Ale naděje mě opět sklamala; nemohl jsem mu ničeho upraviti, ničeho zjednati; oba jsme byli přísně hlídáni a trpěli všeho nedůstatek, nic jinák než jakoby sprosté zlosyny ve vazbě drželi. Srdce vám pukne žalostí, jako moje pukalo a puká posavad, když vám povím, že mladý náš král mnohdy ani teplého pokrmu nedostal, že jsem musel nešťastného pacholíka často v náručí držeti, jen aby se zahřál, a že ho nechali ve starém, okubaném šatě chodit, jakoby byl dítě nejnuznějšího žebráka, kterýž nemá na celém světě, kam by hlavu položil."

Po těch slovech se Viktorin zamlčel, ale množství okolo něho dalo se náhle do křiku a činilo průchod žalu i hněvu svému. Jedni litovali královské dítě, druzí proklínali jeho katy, a po celém prostranství to hučelo jako vlny rozvodněného proudu.

Ale po chvíli začaly zase jiné hlasy křičeti: „Ticho, ticho! ten dobrý člověk chce ještě mluviti!" — a Viktorin se opět zmužil, otevřel ústa a jal se povýšeným hlasem takto dále mluviti:

„Ano, drazí přátelé! tak se děje spravedlivému dědici koruny české — jedinému synu velikého Otakara, kterýž by měl ve zlatohlavu choditi, na zlatě jídati a líhati — u prostřed lidu svého, na srdci, na rukou lidu svého — ten je držán od vlastního strýce ve špíně a v hladu! Ale konečně přetekla míra mé trpělivosti! Já

nemohl na to utrpení nevinného dítěte déle hleděti, já nemohl tu žalost vlastního srdce déle snášeti; i vzchopil jsem se a ustanovil na mysli, že uteku do Čech, abych viděl, zdali tam o těch hanebných nátiscích vědí. Odvážil jsem na to krk, drazí přátelé! S nebezpečenstvím života vykradl jsem se z pevného a silně střeženého hradu — avšak co bych mluvil o sobě? Kdybych byl před sebou otevřený hrob viděl, já bych se byl do něho uvrhnul, vždyť se tu jednalo o spasení Otakarova sirotka!

V pusté noci, po neschodných cestách, bázeň v srdci, že mě Otovi pochopové dostihnou, a trapnou myšlénku v hlavě, že se stav královského pacholíka mým outěkem zhorší — dostal jsem se na českou půdu, vkradl se do smutné Prahy a stojím teď mezi vámi, a vztahuji k vám ruce ve jménu utiskovaného Václava, vašeho budoucího pána, a volám: Pomozte! pomozte!

Pozdvihněte hlasy, ozbrojte ruce, ať vydají dědice našeho království na svobodu. Pomyslete, že je to syn pána, kterýž veškeron lásku svoji městskému a venkovskému lidu daroval. Pro památku jeho — osvoboďte Václava — tím osvobodíte i sami sebe!“

„Osvobodíme! osvobodíme!“ křičelo nyní množství okolo něho, a po něm hulákaly také ostatní zástupy.

„Ale jak jej osvobodíme? a jak sebe?“ ptali se někteří.

„Poženem se na ně,“ odpovídali druzí; „potlučeme jim ty cizozemské palice, jestli nám Václava nevydají.“

„Ale vždyť nemáme, čím bychme tloukli!“ namítali zas druzí. „Holýma rukama je těžko sahati do ohně.“

„Nu tedy scepeňte jako baby na kutích!“ sápali se jiní odvážlivci. „My podrtíme holýma rukama jejich meče a pouhým křikem svalíme jejich kamenné hradby.“

A mezi tím, co se takto ve všech houfech, mezi domácím i venkovským lidem hovořilo, křičelo a prokřínalo, rokovali s ne menší horlivostí také přátelé Ctibor, Chotoun, Kojata a jiných více, k nimž byl i Viktorin přiskočil.

„Já si myslím, že nesmíme váhati a věc odkládati," pravil Ctibor. „Houfy se nám sehnaly proti nadání — dlouho je zde neudržíme, neboť nevím, z čeho by se uživili, nemají-li vycházeti na loupež; ale teď jsou rozpáleni..."

„A hladoví k tomu!" doložil Kojata, „a to bude hlavní poháňka, to mi věř. Já myslím, abychme je hnali hnedle k snídani, třebas měli jísti na krvavých talířích."

„V prvním ohni dařívá se arci věc nejlépe," řekl Viktorin; „jen jestli také v Praze chytne a se vzejme, co my tady za branou rozsíváme. Tento houf bude však se svými mlaty, vidlemi a holemi nadarmo na hrad dorážeti, nezdvihne-li se celá Praha najednou, aby se ty cizí kobylky rázem zděsily a snad uletěly anebo do našich pěstí upadly."

„O Prahu se nestarám," řekl Kojata. „Tu svrbí dávno dlaň, že by se ráda poškrábala nebo nějak ochladila; jen až to vypukne. Co myslíš, mistře Jiskro?"

„Já?" odpověděl kovář s divým, zasmušilým pohledem. „Že je škoda každého slova; že bude lépe kladivem na ty brandeburské lebky tlouci, nežli k nim prosebně mluviti. Já ručím za padesát kladiv, z nichžto každé kus hradby ulomí, za nížto se naši vrahové snad ukryjou; a neukryjou-li se, tím líp; tedy ručím za sto ruk, z nichžto každá deset vrahů zardousí."

A jakž tak mluvil ze srdce, v němžto se pomsta vařila, rozlehl se hluk od brány, a v malé chvíli na to

bylo viděti veliký zástup samých kovářů, kteří dílem výskajíce, dílem píseň o zlých Brandeburcích zpívajíce, těžká svoje kladiva na rameně nesli nebo jimi v povětří točili.

A za nimi se valila nepřehledná strakatina rozličného lidu městského, dílem pouhých zvědavců, dílem však i takových, kteří by rádi byli při nějaké třenici s Branibory měli podílu. A tento houf rozmnožoval se od samé brány tím hojněji, an tu kováři braniborské strážníky přepadli, svázali, pak sami bránu osadili a jako vítězové z města se hrnuli.

„Ha!“ zvolal teď Jiskra novým životem naplněn, když poznal, kdo to přichází. „Slyšíte je? Moji dělníci jdou a nebudou zajisté na zpustlé vinici zaháleti! Již k vůli mé Martě nebudou! Bušení jejich kladiv na brandeburských lebkách bude umrlčí písní pro mou drahou Martu — a hořící střechy budou jí svítit do hrobu. Pojďte, tovaryši z krkavé kovárny!“ křičel pak dále i běžel příchozím naproti, „pojďte, ustrojíme si veselý den, aby přestalo v Čechách smutnění a zubů skřípění!“

I v celém ostatním shromáždění stalo se nové a veliké pohnutí, a Kojata vyskočil zase na stůl a začal křičeti: „Uveďte si tedy honem ještě jednou na mysl celou řadu bídy a neřestí, kterou vám Brandeburci již naložili — potom zatněte pěstě, zazpívejte si píseň, až se obloha otřese a svatý Václav zase vyjede, a hrňte se za námi! Půjdeme na vrahy českého království, aby se vrátili dnové, jaké jsme za Otakara mívali.“

„Pojďte, pojďte!“ volal na jiné straně Chotoun. „Pro Otakara a jeho nevinného sirotka!“

A za malou chvíli valilo se celé množství jako hro-

mové mračno k městské bráně a hrozný povyk rozléhal se po celém okolí. Bylo to větším dílem strašlivé proklínání Brandeburků a volání o pomstu.

13.

Vysoko vystoupilo zatím palčivé slunce a svítilo na ten nevídaný shon po Praze, kdež to zrovna vypadalo, jakoby se bylo velikánské mraveniště zbouřilo; po ulicích se to jen hemžilo, lidé všeho stáří a stavu běhali kříž na kříž, dolů, nahoru, neboť nikdo dobře nevěděl, co se vlastně děje.

„Sedláci jdou na nás! zavírejte domy, uklízejte špižírny!“ volal na jedné straně houf ženských.

„I kdo vám nasypal tu hloupost do kotrby!“ křičely jiné. „Ti jdou na Brandeburky a připraví jim krvavou lázeň.“

„Na Brandeburky?“ ozvalo se několik jiných hrdel. „Hoj, to je dobrá! jenom na ně! a tuhle bydlí také jeden takový cizozemský hltoun! Posviťte mu! Zazvoňte mu, když nesmíme sami sobě zvoniti!“ A při těch slovech shýbali se po kamenech a v okamžení na to řinčela okna pěkného stavení.

„Ven, lidé, z děr! Na Brandeburky! Ven!“ volali zas jinde po ulici, a houf bosé mládeže skákal vejskal přitom, jakoby se mělo jíti na hody; ale povážlivější osoby, nevědouce ovšem, co to znamená, trnuly, ustupovaly do domů a zamykaly dvéře.

„Hohó!“ volali však za nimi zas lidé, kteří prahli po šarvátce a dávno na den pomsty se strojili. „Co zalízáte jako myši? Ven z pelechu! sekeru do ruky — ven! nebo vám zapálíme hnízdo nad hlavou!“

„Přátelé, mějte povážení!“ napomínali zase druzí. „Vždyť nevíme, co se děje!“

„Že nevíte?“ křičeli jiní. „Ze všech končin přitáhli zástupové, aby udeřili na brandeburské svědomí, aby sklepali ty cizozemské pazoury, a rytířové přitáhli s nimi, co nemohou déle na vředovinu království českého hleděti!“

„A zejtra přitáhne sám nebožtík král!“ dokládal jiný s důležitou tváří, až se mu dali jiní do smíchu.

„Co se smějete?“ osopil se na ně první. „Snad že jsem řekl nebožtík? Však vy jste mi rozuměli, a víte pokaždé, o kom se mluví, když se v těchto bídných časech o nebožtíkovi rozpráví. Zní-li vám to ale k smíchu: tedy doložte zevrubně jméno Otakara a chystejte se, abyste ho zejtra přivítali. Bruste meče, strojte oštěpy, kdyby mu chtěli trní do cesty házeti.“

„Tedy je opravdu v té pověsti předc nějaké jádro?“ ptali se zas jiní. „Je Otakar ještě živ?“

„Živ a zdráv!“ křičeli druzí. „Bůh mu požehnej! Zejtra ho zde máme. Teď jenom na Brandeburky!“

A tak přeletovaly ty nejpodivnější řeči po městě, jakoby je vítr roznášel. I stalo se arci také, že podobné zbouření na sluch městské rady udeřilo, ale ta nevěděla i nechtěla tu chvíli věděti, jak by měla náhle rozvodněný proud zase do starých břehů vtěsnati a shluknutí lidu ztišiti. Větším dílem přála si také sama napravení všech veřejných i domácích věcí, i ustanovila tedy zatím tiše vyčekati, co se z toho hluku vykvasí.

Hlavní klubko bouřivého shluknutí valilo se ale zatím rychle ku předu a zaměřilo zrovna na královský hrad; neboť tam byl kořen všech tehdejších neřestí. Aby mělo však jistou cestu, odtrhnul se od něho Jiskra se

svými kováři a pustil se z brány úzkými uličkami ku břehu a podle břehu k mostu, aby se zmocnil věže, nežli by tam stráž něco nebezpečného ucítila a hlučnému množství přejíti zabránila. Takéť se to statným tovaryšům šťastně povedlo; přepadli strážníky, nežli se tito čeho nadáli, zajali je po krátkém odporu, obsadili věž vlastním lidem a jakoby nic táhlo jich hned několik dále k Menšímu městu, aby i tam věž mostní opanovali. I ta přišla do rukou jejich, a také byl nyní volný průchod velikému množství učiněn, ježto se hrnulo za Ctiborem i za jinými starými bojovníky, kteří se byli okamžitě k zástupu přidali a dle své zkušenosti jiným také hned všelijakou radu udělovali a na krvavý taneček se těšili.

Později přihrnuli se za tímto množstvím noví houfové s Chotounem, kterýž se byl u Zderazské brány s menším zástupem od ostatních oddělil a pustiv se na Staré město ke kotcům, pak dolů na veliký rynk, vysokým hlasem lid svolával, ničeho se neostýchaje.

„Vzhůru, Pražané!“ hlásal po lidnatých ulicích. „Bije hodina vysvobození! Zpomeňte si na tučné časy za Otakara a pozorujte naši hubenost! Opásejte bedra, klestěte cestu, aby se tučný věk zase navrátil! Vaše nouze volá! Dědic našeho království volá! Zedraný chodí, hubené ruce spíná a volá: Pomstěte se na vrazích, na škůdcích mého království, na hubitelích naší milé české země! Vzhůru na Brandeburky! Sláva jejich dochází a pomsta přichází! Meče do rukou!“ a za ním volalo totéž sto jiných hrdel, a při tom hluku zastavovali se arci také jiní houfové a poslouchali a chytali se naděje, ale dostávali také nový strach; řemeslníci odkládali nádobí a prodavači zavírali krámy, nevědouce ještě, čeho se od příštích hodin nadíti.

Kojata a Viktorin běhali ale zatím po městě a sháněli za Ctiborovy peníze, co mohli dostati, aby se nasytil lid z krajů přišlý a vyhladovělý, jinák sice bylo se co strachovati, že padne zoufale na vše, co mu přijde na oči, jakož se i v skutku již teď přihodilo, že bídáci jdouce s velikým zástupem, zlému pokušení odolati nemohli a pekařské krámy přepadali, aby dali žaludku, po čem již tak dávno toužil.

„Nebědujte pro několik bídných bochníků!“ volali přitom. „Do brandeburských mošen uteklo vám jich už víc, a tyhle jdou alespoň do poctivých českých rukou, kteréž budou za to vašim dříčům lebky mlátit, aby utekli, odkud přilezli!“

Ale oloupeným nezdálo se to být dostatečnou příčinou i nemyslili už jinák, nežli že se bídná luza jen proto sbíhá, aby drancovala. A to mátlo mnohým hlavy.

Zatím ale přitrhli první houfové shluklého lidu až k samým zdím hradu a shledali ovšem bránu zavřenou; neboť pověst o velikém bouření byla již nahoru dolítla, a strážníci vidouce po ulicích Menšího města podivné hemžení, zavřeli bránu a učinili zprávu hradnímu hejtmanovi. A zástupové rozstavili se po velikém prostranství před hradními zdmi, čekajíce, co se bude dále dít. Někteří vedli zvláštní rokování a hleděli již dychtivě po královském sídle; jiní ale povalili se bez starosti na holou půdu a hověli utrmáceným oudům.

I Ctibor a několik zkušenějších sestoupilo teď do rady. Někteří byli toho mínění, aby se hnalo na hrad útokem, jiní zas radili, aby se čekalo, až jim z města ještě pomoc přijde, a to hlavně proto, že neměli ani žebříků ku zlezání hradeb, ani zbraně k boření, ani střeliva. Toto poslední navržení zastával obzvláště Ctibor,

i nemohl se jakési nenadálé bázně zbaviti, aby celá výprava nešťastně nevypadla, neboť se mu teď předce poněkud překvapenou býti viděla, ačkoli vedle všech okolností ani jinák býti nemohla.

Zatím však svolal muže, co byli nejlépe ozbrojeni, v první zástup nejblíže ku hradu, a velel jim býti pohotově, kdyby snad Brandeburci na ně vypadli. Mezi tímto zástupem byl ovšem také mistr Jiskra, kterýž ale všeliké meškání velmi hořce nesl; neboť si zároveň s největším dílem shluklé chudiny myslil, že bude moci okamžitě se svými tovaryši na bránu udeřiti a pomstu svou nakrmiti. A za tou příčinou povstalo také brzo mezi množstvím divné reptání.

„Nač tu stojíme, hledíce Pánu Bohu do oken?“ mluvili někteří. „Z toho nám ani skyva chleba, ani pečené holoubě do hrdla nepadne. Proč nešturmujeme?“

„Čím pak?“ namítali druzí. „Pěstmi? či se chcete skrze hradby prohryzati? Čekejte, až nám opatřejí zbraň.“

„Ať nám dají tedy zatím jíst!“ křičeli zas jiní. „Bídu mohli jsme louskat po vesnicích, nemuseli jsme se hnáti do Prahy.“

I kvasilo se to pořád víc a víc, jakož při takovém znuzovatělém, se všech končin sehnaném, nedočkavém houfu ani jinák býti nemohlo, až to konečně i k hlasitému křiku propuklo.

A na jiné straně zmahaly se zase divné pochybnosti.

„Kdož ví, jestli nás jenom na jatky nevedou! jestli nesedneme na krvavé vějičky!“ bručeli někteří, a Ctiborovi se klíčilo přitom srdce; onť si byl celé podniknutí jinák na mysli vytvořil, a teď se mu, hned po prvním kročeji, zdálo, že je nebude moct tak provesti.

V tom přirazil ale Chotoun s novým zástupem, a

tuť ulevilo tísni jeho, neboť doufal, že obratný člověk tento s lidem promluví a nepokoj jeho utiší. A sotva že Chotoun poznal, jaký duch se vůkol zmahá, tuť vešel mezi nejhustější klubko malomyslných a pozvedl hlasu:

„Připravte se, přátelé v jednom utrpení!“ zvolal. „Uchystejte ramena a otužte mysl. Brzo uhodíme na hnízdo, kde se cizozemský jestřáb upelešil, vyhnav domácí holuby. Z toho neklesejte na mysli, že jsou brány zavřeny! Toť bývalo od početí světa a bude až do skonání, že se sama sebou žádná brána neotevře, za kterou sedí nepřátelská čeládka. Uhodit se na ni musí. Vždyť víte, že se tak vedlo již lidu židovskému, když dobýval Jericha, a to neměl přátel za zdmi, jakož my je v skutku máme. Ano, ano, jen koukejte a otvírejte ústa! Přátele máme na hradě, ovšem takové, že nemůže o nich každý vrabec štěbetat; ale jsou tam a my na ně spoléháme a oni nám pomohou. Jen se tedy zmužte! Pamatujte na mladého krále a na úrodné žně, kteréž nastanou, až ty brandeburské kobylky vytisknem.“

Ale všechna výmluvnost Chotounova nebyla by tenkrát posluchače tak rozehřála, jakož to učinily čtyry plné vozy všelijaké potravy, kterouž nyní Kojata s Viktorinem i s novým houfem sběhlého lidu přivezli. Byly to věci dílem koupené — dílem arci násilím pobrané, jakž to veliká potřeba kázala.

Vesele zavejskalo celé množství a sypalo se okolo vozů, jakoby sem bylo jenom za tou příčinou přitáhlo.

„Aj, tedy jim to dejte, ať se utiší!“ řekl Ctibor; „a my hleďme zatím, ať seženeme žebříky a dobrou zbraň. Nebude-li jinák, musíme udeřiti na obec.“

A v skutku hnul se pak houf dolů do města, aby sehnal, čeho bylo potřebí, nuzáci ale rvali se o potravu;

jedni sahali po chlebě, druzí po mase, jiní po mouce, a začali i hned po palivu běhati a ohně rozdělávati, neboť byl Kojata i několik kotlů přivezl.

Ale mezi tím, co takto před hradem, zdálí co by střela z luku nedonesla, strakatina lidu divný hluk tropila, bylo živo také na hradě. Pan Ebrhard se na začátku ovšem skoro ulekl, vida však z hradní bašty, jaký to lid vůkol se rozložil, čekal ještě, co bude počínati; potom ale stáhl obočí a velel skoro s opovržením, aby se vypravil zástup oděnců, kterýž by to hejno krkavých havranů zaplašil.

Bylo již poledne a náramné parno tísnilo zemi. Zdáloť se, že musí bouřka přijíti. A v skutku počal se nyní větřík pohybovati a se země prach smítati. Za Petřínem vyvstávaly šedivé obláčky.

„Ven!“ poroučel Ebrhard lidu svému. „Teď je můžete ve stínu zahnati.“

Zástup se hnul, ale pohlížel jaksi starostlivě po nebesích. Brána se otevřela, most se spustil, a přes něj se vyhrnuli braniborští oděnci. Strašlivě zkřikl Jiskra se svými tovaryši, když je spatřil, a vzchopil se a vzal meč do ruky a k boku si zavěsil krátké kladivo.

„Vzhůru, hoši! na pohřeb mé Marty!“ zvolal, zajiskřil očima a popošel ku předu; ostatní se hnuli za ním. A s velikým křikem padly na sebe obě strany, ale tu chvíli počalo býti hlučno také nad nimi; jako ze řetězu utržený zaskučel vítr a hluboko zahřímalo, a v několika okamženích viselo nad Petřínem a hned i nad hradem, i nad celou Prahou mračno jako ohromný černý pták s ohnivýma očima; i blýskalo se, hrom hučel, a vítr porážel lid a vyvracel stromy a pak se začal sypati lijavec.

I byla vůkol tma a boj před hradem přestal; Braniboři běželi do svého hnízda jako zmatení, ale jenom část se jich tam vrátila, neboť Ebrhard velel bránu zavříti, aby se v tom hrozném zmatku i jiný lid do hradu nevetřel. A ostatní se rozutíkali po městě, jakož učinilo i shluklé množství českého lidu, kteréž na vše strany u veliké hrůze prchajíc a zalézajíc, volalo: „Běda nám! Nebe je s Brandeburky! To je metla na Čechy! Hospodine pomiluj! Utíkejte!“

A tímto nenadálým pobouřením živlů, jakýchž toho leta několik zemi českou potkalo, roztříštila se výprava, kteroužto byl Ctibor k ulehčení všeobecných těžkostí byl podniknul. Celá Praha zmalomyslněla, a po krajích si znovu zoufali, neboť na mnohých místech byla i nadějná úroda zničena. A lid myslil, že musí břemeno braniborské ještě snášeti, a trpěl jeho tíže a bědoval, ale netroufal si pomysliti na pomoc.

My si dali na práci, abychme z krutých časů braniborských čtenáři několik *živých* a co možno *pravdivých* obrazů poskytli, myslíce, že mu takto příjemnější čtení způsobíme, nežli pouhým kronikářským vypravováním, kteréž jinák ale ovšem také milujem; že to vypadlo trochu šíře, to nám snad promine.

* * *

Jak země česká přec konečně těchto zlých hostů zproštěna byla, známo jest z dějepisu. Panstvo domácí, vidouc tak velkou bídu v zemi, nabývalo mezi sebou svornosti a zasazujíc se o konečné osvobození vlasti, víc a víc rozmnožovalo stranu Braniborům odpornou. Ku konečnému vítězství nad

Otou rozhodně přispělo zakročení krále Rudolfa, kterýž obávaje se snad o Václava, ustanoveného mu za zetě, aby ho Ota neumořil a pak ještě větší moci nenabyl, vtrhnul na podzim roku 1280 vojensky do Čech; Ota nepochybně též sám do země přišel a dne 25. listopadu přinucen byl k příměří s panstvem českým. Potom svolán sněm, na němž Ota uznal za skutečné vladaře na místě svém biskupa Tobiáše a nejvyššího komorníka království českého Děpolta z Risenberka. Roku 1281 vymohlo panstvo na Otovi, aby všickni cizinci ve třech dnech ze země se vyklidili, a kdož by z nich dle toho rozkazu se nezachoval, aby byl trestán jako jiný lupič, zloděj neb výbojník. Mladého Václava propustil Ota ze zajetí teprv roku 1283, ač byl na onom sněmu přislíbil, že to již roku 1281 učiní, a hodně si za to zaplatiti dal.

SVÁTKY NA VYŠEHRADĚ.

Obraz dávnověkosti české.

(Psáno roku 1837.)

1.

Slunce poledni hořelo na modroskvělé obloze; tichost byla po lesích, a jen u prostřed paseky, kdež několik dlouhokmenných buků stálo, sbor lidu táborem leže, v líbezném stínu hlučný hovor vedl.

Podivný a smíšený byl tento sbor asi patnácti duší, jakoby ho byl vítr se všech světa končin svál; a jen osmahlé tváře, obnažené krky, zaprášené kabáty, zmačkané suknice — vše plno divných a křiklavých barev — za obecné a hlavní známky oudů jeho považovati se mohly. —

Po pasece, na břehu malého potůčku, páslo se šest hubených koní; blíže pak u stromů stály tři nevelké vozy. Na jednom naloženo bylo několik prkenných truhlic a mezi ně ještě nastrkáno tak rozličného nářadí, že s jedné strany kotel, s druhé kopí, onde meč a jinde několik praporečků vykukovalo; jiný menší vozík o dvou kolách za sklad na denní potravu sloužil, a třetí posléze jenom sedadla v sobě choval, uchystaná pro slabé děti a umdlévající po cestách ženštiny. —

Z druhého vozu počali nyní hosté pod stinnými buky velké plátěné uzly se žitným chlebem a nasoleným masem snášeti, přípravy činíce k obědu. Najednou ale, opodál mezi hustým proutím, žalostné volání povstalo.

„Pochvato — pomoz — běda! Sloupe náš a skálo naše — pomoz!“ Tak to na pasece zavznělo; ale veškerý zástup dal se po těch slovech do smíchu. Pocházeloť hořekování, polo směšné a polo smutné, od mužíka, jenžto se byl pasekou ke blízkému potůčku se žbánem pro vodu vydal, zamotav se ale ve vysokém proutí, na soudruhy své o pomoc volal. Pod buky vzchopila se na to veliká mužská postava, a třemi skoky u bědujícího mužíka se octnuvši, za páže jej uchopila, nohama okolo krku na týl si ho posadila, potom pak — nežli se opět k ostatním navrátila — zvolna jako hrdý vítěz kolem po pasece kráčela.

I bylo divné podívání na ty dvě osoby. Jedna byla velikán zvýší dobrých sedmi českých střevíců, tělo plno silných kostí, svalů a tuhého masa; druhá pak sloula mužíkem sotva čtyry střevíce vysokým a dle té míry i slabými oudy obdařeným, a když nosiči svému, vidouc, že s ní po pasece šašky provádí, skokem na ramena se postavila: obě — velikána totiž i mužíka — dle postavy a šatu dobře rozeznati bylo.

Masité líce, ploský nos, husté snědé kadeře, jakož i plátěná, kolem boku barevným pasem převázaná halena, široké nohavice a škorně ze tlusté kůže na velikánu ovšem o rodu slovanském svědčily; avšak s větší těží bylo rozhodnouti, z jakého kmene se kdy mužík menší ulomil. Byltě asi čtyřicetiletý, ačkoli by se podle čela i tváří skoro vráskovitých bylo mohlo souditi, že již asi šedesáte roků se strastmi života zápasí; jen tmavé oči jeho posavad jako mladickým ohněm hořely, a okolo rtů mu někdy veselé usmání nebo zašklebnutí pohrálo, dobře se shodující s podivným oděvem, v němžto se outlé jeho oudy pohybovaly. Na hlavě totiž měl koženou karkuli, okolo níž navěšené rolničky řechtaly; od krku až po pás

vězel v hnědé kazajce, jejíž dolejší díl pod červeným přepásáním do zelena padal; nohy až po kolena vězely v bílých plátěnkách se dlouhým třepením, lýtka byla obnažena, šlapadla pak ukryta v nízkém obuvu, okolo kotníků dvěma řemínky upevněném.

Takto braly se obě postavy pasekou. Velikán začal skoky dělati, a mužík, pevnýma nohama na ramenou mu stoje, výskati; najednou ale oba ustali — velikán v pravo, mužík v levo se ohlížel.

Po pravé straně blížili se z lesní houštiny tři jezdcové, po levé přicházela pěší osoba se dvěma psy.

„Dostaneme hosti!“ zvolal mužík. „Chystejte se, holky! mladá krev a silné hnáty k nám putují.“ A na to, an se Pochvata s ním již u buků byl octnul, mrštnýma nožkama, jak pírko, nosiči svému s týlu sletěv, se žbánem vody před dívku se postavil, jenž tu ve trávě od ostatních poněkud vzdálena sedíc, na lůně a vedle sebe plno lesních kvítků měla, z nichž pěkné věnce splítala, a jimi potom, jako drahými řetězy a sponkami, něžné tílko, outlé ručinky, vnadnou šíji a plné boky si ovinovala.

„Boleslavko — kněžno — holubičko moje!“ začal k ní mužík mluviti. „Nelíbí se ti, bílá perutka svoje napnouti a sladký zobáček v čerstvé vodince smočiti?“

Dívka ani slova neodpovídajíc, jen oči k němu pozdvihla. Byloť to dvé velkých, černých a jako světlem luny zářících očí; bylať to vesměs divná, bledá, předce však nevýslovně spanilá, významná tvář!

I vzala dívka žbán a nahnuvši jej k malým ústům, se země se vzchopila a mužíkovi na hlavu věnec vtlačila.

„To mému slavíkovi!“ byla první slova, jenžto jí jako doznívání líbých strun ze rtů splynula.

V tom ale již oni tři jezdcové k zástupu přibyli.

Všickni byli si podobni loveckým šatem, ale starší dva, nejmladšímu všelikou poctu prokazujíce, pouhými sluhami neb aspoň osobami menšího důstojenství býti se videli. Pochvata jim v oustrety vkročil, an s koní skočivše, upoceným zvířatům uzdy poponáštěli, aby se pásti mohli.

Nejmladší z jezdců — štíhlá, pěkná postava, ztočených sice poněkud očí a zazrzavělých vlasů, jinák ale tvářnosti příjemné a způsobů velmi uhlazených — jal se první mluviti.

„Nebudeť snad proti právům hostinským," řekl Pochvatovi — „že se pro líbezný chládek s vámi na jednom místě pozastavujem?"

„Aj, myť nemáme co mluviti, kde Pán Bůh, český kníže a moudré jeho rady poručejí!" usmál se potutelně Pochvata, i sklonil se, jakoby v skutku před některou z těch osob stál, jež právě jmenoval. „Dějeť se zástupu našemu pocta nezasloužená, kdykoliv se k nám šlechetný přitovaryší."

„Kam hodláte?" ptal se jezdec dále, a mezi sbor pokročiv, bystrým okem jej přebíhal.

„Inu, s trochou odvážlivostí a se špetkou umění jdeme za božím chlebem," odpovědél velikán. „Jeť mezi námi několik ohyblivých zadků, skákavých noh a odřikavých úst, a takž nám letos pan Jaromír k oslavení Přemyslovských svátků na Vyšehradě kousky naše prováděti dovolil."

„Toť tedy jednu cestu před sebou máme!" prohodil jezdec, a zpozorovav Boleslavku, chtivě k ní se přitočil. Soudruhové jeho přinesli veliké láhvice s líbě páchnoucí medovinou, a nalévali ji mužům do prahnoucích hrdel; ženštinám pak lili sladká slova z lichotivých úst.

V tom se na blízku psí štěkání ozvalo. Mužík, jejž

byla dívka slavíkem nazvala, hbitě na buk vyskočil, a na dosti tenké větvi jako veverka se houpaje, do paseky se díval, kdežto pěší osobu — jak se podobalo, statného jinocha spatřil, vedle něhož dva udychaní velicí psové stáli. Příchozí byl čtvernohé soudruhy okřiknul, a sám kroky zastaviv, ze zdálí na podivný sbor pod buky s jakousi mužnou povážlivostí pohlížel, kteráž vysoko zrostlému mládenci dobře slušela.

„Jen blíže, blíže — natáhni nohavice, panáčku!“ jal se mužík na buku volati. „Zde nic nevykoukáš, co bys dobrým nenazval.“ A jinoch bral se neohroženě k zástupu; když pak již asi na deset kroků k bukům byl došel, vymrštil se mužík s prohýbavého kmene do výšky, a v povětří dva kozelce udělav, rovnýma nohama před ním se postavil.

Psi leknutím zaštěkali, a jinoch se usmál.

„Blahoslavený den, kterýž tě z domu vyhnal, abys potěšil plačících na poušti!“ šaškoval mužík, před jinochem hluboko se skláněje a k zástupu jej uváděje. — „I nezavrhuj přikročiti k nám opovrženým a douškem čerstvé medoviny spláknouti prach ve vyprahlém hrdle.“ A jinochu se zalíbilo ve slovech dovádivého mužíka, i chutě vstoupil do chladu dlouhokmenných buků. Tam ale v tu chvíli veliké pohnutí povstalo. Jakoby totiž mezi kvítím byla hada nalezla, trhla sebou dívka Boleslavka, i vykřikla a poděšena vyskočivši, všechno kvítí a vénce nejmladšímu jezdci do tváře hodila.

„Ostříž! ostříž!“ úpěla, po celém těle se třesouc, a jako bázlivá holubice oběma rukama tváře si zakryla.

„Aj, aj,“ usmál se jezdec — „neměj vrkavého holoubka za zlého ostříže — podívej se lépe!“ A s těmi slovy chtěl zase dívku obejmouti. Ta však, sotva že se

jí prsty jeho dotkly, znova se otřásla, a vyděšena: „Vlk — vlk!“ volajíc, jinochu právě příchozímu — jakoby se byla dávno tušeného ochrance dočkala — s jiskřícíma očima okolo všech ostatních letíc, se smíchem a pláčem okolo krku padla.

„Boleslavko, holubičko moje!“ naříkal mužík, starostlivě okolo dívky se otáčeje. „Co se ti stalo? co tě poděsilo?“

S hlasitým smíchem přiblížil se dotíravý lovec: „Nebuď bláhová a lépe se podívej!“

Ale dívka ještě bojácněji vinula se k jinochu: „Zažeň vlka — zažeň vlka!“

Na jinochu bylo patrno, že se v neobyčejné případnosti a na podivných rozpacích nalezá. Stáltě tu s tváří panicky zardělou, a nevěda, co o dívce a co vůbec o věci mysliti, zapáleným okem brzo něžnou podobu ve své náruči, brzo roztouženého nápadníka jejího měřil. Ale úpěnlivé dívčí „Zažeň!“ k rozhodnému kroku jej pohnulo.

„Zdá se mi,“ — promluvil k lovci milozvučným hlasem — „že bys lépe učinil, kdybys ruce nevztahoval po lani, kteráž pod střelu tvou nepatří. Na smrt polekaná hledá u mne pomoci, a jakkoliv jsem ještě jakživ ruku na tělo ženské nepoložil, tuto budu muset předce pevně v náruč sevříti, aby se jí prsty tvé nedotkly.“

„Hleď sebe sám, holobrádku!“ zasmál se plným hrdlem jezdec, a jakoby si slov jinochových ani nevšímal, znovu k dívce přikročil. Ale jinoch, v levici dívku drže, pravicí ho za rameno popadl a silně jej odstrčil.

„Ha, padouchu!“ zkřikl zahanbený lovec a sáhnul po zbrani. Jinoch ale rychle dívku do rukou mužíkových položiv, na krok ucouvna, sehnul se po holi, již byl

předtím, dívku zachytiv, na zemi upustil, a šumíc točila se mu i hned ta dubová větev jako blesk nade hlavou. Psové začali strašlivě štěkati, druzí dva jezdci postavili se vedle prvního — celý zástup se pobouřil.

„Ani kroku ke mně!“ zvolal jinoch, an jezdec dlouhým nožem naň dotírati začal. „Chyť ho — na zad!“ zkřikl pak na psy, a ti náhle pronikavě zakňučivše, hrozným skokem oběma druhým jezdcům k prsoum se vymrštili, dlouhé své tesáky do šatů jim zabodli, a pak se oběma přes ramena přehodivše, pozadu je k zemi strhli.

„Hoho — hoho!“ zkřikl opět jinoch, a poslušná zvířata, jako po dobře vykonané práci radostně skučíce, dlouhým skokem opět u něho se octnula.

Ale při pádu obou jezdců povstal křik dětí a bědování ženských; mužští kleli, a jezdci sami, an se jim kromě leknutí nic škodlivého nebylo přihodilo, pomstu řičeli; byla to podivná zmatenice pod buky.

„Ticho, ticho!“ hřímal mezi to Pochvata, na vše strany se otáčeje a rukama sem tam klátě. I bylo viděti, že mu povstalý nesvár největších hořkostí působí. — „Na kouč!“ zkřiknul zrzavý na soudruhy své, zrakoma co jedovatými šipkami po jinochu i po dívce stříleje; a nežli několik okamžení uběhlo, již oba jezdci, kteří byli sílu a obratnost jinochových psů zkusili, opět na osedlaných koních seděli. Třetí pustil se zatím do tichého hovoru s Pochvatou. Byloť, jakoby jej káral, aneb něco nemožného na něm žádal; neboť velikán pořáde ramenama krče, brzo na dívku brzo na sebe a na celý zástup okazoval.

„Jen dále!“ pokynul nyní zrzavý na jezdce, aby totiž i s koněm třetím ku předu se hnuli, a sám šel

pěšky za nimi. Pochvata jej provázel. Oba mlčeli, ačkoliv se zdálo, jakoby si oba ještě něco říci měli a toliko, až kdo počne, čekali.

„Ať se jako zimovaný šípek seschnu," spustil konečně Pochvata, potutelně se usmívaje — „dotknu-li se za celý týden žbánu, a to z pouhé lítosti, že nás, pane, tak brzy opouštíš. Tak mrzutého poledne jsem se nenadál!"

„Kdo jest ten kluk s těmi psy?" tázal se po nějakém pomlčení lovec, a tvář jeho škaredě se přičila.

„I to všickni staří černí vědí, odkud mezi nás tak nenadále spadl! Přál bych, aby byl hodně vysoko viseti zůstal."

„A čí ta pobláznéná dívka?"

„Náš poklad, naše hvězda, naše kouzlo, pane! Dceron je mužíka trpaslíka, jemuž natažený provaz, jako tobě široká síň, dosti prostranným k tanci a na metání kozelců bývá, a kterýžto hezkou zásobu vtipných šprýmů mívá; my jsme mu „Žertoni" přezdělí, a lhal bych, nechtěje říci, že pro své vlastnosti při našich hrách nejoblíbenějším bývá."

„Ale ta dívka? Hrozí se opravdu loktů mužských, jakož přede mnou učinila?"

Pochvata krčil ramenama. „Boleslavka jest naše kněžna, jest naše spasení — pro ni se nám dobře vede. Já o ní neumím nic jiného povídati, a ty bys lépe byl učinil — nehorši se, pane a dobroditeli můj! — kdybys nebyl ničeho s ní začínal. Bylať vedle ní jiná — holka jako květ, modrooká holka — k té jsi mohl přisednouti! Já se těšil na dnešek jako na výroční svátek — a tu to máme! teď se mrzutě rozcházíme!"

„Nerozhazuj tolik slov nadarmo!" zaškaredil se lovec, jako velitel na sluhu. „Čili se domníváš, blázne, že

bych nebyl navzdor mladíkova odporu prostředků nalezl, mezi vámi déle pobyti, kdyby mi na pouhém prodlení záleželo? — Obdržel jsi měšec od Květa?“

„Vždyť jsem tu, pane, abych rozkazů tvých přijal.“

„A jak se chová tvé svědomí od oněch časů, co jsme se neviděli?“

„Pořád se ještě v roucho nevinnosti zahaluje.“

„Dobře, dobře! — Jakých máš lidí okolo sebe?“

„Od tří let, co s nimi krásy dalekého božího světa prohlížím, nalezl jsem v nich dost odhodlanosti k poctivému výdělku. A že ty, pane, s námi nic nepoctivého neobmýšlíš, tohoť mám důkazy.“

Takto sice dokládal se Pochvata; ale slova jeho zněla jako nedobře utajený posměch. I zapálil se lovec ve tváři. „Učinil jsem tebe soudcem poctivosti své?“ vece přitom. „Uč mi se mlčeti, anebo si za své stříbro i pokornějších úst i ochotnějších pěstí najmu.“

Nastalo pomlčení, až je konečně sám lovec opět přetrhnul.

„Co si povídáte o Pražském knížeti?“ zeptal se Pochvaty. Ten ale okem po lovci hodiv, začal si kotouče hustých vlasův uhlazovati a čepici s koženým okrajem s ucha na ucho překládati. Bylo patrno, že neví jak do řeči.

„Myslíš to, pane, o Boleslavu, jemužto jsme v Poliště slunéčko zhasili?“ jal se konečně tázati, spatřiv ale zamračené čelo na svém průvodci, rychle řeč jinam obrátil. „Neškaredě se, pane; hloupému rozumu neplatno co napovídati, tomu všecko zřetelně pověz. — Tedy se na pana Jaromíra ptáš? Hm, kdybys ty, pane, již na Vyšehradě poroučel —“

„Nezlob mě svým *kdyby!* — O Jaromíru povídej. Přeje mu lid dlouhého panování?“

„Na mou milou, pane — ty mi strkáš do rukou meč na dvou stranách broušený! Jak se ho chopiti, abych se nepořezal?“

V tom vedle obou takto hovořících v husté trávě a vysokém proutí jakési šustění povstalo. Oba umlkli — oba poslouchali. Všecko zas utichlo. I brali se dále, hovor slovy šeptavými vedouce. Ale za nimi, v oklikách ke dlouhokmenným bukům, začala za několik okamžení tráva opět šustět i se hýbati, a po malé chvíli vyploula z ní, co z jezera zeleně se vlnícího, postava mužíka, žertovně přistanouc ve prostřed paseky u sboru, nyní utichlého. Muži byli se totiž mezi tím na božím travnatém čalounĕ natáhli a spali, ženy pak a odrostlejší pacholata seděly okolo neznámého jinocha, který jim nyní pohádku o zaklené kněžně povídal. Nejblíže u něho seděla Boleslavka, věnci ozdobená, ručinky majíc na lůně složeny a tváře bez ustání k jinochu obráceny; a když posluchačky pro kněžnu v pohádce outrpné slzy prolévaly, ona jediná se usmívala; když ale posléze dobrý čarodějník zaklené dívce k pomoci přispěl, a ženštiny pod buky radostí rukama tleskaly — ona jediná dala se do pláče.

V tom se za nimi Žertoň ozval, s čela si pot utíraje a po dlouhém na kolenou lezení hřbet narovnávaje. Potom k uplakané Boleslavce přikročil, která k jinochu se tulic, tvář na prsou jeho schovávala.

„Aj, pro dobré bohy!“ podivil se mužík pln starosti — „co pak se to děje? Hochu, co jsi to naší kněžně učinil? — Jaká je cesta tvá?“

„Jdu na Vyšehrad,“ odpověděl jinoch.

„Nebesům věčná chvála!“ vzdychnul si mužík; „toť mi holubičku aspoň na místo dovedeš. Nevím věru, jak

bychom ji tam bez tebe dostali. Netočí-li se okolo tebe jako líbě páchnoucí chmel okolo své tyčky?“

A hned na to děly se přípravy k odchodu. Muži se budili, koně se zapřahali, a když i Pochvata se navrátil, táhl veškerý zástup dále až ke břehům Vltavským.

2.

Ná pozlacené báni vysoké Neklanky rděly se růže zapadajícího slunce, a v líbých červánkách tonula veškerá stavení nádherného Vyšehradu. Dvěma okny plynuly paprsky jako zlaté prouhy do prostranné jizby, kdež na nízké stolici, u prostřed několika pěkných honicích psů, letitý muž v loveckém oděvu seděl. Tvář jeho byla vážná, skoro zasmušilá.

Najednou začaly feny kňučeti, a do jizby vstoupil jinoch, co cizinec kolem se ohlížeje. Za ním drali se přes práh dva velicí psové s jiskřícíma se očima a s obou stran povstalo hlasité štěkání.

„Ticho!“ zkřiknul muž letitý. — „Ticho!“ ozval se jinoch, a v okamžení nebylo v jizbě nic jiného slyšeti, nežli srdečný smích.

„Ajta! čeládka je hbitější pozdraviti sebe, nežli pánové,“ smál se příchozí. „Zdáť se, že na obou stranách z dobré školy pocházejí.“

„Kdo jsi?“ ozval se nyní rázným hlasem muž letitý, a jakoby nezvyklý byl vésti rozprávku žertovnou, poněkud popuzen k mladíku přistoupil. Byla to statná, silná ještě postava. „Kdo jsi?“ opětoval zprudka otázku.

„Nejsi-li vládyka Klecanský, Jaromíra knížete nejvyšší lovčí, nadarmo se po jménu mém tážeš!“ vece jinoch neohroženě.

„Jsem vládyka Klecanský. — A ty?“

„Aj tedy mi dříve ruku podej, pane vládyko, abych ji políbil, jakž mi veleno bylo, když jsem práh domova opouštěl.“

„Kdo jsi — kdo jsi?“ zadupal stařec netrpělivý a trhnul rukou, po nížto jinoch sahal. Ten pak mu dal tuto odpověď: „Nežli jméno své povíš, pravil ke mně otec, když jsme se naposled líbali, odevzdáš tohoto půl prstenu vládykovi Klecanskému a on ti bude otcem na Vyšehradě.“ A s těmi slovy podal starci půl žlutého kroužku, jejžto byl na prsou v koženém měšci choval.

„Od Podivína?“ zkřiknul vládyka, a patrně se třesa, rychle kabát rozhrnul, i vyndav ze záňadří druhou polovici kroužku, kdež mu na lněné šňůře okolo krku visela, s přinešenou ji srovnával; potom pak ledva že hlasitý pláč udusiv, jinocha prudce k srdci přivinul a za dlouhou chvíli na prsou mu spočíval. Posléz opět se zmuživ, k oknu přistoupil a hodnou chvíli s rukama sepjatýma k nebesům se díval. — Modlil se. — Potom znova k jinochu se obrátiv, hlasem mírným tázal se: „Tys tedy Výhoň?“

„Jsem; tak mě otec jmenoval.“

„Nuže tedy mi vítej na Vyšehradě, Výhoni můj!“ řekl vládyka, upřímně jinochovu ruku tiskna. „Ode dneška jsem já otcem tvým!“

„Ajta, staň se!“ doložil jinoch srdečně. „Na mně shledáš, pane, syna vděčného.“

Vládyka zavolav na to služebníka, dobrou večeři přistrojiti kázal.

„Moudrá myšlénka, pane otče!“ zasmál se Výhoň. „Mému žaludku stýská se již po kuse dobrého masa, a soudruhové moji nenechají zbytků ležeti.“

„Jeť to dvé statných zvířat!“ prohodil knížecí lovčí, okem zkušeným pohlédaje na silné psy, jenžto již jako dobří známí s knížecími pokojně se očichovali. „Jeť to dvé statných zvířat! běhy, prsa, chřípě, tlama — všecko silné a svalovité. Škoda, že s tebou na poušti vyrostli!“

„Ajta, pane otče!“ usmál se opět srdečný jinoch. „Nemysli, pane, že jsme vespolek jako netesané dřevo na Vyšehrad přišli! Já tu ovšem sílu věcí vidím a slyším, jichž oko nikdy ještě nebylo spatřilo a ucho neslechlo: ale abys, pane otče, myslil, že mě Podivín a já psy své docela ničemu na poušti neučil — to bys byl na šeredném omylu. Nu, však my ti všickni okážem, co jsme na poušti dělali.“

Mezi tím byl sluha u prostřed stropu upevněnou světlošku rozsvítil, rozličnými nádobami stůl pokryl, a záhy zaradoval se jinochův hladový žaludek z kusu jelení kýty a z libovonné medoviny ve stříbrném žbánku. Pilně zápasily zuby jeho s chutným masem: pracovalť ale také jazyk jeho, a na vládykovy dotazy vyprávěl o Podivínu, o poušti a o dnech mladosti.

„Vidíš, milý pane otče vládyko,“ — mluvil jinoch — „na takové židli, jako tato jest, nikdy jsem doma neseděl, a mísa naše byla dřevěná: to jsem ale předce již dávno věděl, že vy tu z mísy stříbrné jídáte a za den více medoviny vypijete, nežli my od jara až do zimy. Otec Podivín mi o vašem živobytí mnoho povídával, tak že mi často na mysli tanulo, jakoby sám byl jednou leta mladší mezi vámi na Vyšehradě trávíval.“

Z prsou vládykových vyvinulo se hluboké vzdychnutí. „A nepojala tě nikdy žádost, pohodlnějšího a veselejšího života našeho okusiti?“

„Pohodlnějšího a veselejšího?“ opětoval Výhoň, utí-

raje si ústa po medovině. „Ať se ze mne bázlivý zajíc udělá — mně nezbývalo času, na to kdy pomysliti. Ját byl na poušti také pohodlně a vesele živ, a maje dosti na slibu otce Podivína, že mě jednou do světa dovede, i dosti na pohádkách jeho, na rozprávkách se blízkými rolníky, na zápasu s lesními zvířaty, na cvičení psů, na teplém kabátě, na měkkém loži, a všude dosti na jednom Pánu Bohu: nežádal jsem nic jiného. — A živtě ten milý Bůh na nebi i na zemi! nyní také již nic více si nežádám; byla to panská večeře na můj sprostý lesní žaludek.“

I chechtal se jinoch medovinou rozveselený, a s těžkou poněkud hlavou od stolu vstávaje, zkřikl na psy: „Chvate! Rychlane!“ — A dvěma skoky stáli velikáni vedle něho, každý s jiné strany, očima jiskříce. „Co živ ponejprv nepodal jsem soudruhům svým sousta hned od huby,“ řekl potom k lovčímu; „neboť mě otec Podivín poučil, že mi to na Vyšehradě slušeti nebude; nyní ale, nový pane otče, již dovoliti musíš, abych jim hodil, co po mně na míse zůstalo.“ A při těch slovech sáhnul do mísy pro kus masa. — „Pozor!“ zkřikl na číhající psy a hodil jim zvěřinu daleko na konec dlouhé jizby. Jako vítr hnala se za ní pobídnutá zvířata, ale na to s nimi zároveň hrnuly se také feny lovčího. To bylo ovšem mnoho zubů na jeden kus masa, a Výhoňovi psi to dobře poznali; protož i dříve, nežli který z nich k samé pečeni doskočil, na mimoběžící feny se uvrhli, jakoby nepovolaných hostů za odvážlivost jednak postrašiti jednak potrestati chtěli.

Z plného hrdla smál se jinoch, psové štěkali, ostré zuby na sobě zkoušejíce, vládyka však hněvivě nohama dupaje, křičel: „Stůjte!“ Ale pro štěkot a zuření fen,

jenžto se v uzavřené síni tím hrozněji rozléhalo, nebylo volání jeho slyšeti. — „Jaké ďábly jsi to sem přivedl?“ obořil se nyní na jinocha, spatřiv ta černá, lesknoucí se těla Chvata i Rychlana brzo pod nohama brzo na hřbetě fen povztekle sebou házeti. „Zkřikni na ně! musímť já feny své k zápasu užitečnějšímu, nežli s takovou čertovou čeládkou šetřiti!“

Výhoň se byl ještě smál, ale na slova starcova dva prsty do úst položiv, tak pronikavě zahvizdnul, že si vládyka uši zacpával. A jakoby peklo volalo, hnali se houfem bolestí vyjících fen ti černí ďáblové zrovna k jinochu.

„Zpátky — nazad!“ zlobil se lovčí, a začal feny za psy se hrnoucí dlouhým pleteným bičem mrskati, jejž byl se stěny popadl.

„To je chutná večeře!“ dováděl Výhoň — „jen že při ní feny své ničemu nenaučíš.“

„Mlč!“ zahřímal stařec hlasem soptivým, a na vysokém čele mu žíla naběhla. „Mlč — anebo *tebe* něčemu naučím!“

Přitom byl ruku tak pozdvihl, že mu bič okolo hlavy zafičel — nic jináč, než jakoby se byl okolo Výhoně otočiti měl.

„Ajta, pane lovčí!“ zvolal tento, na tři kroky odskočiv — a veselost byla s tváří jeho zmizela. Hrdě stál tu s pozdviženou hlavou, s planoucíma očima. „Ajta, pane lovčí, co jest to? bije se na Vyšehradě člověk jako nerozumné zvíře? Děkuje ti Výhoň za takové otcovství, a nemá-li zde nic lepšího očekávati — podrž toho půl zlatého kroužku za dnešní večeři — na noclehu ti tady nezůstanu, neměj starosti! — Boj se Boha, a člověku dej, co jeho jest — učíval mě otec na poušti; a já

myslím, že nechybím, přidám-li k tomu: buď veselé mysli a nedej si bráti, co tvého jest. Vyřídím Podivínovi, čeho jsem tu měl nabyti, a vím, že mě podruhé na Vyšehrad nepošle. Ne, ne — za ty Vyšehradské radosti vám Výhoň děkuje!“

I byl tato slova jako proudem ze sebe vypustil, a zavolav na psy, ke dveřím se ubíral. Ale stařec ho zakřiknul, a bič pletený z ruky pustiv, jinocha pochytil. „Stůj!“ řekl s bolestným pohnutím srdce svého. „Mněs nyní jako otci svěřen, jako otec musím se o tebe starati — to jsem Podivínu spasením duše přislíbil, když jsme zlatý prsten lámali. I miluji tebe co syna od prvního spatření; ale zlá krev mě časem pokouší. — Nepovídával ti Podivín o starém Klecanském?“

„Pamatuji se, že mi o jeho prudké hlavě — ale i o dobrém srdci povídal,“ odpověděl jinoch, jemuž pohnutí vládykovo nebylo ušlo.

„A nebesa mu dosvědčí, že mluvil pravdu!“ řekl stařec, k dotvrzení ruku na prsa položiv. — „Avšak ty pouze mé srdce poznáš — hlava ti neublíží nikdy. Já tu pět a padesátiletou lebku v pevné okovy upoutám. — Nyní však půjdeme na odpočinek, a za příštích dnů sebe, doufám, z tak dobrých stránek poznáme, jako já dnes tvé pekelné soudruhy poznal, o jejichž večeři nyní sám se ještě postarám. Bůh tě ostříhej!“ — Se vroucností otcovskou stisknul Výhoni ruku, kterýž i srdečnými slovy pohnut, s upřímnou oddaností pravici mu políbil. Potom ještě statných psů svých napomenuv, za šedivým sluhou kráčel, jenž mu svítil na lože.

3.

Komnata, do kteréž nyní Výhoň vešel, měla docela jinou podobu, nežli jizba, kdež byl s knížecím lovčím večeřel. Na stole pěkně uhlazeném stála světloška ze žlutého kovu a jemnou září rozlévala kolem po stěnách, kdež pěkně tkané záclony visely, plné zvířecích podob, jako jsou: laně, jeleni a kanci. Nad každým oknem — a byly jsou tu tři, jasným průhledným sklem opatřené — rozkládaly se ve stříbrných rukovětích upevněné čtnáctikoncové parohy, na stěnách pak mezi záclonami zadělány byly malé srnčí růžky, na nichžto rozličná zbraň — zde luk a toul, tam nůž a meč, tu šíp a kuše visely. V jednom koutě stálo uchystané lože, na nízkých ale silných dubových nohách a potažené měkkými lehkými kožemi.

Dílem po dalekě cestě, dílem po neobyčejném kvasu a zniklé s vládykou roztržce proudila v jinochu rozpálená krev. Spaní naň dosavad nepřicházelo. I shodiv se sebe zatím kabát, na lože se vrhnul, nehodlaje spáti, až by se ty žhoucí plameny v něm ztišily a zchladily.

Oči jeho těkaly kolem po divných a nevídaných věcech, a paměť jeho zalétala na poušť, kdež byl chudou chyši opustil. Před očima začaly se mu postavy otce Podivína, starého vládyky, malého Žertoně i Boleslavky míhati, brzo jasněji vystupujíce, brzo temněji se potopujíce za mlhavou roušku pozvolna přicházející dřímoty. Najednou se ale z mrákot zase protrhnul a s lože vyskočil. Světloška na stole ještě hořela — ticho bylo v komnatě.

„Byloť mi předce, jakobych známý hlas byl zaslechl!“ promluvil dosti hlasitě a kolem po komnatě přeběhl.

„Příteli — synu — bratře!“ zasyčelo to náhle za jeho zády, a když se obrátil, zpozoroval dvéře, jiné ale, než jež tými byl se sluhou vládyky do komnaty vešel. „Kdo tu?“ tázal se.

„Boleslavka volá — kněžna prosí — otevři, mládenče, jsi-li ku pomoci ochoten!“ zasyčelo to poznovu za dveřmi, a když Výhoň závoru odstrčiv, otevřel, mužík se za prahem objevil, jejžto byl poznal na pasece pod buky. Stáltě tu s hlavou obnaženou, dohola skoro ostříhanou, karkuli v rukou mačkaje, aby cinkotu rolniček slyšeti nebylo.

„Je-li ucho tvé otevřeno prosbám z ouzkosti povstávajícím,“ — počal ihned s rukama sepnutýma šeptati — „je-li srdce tvé náchylno ku pomoci, jakož obojí v lese jsi dokázal: volám k tobě jménem holubinky mé — pojď a potěš dívku ubohou. Jáť se ještě za noční tmy na cestu vydal, tebe vyhledat, neboť oba toužíme po tobě, a bázní bychme svadli, majíce na tebe až do dne čekati. Pojď, pane můj, pojď! sejdi na okamžení k žalostivé kněžně, aby se potěšila duše její.“

Jinoch s podivením hosta neočekávaného poslouchal. Usmívaje se hned neodpovídal, nýbrž takto v duchu sám k sobě rozprávěl: „Otec Podivín nezakazoval tobě přibližovati se k ženštinám, ano srdce jejich pramenem mužské blaženosti na zemi jmenoval; jenom na pozoru se míti mě napomínal, abych prý v záhubná tenata podvodnic nepadl. Ale jakáž tenata mi tato dívka holubičí může strojiti? a co se mnou v tenatech? jeť outlé a slabé stvoření, i nemyslím, že bych se báti měl jejích nástražek.“

„Půjdu s tebou," promluvil na to k mužíkovi hlasitě, bera opět kabát na sebe; „půjdu s tebou, v skutku-li dívka tvoje po mé přítomnosti touží. Avšak doufám, že mě k pouhému šaškování nevoláš, neboť se mi doba příhodnější k odpočinutí nežli ku provádění veselých kousků býti zdá."

„Aj, dobrý Bůh tobě každý krok odplatí," zaradoval se mužík, a jinochu vděčně ruku tiskna, tiše jej z komnaty po tmavé chodbě vedl. „Neboj se, příteli! já tě zase na lože uvedu, jakož tebe jistě k naší skrejši provázím. Známyť jsou mi cesty po Vyšehradě, čich i sluch můj čilý jest, a oko mé temnost proniká. Nalezl jsem tebe dle lehkého chrapotu."

I vedl jinocha dolů po schodech, až mnohými oklikami do malé nepatrné sednice vstoupili, kdež hrubě ani nábytku nebylo, leda dosti chatrného stolu, tří sedadel a dvou sprostých postelí. Mimo to stála tu otevřená truhlice s divnými a poněkud přeházenými ženskými šaty. To všecko pak osvěceno bylo hořícím knotem v kahanci na stole, kdež i zbytky večeře a chomáče rozličného kvítí ležely.

Ale Výhoni nezbývalo času, ani těch málo věcí lépe si všimnouti, neboť pozornost jeho upoutala se hned na Boleslavku, sedící u stolu a toužebně ke dveřím hledící. Bylať to ta sama postava, byly to ty samy tváře — ale v jakém to rouše nyní se jevily? Široká suknice z nejtenšího a nad sníh bílého plátna, dole okolo nohou stříbrnými hvězdami ovroubená, tak jí tílko přikrývala, že jen ruce, a to sice až od ramenou, obnaženy zůstaly; na toto roucho přiléhala však jiná, okolo boků pevně přepnutá, jen po kolena dosahující a ze předu otevřená sukničká barvy modré jak obloha nebeská, visuté majíc

a široké, ruce až k loktům zahalující rukávy. Na temeně dívky skvěl se malý, ze mnohobarevného kvítí spletený věneček.

Takto seděla zde dívka, s toužebnýma očima ke dveřím obrácena, a sotva že se Výhoň s mužíkem na prahu okázal, radostně vykřiknuvši, v oustrety mu běžela a plna blahosti k němu se vinula.

„Holubinko!“ podivil se jí mužík a nad oblekem ruce spínal. „Šaty Libušiny máš na sobě?“

„Ach, vždyť je Přemysl můj u mne!“ jásala dívka se smíchem i slzami, a potom na dva kroky od Výhoně odstoupivši, takto ve kvapném zanícení mluviti začala:

„Mezi kmeny na zeleném luze,
A to kmeny štíhlých bříz a sosen,
Vypíná své krásné čelo dub.
Nad vládyky, lechy, pány —
A to sloupy domu knížecího —
Leskne pán se, moudrý Přemysl.“

„Ale, ale, vrkavá holubičko!“ smál se mužík, vida dívku neobyčejně rozjařenou, „nech teď Přemysla a sedni, ať si hostu našemu posteskuu.“

A dívka, jakoby ze sladkého sna vytržena, podívala se na mužíka, posvědčila a Výhoně k sedadlu vedla. Tento byl dosavad ani slova nepromluvil, a nyní, an si dívka, oka s něho nespouštějíc, vedle něho na nízkou stoličku sedla, do smíchu se dal i tázal se: „Co pak ale chcete?“

„Holubička moje chtěla s tebou pořvatlati,“ odpověděl Žertoň, za dívčími zády jinochu znamení dávaje i prose, aby se jí zatím po vůli okázal, potom že sám s ním promluví. I začal tedy Výhoň vypravovati, jak se

mu Vyšehrad zalíbil, a jak se na ty hry a honby o nastávajících svátcích těší; a Boleslavka, jakoby se jí u přítomnosti jinochově nižádná starost netýkala, položila ručinku na jeho koleno, a na dlaň hlavinku skloniviši, poslouchala s usmíváním slova jeho, až jí po denním parnu a namahání oči zapadati začaly.

„Nepůjdeš na lože?“ ptal se jí teď lichotnými ústy Výhoň, nakloniv se k ní tak nízko, že ji dech jeho ovanul. A dívka s blaženým úsměchem oči pootevrouc, pozdvihla ruku, a jinochu okolo krku ji ovinouc, hlavu jeho k sobě tak sehnula, že se obou tváře i ústa dotknuly. „Na lože — Přemysle můj!“ zašeptala — a oči jí opět zapadly.

„V těchto šatech na lože!“ bědoval Žertoň; nežli však čemu zabrániti mohl, byl již Výhoň outlou dívku jako dítě v polou těla uchopil a pozorně ji v náruč sevřev, ospalou na lože donesl. Tu se ještě jednou otevřeli rtové její a zašeptali: „Drahý šperk můj!“ načež mužík věnce a kvítí hbitě se stolu vzal a dívku jimi obložil.

I ležela tu nyní Boleslavka, se tváří jemně usmívavou, na bělinkém loži kvítím pokryta, a Výhoni, se založenýma rukama u nohou jejích stojícímu, divným citem prsa se zdvihala. U hlavy její klečel mužík Žertoň a modlil se.

Konečně se vzchopil. „Nyní jsme o samotě, a protož nech, pane, ať se ti poděkuji, jak mi srdce velí!“ promluvil k Výhoni a počal mu ruce líbati. „Ját bych již ve tvé komnatě byl rád srdci svému odlehčil, kdybych se nebyl škodlivých posluchačů strachoval. Neboršise, pane, a poslyš ve krátkosti. — Že mi v lese člověk dotěrný dítě poděsil, to víš, a také jsem ti za ochranu

již děkoval. Ale sotva že nám tady obydlí vykázali, již i host se dostavil — zrzavý onen z lesa nás navštívil. Jáť vím, že mu růže moje zavoněla — já vím, že ho lesk její oslepil: ale v rukou jeho by uvadla růže má — dechem jeho by uhnila. Kořeny její drží se v krvi mé, a nesmíť je nehoda potkati, dokud mi poslední žíla nepukne. Já tebe ovšem dlouho neznám, pane, ale náchylnost mého dítěte, kterouž ani vysvětliti sobě nemohu, tvé upřímné oko a známost tvoje s knížecím přítelem, o němžto mi již povědíno, že tě laskavě uvítal: to všecko mě pohání, pomoc u tebe hledati proti zrzavému, který se mi rodu vysokého býti zdá."

„Ale jakž pak tu k pomoci přispěti mohu — já, člověk tu neznámý?"

„O tys pod šťastnými hvězdami narozen!" zvolal mužík hlasitě a těsně se tlačil k jinochu — „i nebudeš dlouho v oděvu tomto chodit. Požádej zítra vládyku, aby dítě moje přes nastávající svátky pod svou ochranu vzal. Jsmeť sice jen chudí kejklíři, lidé, jimžto Bůh ani jistého přístřeší nedal: dostali jsme ale předce právo, u celého světa ontočiště hledati, a máme srdce, jenžto ví, co dobré a co zlé jest. — Požádej vládyku, toběť on ničeho neodepře a spasí dívku, hodnou zajisté, aby přebývala v komnatách vládyckých."

„Nu, já s vládykou promluvím," usmál se jinoch dobrosrdečně; „ačkoli nevím, přeje-li dívkám, čili nepřeje."

„Promluvíš! o, bohové ti toho nahraďte!" zaplesal mužík, a slzy ho při těch slovech polily. „Jáť jsem ubohý, soužený muž na světě! Stížena bývá duše má bolestmi; a když mi síla mých starostí na mysl padne, an před veselými diváky na vysokém provaze skoky pro-

vidím: s chutí bych se dolů po hlavě uvrhnul — kdybych dítě na starosti neměl a kdyby mě pohled jeho nesílil. Bůh ti odplatiž, co pro ně učiníš!“

Výhoň přislíbil, že dle prosby jeho učiní, a potom ještě srdečným pohlednutím se spící Boleslavkou se rozloučiv, s otcem jejím ke své komnatě se navracel. Jdouce ve tmách a sticha po dlouhém průchodu, zaslechli hlasité volání hřmotného hrdla na vysoké věži.

„Hlásník na Neklance již půlnoc vyvolává,“ zašeptal Žertoň, i s jinochem se zastaviv. „Brzo však lehneš na lože, pane můj! Nyní jen pořád rovnou se drž, rovnou čarou pětmecítma kroků uděláš, a octneš se u dveří své komnaty. V cestu se ti tu nikdo nepostaví, neboť jsem vyvolil chodby, kde knížecí stráže nedohlížejí. Bůh dobrý zažeň od tebe zlé sny, a oběma nám dej radostného jitra se dočkati.“

4.

Samoten stál nyní Výhoň ve tmách. I stáltě tak několik okamžení, a všecky události dnešního dne v duchu rychle probíhaje, nemohl se usmání zdržeti. „Půjde-li to tak na Vyšehradě pořáde,“ mluvil sám k sobě, „budu mít otci Podivínu co povídati.“ Přitom kráčel rovným krokem dále, hrubě nepospíchaje, an tou klenutou chodbou líbezné ouvětří táhlo a tváře jeho dosavad horoucí ochlazovalo.

I byl takto asi dvadcet kroků učinil, an po pravé straně dvéře pootevřeny zahlídnul, vedoucí k velké síni. Zrovna proti dveřím bylo vidět okno, jímžto z venku slabé pobleskы za mrakem ukryté luny se linuly, po ži-

roké prostoře této na dvou sloupích spočívající klenby jen temné šero rozlévajíce.

Výhoň byl bezděky na práh pokročil, a okem do té poloviční temnosti hodiv, již i nohu opět ke zpátečnímu kroku pozdvihnul, v tom ale na síni lidský hlas zaslechl. — „Jsi tu?“ tázal se tam někdo hlasem polo utajeným, a když jinoch očí svých bystřeji v temnost upřel, zdálo se mu, jakoby u prostřed síně, ve stínu postavu nějakou vedle sloupu kmitati se viděl. I vkročil o krok dále. — „Jsi tu?“ tázal se neznámý hlas opět.

„Jsem!“ odpověděl Výhoň, jejž nová tato náhoda obveselovati začala, a tichým krokem táhnul se okolo zdi, kdež největší tma panovala, až mu možno bylo ve hluboký stín pod sloup kročiti, kdež byl postavu zahlídnul.

„I tisíc šotků do toho!“ zamumlala tu nyní postava; „ját již myslil, že jste mě blázny chytat poslali. Sami si ke žbánu lehnete — a mně dlouhou chvíli klapky zapadají.“

Poslední slova zněla velmi nesrozumitelně, a spíše zvířecímu bručení než lidské mluvě se podobala. I pozoroval Výhoň, že mluvící sotva na nohou stojí a že i z něho nápoj zavání, jakého sám nedávno u starého vládyky okusil. — „Ját bych rád byl dříve přišel —“ začal nyní také mumlati; druhý ale, jakoby rád byl, že konečně lidský hlas uslyšel, z lenivé ospalosti poněkud probuzen, hned mu další slova přetrhnul.

„Ale nemohl jsi, viď?“ jal se jektati, a co možná se narovnávnaje, ode sloupu k Výhoni přikročil. „Ďas aby se byl také nadál, že nám ani dnes pokoje nedají — mámeť veselých dnů beztoho jen jako božích hodů do roka, a když si člověk na přilepšenou k některému z nich

noc nastaviti usmyslí, trhne ďábel pytlem — a tu máš! místo medoviny snad abych krev prolévál. — Proč pak nás Daněk tak naspěch obeslal?“

„Morana na rozcestí!“ zasípalo v tom něco u dveří, jakoby přítomným heslo dávalo, a hned na to postava mužská pozorně na práh vkročila.

„I bodejž ti pohanský hromotluk paty podpálil, abys čerstvějším krokům se naučil!“ zvolal v síni muž napilý, a to snad hlasitěji nežli jemu samému i příchozímu vděk bylo. „Spasení na rozcestí! Pojď, jen pojď! my tu již nad tvým objednáním zíváme.“

A po těchto slovech zpozoroval Výhoň, že se postava nevelká tichým krokem ode dveří ke sloupům blíží; když pak rozprávěti začala, připomněl si, že ten sípavý hlas již na Vyšehradě a sice u vládyky slyšel.

„Hlásník právě půlnoc vyvolával,“ promluvil příchozí, když byl k ostatním za sloup dostoupil — „a tou hodinou jsem vás objednal. Dnes dobré hvězdy panují.“

„To bych jim také radil, aby panovaly,“ zamumlal napilý; „nebo — ať mě vlci roztrhají! — jestlis mi dnes nadarmo dobrou večeři u sladké Libunky pokazil, nuž ti v plesnivém srdci zkoupám.“

„Lépe bys byl učinil, kdybys jazyk ve vodě byl zkoupal a schopným ku práci se zachoval, nežli dokončena jest,“ odsekl mu příchozí, a horlivě mluvil takto dále: „Klecanský musí z cesty, má-li nám všem pomoženo býti — to víte, na tom se dávno úplná rada usnesla. Čekati, až ho čert z vlastního nabídnutí odnese? — to nejde, ten si ho zašil do pevné kůže, a kdo ví, kdy naň zpomene. Chtěli jste mu na příští hanbě do pekel posvítit, lepší příležitost se nám ale dnes naskytla. Přišel

totiž — nevím ještě odkud — holobrádek jakýsi ke starému, a ten se ke klukovi s takovou vlídností chová, že se bojím, aby nám z toho prutu hodný kůl nezrostl a potom na cestě nepřekážel. Pryč s oběma! Rovnou cestou nyní do ložnice! Vládyka pevně spí — ostrý nuž mu mezi žebra, a holobrádka zejtra, jakožto vraha, před soud! Co myslíte?“

Jako ještěr jedovatou pěnu, byl muž tato slova ze sebe vychrlil, a oba domnělé soudruhy svého hříchu za ruce uchopil. Ale jakoby se byl pekelného plamene dotknul, trhnul sebou, an ho nyní hněvem třesoucí se Výhoň sám popadl. „Ha, živé peklo — my nejsme sami!“ zkřikl zapomena se, a tak zmateně odskočil, že do napilého udeřiv, málem by ho byl porazil. Ale jako blesk uchvátil ho zas Výhoň pravou rukou za vaz, an zatím levou i zlosyna druhého na prsou za košili pochytil. „Holobrádek a smrt je mezi vámi, vrahové!“ zahřměl přitom, že hlas jeho z tiché klenuté síně daleko v postranní chodby a komnaty zaletěl a obou hříšníků srdce jako volání věčného mstitele podrtil. Jeden z nich začal bolestí a leknutím úpěnlivě ječeti; druhý ale, jakoby s něho náhlým vyděšením opilství rázem bylo spadlo, pevnou nohou o kamennou podlahu se opřev, zoufanlivě na bok po loveckém noži sáhl a ruku s ostrou ocelí náramnou prudkostí po nenadálém nepříteli rozehnal.

„Holobrádek a smrt!“ zvolal právě ještě jednou Výhoň a oběma zákeřníky ve hněvu zatřásl, jakoby jednoho o druhého chtěl utlouci; tím pak stalo se, že muže, jejž pravicí za vaz držel, jako ochranný štít mezi sebe a smrtící ocel postavil, a zbraň, místo prsou jeho, do čela muže ke vraždě ponoukajícího zajela. Jako zšílený trhnul sebou vrah po ráně, a vytrhnuv se, tak že jen kus

chatrné košile Výhoni v rukou zůstalo, divým krokem ze síně utíkal.

„Vrahové!“ zkřiknul za ním Výhoň, poznávaje, že by se, po hradě neznámý, nadarmo ve tmách za uprchlým vydal, a bezděky kus utržené košile za ňádra schovav, oběma rukama nyní pozůstalého tu zákeřníka chopil, nevěda, že se ve smrtelných křečech svíjí. V tom se vzadu dvéře otevřely, a na prahu objevil se v nočním oděvu starý Klecanský, v jedné ruce drže hořící lampu, ve druhé obnažený meč. Fena s jiskřícíma očima stála vedle něho.

„Co se tu děje? — Co tady děláš?“ promluvil slovem rázným, spatřiv tu Výhoně a v rukou jeho lidskou postavu. — „Kde ses tady vzal?“

„Na zlé hospodářství dohlížím!“ odpověděl jinoch, poznav při světle sluhu, kterýž ho byl u vládyky na lože uváděl. — „Ha, šelmo, to sis nepomyslil, že sobě do hrobu steleš, an jsi mi dnes lože natřásal!“

„Pro živé blesky — to je Daněk!“ zkřikl nyní vládyka, všimnuv si sluhy ve tváři a po šatech krví zbroceného. „Co tu s ním kuješ, Výhoni?“

„Já s tím šelmou nic nekuji,“ odpověděl jinoch a s ošklivostí mrtvého zlosyna na kamennou podlahu pustil. „Já zde nic nekul, pane vládyko; ale Bůh mě poslal, abych zlé tvojí čeledi překazil, co zlého chtěla tropiti.“

Potom krátkými slovy celou příhodu vypravoval, jak se byla sběhla od vykročení jeho z ložnice až do příchodu vládyky.

Hrůza byla přitom na lovčího se dívati. Oči se mu divoce koulely, tváře ke strašnému smíchu se šklebily. — „Beneši! Hlavso!“ zkřikl na to hlasem hromovým, obrátiv se ke dveřím, jimiž byl vešel. „Zhůru, zhůru!“ volal pak také dveřmi, jimiž byl Vyhoň vstoupil, a po malé

chvíli sběhla se čeleď z celého křídlí Vyšehradu, kdež knížecí lovčí příbytek svůj měl.

Slyšíce, co se bylo stalo, zděšeni všickni trnuli. Jeden druhého po vrahu se přeptával, toho ale ovšem ani nepovědomý tu Výhoň ani zesinalý Daněk pojmenovati nemohli. Jako divý počínal si vládyka. „A proč právě o půl noci — proč právě k tobě se kejklíř uchýlil?“ jal se Výhoně tázati, jakoby mu náhle o cestě bylo se zazdálo, po nížto by zločinu na stopu mohl přijíti. „Kdo jest, a co má u tebe pohledávati? A jakou to světoběžnici uvedl do domu knížecího, aby se tu opelešila? Ha, živé blesky! ať se nedomakám zrady.“

I nezpomohlo nic jinochovo vysvětlování. Bez průtahu muselo se pátrati, kde se kejklířům na hradě byty vykázaly, a té noci ještě měl se Žertoň i s Boleslavkou před vládyku dostaviti.

5.

S rozkoší citelného jinocha a s hrdostí otcovskou díval se ohebný kejklíř na spanilou dívku, a s dětinským zalíbením poslouchal její jemné ve snu dýchání. „Chudého postavil jsi mě na dalekou zemi, všemocný Světovide,“ zašeptal potom, očí svých povděčně k nebi pozdvihna; „ale milost tvoje neodvrátila se od chudého na statcích, a udělila mu pokladu, jehož nepřevýší ani koruna knížecí. O kdož by si to byl pomyslil, Boleslavko má, když mě matka tvá pod střechu svou přijala!“

Zamlčel se nyní, a toliko v duchu přeběhl řadu strastných dnů svých, až posléze hluboko si oddechna, zpozoroval, že kahanec dohořívá a čas jest ke spaní.

I poklekl v koutě, tváří obrácen k východu, a ze záňadří vytáhnuv dřevo, čili neumělé vyřezanou podobu člověčí, kterouž okolo krku na lněném provázku nosil, do obou rukou je vzal a před sebou zhůru drže, modliti se začal k bohům slovanským.

„Vy, jenžto pronikáte útroby lidské a na dno duše vidíte i počítáte a měříte myšlénky lidské — vám se klaním, bozi otců mých! Zpronevěřile obrátilo se pokolení bratří mých ode tváří vašich, zapomnělo kolena ohýbati v posvěcených hájích: ale hněvy vaše zpronevěřilců neminou. I já byl nucen, hlavu skláněti před bohem cizím, ale srdce mé zůstalo při vás: vyslyšte mě, vyslyšte!“ volal tajný pohan pořád vroucněji; ale v tom se ztrhnul přede dveřmi nenadálý hřmot a mezi ním i lidské hlasy zazněly.

Žertoň rychle poskočil, a dřevěnou podobu svého bůžka za ňádra opět ukrývaje, pozorným uchem poslouchal. Byloť mu, jakoby někoho přede dveřmi bolestně úpěti zaslýchal. Všemi strastmi života ohrožen, ani dobou půlnoční hlasu lidského se nelekl, alebrž dvéře své komůrky rychle otevřel. I nebylo mu třeba, dlouho po příčině nářku pátrati, neboť zrovna u prahu leželo lidské tělo — silný, ale jako mdlobami zchvácený muž.

Byltě to vrah, vyšlý na záhubu vládyky Klecanského, ale příchodem Výhoně ve krvavém oumyslu podvedený. Hrůza spáchaného skutku jakož i leknutí nad nenadálým prozrazením hnaly jej co ohnivými biči ze předsíně do temné chodby, ouzkost ale a těžká ještě po medovině hlava kroky mu pomátly, že jako smyslů zbaven utíkal a vrávoral, až posléze, ani sám nevěda, kde se byl octnul, nohy si zamotav, po kamenných schodech dolů ke dveřím kejklíře Žertoně se svalil.

I shýbnul se nyní tento k neočekávanému hostu a shledal, že se byl o kamenné stupně ve tváři zkrvácel, ano v prvním okamžení, an poraněný sotva dýchal, bázeň ho jala, že nešťastník skonává. I zdvihal jej a pokoušel se, jak by ho na nohy postavil; brzo ale seznav, že práce jeho marna, dosti namahavě to silné tělo přes práh do světničky vtáhl. Tady padlo světlo z kahance větším proudem na tvář raněného, a s ustrnutím vrhnul se na ně mužík, a hlavu v obě ruce popadna, kvapně pozdvihnul, aby ještě lépe do té ozářené tváře nahlednul. — „Bratře, bratře můj!“ zkřikl s hlasitým pláčem, padl na tělo a slzami poléval rány jeho.

Hluboké a bolestné vzdychnutí vynořilo se po chvíli ze vnitřku raněného, a hlas tento protrhl mužíka bědujícího z náhlé žalosti i pozbudil jej k nové činnosti. Vyskočil totiž mužík ohebný a oběma rukama spěšně uzel rozličných věcí na stole prohrabávaje, našel v něm kus loje, kterýž udržeti měl život slabě planoucího kahance; potom beze všeho rozmejšlení veliké tělo pod paždím popadnuv, s obdivu hodnou silou — jaková v čas největší potřeby žíly člověčí nad obyčej napíná — k loži je dovlekl, jež bylo uchystáno pro něho samého. Na to vytáhl z prkenné velké truhly se ženskými šaty nejspodnější na dně ukrytou malou skříni a otevřev okované víčko, vyndal z ní tři malé hrnečky. I malou mísku z kovu měl hned při ruce, a když byl do ní z každého hrnečku sedm kapek husté šťávy nakapal, držel ji několik okamžení nad kahancem, až na ní tekutina syčeti začala. Potom dolil mísku čistou vodou, jenž co zbytek prostinké večeře ještě na stole stála, a takto léčivý nápoj připraviv, na loži ve mdlobách ležícímu do úst jej vléval.

„O já neshledával a nesbíral nadarmo květy za nej-

delších dnů a nejkratších nocí," — mluvil mezi tím slovy polohlasitými — „já nesvářel a necedil nadarmo kořínky při slunci poledním a luně půlnoční, neboť jimi bratra zachovám! — bratra — dítě matky mé — mé matky! — Ne, ne, neplačte, slabá kukadla!" káral se prostosrdečně, an mu horké slzy po tváři kanuly, a nutil se do smíchu. „Neplačte, bláznivé studénky! Srdce moje pleše radostí a ruka má se třese rozkoší; neboť syna matky své zachovám."

Nyní byl svou léčitelskou práci dokončil. Odloživ nádoby, skokem na stůl se posadil a pozorným okem na potlučeného pohlížel. I netrvalo dlouho, a ubledlé tváře začaly se raněnému zapalovati, prsa výše pohybovati — celým tělem to hravě škubalo. Posléz oči otevřel, a jakoby se byl na jiném světě octnul, hleděl vůkol sebe, brzo na hlavu, brzo na prsa si sahaje. — „Kde jsem?" zvolal, bojácně sebou trhna, jakoby mu svědomí do srdce trn bylo vrazilo.

„Podívej se na mne, Boreši!" zvolal mužík na stole. „Já ti povím, kde jsi."

„Pro věčné spasení!" zkřikl tento, podivením zraků svých od Žertoně ani odvrátiti nemoha, jenž tu před ním na stole podivné posuňky prováděl. „Buďto mi již kat prknem hlavu srazil a duše má v místech bloudí, kde prý nás ďáblové škádliti začnou; anebo tys to, Nedomysle — synu matky mé!"

„Jsem, jsem syn matky tvé!" zaplesal mužík dětinskou radostí, a lehkýma nohama skočil na postel, aby bratra drahně let nevídaného obejmul. Potom mu krátkými slovy pověděl, jak ho přede dveřmi nalezl. Zvědavě, s vyvalenýma očima poslouchal ho Boreš, neboť jej opět bázeň před prozrazením jímala; vyrozuměv ale, že mužík

všecko nevěděl, hlubokým vzdechem si odlehčil. Sáhl si přitom na bok — a poznovu se lekl.

„Kam se poděl nůž můj?“ tázal se kvapně; a mužík vyběhl z komůrky ke schodům, kdež byl bratra v krvi nalezl. I spatřil ocel u prahu, avšak i ucho jeho něco postihlo. „Slyším hluk lidských kročejů — a zdá se, jakoby po schodech k našemu chatrnému stánku přicházel.“

„To jdou pro mne!“ zabědoval muž na loži. „Chrtové se ženou za zvěří! O skryj mě — uschovej mě, bratře! pro památku matky naší, která nás oba s bolestí porodila — Nedomysle, ukrej mě!“

A Žertoň, vida jeho ouzkost, rychle dvéře závorou zastrčil, a nalezený nůž oknem do knížecích zahrad vyhodiv, Boreši poručil, aby se na loži natáhl; potom naň množství rozličných suknic a šatů naházel, jenž tu v truhle na hromadě ležely.

„Neptám se tě sice,“ mluvil přitom, „proč se lidí strachuješ, a může být, že tě neprávě před jich očima ukrývám — neboť dobrý a spravedlivý nemusí hledati místa pokoutního: ale nás oba jedna matka kojila, a její i moji bozi tě nyní přes můj práh uvedli — i zbudu dříve života, než bych tě rukoum lidským vydal, dokud sám neodejdeš ode mne.“ A nešli mu ještě lze bylo, skřínku s blaholéčnými kapkami a mastěmi zavříti, zaklepalo se již venku na dvéře a promluvilo se: „Příteli, Žertoni! probuď se a otevři!“

Kejklíř poznal Výhoňův hlas, a jednak ve strachu, jednak v naději skočil ke dveřím, aby závoru odstrčil. I vešel na to přes práh Výhoň se dvěma služebníky vládyky Klecanského.

„Ejhle! spasení moje s dennicí přichází,“ promluvil

mužík; „požehnaná hodina, která mě svádí s ochrancem mým!“

„Bůh dejž, by požehnána byla!“ odpověděl jinoch. „Prosba tvoje stran ochrany dítěte tvého aspoň se vyplní, neboť rovnou cestou od vládyky přicházíme, abychom tě i s dcerou k němu dovedli.“ Přitom přistoupil k loži Boleslavčinu a dotekl se dívky, jenž tu dosavad pokojně spala, i při rozličném hluku a rachotu. Byla to vlastně jen tichá, lehká dřímota, jenž oudy dívčiny pouta. Duše její obracela se při bdění i při spaní všemi silami vždycky jen do sebe, a nepokoj mimo tělo nevyváděl ji z toho hlubokého ponoření se a zamyšlení; avšak pouhým dotknutím prstu jinochova protrhla se ze spánku, a ještě jako u vidění kolem se ohlednouc, s radostným pokřiknutím — jakoby se jí byl nejkrásnější sen vyjevil — s lože skočivši, k jinochu se tulila. — „Poleťme, poleťme, holoubku!“ zašeptala; „duše má na tebe již dávno čekala!“

I připravil se také Žertoň k odchodu. „To si však ještě od přízně tvé vyprosím,“ řekl k Výhoni, „aby klíč ode dveří v kapse mé zůstal, nežli se vrátíme, abychom šaty ke hrám v pořádek uvedli. Muselť bych si zoufati, kdyby se zatím cizí ruka v tajnostech našich přebírala.“ A když byl slova tato s výrazností takovou domluvil, že jimi na loži skrytého bratra potěšiti mohl, bral se za ostatními k obydlí nejvyššího lovčího. Po předu šel služebník s tiše planoucí pochodní, za ním Výhoň s Boleslavkou, a nejzáze on se druhým služebníkem.

„Ale pro živé bohy! jak se to událo, že jsi dnes ještě, v pouhé noci, prosbu naši vládykovi přednesl?“ jal se najednou Výhoně tázati, nemoha se nijak domysliti, jak by si tu nenadálou milost vysvětlil; a jinoch

uznal potřebu, seznámiti jej s událostí na předsíni u Klecanského, i pověděl mu o zmařeném úmyslu vražedníků.

Po celém těle se třesa, poslouchal Žertoň vypravování o zabitém sluhovi, neboť mu bratr a strach jeho na mysl připadl; a když byl jinoch mezi povídáním za ňádra sáhl a kus utržené košile, jakožto památku po uprchlém vrahu, vytáhl: střelil po ní mužík se sokolovou bystrostí. „Nech, synáčku, znamení toto v rukou mých," prohodil s patrnou úzkostí; „ját se rozumných mezi námi vyptám, jak bychom zlosyna vypátrali." — A nežli se Výhoň nadál, byl již plátno schoval. Nazpět je požadovati, nezdálo se jinochu ani potřebí, aniž k tomu času zbývalo, neboť právě ke vládykovi lovčímu do ložnice kročili.

U velkém pohnutí zde muž letitý přebíhal. Popudlivá hlava jeho i lehko kypící srdce byly se zbouřily, a strašlivé podezření obkličovalo jej krutou sítí svou, šerednými barvami celé vůkolí mu líčíc. I Výhoň se mu v některém okamžení bez viny býti nezdál, ačkoliv byl od nejvěrnějšího přítele znamení přinesl.

„Matko boží!" zděsil se při té myšlénce — „nedej aby se mi starý mozek zanítil. Nikoli, nedůvěrné srdce! jinoch mě oklamati nemohl. Jasné, přímé jest oko jeho, srdečná jsou slova jeho. Ale sám snad před pastí stojí, kterouž mu lidská zločinnost nastrojila. Ti světoběžníci musí o tom krvavém úmyslu vědět — podívám se jim do svědomí!"

V tom se otevřely dvéře. Hbitě obrátil se k nim vládyka a jižjiž měl nevlídná slova na rtech, ale náhle mu na nich opět umřela. Jakoby u vidění zastavil se na okamžik při pohledu na Boleslavku, an Výhoněm vedena do ložnice vstoupila — zastavil se, a jakoby smyslům nebo šálebnému lesku lampy nevěřil, na krok se k ní

přiblížil, i opět ucouvnul, a potom jakoby se nejdivnějšího úkazu lekal, třesoucíma se rtoma zvolal: „Vrahomíro!“

„Pro věčné bohy! pane můj, co víš o Vrahomíře?“ ozval se Žertoň jako vyděšen.

„Nic, nic!“ vykřikl vládyka, rozlítiv se, že se byl před cizími zapomněl. „Kdo jste? Co to se mnou hrajete?“

„Tato jest dívka, jenž u tebe pomoci hledá proti onkladům,“ odpověděl nyní Výhoň, Boleslavku o krok dále veda v komnatu.

„To jest Boleslavka moje,“ spustil i mužík, hluboko se skláněje — „holubice moje, kněžna naše.“

„Pohledni jí do očí, pane vládyko,“ promluvil zase Výhoň — „a řekni, vezmeš-li nevinnou pod ochranu, anebo ji hubiti necháš drápům chtivého krahujce.“

Za dlouhou chvíli díval se Klecanský dívce do očí, zářících tak jemně a bolestně, že se mu srdce rozehřálo soucitem nepovědomým. „Nikoli, tak se na člověka nedívá zlé svědomí,“ promluvil na to polohlasitě, a pokývna hlavou, doložil: „Učiní pro tebe vládyka Klecanský, cokoliv zmůže!“ Muselť se však na to zase obrátit, aby utajil nové pohnutí, a přikročiv k oknu, jímžto na zhvězdnatělé nebe pohlídnul, zašeptal ještě u blahožalném zpomenutí: „To jsou oči její — to byly jsou ty hvězdy moje!“

6.

Na památku vyvolení Přemysla za kníže Pražské slavily se každého roku na Vyšehradě svátky, k nimžto ze všech krajů hosté a diváci přicházeli. Prováděly se za dnů této slavnosti na palouce kolem hradu rozmanité

hry, kejkle, tance a jiná veselí, jakž je knížecí lidmilovná mysl a důchody připraviti ráčily. I byloť se již toho dne, když Výhoň na Vyšehrad přišel, rozmanitých hostí sjelo, a dílem pohostinsku ve knížecím domě zůstalo, dílem i do Prahy, k veřejným hostincům anebo ku přátelům se uchýlilo. Na Vyšehradě byla celá řada komnat vzácným vládykám vykázána a Jaromírovým rozkazem ke slušné poctě uchystána. I byloť toho dne také živěji v nádherném domě Přemyslovců, a to zvláště pozdě do noci po té straně, kdež nejbohatší toho času pán český, Kochan Vršovský, bydlení své měl.

Byltě Kochan důvěrníkem a rádcem knížete Jaromíra, muže mírného, tichého a pro utrpené bratrem Boleslavem neprávi poněkud nesmělého, choulostivého — slovem bezmužného. Nelákala ho však pouhá čest a marný zisk, že skvíti se mohl na dvoře knížecím, neboť jménem a statky svými vyrovnal se Kochan i bez knížecí milosti všem pánům a vládykám po knížectví českém: alebrž neunavné služby jeho, jimiž Jaromírovu důvěru a tím i vládu nad jinými získati usiloval, měly dalšího a hlubšího zámyslu.

Jeť patrno z dějin českých, jak veliká nenávist mezi rodem Vršovců a domem knížecím bývala. Příčinou toho nebyla však pouhá náhoda, že oblíbeným a chytrým nastrojením Libušiným rod Přemyslův, proti domu Vršovskému v Čechách nepatrný, na stolec panovnický dosedl, jako spíše ta nehoda, že tentýž rod později několik matných větviček vydav, proti zpupným žádostem národu sousedního důstojné odvážlivosti neokazoval a pěknou domácí národnost v poplatek i jakousi odvislost říše německé podrobiti se neostýchal. Byloť to šlechetné, hrdé zanevření uražených bohatýrů českých na rod, jejž byli

povýšili a vývodskou čepicí ozdobili, který však nyní pro slávu a skvělost její se netradě, i povyšitelů svých mlhami zastíral.

Nemalé potravy a pohnutky k zahořčení tomuto dali zvláště synové Boleslava Nábožného: nevlídný skrbec — posléze oslepený Boleslav, tímže Boleslavem mužství zbavený Jaromír, a na dvoře císařském vychovaný Oldřich. I uzavřeli Vršovci, stůj co stůj, trůn knížecí zprostiti mužů, méně, nežli se hrdým pánům zdálo, blaha národního sobě všímajících, a byť i sebe samých k nové hodnosti vladařské byli měli povznesti. Majíce statných přátel a spojenců v i mezi ostatní šlechtou, brali se s poválením, s opatrností a stálostí za vysoko i dosti nebezpečně vytknutým cílem, nejhlavnější zřetel přitom vespolek obracujíce na Kochana, kterýž jako stvořen jsa k podniknutí takovému, vyvedení tak důležitého zámyslu veškerý život svůj byl zasvětil. Nescházeloť mu ovšem v čas potřeby ani osobní odhodlanosti ani zmužilosti, byl však především tak pronikavou obhebností a bystrostí ducha obdařen, že se do všech veřejných i společenských záležitostí s nevyrovnaným štěstím vpraviti uměl, vždy jen takovou tvář na odiv nesa, jakovou právě doba požadovala. I těšil se přitom z neobyčejné pověsti; neboť sotva třicetiletý, byl již mnohý rok při dvoře knížecím ztrávil, a nedávno i nejpilnější radu a ruku k zapuzení Boleslava podal, ačkoli nejvěrnějším služebníkem jeho býti se zdával. Nyní říkaje hlavnější osobou na Vyšehradě byl, nežli sám Jaromír; aspoň oči všechněch, i přátel i odpůrců, toužebně a starostlivě činům jeho se dívaly.

Letošní svátky Přemyslovské blížily se, zkázou hrozíce domu panujícímu. Měla rána padnouti, rozhodující

nad osudem trůnu českého. Nejmocnější a nejhlavnější spojenci Vršovců byli do Prahy přijeli a pohostinsku dílem u samého Kochana se stavili, jenž na Vyšehradě zvláštním, nádherným stavením vládl. I byloť hned prvního večera živo v jeho skvostných komnatách, a dlouho do noci leskla se největší síň bohatými lampami, ačkoliv okna zastřená zvenku se dívajícím hlučnou společnost vyzraditi nemohla.

Byl to kvas podivný. V ruku plné číše medoviny, na jazyku veselé připíjení — a v srdci plno hořkosti, v hlavě zkázyplodné myšlénky! — Asi dvanácte mužů, statečných postav, sedělo zde u dlouhého stolu, a po dvou, po třech, brzy vespolek mezi sebou hovořice, myšlénky a zdání své o nastávajících dnech sobě sdíleli. Za nimi, pozorně ze síně do síně vstupujíc, dohlížela domácí čeleď, aby hostům ničeho nescházelo; chvílemi pak sama na předsíni mezi čeleď hostův anebo příchozí nižšího stavu se posadíc, zemdleným oudům hověla.

I vzchopily se nyní dvě osoby ode stolu a v důležitém hovoru semotam přecházeti začaly. Byly to dvě znamenité postavy. Jedna z nich, v nejkrásnějším mužném květu, v pěkném a drahou kožíš vykládaném oděvu, byla dobře známa i ženštinám po Praze. Jevilať v chodu a pohybování panskou, dojemnou ušlechtilost, a tvář její usmívala se líbeznou přívětivostí, kteráž ani tou vadou ceny své netratila, že se na ní poněkud ztočené oči a zazrzavělé vlasy okazovaly. Byl to Kochan, vůbec považován za muže krásného; a kdo jej po tajných cestkách stopovati mohl, snadno zvěděl, že mocný a bohatý vládyka rád i s tělesnými dary svými těžívá, nezamítaje nikdy, co se ke sladkostem života počítalo — spanilou pleť.

Jiného avšak neméně zajímavého pohledu byla osoba druhá. Víc nežli padesáte roků bylo zajisté její tělo zrálo, nežli tak širokých prsou, tak silných ramen a mohutných paží dospělo. Vážná byla tvář muže tohoto, jakoby se do ní mnoholetá touha a hluboký zármutek byly zaryly, a husté tmavé vousy, jakož i kotouče dlouhých vlasů temný jich nástin ještě povyšovaly. Oděv jeho byl prostý, ne chudý ne bohatý, ale jiskrné oči dosvědčovaly, že se v něm tělo co schránka ducha bohatýrského skrývalo.

„V tom se tedy shodujeme," promluvil k němu nyní Kochan, „že lid náš nazejtří do Prahy odejde, a částí po blízkých lesích se ukryje?"

„Tak jsem řekl," odpověděl druhý hlasem temně zvučným. „Na meče naše spoléhejte. Máte-li vy příčinu, hrob chystati domu Stadického rolníka, máme my zajisté dvojitou. Či nebyl to Přemyslovec, jenž nejprvnější pokácel posvátné háje? To mi věř, Kochane —"

„Já ti věřím, milý Strojboji!" přejal mu tento další řeč, poznávaje, že do rozprávky zabíhá, z níž mu nikdy snadno vyplynouti nebylo. „Já ti věřím, milý Strojboji! Otcové nás všech mnoho ztrpěli domem Přemyslovců, a protož nyní také nás všech snažením býti musí, abychom tomu červu na jádře národního blaženství hlavu rozšlápli."

„My ji rozšlápneme," doložil Strojboj; „na to bych se bleskem Peruna zakliti chtěl, jenž nepravé slovo trestává. Ty potom zasedni na stol Pražský, a Vrahomíra vezme krajiny okolo Sázavy, Lužnice a Radbuzy."

„To se stane," dosvědčil Kochan — „a pevně spojí se naše strany proti obecným odpůrcům."

„Mimo to ale nezapomeň, že kněžna žádá, by se vrchovatou mírou pomsta na muži vylila, jejž tu nyní vládykou Klecanským nazýváte."

„Já mu na ochráněnou krve ze srdce svého nepodám,“ usmál se Kochan. „Což ale, pro živé bohy! stalo se Vrahomíře tímto Klecanským, že si mstivost její právě *tu* obět zvolila?“

I chtěl Strojboj odpověděti, v tom ale povstal na předsíni hlučný hovor, a když Kochan sám nahlednul, co se děje, spatřil u prostřed služebníků svých lovce z čeledi vládyky Klecanského, an se zrovna do síně k urozeným hostům dral.

„Tys to, Medúno?“ tázal se Kochan s podivením. „Co tu pohledáváš tak pozdní hodinou?“

„Mně se nezdálo, že by hodina příliš pozdní byla, an se o zjevení a prozrazení raráškem nastrojené hry jedná,“ odpověděl příchozí. „Pozoruji také, že jsem se nezmejlil, neboť v komnatách pana Kochana ještě jasný den panuje.“

„Co jest? co chceš?“ zkřikl tento poněkud netrpělivě. „Co tě sem přivedlo?“

„Novina moje hodí se toliko pro tvé a jiné dobře nastruněné uši,“ vece lovec, pokorněji se pokloniv a nedůvěrně kolem po neznámých tvářích se ohlídnuv; „nevím, jestli by tu někde jako píseň o zradě nezněla.“

„Tedy mluv — rychle a moudře!“ velel Kochan a na stranu s ním odstoupil.

„Bylo se včera již setmělo,“ začal Meduna vypravovati, „když mi starý Daněk zprávu přinesl, že se k zavraždění starého vládyky dnešní noc nejlépe hodí.“

„U všech ďáblů!“ trhnul sebou Kochan hněvivě; „co to té vyšeptalé lebce napadlo?“

„Tomu jsem se také podivil. On ale stál na svém i pravil, že tobě, pane, milou službu prokáže.“

„Nemluv o mně, kde o potřebu veškerého národu

běží! tu jedinou musíme při činech svých na zřeteli míti. — Proč tedy myslil Daněk, že odstraněním vládyky Klecanského již dnešní noci národu nejlépe poslouží?“

„Protože všecko podezření s kohokoli mezi námi svaliti se mohlo na mladíka, jenž byl pod večer k lovčímu přišel a hostinsky od něho uvítán byl. I pozval Daněk také Boreše tvého, jelikož nám dvěma již dříve to dílo rozkazem tvým bylo připadlo; ale právě když jsem o půlnoci pozorně chtěl do síně se přikrasti, odkud jsme vespolek do vládykovy ložnice vedrati se hodlali: zaslechl jsem pokřik na síni, shromážděna stála tam čeleď naše, u prostřed ní vztekal se rozlícený vládyka, a před ním na zkrvácené podlaze ležel Daněk s roztříštěnou hlavou.“

„Protože mu peklo radu dalo, aby se o věci staral, na něž jiným hlavám pomejšleti bylo!“ rozhorlil se Kochan, ve starostech, aby nic před časem na jevo nepřišlo. „A kdož mu takto k domovu posvítil?“

I vypravoval nyní lovec událost na síni u Klecanského, jakž ji tam byl sám povídati zaslechl.

„Nepozorní, nesmyslní!“ horlil Kochan dále a semotam několik krokův učinil, potom ale s přísným, pátravým okem opět k lovci přistoupil. „Ale jakou to náhodou mohl se člověk neznámý, vládykův host, na předsíň dostati tak neobyčejnou hodinou?“

„I toť víš, pane,“ pokrčil sprostý lovec ramenama, „když tě má kámen zabiti, zboří se třeba Neklanka na tebe; já nevím, nazýváš-li to náhodou nebo během hvězd. S tím hostem starého vládyky je to ale věru divná příhoda, i tuším, že bych se nemejlil, kdybych jej mezi kejklíře a čarodějníky počítal, kteří včera v soumraku

přitáhli. Jeden z nich aspoň ještě pozdě na noc k němu přilezl — jakž to kluk sám povídal — a o pomoc ho prosil proti komusi, jenž mu strojil pasti na dceru.“

„Co že praviš?“ podivil se Kochan. „Přeslechl jsi se, Meduno!“

„Inu tedy mi, pane, oči jako neplatné skleněné kuličky vytrhej!“ dokládal se tento. „Jáť pak předce viděl, jak potom starého kejklíře i s holkou přivedli, a slyšel jsem, jak jim lovčí ochranu sliboval proti všelikým nátiskům.“

„Lépe by učinil, kdyby si fen hleděl — ten pan lovčí!“ zasoptil Kochan, drtě slova mezi zubama. „Všickni moji krásní snové pojděte, budu-li déle to jeho míchání se do cest mých trpěti! — Pochvato!“

„Tu jsem, jak mě Bůh stvořil!“ ozval se hlas u stolu v předsíni, a se silné dubové židle zchopila se velikánova postava, všecka jako blahem opojena po notné večeři. „Co ráčíš poroučeti, dobroditeli a pane můj?“

„Vešel člověk, jenžto se mi v lese protivil, s vámi do hradu?“

„Tušim že vešel, pane můj! Ještě na předhradí viděl jsem ho baviti se s kněžnou naší, a potom kroky před námi k bráně obrátil.“

Kochan se zamyslil. — „Kdo je ten člověk, že se mi příčí na cestách mých? Jáť umím hněv spolknouti a při hořkosti jeho se tvářiti, jakobych med pil; ale ať se mi nezoškliví číše přeplněná! — Běda vám! Nepředlť jsem sítě, aby je k posledu ruka ztrhala, kterouž ochromiti mohu pouhým dotknutím. Nikoli — ani v nejmenší mé žádosti nesmějí mi nyní překážeti! Dokáži jim, že je síla v mých rukou.“

„Zůstal kejklíř s dívkou u Klecanského?“ zeptal se na to Meduny.

„Na dnešní noc odebrali se opět do své brlohy,“ odpověděl tento; „neboť v komnatách vládykových nebylo připraveného místa k noclehu a nepokoj tam panoval pro zabitého Daňka.“

„Nuže, tedy se hned vy dva k nim odeberete!“ rozkazoval Kochan jemu a Pochvatovi. „Zmizeti musí do rána kejklíř i dívka, jen aby se panu lovčímu starostí umenšilo. Blažej ví, kde se jim příbytek vykázal; on vám cestu okáže, a pozorně dovedete je tajnou chodbou, kam vás potom povede.“

„Což ale pak s nimi, jestli starého a holku šťastně vylákáme?“ tázal se Pochvata a nedůvěrně Kochana očima měřil.

„Co se na to ptáš?“ odsekl hrdě vládyka.

„Mně pouze napadlo, že jsme zejtra vespolek hry zkoušeti chtěli,“ odpověděl kejklíř, pokorněji se pokloniv — „a rád bych věděl, kde Boleslavku a Žertoně určitou dobou hledati.“

„Provozujte vy své hry bez dívky a bez mužíka: Vyšehrad jich letos nespatří.“

„To zachraň, Bože!“ zvolal kejklíř, jakoby se byl náramně ulekl. „Bez kněžny naší nemůžeme před diváky se cti obstáti.“

„Záleží vám na cti více, nežli na plném měšci?“ prohodil bohatý vládyka s posměchem a opovržením. „Tuším také, že vám nyní o přízeň moudrého pána více dbáti sluší, nežli o kejkly bláznivé holčice.“

I pokloníl se Pochvata na dosvědčenou, a Kochan odcházel. „Bůh mě slyší! — mluvil v duchu sám k sobě — lépe by se nám i snadnější počínání dařilo, kdybychom tělo nebyli tak nesmírně článkovité. I přišla již doba svrchovaná, by se hlava o pořízení postarala, nežli si

oudové sami překážeti budou.“ A po těch slovech obrátil se k hostům, jenžto vstávati začínali, toužíce po loži a odpočinutí.

7.

Jakoby jej tisíciletá skála tížila, vzdychal a sténal zavřený Boreš pod hromadou kejklířských oděvů. Silná medovina, přestálé poděšení a potlučení byly mu poznovu smysly dílem mdlobami dílem dřímotou sklíčily. Však ani v tomto stavu polozmrtvělosti nenacházel neštastník odlevy, neboť jej strašliví snové děsili. Bylo mu, jakoby se koupal ve krvavém jezeře: náhle však proměnila se ta tmavá tekutina ve šlohavé plameny a sežírala mu oud po oudu; i válel se a křičel ouzkostí a bolestí, a sotva že vybředna pevnou nohou na břehu se postavil, opět kolem strašlivá bouře zazněla, a mezi řváním hromu bylo slyšeti hlasu všechny končiny pronikajícího, se všech stran „vrahu! vrahu!“ volajícího. I utíkal neštastník, až upadnul, a studená ruka ho za chřtán chytila. V tom se probudil a při kmitání nově zanícené plamýnku v kabanci bratra Nedomysla vedle postele státi uviděl.

Byltě mužík, navrátiv se s Boleslavkou od Klecanského, potichu vešel do sedničky, a rozkřesav nepromluvil již ani slova na dívku, aby si ulehla. A ta v skutku též o něj nedbajíc, se tváří pořád usmívavou oděv s tílka shodila a na lože skočila. „Přemysle můj!“ zašeptala ještě, napnouc raménko, jakoby někoho obejmouti chtěla — a spánek jí zastřel umdlené oči.

Na toto okamžení byl mužík touženě čekal. Zaslechalť bratra na loži v těžkých snách úpěti, a kus utržené košile pálil jej na prsou co kus žhavého železa.

I přistoupil tedy kvapně k posteli a odházev hromadu šatstva, začal těžkým snem trápeného budíti. „Bratře, Boreši!“ volal naň hlasem polotajeným, k samému uchu se nakloniv, až jej probudil. A jako v děsném vyjevení vyvalil naň procitlý oči; tváře měl zahřáty, čelo potem zalito, vlasy zježeny a ústa pootevřená. Žertoň hrůzou strnul.

„Co jest? co jest?“ začal pak nešťastník jektati. „Jsou již tady? jdou již pro mne?“

„Upokoj se, bratře, já tu jsem, tvůj bratr!“ chlácholil jej mužík. „Čeho se lekáš?“

„Ničeho, ničeho!“ odpověděl onen a otřásl se, jakoby naň smrt byla sáhla. „Já se nelekám. Sen mě podésil.“

„Bůh našich otců dej, abysi se ničeho nelekal, nežli co tě ve snách škádlilo!“ vzdychnul mužík — „pak bychom tiše vedle sebe pospali. Dnes již u mne přenoclehuj. Svlíkni ale kabát,“ řekl ještě, a nedočkavě, ačkoli s třesoucí se rukou, sáhl mu přitom ke krku, jakoby mu při svlékání pomahati chtěl, vlastně ale jen, aby mu kabát rozhrnul a pod ním na košili pohlednul. Učinil tak, a jakoby šípem projat uskočil.

„Kdes roztrhnul košili svou?“ zvolal rtoma jektavýma; rozespalý ale o ničem nevěděl, neboť poděšen nebyl cítil, že ho Výhoň na síni za košili popadl. I vytáhl nyní Žertoň kus toho plátna ze záňadří, podíval se na podobu i porovnal ji s roztrženou košilí, a s hněvem i žalostí zasyčel potom nešťastníku v uši: „Kdes byl o půlnoci, Boreši?“

Pronikavě zkřikl tento, a skácel se nazpět na lože.

„Vrahu, vrahu!“ bědoval mužík, a odvrátiv se začal rukama lomiti.

„Nikoli, vrah nejsem!“ skučel Boreš na loži. „Ďábel

duši mou jen lákal, do sítí mu ale nepadla. Srdce neví, co ruka zpáchala.“

Ve hluboké bolesti stál tu nyní Žertoň se svěšenou hlavou a sepnutýma rukama. „Kolikkráte sbírali po dědinách klasy, co jsi mě opustil a k cizím bohům přeběhl, synu matky mé?“ jal se pak tesklivým hlasem žalovati. „I myslil jsem, že již neuvidím druhorozence té ženy bohumilé, a žalost moje byla veliká. A předce to jen slabé šlehnutí dětskou metlou bylo proti hoři mému dnešnímu, an bratra co vraha opět nalezám!“

Oba zplakali. — Boreš vypravoval, jak se byl nevědomky v osnovu zrádnou zapletl, jak jej zahynutím Klecanského mámili, co prostředkem k dosažení statků i hodností, a jak se nyní jeho duše činu hrozí, k němuž byl ruky propůjčil. „Nebudu se již lidem do očí dívati,“ — bědoval — „ruce mé budou krví páchnouti. A Libunka moje — o Libunko, Libunko!“

„Kdo jest Libunka?“ ptal se Žertoň s nově rostoucí starostí, vida bratra skoro v zoufání.

„Ráj můj na zemi — a pustý je svět bez Libunky! I bude nyní pustý, neboť se mě dívka zhrozí, a nebudu se k ní smět přiblížiti.“

„Nezoufej, bratře! Měkké je srdce dívek; bolestná lítost pohne myslí jejich, a věrná láska ráda vinu omluví.“

„Ale kdo mě ochrání, kdo před světským trestem ukryje?“

„Pojď se mnou, opusť Vyšehrad, vyleť ze hnízda, do něhožto zrada zalézá. Pojď se mnou zas do širého světa, pobývej opět s námi — a miluje-li tě dívka tvoje upřímně, půjde s námi a zapomene na vinu tvou. Pojď s námi, a duše tvá nabude odlehčení v životě dobro-

družném. Pod jasnou bohů milostivých oblohou nabude pokoje duše tvá, a vesele nám poplynou dnové vezdejší.“

„Půjdu, půjdu s tebou!“ odpovídal Boreš s divou radostí a křečovitě bratrovi ruku tisknul. Avšak při této své naději brzkého vysvobození měl nešťastník ještě jednou strachem před vyzrazením umírati. Ozvaly se totiž opět kroky blízko na schodech. „Nevydávej mě na soud!“ úpěl Boreš a obě ruce po bratru vztahoval, jenž bystré ucho nakloniv, poslouchal, kdo se to as blíží.

„Chovej se tiše!“ potěšil ho mužík, a opět šatů kejklířských naň naházel. V tom se kroky přede dveřmi zastavily, a lehké klepání dalo se slyšeti. — „Kdo to?“ zeptal se mužík ostražitý.

„Vládyka Klecanský posílá sluhy své,“ ozval se venku hlas neznámý, „aby ještě před jitrem přivedli kněžnu Boleslavku i s otcem Žertoněm do komnat jeho, kdež jim pohodlného vykáže místa.“

S podivením otevřel mužík dvéře, a podivení jeho zrostlo, an za nimi vedle osoby neznámé i Pochvatu státi spatřil. „Co tu tak pozdě hledáš?“ jal se ho kvapně tázati, tušení v sobě zmoci nemoha, které mu náhle jakousi ouzkostí ňádra svírati počalo.

„S lovcem vládyky Klecanského přicházím pro tebe, jak vidíš — nejsi-li dlouhým bděním osleplý.“

„Já tě ale neviděl v komnatách vládykových! A sotva že jsme do bran Vyšehradských vešli, točil jsi se ke společníkům zrzavého, jenž byl v lese mou Boleslavku pokoušel.“

„Nemař času marným tlacháním,“ odpovídal Pochvata, „a probuď holku, aby nohy zvedla a nás do komnat provodila, kde pro ni líbeznějšího lože chystají.“

„Já ti nevěřím!“ opřel se mu Žertoň a starostlivě

před Boleslavku se postavil. „Proč nepřišel jinoch, jejž vládyka synem nazývá? Nepřistupuj ke mně! Nepůjdu s tebou! — Proč nepřiletěl holub sám pro holubici?“

„Kosti jeho nejsou železné, aby nemusely odpočívati po daleké cestě a nočním trmácení; a za ranního jitra musí hoch s vládykou na honbu. Pojď, pojď — rychle! Mne již také klapky tlačí, a budeť zejtra co dělati.“

„Já ti nevěřím!“ opětoval mužík s rostoucí ouzkostí. „Zrada ti páchne z úst a ze tváří. Ty jsi pil, a u vládyky Klecanského nenalévali dnes číše pro tebe. Ty jsi pil u zrzavého! Dolož mi se Bohem svým — a ty také,“ — mluvil vždy horlivěji, obrátiv se k Medunovi, jenž byl přišel s Pochvatou. „Já tě neznám, a šat knížecího lovčího hodí se snadně na tělo. Ty se mi dolož také!“

„I aby tě divý jelen na parohy vzal, ty trpaslíku!“ zaklel Meduna. „Budeš nás tady marně zdržovati? Zbuď holku, u všech všudy! Či má spaní z kamene?“ A při těch slovech učinil krok, jakoby sám Boleslavku ze sna probuditi chtěl; ale Žertoň se vymrštil na pelest a napnul proti němu ruce, ve tváři všecek zapálen. „Zpátky!“ zvolal — „zrádcové jste! Nejistý krok vás prozrazuje!“

„Nech šprýmů až na zejtřek!“ domlouval mu s hořkým úsměchem Pochvata; „nepřišli jsme pro ty tvé otřepky, a hledáme tě celého i s holkou tvou.“

„A co tu *ten* hledá?“ zkřikl mužík znova vyděšený, an si najednou za otevřenými dveřmi třetího muže povšimnul, jenž byl za prahem zůstal, v ruce drže lampu, kterouž tak uzavříti mohl, že plamýnek jen k hořejšímu otvoru šlehaje, kolem žádného jasna nevydával. Zděsil se jím však Žertoň, poněvadž v něm jednoho z oněch tří

jezdců poznal, jenž byli o poledni na pasece ke sboru přibyli. — „Co tu *ten* hledá?“ křičel mužík, a osoba, dosavad v temnostech za prahem stojící, vidouc, že prozrazena, postoupila nyní ke předu. „Nedělejte s nimi dlouhých kejklů,“ jala se mluviti. „Chopte se jich silnýma rukama a zacpěte jim ústa. Se schodů do úzké chodby není deset kročejů, a tam jich žádný neuslyší, kdyby se jich křikem i skály pukaly.“

A v skutku nežli Blažej, lovec Kochanův, tato slova dořekl, byl již Pochvata s úzkostí zápasícího mužíka popadl a tak silně ho v náručí sevřel, že ubohý nadarmo nohama v povětří házel, chtěje se vymknouti. Zoufanlivě vyrazil ze sebe ještě: „Běda vám — nevidomý mě pomstí! Pamatuj na mne, synu matky mé — Boleslavko — —“ dále však mluviti nemohl, velikán ho byl tak pevně tvářemi ku prsoum svým přitisknul, že mu jenom ještě temné skučení z úst vyklouzlo. I Meduna byl zatím outlou dívku v polou tílka uchopil a na schody s ní vyběhl, kdež jim oběma Blažej k úzké, tajné chodbě svítil, zamknuv dvéře u prázdné, jak se domníval, sedničky.

8.

Nepokojná byla to noc na Vyšehradě, a hlučné vzešlo po ní jitro.

Kněžna Miloslava, sestra Jaromírova, byla toho dne po blízkých lesích honiti ustanovila, a za tou příčinou začalo se již po náhradí Vyšehradském hlučiti, ačkoliv na modrotemném východu ještě ani první prouha růžového jitra se nejevila a na protějším břehu Praha dosavad pokojně spala. Chasa lovecká, znepokojena jsoucí

beztoho povykem, ve příbytku nejvyššího lovčího, pána svého, povstalým, mimo obyčej časně se tu scházela, napořád ještě o strašlivé příhodě rokujíc a o původu vraždy všelijak se domýšlejíc. Najednou zaznělo štěkání fen, ozvalo se okřiknutí, a mezi houf čestně vítajících lovců vstoupil vládyka Klecanský. Při září několik plápolajících pochodní skvěly se podivně, až k ustrnutí, zbledlé tváře jeho, slova jeho zněla temně, jak ohlas hrobový, a oko jeho nespočinulo na žádném ze přítomných lovců. Dával jim rozkazy, jak se chovati mají, a prohlížel jich zbraň.

„Já dnes do lesů nemohu," doložil posléze, „neboť seslablý jsem po leknutí, že se v lůně mírumilovného domu hříšná vražda strojila, a to člověkem, jejžto jsem choval po svém boku spíše jako přítele, nežli sluhu. Na životu mém nezáleží, ját jej nejednou pro pána, pro přátely i cizí odvážil: ale živu býti s nedůvěrou, denně jedem jejím se napájeti, a vůkol všechněm ve tvářích viděti: Tys vražedník můj! — to je horší, nežli umříti!"

Ticho bylo kolem v zástupu. S utajeným dechem a s bolestným prsou sevřením poslouchala chasa přísného pána, jejž nebyla nikdy takto mluvícího zaslechla.

„Vlastně bych nyní na soudnou stolici zasednouti anebo žalobu před knížete položiti měl," — zněla vládykova řeč dále — „avšak v samotu se uchýlím, abych duši svou v nejhlubších záhybech prohlednul, zdali jsem dýky vražednické zasloužil, a kníže pána poprosím, aby jen bezpečí vlastního ostražitěji hleděl, neboť bojím se, že nebyl nůž pro mne samotného nabroušen. Je-li ještě někdo z vás ve spolku s těmi zlosyny," — začal opět po krátkém oddechnutí, náhle však zase umlknul. Neobyčejnou mrtvost jeho zaháněla znova znikající, přirozená prudkost — prsa se mu prudce dmula, oči divě

se kouleby. „Avšak nemohu a nechci věřiti," zvolal prozíravě, „že by tolik koukole na mém sadě bylo vyrostlo; tak prašivých výstřelků nenalezá se na štěpu šlechetném. I slyší mě Bůh, že bych při druhém potkání nestál mezi vámi se slovy tak tichými!"

V tom se ozval dusot frkajících koní, a nežli se lovci řadou k uvítání postaviti mohli, přihnal se houf jezdců z prvního dvoru na druhý. V předu skvěla se panna — dennice Vyšehradská; i podobalo se v skutku, jakoby příchodem jejím lesknoucí se ona hvězda na nebesích blednouti a hasnouti začala. Byla to Miloslava, sestra Jaromírova, spanilé oudy ukryty majíc dlouhým tmavozeleným hávem a jako vlity na široký hřbet krásné brůny.

„Bůh tě pozdrav, milý vládyko!" zvolala, zastavujíc koně u samého lovčího. „Jaká mě to dnes pověst již polekala, drahý příteli? Pro milé nebe, pověz, byla pravdiva?"

„Kdyby nebyl Bůh mocnější, nežli hříšný člověk," odpověděl Klecanský, „leželo by nyní zestárlé tělo mé studeno jako mého vraha."

„Dnes tedy s námi nepojedeš," řekla zase panna knížecí. „Musíš ku bratrovi, a my si jednou i bez mistra poradíme."

„Bodejž byly šťastny šípy tvoje, paní, a ruce mrštny i při nebezpečí! Já sám dnes ovšem nepůjdu, ale jako ve své osobě přál bych si, abych směl s tebou člověka poslati, jejž ode dneška synem nazývám." S těmi slovy přivedl před ni Výhoně, kterýž tu byl nazad i se svými psy stál.

„Tomu se budou panny a paní naše diviti," usmála se spanilá jezdečka; „neboť vládyka Klecanský až dosa-

vade ke stavu otcovskému mnoho chuti neokazoval. Nu uvidíme, cos nám zdárného na Vyšehrad přivedl.“

Oko její spočinulo při těch slovech na jinochovi, kterýž tu, z každého nového výstupu nového potěšení nabývaje, neohroženě stál a s úsměvem kněžně do tváří hleděl. Tvář jeho rděla se na díle vystupujícími nyní červánky, na díle panickým studem.

„Uděláme ho dnes naším ochrancem,“ řekla ještě Miloslava s libostným usmáním — „an bezpochyby i pan Kochan s námi nejede, maje doma plny ruce s přípravami ke slavnostem co dělati. Neměj péče o hocha, pane vládyko! nemá-li on sám strachy před kančími tesáky, zdravého ti zase přivedem.“

Hlučným dupotem hnul se pak veškerý zástup jezdců ze brány Vyšehradské, a silnými kroky pustili se za ním lovci ve spolku štěkajících psů.

Bylo krásné jitro. Lovci se rozveselili, a jazyk jich se rozvázal. Zpívalo se a povídalo. Výhoň přirozenou upřímností a bodrostí k soudruhům se přichýlív, sebe sám i nové přátely mnohým nápadem, mnohou otázkou a odpovědí vyrážel.

Na pokraji nejbližších lesů byla se knížecí lovkyně s průvodem svým zastavila, čekajíc, až i pěší lovci k nim přirazí, a potom vespolek do hustin se pustili. Plamenem kouzelným hořely nyní oči Miloslaviny, tváře její leskly se líbezností dvou rozkvetlých růží, dlouhými kadeřemi jí pohrával ranní větřík, a celou pannou trhala dychtivost po blízkých radostech lovu. S podivením a zalíbením pohlížel na ni Výhoň. Bylať mu kázala, aby jí po boku zůstal, a lahodnými, veselou mysl a čistou duši jevícími slovy mluvila se svým svěřencem; brzo ji však myslivost tak rozdychtila, že koně svého napořád pobo-

dajíc, Výhoně za sebou zůstavila. I bral se nyní tento lesem věkovitým sám a sám, toliko psy svými provázen, a libovolně rozmanitým myšlénkám se oddával.

„Podivná je to věc," rozprávěl k sobě; „dvě ženštiny jsem již poznal, a sotva jsem ještě na Vyšehradská okna pohlednul. I jsemtě žádostiv zkusiti, jsou-li si tak všecky nepodobny, jako tyto dvě. Ta Boleslavka — když na ni pomyslím, je mi jakobych na otce zpomínal, celý den bych jí do očí hleděl a celý den s ní hovořil, byť mi na klínu seděla, nebo stojíc přede mnou k srdci se mi vinula. Proč mi ale tak není, když na Miloslavu pohlednu? proč je mi přitom ouzko u srdce? proč mi neposkakují slova na jazyku tak vesele, jako jindy? Činím zle, když na ni pohlédám? čili se mi tak děje, že jí co kněžnu vzývati mám? — Ajta, otče Podivíne! o tom jsi mi nic neříkával! Čili jsi sám nikdy s kněžnou nemluvil?"

Takto sám s sebou brzo hlasitě brzo jen v duchu rozmlouvaje, napořád Výhoň hustým lesem kráčel. Mysl jeho byla jasná, každého dojemu schopna — pod širým nebem, v libodechém houští, byl jako domovem. V rozkoši této, na mysli maje otce, Vyšehrad a kněžnu, jako neslétilý pacholík radostně poskakoval, i honil se a škádlil se psy, až najednou pro houšť dále nemohl. — „I aby do toho tisíc ostrých mečů!" dal se do smíchu, stěží se prodíraje; „však já si cestu proklestím." A při těch slovech lovecký nůž vytáhnuv, jejž mu byl Klecanský před odchodem na bok pověsil, tak silnými a hbitými ranami do spletených jedlových a břízových letorostí sekal, že se hustina před ním brzo jasniti začala. — „Notná to ocel!" mluvil přitom, ostrý nůž ohledávaje a potěšťkávaje. „Kdybych jím kanci břich rozpáral, nevím, kdo by mu

ho pak zašiti dovedl.“ — V tom ale náhle na blízku koňské frkání a řehtání zaslechl, a pakli ho ucho neklamalo, mísily se v to i hlasy lidské, jakoby o pomoc volaly. Silou obrovskou před sebe ostrým nožem tepaje, že větve co suchá pírka okolo něho létaly, bral se jinoch ke předu, zapomena hned na žert a obveselení. Šťastně také v několika okamženích hustinou probřednuv, na místě se octnul, kdež duby století již pořádku stály; a bystré oko jeho za sluchem letíc, i hned zde příčinu nenadálého hřmotu zastihlo. V zápasu totiž s náramnou divokou svini spatřil tam kněžnu Miloslavu na zpoceném i děsícím se koni, který jižjiž klesati začínal, tenké nohy maje v hustě, až po stehna vysoké trávě zapleteny. Kněžna byla ovšem prudký šíp svůj na slintající šelmu vystřelila, avšak pro husté štětiny sotva jí povrchní kůži poraniviši, krátkého kopí se chopiti a na příhodnou dobu číhati musela, aby je rozvětřenému zvířeti do ledvin vrazila. Zdivočená bruna začala však pod ní zadními kopytama vyhazovati a na přední kolena klesati, tak že jezdečka nyní pouze na to hleděla, jak by se na sedle udržela, anebo bez úrazu na zemi skočila, kdež jí ale nebezpečný boj nastával. I zkřikla o pomoc — a v tom se z blízké houšti Výhoň vyřítil. Spatřil, co se děje, a na psy pokřiknul. Jako s větrem o závod šuměla hned kolem něho černá mrštná zvířata, a strašlivý štěkot vydavše, náramnou vztekloští, avšak i obratností na lesní šelmu se uvrhla, za uši a za plece jí popadajíce. Zuřivě házela sebou rozkacená svině, psy stranou odhazujíc, anebo jimi zmítajíc; ze tlamy jí sliny kapaly a ze vnitřností dralo se strašlivé rochtání.

„Pusť ho — pusť ho!“ zkřikl nyní jinoch na psy, a doběhnuv místa, kde se s lítou šelmou rvali, s nožem,

jakž jej v ruce obnažený držel, sám proti potvoře se postavil. Tato sotva nového nepřítele spatřivši, hned se na něj řítila; on pak se byl skrčil, sehnuv koleno, a s ostrým nožem v ruce na každé hnutí zvířete bedlivý pozor měl. A když se, očima jiskříc, s otevřenou tlamou skoro až k němu přihnalo, rychle se otočiv a k samé zemi shrbiv — že se podobalo, jakoby se ranou zvířete byl překotil — silnou a skušenou rukou mu nůž pod srdce vrazil, a trhna ocelem, celé břicho až k zadku mu rozřízsnul. Ještě jedním skokem hodila sebou šelma zničená, otočila se a potom nohama klepajíc, ve smrtelných křečech sebou trhala. Výhoň ale na to k Miloslavě přiskočil. Bylať se panna kvíšecí znovu lekla, zahlídnuvši jinocha statného před lesní šelmou skoro na zemi, a vykřiknuvši, chtěla mu k pomoci přispěti, avšak místo kvapného skoku zkácela se s koně jako u překonání všech tělesných sil, a mdlobou zastřeli se smysloví její. Spadlať do vysoké trávy, zrovna vedle brány, kteráž ale, dosti rozumná, že paní svou na hřbetě již necítila, pokojně se chovala.

Zakrvácený nůž upustiv, sunkil se jinoch na jedno koleno k Miloslavě, a sám ani nevěda, co počíná, ovinul rámě svoje okolo boků jejích a spanilé, mdlobami spoutané tělo její nazdvihnuv, na druhé koleno si je položil. I neviděl, co kolem něho — zapomněl na lítou šelmu, na les i na Vyšehrad; a celou duši ponořil v pohledu na dívčí půvaby. Líce její, ačkoliv ještě nedávno hnědou zardělé, byly nenadálou nehodou poněkud zbledly, ale jinochu se právě nyní ještě spanilejšími než prvé býti viděly. Nemohlť ani oka s nich odvrátit, ano bylo mu, jakoby se k nim spíše ještě skloniti a ústa svá na ústa její položiti měl. Krev jeho začala živěji prouditi,

oči se mu slzou zalily, a rtové jeho otevřeli se posléze ke slovům: „Při sám Bůh! ta žena je krásná!“

A sotva byl takto dořekl, prohledla panna knížecí. Nové nebe otevřelo se před jinochem! — Rychle si na čelo sáhnouc a okem na jinocha hodíc, trhla sebou dívka, aby povstala, a když jí byl Výheň vstáti pomohl, a ona opodál lesní šelmu v krvi se váleti zahlídla: spamatovala se, co se bylo stalo, a oko její spočinulo s nevýslovným vděkem na statečném ochranci.

„Život's mi zachránil, jinochu —“ jala se pohnuta mluviti, a ruku mu podala, kterouž on, neznámým citem veden, k ústům přitiskl. „Tobě věru dobrý Bůh na Vyšehrad poslal, abys vděčná srdce opoutal a svými dlužníky učinil.“

„Slahou tvé milosti sebe učiním!“ zvolal jinoch. „Spas mě Bůh! já nevím, jakého bych vděčnějšího díla mohl začíti.“

V tom se na blízku lesní rohy ozvaly.

„Chovej se mouduě,“ promluvila Miloslava, ruku svou jinochu na rameno položíc — „a nyní mi na bránu pomoz, umíš-li také s kopím tak dobře se otáčeti, jako s lesními šelmami.“

„Báti se ho alespoň nebudu,“ prohodil jinoch, přirozeného rozmaru nabývaje a brunč vstáti pomáhaje. „Báti se nebudu, kde mě služba dle rozkazu tvého zabaví, a litoval bych toho, kdyby mě byl otec Klecanský nehodně milosti tvé poroučel.“

Miloslava byla mezi tím lovčí trubkou blížícím se lovcům odpověděla, a v několika okamženích hemžila se veškerá družina lovecká kolem velitelkyně, s úžasem pohlédajíc na nesmírnou lesní potvoru, kterouž byla panna knížecí — dle domnění lovců — tak neobyčejnou ranou

zkolila. Výhoň se usmíval, vida, že Miloslava pochvalným slovům chasy neodpírá, i přál jí potěšení, jakéhož sobě sám ještě častěji způsobiti doufal.

9.

Smutně, s hlavou sklopenou a s rukama na lůně složenýma seděla Boleslavka, sleva nemluvíc, ve skvostné komnatě. Žertoň vedle ní pobíhal, rukama brzy lomě, brzy tváře si zakrývaje. Ve slovech nesrozumitelných pohybovali se rtové jeho, a z těžkého povzdychování bylo vnitřní bolest jeho poznati. Najednou ale divě poskočiv, rukama zatleskal a šklebivě se usmál. — „Perun svých věrných neopustí," zasyčel — „a nevysuší mozku jejich, aby se oupadům lstivě opíti dovedli." Potom se otočiv, k dívce přistoupil. „Nevrkej žalostivě, holubičko moje!" promluvil k ní prosebně; „brzot peroutka svoje na svobodě rozpínati budeš."

Ale dívka neodpovídajíc, ani sebou nehýbala. Ubledlá byla tvář a mdlý zrak její, neboť nebyla oudů na lože sklonila, co ji byl zradný Meduna odnesl; i bylo na ni tak pohlednouti, jako na první zábřesk denního světla.

Dávno se bylo rozednilo — poledne se blížilo, a dívka tu ještě bez pohnutí seděla. Na stole nadarmo snídaně čekala. Žertoň obcházel okolo okna, z něhož u veliké vejšce na malé, prázdné nádvoří rozlehlého Vyšehradu viděl, a čekal i číhal, zdaž by někoho nespatřil, na nějž by zavolati mohl; avšak dříve se lidí dočkal dveřmi do komnaty přicházejících. Byliť tam dva sluhové vkročili, přicházejíce s rozkazem pána svého, k němuž dívku přivesti měli; a mužík v nich ony dva jezdce poznal, jež byl včera co soudruhy zrzavého na pasece uviděl.

„Napněte drápy jinam!“ zkřikl na ně, skokem se jim v cestu postaviv. „Poletování vaše jenom za noční tmy se trpívá — jasný den vás oslepí.“

„Hleď si, blázne, svých očí!“ odsekl Blažej, kterýž byl v noci lupičům svítil; „my víme, kdy a kam koukati. Tobě bychom ale radili, abys ty svoje nyní zamknul a dříve jich neotvíral, až cinkot pánova měšce uslyšíš.“

V tom vešla i žena letitá do komnaty, a nedbajíc na odpor mužíkův, jemuž beztoho sluhové dobře ubránili, odvedla dívku, slibujíc jí šperky a roskošné hodiny. Dívka však ani nevidouc ani neslyšíc, co kolem se děje, mimovolně povstala a pokojně s ní kráčela.

„Holubičko — duše moje!“ volal Žertoň, ruce za ní rozpínaje. „Pusťte mě!“

„Ty zůstaneš mezi námi, až rozumu nabudeš!“ chechtali se sluhové. „A budeš-li se tiše chovati, opatříme ti ještě chutnější snídani, nežli tato byla, kterou jsi pohrdl.“

„Jedu, jedu!“ řval mužík, sluhům z rukou se trhaje. „Jedu mi dejte! Nemohu se tiše chovati.“

„Nuž tedy s hladem tovaryšuj!“ zasmáli se tito, a pustivše ho, brali se ke dveřím, aby ubohého zavřeli.

„Hlad na vás — a blesk Perunův na hlavy vaše!“ zkřiknul za nimi mužík jako v zoufání a padnul na zemi. I svíjel se jako křečmi stočený, a brzy opět jako bez života ležeti zůstal, brzy sebou házel, pěsti zatínal a očima strašlivě kroutě, pronikavé skuhrání vydával.

„I aby do toho všickni černí!“ zkřikl jeden z mužů, již na prahu se obrátiv. „Nepojede snad rovnýma nohama do pekel?“

„Posednul tě ďábel?“ ozval se druhý, a k mužíkovi přistoupiv, zlehka jej kopnul. „Vstaneš nebo nevstaneš?“

„Na mou duši, podívej se — vždyť celý bledne!“

řekl zase první, také blíže přistoupiv. „To by mu raráš pošeptal, aby nám tady duši vypustil.“

„Skoč pro starou Bohuši, ať se mu na žílu podívá, a má-li doma nějaké kapky, ať je přinese. Já ho tu zatím na postel hodím.“

A v skutku mužíka popadnuv, položil ho na blízké lože, a druhý sluha spěchal ze dveří. Znova počal ubohý kejklíř sebou zmítati, že hrůza byla naň pohlednout; ale sotva že se pozůstalý u něho sluha za odcházejícím obrátil, chtěje naň otevřenými dveřmi volati, aby si pospíšil: skočil mužík s postele, a prošvihna se sluhovi mezi nohama jako blesk, zmizel po chodbě.

Nevěda, co se bylo stalo, ohlížel se osamotnělý Blažej po komnatě, pohlednul na lože — a začal klíti. „Bodejž ti morová rána ty ptačí nohy zchromila!“ křičel, dlouhým krokem za uprchlým pospíchaje; ten však byl již dlouhou chodbu přeletěl, nedbaje, do někoho-li vrazil anebo se uhnul. Ačkoliv nevěděl, kam vlastně běží, předce jako šipka po nejbližších schodech dolů se pustil, doufaje, že brzo na některý dvůr knížecích stavení seběhne, tam své neštěstí ohlásí a o pomoc poprosí. Avšak tyto schody přivedly ho teprva na křížové chodby, odkudž pak, stoje co u prostřed sítí, kudy kam se rozběhnouti nevěděl. Ouzkost jej pichlavým prutem popoháněla, podlaha mu pod nohama hořela — ba nyní se mu také zdálo, že již na blízku za sebou honce zaslechá. I letěl jako beze smyslů, až vrazil do dveří. Přestoupil práh a octnul se v bohaté komnatě. Byla-li však ouzkost, jenžto prchajícího mužíka sem vehnala, bylo nyní leknutí, jenž by ho málem zase bylo vyhnalo. Jakoby úkazem půlnočních hrobů poděšen, ztrnul tu mužík ve prvním okamžení,

potom se začal na celém těle třásti, a posléze na kolena padna, zvolal: „Duchu Strojbojův!“

Stálť zde u okna muž ve hlubokých myšlénkách, a nenadálým příchodem Žertoně vytržen, zasmušilou tvář pozdvihl. „Co jest? co tu mluvíš o duchu?“ zaznělo potom silným hlasem po tiché komnatě.

„Světovid mě slepotou netrestej!“ rozkřikl se s pláčem i smíchem kejklíř, vida, že postavu člověčí a živou před sebou má. „Jenom dnes popřej mi podívati se ve tvář mého dobrodince, pro nějžto patnácte let pláč vedu.“ A po kolenou k nohoum mužovým se přišoupav, střevíce a okraj šatů líbati mu začal.

„Co chceš? Kdo jsi, stvoření?“ tázal se muž u velkém podivení; a kejklíř na to kvapně se vzchopiv, s dětinským skoro smíchem na patě se otočil, křiče: „Požehnáni jsou smyslové moji, že po tolika letech pána svého poznali! — O můj pane! o můj dobrodinče! Strojboji! — Vyšel ti Nedomysl cele z paměti?“

„Nedomysl?“ opětoval Strojboj, zraky pevně o mužíka opíraje, jakoby si na něho zpomínal.

„Nedomysl,“ doložil opět kejklíř — „věrný sluha v domě slavné Vrahomíry!“

„Slyš mě Perun!“ zvolal bohatýr. „Jsi ty ten věrný sluha z domu knížat pravověřících? Pamatuji se na tebe. Odpadl jsi již také nevěrně?“

„Neodpadl; Morana mě trestej!“

„Proč jsi tedy dávno nepřišel pokořit se bohům domácím v nových, ačkoli chudých příbytcích?“

„Ach, mně bylo strach vejíti mezi lidi, co nám střechy domu knížecího spálili! Pověst mi ovšem někdy zprávu o nové tajné otčině přinášela, ale já jí nevěřil;

já si myslil, že mohu bohy všude vzývati, a utekl jsem s pokladem, o který jsem se po krajích českých bál.“

„Vrahomíra často na tebe zpomíná, a v zármutku svém ráda o tvých službách mluvívá.“

„Vrahomíra?“ užasnul Žertoň, a za hodnou chvíli ani hlasu nevydal, jakoby byl zkameněl. „Vrahomíra?“ opětoval, ve hlasitý pláč vypukna. „Což pak je kněžna moje na živě?“

„Na živě, ačkoliv kořen života jejího utrpením porušen.“

„Avšak já ji v krvi tonouti viděl, když jsem se k ní horou mrtvých těl prodral, kde byla dítě své chránila.“

„Bohové ji zachovali, a moudrost její vede až dosavad péči o věrné syny.“

„A já jsem širým světem bloudil, daleko nesa drahý květ, jenž mohl pod okem matčiným dozráti! — O mocní bohové! podivné jsou cesty vaše, a já jich nesměl zkoumati!“

„Co pak je ti? Co to tebou zahrává?“

„Radost a ustrnutí mnou třese — ne, ne! pouhá radost, pouhá rozkoš!“ jásal mužík, veselé skoky před bohatýrem prováděje. „Zplaceny jsou starosti moje, a radostným okem bude nyní Nedomysl k nebesům hleděti. Boleslavko, raduj se!“

„O jaké Boleslavce mluvíš?“ tázal se rychle pohan bohatýr.

„Neměla-liž kněžna Vrahomíra dceru, jížto jméno bylo Boleslavka?“ odpovídal mužík obratný. „Neuchránil-li jsem já toto poupě třijaré, když nám veškeré sady krví zaliti hrozili? Světovid mě viděl — já se uhnul mečům, já se prodral plamenem, a dítko nesa v náruči, šťastně jsem lesů doběhl, hory přelezl, a v cizí kraje zaběhl.“

„A poupě jsi uchránil?“

„Já je tělem svým zahříval a krví svou napájel, a ono zrostlo i rozvilo se k podivu světskému.“

„A kde jest nyní dcera kněžnina? přivedls ji s sebou?“

„Ach můj dobrodinče, udatný Strojboji! tuto jazyk ubohého sluhy vázne. Já jsem chudý — bez přátel a bez pomoci zůstavil jsem zhubenou otčinu, a předce měl jsem ještě vésti život dlouhý, an péče o knížecí dítě zrůstala. Bohové byli mi sice věrnost k paní a velitelkyni vložili do prsou, chleba však dobývati mě nenaučili. Jenom ohebnost oudů byli mně popřáli, kteráž druhdy i paní mé mnohého veselí působila; na tu jsem se tedy spolehl. S pláčem a hořkostí přitovaryšiv se k putujícím kejklířům —“

„Zachraň Světovid!“ zvolal Strojboj. „Kejklys prováděl? — a snad i dceru knížecí stavěl divákům na odiv?“

„Stavěl, pane Strojboji!“ odpověděl Žertoň poněkud horlivě; „neboť byla nyní dcera *moje*, a já pro ni krk zlomiti se odvážil. I museli jsme živi býti oba — a byli jsme živi poctivě.“

Živými barvami líčil nyní život svůj a Boleslavčin, až pak i celou včerejší událost pověděl.

„A víš, kam jste unešeni byli času nočního?“ tázal se ho potom bohatýr.

„Jmenovati zlosyna neumím; oba však tuším dosavad pode střechou domu jeho stojíme.“

„Pojď tedy se mnou k pánovi domu tohoto a moudře si počínej,“ doložil pohan povážlivý, jemuž na zachování dcery své kněžny ovšem záleželo, ačkoliv by pro ni nerad byl s mužem přátelství pokazil, jehož pomocí ještě vyššího cíle dosáhnouti chtěl.

I vešli oba do Kochanovy komnaty. Stáltě tu vlá-

dyka se dvěma přátely, umlouvaje s nimi vyvedení tajného záměru.

„Aj, tebe sám Perun přivádí!“ zvolal, vida, že pohan do komnaty vchází. „Pojď, pojď, statný Strojboji, a dej nám rady své.“

„Rád ji dám, kde doveda,“ odpověděl vážně bohatýr; „nyní však několik jiných slov promluvit mi dovol.“

I zarazil se poněkud Kochan, spatřiv malého kejklíře za bohatýrem; nežli však tento dopověděl, proč přichází, byl již opět mysli nabyl, a jakoby o ničem nevěděl, spáchanému násilí diviti se počal. — „Já dívku tvou neviděl,“ — řekl hrdě mužíkovi — „nežli včera večer, an mě lidmilovná péče o pohodlí její do příbytku tvého přivedla. A pod mou střechu že jste unešeni byli? Svolám veškerou čeleď svou, a poviš mi, kdo byl skutek spáchal.“ —

I sešla se čeleď, ale mužík nadarmo lupiče mezi ní vyhledával; ti se neokázali.

„Nesmím a nebudu trpěti,“ prohlásil se nyní Strojboj, „aby se dívce ještě další příkoří činilo. Dívka je věrná služka bohů mých a stojí pod mou ochranou. I žádám tedy, Kochane, abys učinil, co sluší pro zachování našeho přátelství.“

„Jakže?“ usmál se Kochan. „Sprostá kejklířka měla by zavdati příčiny k různicem mezi bratry, jenžto si k obapolné spáse rukou podali?“

„Nemluv o dívce, kterou neznáš,“ odpověděl pohan, „a kteréž, nedej Perun! abys byl násilí učinil.“

„To nedej Perun!“ zvolal tu mužík Žertoň — „a rádi zapomenem, žes holubinku již na pasece pokoušel, jen když bez bolesti do rukou našich zase přiletí.“

„Nepokoušejte hněvu mého!“ prohlásil se Kochan,

před svědky se k činu přiznati nechtěje. „Nevím nic o dívce, aniž chuti mám pátráním po světoběžnici čas mařiti. Nám všem každý okamžik drahým býti má!“

„On mi *jest* drahým!“ odpověděl Strojboj, a po vážné tváři mu plamen přeletěl. „Protož ani hodiny ve službě paní své nemařím, an se o krvi její rozpráví.“

„O krvi její?“ podivil se Kochan.

„O dceři její!“ dosvědčil Strojboj. „Boleslavka je dítě Vrahomířino.“

Nedůvěrně podíval se Kochan na bohatýra, a dal se do smíchu. „Šťastný den vzešel nad Čechami,“ jal se mezi to mluviti, „neboť vážný Strojboj žertům se oddává. Ne, ne, milý vládyko! a kdybych i zalíbení byl na dívce z lesa nalezl, *tak* její krásou oslepen nejsem, abych ji za hvězdu měl, lesknoucí se na obloze domu Vrahomířina. Holka mezi kejklíři — a dítě z krve knížecí! Aj, milý vládyko, tys ve lsti a podvodu málo prohnán!“

„To dobře díš!“ rozpálil se pohan, „a protož pravím, že je dívka, muži tomuto unešená, dcera kněžny Vrahomíry, u které pomoci hledal k dílu nebezpečnému.“

„Blázni, blázni!“ smál se Kochan. „Tenší musí býti tenata, jež na Kochana naříknouti chcete, a to si pamatujte, že s ním vždy hraje podvod proti podvodu. O dívce nic nevím.“

„Ty o ní víš!“ ozval se v tom zvučný hlas za jeho zády, a když se všechněch oči po hlase obrátily, spatřily ve stěně otevřená malá tajná dvířka, mezi nimi pak neznámého jinocha.

„Nebe se usmívá!“ zaplesal Žertoň, k Strojboji se obrátiv. „Podívej se, pane, to jest ochrance náš!“

„Kdo jsi? — a co tu pohledáváš?“ zkřiknul Ko-

chan na hosta nenadálého, poněkud se zarazív, an byl jinocha poznal, jenž mu včera na pasece odpor učinil.

„Však já vím, že dobrou pamět máš," odpověděl jinoch, „a že ti má podoba z ní ještě nevypadla, ačkoli jsme se jen malou chvíli viděli. A čeho tu pohledávám, snadno uhodneš. Jen se na mužíka podívej!"

„Při sám Bůh!" zvolal Kochan, „mně se zdá, že zrada kolem nás přebývá. Jak jsi přišel v tuto komnatu?"

„Tonto uličkou!" odpověděl jinoch lhostejně, na krok od úzkých dveří odstoupiv, jimiž nyní v temné chodiště viděti bylo.

„Ha, zrádce!" rozlítil se vládyka i sáhl po meči. Ale jinoch ani nejmenšího znamení strachu nedávaje, ke dveřím se obrátil a zahvizdnul. Na průchodě ozval se čtvermonohý dupot, a v okamžení vyřítili se na práh Výhoňovi velicí psové.

„Nejsem samoten, jak vidíš, pane Kochane — tak ti tuším říkají?" prohodil na to jinoch s polovičním usmáním — „a spravedlivá věc nemá se prý strachovati, kdyby i zástupy nešlechetných proti ní povstaly — učíval mě otec. Vydej dívku, pane Kochane! já vím, že je v domě tvém. Nešlechetný lovec Meduna odnesl ji včera s velikým kejklířem, jemuž Pochvata říkají. I vyšli jsou pro ni dle tvého rozkazu. Já vím všecko; vydej ji!"

„Nevydám!" rozkřikl se vládyka domácí. „A víš-li všecko, blázen jsi, že se v nebezpečenství vydáváš; neboť musíš také věděti, že z komnaty této pod šíré nebe již nevyjdeš. Tady nejsme na pasece, a já tě naučím, s vládykou mluviti." Na to pokynul čeledi, kteráž se byla u hlavního vchodu sestavila, byvši prvé zavolána k marnému pátrání po ztracené dívce. I hnula se čeleď veškerá, jakoby

se jinocha zmocniti chtěla; po prvním kroku se však opět zastavila.

„Ajta, hněv boží!“ zahřímal na ni Výhoň hlasem, jakého nebyli ještě na Vyšehradě slyšeli; „Výhoňovy síly zde ještě nikdo neviděl, i nechtějte jí zkusiti!“ — Postava jeho, zdálo se, jakoby o celou hlavu byla povyrostla, tváře mu hořely, oči se jiskřily — živý tu stál obraz mužné síly, podle něhož dva psové dobrými společníky se ukazovali.

„Chraňte se rozbroje!“ zvolal pohan bohatýr, „a v míru se porovnej mysl vaše! Na tvé svědomí, na slib tvého přátelství s kněžnou naší ptám se tě, Kochane Vršovský: víš o dívce?“

„Nevím o ní!“

„Nezapírej!“ pohrozil mu jinoch. „Staré hospodyni poručil jsi, aby ji ve příbytku svém ukryla.“

„Zrada z tebe mluví!“ zasoptěl Kochan, nemoha pochopiti, jak jinoch neznámý tajné spředení jeho proniknul. „Já nevím o dívce, a pakli čeleď moje co provinila, nebudu za to odpovídati.“

„Sem tedy s veškerou čelědí tvou, sem s hospodyní tvou!“ poroučel jinoch; „a sedni za stůl soudný!“

„Ano, sednu zaň!“ dotvrdil vládyka; „ty však třásti se budeš výroku mého. Chopte se ho!“

I hnula se ještě jednou čeleď na nový rozkaz jeho, ale v tom ustoupiti musela osobě, jenžto se ve spěchu drala v komnatu.

„Boleslavko!“ zkřikl Žertoň, an se byla dívka čeledí prodrala a jako u vyjevení očima po komnatě střílela. — „Boleslavko!“ zkřikl také Výhoň; a jakoby dívce bylo z očí bělmo spadlo, radostně vykřiknuvši, okolo všech přítomných jinochu do náruči letěla.

10.

Smrtelné úzkosti přestál nešťastný Boreš, když byli muži rozkazem Kochanovým bratra i dívky se zmocnili a násilně je odnesli. Jakoby na trní ležel, bylo mu na loži, a sotva že poslední ohlas krokův odcházejících lupičů zaslechl, vyskočil a shodiv podivnou pokrývku, jako šílený po malé komůrce točiti se začal. Kahanec byl zhaslý — toliko měsíc otevřeným oknem bledé své paprsky tu rozsíval. I hnalo jej to k oknu, z něhož bylo do knížecích zahrad viděti. Byltě sice hlas Meduny, společníka hříchu svého, poznal, a tou stranou prozrazení se co báti neměl; byl tu však také hlasu nepovědomého zaslechl, a rozohněná, rozjitřená obraznost mu ihned zrádce na mysl uváděla. Ven z komory musel, nežli by se kdo zas navrátil a jej tu nalezl. I naklonil se tedy z okna, jakoby okřídlen vylítnouti chtěl. Vejška od země byla veliká, leč bázeň jeho byla ještě větší, a protož vyskočiv na okno, hodil sebou do povětří asi na krok ode zdi, a chytiv se šťastně blízkého stromu, stiížil jej a sehnul, a sám na okamžik zůstal v povětří viseti. Kmen ale začal praskati a zlomil se, předce však při padnutí tiši Borešova těla tak umenšil, že se nešťastník bez pohromy na travnatou zemi povalil.

Nyní stál pod širým nebem — stál na svobodě. To však ještě věděl, že nyní tak snadno z knížecích zahrad nevyjde, an se na noc každý vchod uzavíral. I kradl se tedy stínem košatých stromů, a třel se i kolem zdí, až dostihnul stavení, kdež bylo obydlí Kochana, velitele jeho. V jednom oknu při zemi zahlídl světlo, a když se až ke tlusté dřevěné mříži přitočil, již okno opatřeno bylo,

spatřil v komnatě starou hospodyni domu Kochanova, ana rozpráví s Medunou, knížecím lovcem, a s Blažejem, domácím čeledínem.

„Učiň ty jen, co pán poroučí," pravil k ní Meduna, „a pilně o holku se postarej."

„I co ty tomu rozumíš?" odpovídala mu žena. „Začátek takového obstarání bývá ovšem veselý, ale jaký bude konec?"

„O konec nech Kochana se starati," řekl Blažej; „nebudeť to ponejprv, co oškubané kvítko zahodil a ptáčka s ochablýma křidélkama propustil. Co nám do toho? Páni mají divné jazejčky a rádi si vybírají; ačkoliv by, abych se upřímně vyznal, ta světoběžná kůstka pro můj chřtán nebyla."

„Ať tedy holku na pokoji nechá," horlila ženština, „a nepokouší počestných žen dávno po půlnoci. Ját myslila, že Vyšehrad hoří, jakého povyku jste mi přede dveřmi nadělali."

„Ba, na mou duši!" řekl Meduna, hlasitě zívaje. „A všickni černí vědí, stojí-li ta holka za to, nebo nestojí. Mně se všecko zdá, že ani všech pět doma nemá — jako to její tatisko; aspoň by se jiná neškiebila, jakoby ji na nože bral, kdyby se o ni pan Kochan pokoušel."

Na blízku začaly suché kmeny praskati a v hustolistém křoví šustěti. Boreš sebou trhnul a skrčiv se k zemi, čekal ve stínu, až se všecko utiší. Nemyslilť jinák, nežli že ho pronásledovníci již za krk uchvátí. Spěchal tedy dále, až nejhustějších sadů doběhnuv, udychán na trávník se převalil. Tady usmyslil sobě do jitra čekati, doufaje, že se potom k záhonům přikrade, kdežto knížecí zahradník rozmanité květiny pěstoval, a kteréž jeho dcera každého dne polívati musela.

A časněji nešli kdy jindy přišla dnes Libunka. Onať byla včera večer pěkný svítek pro milého Boreše upekla, avšak milý Boreš nepřišel — nešťastník musel do sebe medovinu líti, aby nabyl smělosti ke zločinu. Nadarmo čekala Libunka dlouho do noci; svítek vystydnul — onať se ho ani netkla, a mrzuta odebrala se na lože, pevně u sebe uzavírajíc, že se ani za čtyry neděle na Boreše nepodívá.

I měla milující dívka těžkou noc. Ošklivé sny ji děsily, lůžko ji pálilo a tlačilo — napořád se jí zdálo, jakoby Boreše něco zlého bylo potkalo, že včera nepřišel, a sotva že se k ní první záblesk mladého dne okénkem do ložnice vedral, byla již oblečena a spěchala k podivení otce svého do knížecích zahrad. Sotva že ale kropenku s čerstvou vodou poprvé na peřestú hlavinky rozmanitých květin sklonila, ozvalo se za ní bojácně: „Libunko!“ Trhla sebou dívka, neboť poznala hlas Borešův, i obrátila se, v tom jí ale napadlo, že se čtyry neděle na hocha hněvati chce, a rychle se k němu zase zády otočila.

„Nehněvej se, nehněvej!“ zvolal Boreš v úzkosti; „nebo ze mne člověka nešťastného uděláš, a budu muset skočiti do řeky!“

„Pro umučení boží!“ lekla se dívka, že jí kropenka z ruky vypadla; „co pak se ti stalo?“

„Nehněvej se, že jsem včera večer nepřišel,“ prosil ji zase Boreš; „stalo se to z pouhé lásky k tobě. O kéž bych tě méně miloval! — ne, ne! kéž bych tě beze všeho hříchu miloval! Ale já jsem chudý lovec, a ďábel mi pošeptal, jak bych více míti mohl, abych otce tvého pohnul, kterýž tě chudému k sňatku dáti nechce. Někomu na Vyšehradě dlouho je živ vládyka Klecanský, a jsou lidé mezi čeledí jeho, kteří na dědictví po něm čekají —

měl jíti se světa — o Libunko, Libunko! zlý je svět a chytrá jsou jeho ostdla, a Boreš tvůj do nich upadl.“

I vypravoval nyní hrůzou strnulé dívce, co se bylo za celou noc přihodilo, a hořké slzy proléval.

„Nemiluj mě více,“ — bědoval — „ale jen mě neprozrazuj. Dříve se polepším, a potom teprva zemru. O dej mi radu, co mám činiti?“

Za dlouhou chvíli mlčela dívka, nemohouc pro pláč ani slova ze rtů vypustit. Duše její hrozila se člověka, jenžto krví zprznil ruce, jimiž ji byl objímal; a předce opět láska přímluvu vedla za nešťastného. Ale jakož nejednou ženy, i ve stavu sebe sprostějším, za času největší potřeby odhodlaněji než mužové si počínají a přirozeným pudem dobré pomoci se chápají: takž i nyní Libunka Boreši radila, aby to všecko samému knížecímu lovčímu pověděl, a milosti ano snad i odplaty před soudem jeho očekával. K tomu však nechtěl Boreš přivolit. „Nikoli, Libunko! to nejde! Klecanský by mi třeba odpustil, ano i odměnu dal, ale muselť bych se druhou stranou pomsty za zradu svou strachovati, neboť bojím se, že s obmýšlenou vraždou lovčího i jiné věci hrozné setkány jsou, o nichžto prsty velikých pánů pracují.“

„Tedy aspoň bratra a dívku vysvoboditi hleď,“ napomínala ho milenka, oči uplakané si utírajíc. „Vyzraď učiněné jim bezpraví buď knížecímu lovčímu, anebo člověku, jenžto se ubohých ujímal a tobě jako duch strážný v cestu vkročil, žes ještě většího provinění nespáchal.“

A to slíbil Boreš učiniti.

„Nabuď mysli,“ těšila ho dívka milující dále, nových důkazů dávajíc, jakže láska ostrovtipná bývá, kde miláčka omluviti má. „Nabuď mysli a strach odežeň. Vina krvavá na tobě neleží; ba sám Bůh tě včera na

síň vládyky Klecanského přivedl, aby původce vraždy rukou tvou ještě před skutkem trest jeho uchvátil.“

I poslechl Boreš rád slova dívčí, a usrovnav na sobě oděv a co možná vesele tvář naličiv, bral se z knížecí zahrady v rozlehlá stavení probuzeného již Vyšehradu. Rovnou cestou zaměřil ku Klecanskému. Ten byl však u knížete, aniž kdo ze sluhů věděl, kdy se pán navrátí.

„Snad bych tedy aspoň s člověkem mluviti mohl,“ tázal se Boreš dále, „jenžto se od včerejška u něho pohostinsku zdržuje?“

„Máš-li chuti jít za ním na honbu,“ odpověděli mu sluhové, „nic proti tomu nemáme. Přinášíš mu snad něco od pana Kochana? čili se o místo ucházeti chceš po nebožtíkovi Daňkovi a hledáš přímluvčích? Nu, tobě by to neškodilo — ani tvé Libunce!“

„Vy jste blázni!“ zamračil se Boreš na žertující, a byl rád, když jim s očí odešel. Tvář mu hořela a srdce nepokojně tlouklo.

11.

Kněžna Miloslava byla hned po nehodě své honbu skončila, a vracela se mimo obyčej záhy ku branám nádherného Vyšehradu. Slunce nebylo ještě ani z třetí části dráhy své zlatou báň Neklanky políbilo. I povstalo podivení na Vyšehradě, a to tím větší mezi oněmi, jižto divou lesní šelmu spatřili, kterou dnes kněžna zkolila.

Výhoň, poručiv se kněžně do milosti, ještě dnes zaň pochvalu a obdivování tržila, bral se poněkud umdlen z velikého náhradí k obydlí nového otce svého. Nebyl však ještě na první stupeň kamenných schodů dostoupil, an jej někdo pozadu zastavil.

Prosbu od mužíka a dívky jeho přináším," promluvil naň člověk neznámý.

„Od Žertoně a Boleslavky?" podivil se Výhoň. „Při sám Bůh! což pak jsem proto na Vyšehrad přišel, abych nejedl a neodpočinul, alebrž pomahal, nevěda ani proč a komu? Neuchýlil se kejklíř s holubičkou svojí hned po ránu k vládykovi, kterýž jim ochrany přislíbil?"

„Neuchýlil se ubohý," odpověděl člověk neznámý, a bezděky s ním jdoucího vedl nazpátek. „Přistřihnuty jsou perutě jejich a smutni sedí oba v ouzké kleci."

Byltě to Boreš, jenž tu Výhoně zachytil a nyní s ním k obydlí Kochanovu kráčel. Toužebně byl naň již od rána čekal, a poznav ho nyní mezi známou chasou loveckou co jediného s tváří nepovědomou, pilně kroků jeho střežil, aby mu svěřiti mohl, co jej stran bratra tížilo. S podivením poslouchal ho jinoch nemoha pochopiti, proč by kdo dívku odnesl; avšak dalším povídáním zasvitlo se mu v čisté, nezkušené duši, a ta se roznítila hněvem.

„Pro syna matky své zradu páchám na pánovi," dokládal nyní Boreš; „ale ty mně, pane, stejnou měrou nezplácej, neboť je hlas krve mocnější, nežli povinnost služebníkova; a matka nás — kéž by jí Bůh do nebes byl povolal a nedal v pohanských bludech zahynouti! — matka nás učila netrpět nepravosti ani při veliteli — ačkoliv já sám neuchránil rukou svých —"

Takto mluvil k Výhoni; najednou se ale zarazil, poděsiv se, jakoby již mnoho byl vyzradil. I vedl jinocha křížem a křížem po hradě, až pak ouzkou chodbu s ním přešed, u dveří se zastavil, jimiž potají v soukromnou Kochanovu komnatu se vcházelo. Nevědělit o nich nežli nejdůvěrnější z čeledi vládykovy, a k těm i Boreš náležel.

Nová úzkost jala ovšem Kochanova čeledína, když se Výhoň již kliky chápal, aby otevřel; ale jinoch nedal se déle držeti a vkročiv rychle do dveří, neohlížel se na Boreše chodbou nazpět utíkajícího.

Bylť Výhoň dobře hlasitý hovor v komnatě zaslechl, a stál tu nyní co svědek proti zpáchanému násilí. Nyní již i dívka sama v náruči jeho spočívala, a Kochan déle zapírati nemoha, vinu všecku na sluhy uvalil, jakoby bez vědomí jeho byli se jí dopustili. Hrozilť jim také přísným trestem, a Strojboji sliboval, že se slušně o dceru Vrahomířinu postará. I obrátil se k ní s lichotnými slovy, nebem i zemí se dokládaje, že to tajný hlas přirozené úcty byl, který ho již v lese o přízeň její snažiti se ponoukal. Ale bojácně uhýbala se mu Boleslavka, a za Výhoně se ukrývajíc, úpěla: „Pryč — pryč vyletme z jestřábího hnízda!“

„Ano, ano, půjdeme, holubičko!“ těšil ji Nedomysl. „Poletíme k matince.“

„K Přemyslovi, k Přemyslovi!“ volala dívka, jakoby slovu „matince“ ani nerozuměla, a táhla s sebou Výhoně z komnaty. Marné byly prosby Nedomyslovy i Strojbojovy: k ničemu nechtěla se dívka odhodlati, než aby ji Výhoň u sebe podržel.

„Inu, tedy se k otci Klecanskému podíváme,“ zasmál se jinoch. „Budeť se beztoho diviti, kde tak dlouho meškáte, i potěší se snad mysl jeho, až mu o zkažené čižbě zrzavého ptáčníka povíme.“

„Chovej si prostořekých úst na uzdě!“ ozval se vládyka domácí po tomto posměchu, „aby ti píseň hrobovou nezaspívala. Toliko z úcty k této dceři knížecí zapomínám nyní pátrati, jak jsi se vedral do příbytku

mého; ale varuj se, chlapče, abychom se po třetí s odporným úmyslem nepotkali!“

„Nebudu se ostýchat a porvu se třebas s tebou!“ zasmál se Výhoň; „ját jsem již více šelem pošrtil.“ I vedl přitom Boleslavku ze dveří. Ruce spínaje, šel za ním Žertoň, a vedle něho drali se zástupem ustupující čeledi věrní psi. Strojboje zadržel Kochan ještě v komnatě a dokončil s ním potřebnou úmluvu. Pohan bohatýr vydal se potom na cestu, aby své kněžně radostnou zprávu donesl.

12.

Události předešlé noci, zvláště pak pohled na Boleslavku, byly nejvyššího lovčího bolestně dojaly. Zniklo v něm zpomenutí na leta mladosti, a červ zlého svědomí počal mu nedobře vyléčenou ránu znova rozjitřovati. Byl‘ si Klecanský těžké viny vědom, a z vědomí toho, s nímžto nadarmo již pětmecítma let zápasil, byla i ona trudná malomyslnost počátek vzala, v jakovéž dnes ráno ke své chase rozprávěl. I sám Výhoň stál mu před očima co živá památka dávnoletého provinění, a protož mu skoro volněji bylo, když i jinocha na honbu s kněžnou vypravil a pak o samotě zůstal. Pozdější důvěrná rozmluva s knížetem, jevícím velkého oučastenství na šťastném jeho zachránění, ovšem jej potěšila i mraky mu s čela poněkud zaplašila; ale sluneční jasnost utěšené mysli ho předce neobestřela. —

V hlubokých myšlénkách seděl zase ve prostranné jizbě, a jakoby v bouřlivém moři tonul, ohlížel se po blízkém břehu, jehož by se ke své spáse pevně uchytil.

Výhoň, Boleslavka, Vrahomíra — tato tři jména zněla mu v uších jak ohlas soudného dne. V tom se otevřely dvéře, a do jizby vešli Výhoň s Boleslavkou, vládykovi i třetí obraz, Vrahomířin totiž, na pamět i před oči uvádějíce.

„Co jest?“ zvolal Křecanský, nepokojně se sedadla svého vyskočiv.

„Z lovu přicházím,“ odpovídal jinoch, „a dobrou kořist si přivádím. Viděl jsi už sice laňku mou i pohnul se jejím pohledem; ale toho jsi se jistě nenadál, že ji krev panská kojila.“

„Krev panská?“ opětoval vládyka a zraků svých s Boleslavky ani nespustil. Stálať tu dívka v pěkném rouše, jak je toho času panny z bohatých domů nosily. Neboť stará hospodyně Kochanova byla rozkaz dostala, o dívku co nejsnažněji pečovati a vším jí vyhověti, po čem by srdce toužilo; dívka pak nezdráhala se ani těla hnutím, když ji starostlivá žena v ouhledné šaty oblékala. Co ji byl Meduna do Kochanových komnat odnesl, nebyla hlasu vydala, nebyla oka pozdvihla; jako neživotný stroj nechala sebou vládnouti. Až kdy Výhoň opět na Vyšehrad vešel a hlas jeho na blízku vězení jejího zazněl: jakoby pouhým dechem a ozvěnou slov jeho byla obživla, náhle se z rukou Bohušiných vytrhla a ven ze dveří letíc, jakoby po rozlehlých staveních Vyšehradu dobře známa byla, rovnou cestou k jinochu spěchala. — V tom samém oděvu stála nyní před nejvyšším lovčím.

„Krev panská?“ opětoval tento slova Výhoňova; a mužík Nedomysl, jenž byl za jinochem do jizby vešel, blíže na to přikročiv, hluboko se před ním pokořil. — „Pane a dobrodinče náš!“ jal se k němu mluviti, „veliká byla tvoje milost dnešní noci, kdežto outočiště pod svou střechou připověděl dívce a otci jejímu, ačkoliv jim Bůh

mocný příbytky v prachu vykázal; i naději se tedy, že touže milostí i teď srdce své otevřeš, když ti povím, že v ní dceru z knížecí kolébky a věrného sluhu i pěstounа jejího osloníš. Avšak dovol, pane, především otázati se, proč jsi včera, spatřiv tuto pannu, jméno vyslovil, uzavírající v sobě celé vysvětlení té tajné pohádky, v jakovou jsem až dosavad život Boleslavčin před veškerým světem zastíral? — Znal jsi, pane, Vrahomíru, kněžnu Sazavskou?“

„Chceš mi dechnutím pekla smysly ožehnouti?“ zkřikl Klecanský, silně sebou trhnu. „Proč se mě ptáš na Vrahomíru?“

„Protože je matka holubičky mé,“ odpověděl mužík, prchlivosti vládykovy poněkud se ulekna.

„Matka této dívky?“ zkřiknul vládyka a po celém těle trna odstoupil, jakoby ho výjev nadpřirozený byl poděsil. — „Matka této dívky?“ zvolal ještě jednou. „Hodláš, ty pomatenče, s vládykou Klecanským pošetilé žerty tropit?“

„Žádné žerty — žadné žerty!“ volal mužík, ruce prosebně spínaje. „Ty jsi znal Vrahomíru — v duši mi šeptá hlas vševědoucích bohů, na tváři ti to vidím — ty jsi znal kněžnu nešťastnou! Podívej se na Boleslavku, a řekni, jestli se růže růži, hvězda hvězdě více podobá, nežli Vrahomíra dívce mé?“

„Dcera Vrahomířina — květ z lůna kněžny Sazavské —?“ zvolal nyni vládyka, i blížil se k dívce a vztahoval ruce, jakoby se nejoutlejšího kvítka dotknouti chtěl. Ale v tom padlo oko jeho na Výhoně a místo obejmutí vkročil kvapně mezi něho a dívku. „Pryč, pryč!“ zkřikl vyděšen — „*toho* květu se nedotýkej, z toho páchne záhuba!“

„Ajta, otče, upokoj se," řekl Výhoň, slovům vládykovým porozuměti nemoha. „Na omylu jsi. Oku mému zalíbilo se v pohledu na Boleslavku, onať moje holoubička jest, a zobáček růžový nezahubí jarého sokola."

„Já ale nesmím trpěti, aby se tě dotýkal tento zobáček růžový!" hořkl vládyka. „Já musím zeď mezi vás oba vetknouti, aby se neobjímala ramena vaše; sice oba strastiplným plamenem zetlíte. Chudou kejklířku mohlť milovati jinoch, jejž vládyka Klecanský synem nazývá; ale dcery kněžny Sázavské musí se varovati na věky!"

I vyrazil slova tato náramnou prudkostí, a viděti bylo na něm, že by opravdu něčemu zlému rád zamezil.

13.

„Nuže, tedy se ještě jednou mezi hejno divokých holubů skrýti musíme!" zdychnul Žertoň, kdyžto s Boleslavkou od knížecího lovčího odcházel, kteráž pevně se držela Výhoně, takže jinochu jinák lze nebylo, nežli dívku na určité místo doprovodit. — „Ještě jednou podíváme se k společníkům veselůstek i těžkostí našich, a potom teprva na zlatých perutích domů poletíme."

„Neopouštěj dívku svou," prosila Boleslavka Výhoně; „onať bude med a kvítí snášeti holoubku svému. Neopouštěj holubici svou."

I těšil jinoch dívku, poněkud rozezlen, že ji Klecanský přátelsky nepřijal, a nijak si vyložiti neuměl, proč mu náhle s dívkou obcovati zakazoval, ba skoro ani dovoliti nechtěl, aby opuštěnou na jiné místo doprovodil. Tu jim Kochanův Boreš na cestě se nahodil. Spatřiv totiž bratra s dívkou i s jinochem z domu pána svého

vycházeti, a vyslechnuv od čeledi domácí, jak se roztržka v Kochanově komnatě byla skončila, hned pln pečlivosti za odešlými se pustil, aby na blízku vyčkal, jak se jim u Klecanského povede.

„Pojď se mnou, bratře!“ promluvil nyní k mužíku. „Já sice nemám přístřeší vlastního, ale dívce tvé opatřím pokojného místečka, jen když vespolek Libunku mou poprosíme a otci jejímu nějaký stříbrný plíšek okážeme.“

„O stříbro mi není,“ odpověděl hbitě Žertoň; „ale upřímná srdce musím hledati, a nechť bych celou Prahu proběhnouti musel.“

„Toho ti nebude potřebí, a obstaralé nohy své na jinou chůzi ušetříš,“ řekl zase lovec Kochanův, a uchopiv bratra za ruku, o několik kroků s ním ke předu se hnul. „Pro památku matky naší tě prosím, bratře, pojď se mnou. Rád bych ti okázal, že pravou lítostí srdce mé naplněno — budu se bratrsky o tebe starat. Pojď se mnou k Libunce.“

Takto dotíral na Žertoně, ale než mu tento odpověděti mohl, již naň také pozadu někdo zavolal. Sluha vládyky Klecanského za ním pospíchal. „Rychle, otoč kroků svých,“ — volal naň — „abys opět před pána mého předstoupil.“

„Pojď, holubičko, půjdeme zpátky,“ promluvil Žertoň po této zprávě k Boleslavce, s radostí se příležitosti uchopiv, aby dívku pod mnohomocnou ochranu přivedl, ačkoliv byl s hořkostí od Klecanského odešel. Ale Boleslavka, jakoby nebyla slov jeho ani zaslechla, Výhoně rychlým krokem za sebou táhnouc, na prostranné náhradě utíkala, kdež ji rozmanité podívání pontalo. Hemžilo se tu totiž strakaté množství zvědavých hostů, přišlých podívat se na přípravy k radovánkám a veselostem o svát-

cích Vyšehradských. Rolníci a měšťáci, mládenci a starcové, dívky a ženy procházeli se tu vespolek, brzo dlouhým řadám stavení, brzo nádhernosti a pevnosti vysokých věží se divíce a rozličných báchorek o sídle mnohopověstném si vypravujíce. I octnula se tedy dívka kejklířka u prostřed veselé směsice v živle svém, jako ryba u prostřed jezera; oči se jí jiskřily, hlava povznesla, celé tělo napnulo.

„Měj zatím Boleslavku na starosti," prosil Žertoň Boreše vida, že dívka ubíhá, „a na mne potom počkej." I stiskl mu bratr pravici a nechal ho jíti k lovčímu. —

Bledý, žalostivý seděl vládyka ve své ložnici. Oči jako skleněné k zemi hleděly, prsa vysoko se dmula, a chvíli stál již malý kejklíř u dveří, nežli si ho vládyka povšimnul. Posléze hlavu pozdvihna, divě se na mužíka podíval. „Kde zůstala dívka — dcera kněžny Sázavské, jak jsi povídal?"

„Nalezlať útočiště u duše věrné," odpověděl mužík pokorně, „i pobude u ní, dokud možno nebude uchýliti se pod perutě mateřské."

„Živa je tedy v skutku ještě Vrahomíra?" zděsil se vládyka, rychle se vztýčiv; ale krev se mu byla tak zbouřila, že s třesoucíma se kolenama opět na sedadlo klesl a tváře ve dlaň zahalil. „Živa tedy ještě," — mlavil pak sám k sobě slovy jen polohlasnými. „O jak vysoký musí již býti strom pomsty její a jak hluboko zatknuty musí míti v srdci jejím kořeny!" — Posléze opět se zmuživ, s temným názvukem tázal se mužíka: „Znáš ty kněžnu Sázavskou?"

„Moudřeji a věrněji byl bych snad učinil, kdybych o ní byl cele pomlčel," začal Žertoň po krátkém rozmýšlení; „ale potřeba dítěte jejího a radost moje, že jí zase okraj šatu políbím, jakož i to vědomí, že tajemství

do prsou pána poctivého ukládám, zavedly mě, že jsem snad dříve o věci promluvil, nežli je radno veřejně činiti. — Ano, pane a dobrodinče můj! já znám, neb aspoň znal jsem kněžnu Sázavskou. Ale již patnáctkráte změnila země česká jarem a zimou podobu svou, co jsem paní drahou neviděl a pro ni plakal co pro mrtvou.“

„Patnáctkráte?“ opáčil vládyka temným hlasem, jakoby se bál o věci promluviti. „Před patnácti lety, tuším, rozkotáno bylo sídlo Sázavských pohanů i potřen zatvrzelý kmen knížat jejich?“

„Dobřes pověděl, pane a dobrodinče můj!“ dosvědčil mužík, a sotva se pláče udržel při bolestném pomnění na zhoubu domácích bohů a pánů i bratří svých. „Patnácte let je tomu, co se poslední letorůstka čistého kmene slovanského v Čechách zlomila.“

„A ty lituješ té doby, kdy se poslední žertva modlosluženíků pálila?“ zaškaredil se vládyka.

„Nikoli, nikoli,“ dokládal se rychle tajný pohan, od mnoha roků přinucen, bohy své u veřejnosti zapírat. „Nelituji doby té, neboť vejskání bylo za oněch dnů po Vltavě i po Labi, ačkoliv okolo Sázavy ve hlubokých lesích pláč se ozýval. To mi ale, pane, za zlé nepokládej, že truchlím, zpomenuv si na příčinu oněch těžkých dnů.“

„Rozkaz knížete Boleslava zničil pusté pohanstvo!“ prohodil vládyka.

„Rozkaz knížete Boleslava ovšem ruce české na lebky české ozbrojil — dobřes, pane, pověděl! Ale Boleslav měl rádce, nevěrníka, odpadlíka, zpronevěřilce — oh, jazyk jména nenalezne, jímž by to černé provinění vyjádřil! Člověk to byl, jejž otec Vrahomířin z prachu nízkosti pozdvihnul, kterýž pak dívce knížecí o lásce

šeptával, ubohou oklamal, bohům se zpronevěřil, bratrů se odřekl, pána svého zradil — ohavný Hřivsa —"

„Mlč, mlč!" zasoptil nenadále vládyka, a vyskočiv, křečovitě zaťatou pěstí na stůl udeřil. Strašlivo bylo naň pohlednouti. — „Kdo ti dovolil šihadlem štírovým dotýkati se prsou raněných? Jazyk ti vytrhnu!" řičel dále, hněvem celý zmodralý, a rozběhl se na mužíka, jakoby ho zničiti chtěl; v tom ale kročil Výhoň do dveří, a vládyka, pohledem na jinocha opět smysla svých nabyv, ustal v běhu svém a vypukna ve hlasité štkání, na prsa mu se uvrhnul. —

I byltě Výhoň s Borešem Boleslavku až do příbytku knížecího zahradníka dovedl. Otce, majícího po sadech i po hradě plny ruce díla k nastávajícím slavnostem, doma nezastihli, a jen Libunku ve přívětivé sednička nalezli. „Miluješ-li hocha svého, Libunko," jal se tady upřímný Boreš k dívce mluviti, „učiň, aby přijal otec bratra mého a tuto pannu pod střechu svou."

Zpytavým okem podívala se naň Libunka, vidouc ale tvář jeho vyjasněnu, porozuměla mu i zaradovala se potají, a přívětivě uvítala příchozích. „Hubičku ti dám radostí," řekla přitom ještě k Boreši a zlehka se rtoma tváří jeho dotkla, „hubičku ti dám radostí, žes mi tak milých hostů přivedl."

A Boleslavka zasmála se dobromyslné dívce, i přitočila se k ní a políbila ji. Neobyčejná živost jí pohrávala, co byla davem strakatého množství lidu po náhradí proběhla.

„My si budeme sestro říkati," prohlásila se Libunka, podivnou bytostí Boleslavčinou dojmuta; „i budeme se milovati, jakož milujeme ženichy své."

„Ženichy?“ zasmála se Boleslavka, plesem jako zšílená, a poskakujíc i rukama tleskajíc, obrátila se k Výhoni. „Ženichy! — Slyšel jsi, holoubku? — Tys ženich můj!“

I nezbraňoval jinoch dívce, aby jej objala a políbila, neboť duše jeho ani nevěděla, co dívka počíná. Zpomínalť si v tom okamžení na dobu ranní, kdy mu v náruči Miloslava ležela, a mladá krev jeho začala při zpomnění tom vřeleji proudíti. Byloť mu najednou, jakoby náramná zpousta srdce jeho svírala, najednou však opět, jakoby přeplněno bylo sladkostí, kterouž ani pojmenovati neuměl. Viděl, že se Boreš a Libunka objali, a když na knížecí pannu pomyslív, v duchu ji sobě po boku postavil, ještě výše v srdci mládeneckém se zanítil. Nemohl si vysvětliti, co se s ním vlastně děje, a v podivných myšlénkách bral se naspět ke vládykovi, dívky zanechav co nové přítelkyně o samotě ve příbytku zahradníkově. — „Otec Klecanský je muž mnohé zkušenosti,“ rozmlouval na cestě sám s sebou; „on mi poví a poradí, jak ty hlasy v prsou utišit, jak tu touhu zasytit a toho těsna pozbyti.“ A s těmi slovy vstoupil do ložnice k lovčímu, kdež jej neočekávané uvítání potkalo.

„Zůstaň, zůstaň u mne, synu můj!“ prosil ho tu vládyka slzící — „a zažeň ty šeredné obludy, jenž děsí otce starého. Upřímná bude láska má i veliká míra její; ale na dívku po kněžně Sázavské — pro živé nebe! — na dceru Vrahomířinu nemysli, hochu můj! Té nesmíš nikdy požádati za ženu.“

„Ajta, milý otče vládyko, jaké tě straší myšlénky?“ pousmál se jinoch. „Jáť nehodlal nikdy Boleslavku co ženu obejmouti. Já ji mám rád — a kdož by nemiloval kvítko spanilé? Ale když mi v náruči leží a do očí hledí, není mi jinák, nežli jako když jsem otce objímal.“

„Tedy ne za ženu?“ zvolal vládyka, a výraz bolesti zmizel s tváří náhle objasněných. „Tedy jako bratr sestru chcete sebe milovati? O pak mi rychle přiveďte dívku kněžny Sázavské! budu ji co zřetelnici oka svého šetřiti.“

I chvátal Žertoň radostným krokem ze dveří, a vládyka citem překonaný uvrhnul se na židli. S tlukoucím srdcem a s uzardělými tvářemi přistoupil k němu na to Výhoň i usmíval se, jen aby ouzkosti pozbyl, jenž mu náhle poněkud srdce svírati počala. „Otče vládyko!“ promluvil k muži bolem stíženému; „otec Podivín mě učil slova míti na jazyku, jak mi z duše vyrůstají. I doufám, že tě potěším, když i u tebe dle slov jeho se zachovám.“

„Co chceš, synu?“ tázal se jemným hlasem vládyka, a po jinochu ruku vztáhna, k sobě ho přivinul.

„Učinils mi prvé zmínku o ženě,“ začal opět Výhoň — „a hněv tě pojal, an se ti zdálo, jakobych na Boleslavku co na ženu pomejšlel. Já však myslím na jinou dívku, otče vládyko!“

„A pověděl jsi již otci Podivínu, že myslíš na dívku?“

„Aj, otec Podivín ji nezná. Ját sám ji teprv dnes poprvé spatřil.“

„Dnes poprvé? tedy zde na Vyšehradě? Při sám Bůh! ty miluješ cesty rychlé. A kteráž je to dívka?“

„Miloslava, do jejíž milosti jsi mě dnes ráno poroučel!“

Vládyka sebou trhnul, a jakoby sluchu nevěřil, na jinocha se díval, jenž mu srdečně do očí hleděl. — „Živé blesky!“ řekl konečně, „ty máš horkou krev, mladý člověče; i musím se postarati, aby ti hrdou lebkou nepropukla.“

„Proč?“ tázal se jinoch prostě. „Myslíš, pane, že bych Miloslavy nezasloužil — anebo že by ruce mé tuze neumělé byly, aby dívku z domu knížecího obejmouti dovedly? Otec Podivín mi vypravoval, že byl Přemysl pouhým rolníkem.“

„Ale Miloslava není Libuší, a ty nejsi Přemyslem,“ vskočil mu vládyka do řeči. „Tys malý brouk, a Miloslava je vznešené slunce.“

„Slunce jest; ale já jsem orel a troufám si k němu dolítnouti!“

„Nedolítneš, dokud já na tebe dohlédati budu, abys peruti svých neopálil, nezkušený mladíku! Nesmíš ty z kola vybíhati, v němžto ti běh nebe vykázalo, aby se jiným cesty nezmátly, po nichžto všickni k jednomu cíli spěcháme, kdež nám kyne za odměnu blaženost!“

14.

V knížecích komnatách na Vyšehradě seděl Jaromír s Miloslavou, poslouchajíce Kochana, kterýž byl zprávy o všelikých přípravách k nastávajícím slavnostem přinesl, spolu čině pozvání ke hlučné honbě, kterouž byl ke cti pána svého a sestry jeho, Vyšehradské hvězdy, na zejtřejší ranní úsvit přichystal. Zamyšlena, roztržita byla však Miloslava. I nemohl knížecí bratr její pochopiti, co se panně přihodilo, že přirozené veselé mysli pozbyla, a ježto sestru svou srdcem nejvřelejším miloval, jiné ženě lásku svou zadati nemoha, trápil se nad zasmušilou dívčí tváří nemalými starostmi.

„Co tě zarmoutilo, Miloslavo?“ jal se jí tázati. „Byla na honbě — a zejtra nám opět veselé nastávají.“

„Vím, vím,“ — odpovídala panna, jen aby bratra spokojila; „i budu zajisté hleděti, abych všeho veselí užila. Mne také dnes nic nezarmoutilo; jen tušení jakési — úzkost — nechme toho, bratře, a nedělejme si marně trudných myšlének.“

„Kdybych ti, kněžno a paní má, již dnes něco k obveselení raditi měl,“ — prohlásil se Kochan, jenž co rádce a domácí přítel napořád i o Miloslavinu milost se snažil, „řekl bych, aby kejklířové několik kousků před tvýma očima provedli.“

„Učiň tak, učiň,“ odpověděl na to Jaromír, sám se v duchu těše, že něco uhlídá. „Kaž jim do zahrad našich přijíti; my tam s Miloslavou sejdeme.“

„A co dělá starý Klecanský?“ jala se nyní panna tázati. „Snad by také přijíti mohl, aby se po včerejší nehodě vyrazil.“

„Povím mu vůli tvou, kněžno a paní moje!“ uklonil se Kochan; „i nebudeť zajisté váhati, aby ohřál duši svou na výsluní přítomnosti tvé.“

A s těmi slovy pospíchal z knížecí komnaty. Miloslava hleděla za ním s tlukoucím srdcem.

„Přijde-li pak Výhoň s vládykou?“ mluvila v duchu sama k sobě; avšak tu jí knížecí krev do tváře vstoupila a panenský stud jí prsa stísnil. — „Na koho to myslíš?“ káral ji tajný vnitřní hlas. „Co počínáš? Pamatuj na rod svůj a na bratry své!“ A znova zasmušila se tvář její, neboť navzdor hlasu tomu nemohla z mysli vypudit obraz jinochův. —

Kejklíři byli se zatím shromáždili ve velké jizbě, kteráž jim za společné bydliště vykázána byla, a horlivé rokování drželi. Pobouřena byla mysl jejich, ústa plna klení, a ženské lomily rukama. U prostřed zástupu stál Pochvata.

„Já za to nemohu,“ mluvil velikán; „srdce moje hněvem přetýká, i proklel bych nevěrníka do vnitřnosti země. Holka také za to nemůže; ale trpaslík měl za ušima — já mu nikdy nevěřil. Kdož ví, kam ubohou dívku pro zisk zahodil? Duše pohanská hříchu se nehrozí, a na Vyšehradě zůstává dost mlsných panáčků. Teď musíme hledět, jak si bez obou pomůžeme.“

„A zůstaly tu po ní šaty?“ ptala se nyní jedna mezi ženskými.

„Všecko tu nechali a jen jako ptáci z hnízda vyletěli,“ dosvědčil Pochvata. „Důkaz to je, že šelma trpaslická teplou briohu pro holku svou i pro sebe vynašla.“

„Bodejž mu blesk nohy upálil a ruce zurážel, aby jako špalek někde na rozcestí ležeti zůstal!“ zakleli muži ztraceného soudruha; v tom se ale dvéře otevřely a na prahu se Žertoň ukázal. Pochvata sebou trhnul, ostatní se dali do hlasitého bouření. „Tu ho máte! tu jest odběhlec! ven s ním! hnáty mu přetlucte!“ volal jeden po druhém, a Pochvata sám proti němu se rozkročiv, hřmotně zvolal: „Co tu hledáš, duše nevěrná?“

„*Tys* duše nevěrná!“ rozkřiknul se mužík a s prahu do jizby poskočiv, odvážlivě proti velikánu se postavil. Tvář mu hněvem hořela. „Tys duše zrádná! ty jsi hrál o kněžnu naši, tys prodával Boleslavku i mne i nás všechny. Vyvrhněte jej ze spolku svého, muži počestní, neboť dech jeho zapáchá lstí a slova jeho kapají z úst podvodných.“

„Aj, ty jedem nakrmený štíre!“ rozbouřil se nyní Pochvata zlostí náramnou i skočil po mužíkovi. Ten ale hbitě se mu uhnuv, mezi muže se uteki.

„Slyšte mě, bratří!“ zvolal mezi nimi. „Kněžna vaše žaluje ústy mými na zrádce Pochvatu, kterýž ji

vydal v ruce chlípníka. Porušen je střibrem jeho — nezapírej, já slyšel tvou rozmluvu se zrzavým na pasece, i vím, že zkázu strojíš na hlavy nás všech!“

„Neposlouchejte ho! krk mu zakruťte!“ soptil velikán. „Kluzká jsou slova jeho a ráda by svezla pravdu s cesty rovné.“

„Poslyšte mě!“ odporoval mu Žertoň; a mužové vyslechli žalobu jeho, kterouž Pochvata zvrátit nemohl. I shrnul se nyní hněv kejklířů na velikána.

„Nuže tedy odmrštujte blaha svého!“ zkřiknul tento posléze, an mu zradu déle zapírati lze nebylo — „šlapejte veselé dny nohama! Bratrskou péči měli byste nazvati, co mi nerozumný trpaslík za vinu pokládá. O celé příští vaše — o slabé stáří měl jsem starosti, a proto jsem v úmluvu vešel s pány, kteří po krajích českých mocí a statky vládnou; proto jsem vás k nim do služby najmouti chtěl. Pro sebe jsem nepracoval — sám také nechci ovoce snažení svého užiti. Tuhle! rozdělte se o první výdělek věrného soudruha.“

S těmi slovy hodil na stůl plný měšec. Někteří po něm i hned sahali, ale jiní tomu zase bránili.

„Nedotýkejte se mzdy krvavé,“ varoval je Žertoň, „aby vám prstů nepoškvrnila. Nechť si zrádce sám vejdělku svého ponechá a střevíce si koupí na dalekou cestu ode sboru našeho. Já vám jinde náhrady opatřím, a to náhrady požehnanější. Radujte se, bratří, a těšte se, kdokoli co dobrého bývalé naší kněžně učinil.“

I podivili se všickni slovům jeho, a radostné zasnutí pojalo všecky, an jim pověděl, že není otcem Boleslavky, a že dívka matku našla, kteráž vládne velikou mocí a bohatstvím.

„Já vás nyní opustím,“ pravil konečně — „a Bo-

leslavka nebude již hry vaše krášliti; ale svět je veliký a hodných lidí na něm v hojnosti. Žertoně si lehko nahradíte, byť se vám i Boleslavky nedostávalo; hleďte jen spolek před zrádci uchrániti, jakovým se Pochvata prokázal."

„Na mou duši!" zachechtal se nyní velikán, vida, že mocí již ničeho nesvede, „nadarmo jsme tu hromádku zakrnělých kostí Žertoněm nepokřtili, neboť nemůže šibřinek nechati, i když mu o hrdlo běží. A věru, tato tvá dnešní pohádka je korunu všech žertů, jakých jsi kdy provedl. Škoda jen, že ti všickni uvěřiti nemůžeme, neboť já vím tak dobře jako ty, kde Boleslavka vězí, ačkoliv pochopiti nemohu, jak jsi ty z klece vyletěl!"

„Slyšíte, slyšíte? on se vyznává z provinění svého!" vykřikl Žertoň, a počestnější soudruhové jeho uzavřeli na to, že Pochvatu ze spolku vyloučí.

„Pošetilci!" ušklebil se velikán — „jižto nevíte, co činíte. Ze spolku vašeho vede mě cesta k životu pohodlnějšímu, nežli jest věčné toulání po světě, a jedním slovem u nového pána mohl bych vám naději zkaziti, jakovou si na letošní svátky stavíte: avšak podívám se na vás jednou, an se v potu před diváky namahati budete, a sám vám i potom ze své kapsy přidám do žebráckého tlumoku. Já ničeho vámi nepozbudu; hleďte jen, abyste vy beze mne škody neutrpěli."

S těmito slovy sáhl na stůl po měšci a hrdým krokem z jizby odcházel. Na prahu zastavil ho však sluha Kochanův. „Přicházím od vládyky ve jménu knížecím," promluvil k němu, „abyste se uchystali bez meškání prováděti kousky své před očima kněžny Miloslavy."

Pochvata však nedal mu odpovědi, a s úsměchem na ostatní ukázav, dále se ubíral. Cesta vedla jej přímo ku Kochanovi.

„Nyní jsem, pane, všecek tvůj," prohlásil se u něho. „Pro tebe, pane a dobrodince můj, roztrhl jsem pouta, která mě ještě na ostatním světě držela, a všecek se do vůle tvé oddávám. Budu-ť si nyní jen jednoho řemesla hleděti, a doufám, že v něm něco řádného dokáži, dokud budeš ty, pane, mistrem mým."

„Jdi tedy a oblec roucho čeledi mé," odpověděl Kochan. „Naději se, že nebudu blbému a lenivému milostí svou zpláceti."

„I aby do toho!" rozkřikl se velikán poněkud silněji, trhna sebou, jakoby každou památku stavu bývalého se sebe setřásal. „Jáť již vidím, že mezi hloupou svědomitostí a poctivostí zlaté klasy pro mne nerostou. Aby čas všecky mé tvrdohlavé soudruhy vzal! Myslilť jsem, že aspoň v některých trocha rozumu vězí; ale všecko prázdno jako plané ořeší. Nuž tedy jen brzo sluhovi svému poroučej, pane a dobrodince můj! toť víš beztoho, že je pravička moje dosti silná i ohebná." — I usmál se potměšile při těchto slovech, a hluboko se před Kochanem pokloniv, bral se mezi čeleď domácí.

„Stroj se, Jaromíre!" promluvil Kochan, za odcházejícím velikánem se dívaje, a kyselé ušklebnutí mu tváře zhnusilo. „Stroj se, Jaromíre: kata tvého již v domácí roucho oblékám. Nechtěl jsem tě sice rukou čeledína svého za otcem poslati, avšak na tuto hromadu hříchů, jakáž je tělo kejklířovo, jednou vraždou nic nepřibude, aniž co z ní pod šatem panského sluhy ubude, a takž na tebe předce jen čeledín můj sáhne. A bude-li cesta tvoje na onom světě neschodná, může býti, že tě kat tvůj na ní dohoní."

15.

Jako dvě hrdličky hrály si Libunka a Boleslavka na zahradě pod hustým bezem. Podivné pověsti uměla povídati dítě knížecí, a s potěšením poslouchala je dcera zahradníkova. V tom k nim Boreš přistoupil.

„Otec tvůj, panno, nemůže dosavad přijíti," řekl k Boleslavce; „neboť vyšel ještě jednou se soudruhy, aby jim na knížecích sadech zahráti pomohl."

I podívala se na něj dívka, usmála se, a hlavou pokynuvši, rychle vstala. „Pojď, poletme!" řekla Libunce. „Poletme na knížecí sady: tam kvete veselí!"

A Libunka nedala se dlouho pobízeti. Šlať ráda podívat se na kejkly, a co zahradníkova dcera měla volného přístupu do knížecích sadů, kdež na prostranném trávníku rozestavena byla sedadla a na nich viděti knížete Jaromíra s Miloslavou, Kochanem a nejvěrnější družinou. I bylo se tu ze sličných ženštin a statečných pánů veliké kolo utvořilo, za nímžto sprostější domácí čeleď stála.

U prostřed kola tohoto vyváděli kejklíři své hry a podivuhodné kusy, mnohé řeči přitom tropíce. I Žertoň byl se uvolil; ještě jednou soudruhům k dosažení pochvaly pomahati, a také všechněch přítomných zřetel nyní na sebe obracel. Skryl se na příklad pod nůši. Jiný kejklíř vrazil do nůše dlouhý meč, zkřiknutí ozvalo se pod ní, a když se na to překlopila, vyletěl z ní kohout mezi diváky, Žertoň pak na nejbližším stromě vejskaje, pánu Jaromíru dlouhého panování přál.

I bylo smíchu, veselí a divení se v kole peřestém; ale nejvzácnější kousky měly teprva nastati. Náhle byla

se totiž řadou diváků dívka do kola prodrala, a sotva že ji kejklíři spatřili, již radostně pokřikovati a jako v divém kotouči okolo ní se točiti začali. Potom se postavili do řady, začali zpívati a rukama tleskati, dívka pak prováděla přitom tanec tak obratně a milostně, že jí ze všech úst pochvala zazněla.

S novým podivením hleděli na ni překvapení diváci, neboť tolik lahodnosti, jako se v postavě a pohybování mladé kejklířky jevilo, bylo těžko i mezi pannami urozenými nalesti. Všechněch oči hleděly na ni — jediné dvě byly se jinam zakotvily pevným pohledem. Bylyť to oči jinocha Výhoně, kterýž tu mezi mladými panoši stoje, oka neodvrátil od Miloslavy. Viděl ji však nyní v horlivém rozmlouvání s Kochanem, a žluč mu začala v panickém srdci kypěti.

„Já jsem tedy brouk a nesmím z kola vylézati, aby se jiným cesty nepomátly?“ mluvil přitom v duchu sám k sobě, slova nevlídná Klecanského přemítaje. — „A to snad aby se tomuto zrzavému cesty nemátly? Při sám Bůh! já nechci ve spasení duše své uvěřiti, není-li dívčí svůdce méně, nežli brouk, a předce smí okolo slunce létati!“

Žárlivost budila se v srdci jeho. Stál tu jako v plamenu. Najednou sebou trhnul a cítě, že ho někdo za ruku béře, bezděky s místa svého pokročil.

Spanilá kejklířka byla totiž nový tanec počala, při němžto i jiné čtyry ženštiny ze sboru okolo ní se točily a zaplétaly, napořád jí rozličného kvítí podávajíce, z něhož ona krásný věneček splétala. A když jej dopletla, zastavily se tanečnice vespolek. Dívka stála u prostřed, ostatní pak okolo ní v pokorných postavách, jakoby na slova velitelkyně pozor dávaly, jež tato nyní jako věštným duchem zanícena pronášela:

„Větřík věje od hor modrých,
Od palouků požehnaných,
Kdež dům stojí Přemyslův.
Šepce větřík z hustých hájů,
Nese dívce pozdravení,
Paní na Krokově stolci.
Letí sivá holubička,
Ve zobáčku věnec nese,
Od hor modrých nese věnec,
Věrný hoch jej uvinul.
Tu je věnec — tu je srdce!
Tobě, paní, úcta moje,
Tobě dáno srdce mé!“

Takto byla dívka mluvila, a když dořekla, sama jako holubička lehkýma nožkama mezi diváky zrovna k Výhoni zalétnouc, jinocha za ruku vzala, a bezděky jdoucího za sebou před Miloslavu táhla.

„Tobě, paní, úcta moje,
Tobě dáno srdce mé!“

řekla tam ještě jednou a poklekla před kněžnou, věnec jí k nohoum položíc a Výhoně k sobě na trávník přitáhnouc.

„Aj, co děláš, Boleslavko?“ zpamatoval se nyní jinoch a s uzardělými tvářemi na krok ustoupil. Dívka se ale zchopila a rukama tleskajíc a veselý smích vedouc, poskakovala. „Přemysl přišel k Libuši — holubička věnec přinesla!“

I hledělo nyní veškeré shromáždění na jinocha, jenom některým osobám tu známého.

„Kdo jsi?“ tázal se ho Jaromír, a když uslyšel, že jej vládyka Klecanský synem a ochrancem svým nazývá, laskavě mu i svou přízeň přislíbil. „Churavost upoutala

vládyku lovčího na loze," řekl; „avšak doufám, že nám šlechetný přítel tebou dvé statečných ramen nahradil. Budiž i zejtra s námi na honbě. Kdo však je dívka kejklířská? odkud se znáte?"

Výhoň chtěl odpovídati, v tom se ale pokřik ztrhnul mezi kejklíři. Boleslavka byla se totiž u prostřed kola opět zastavila, a oči na Miloslavu upřevši, najednou vykřikla, jakoby jí bylo něco do srdce pichlo, a hlasitý pláč vydala.

„Co je ti, holubičko?" zkřikl Žertoň, starostlivě k ní přiskočiv; ale dívka, jakoby zlé vidění měla, na těle se třesouc, mužíka za sebou z kola táhla, a když k ní Libunka přikročila, padla dívce okolo krku, křečovitě vinouc okolo ní outlé ručinky. — Bylo po hrách.

16.

Jako zlatý, božím prstem utkaný čaloun visela na západě obloha nad vysokým vrchem, a růžové červánky padaly z ní na týmě hory protější, na pověstný Vyšehrad. Tisíce mušek honilo a točilo se po knížecích sadech v posledním úsvitu zapadajícího slunce, a líbezný zápach povstával z rozmanitých, dechem nastávajícího večera okřívajících květin. Ticho bylo kolem, diváci byli se po hře roztrousili, a jen Jaromír s knížecí sestrou a s Kochanem procházel se tu ještě na čerstvém povětří. Opodál vedlo několik služek Miloslaviných a knížecích panošů polotichý hovor.

„Byla to podivná dívka," promluvil nyní Jaromír, „a rád bych se byl o ní více dověděl. Zdáloť se, jakoby s jinochem, jejž Klecanský za syna přijal, dávno a dobře známa byla."

Ale marný byl dûtaz knížete. Jediný Kochan byl by naň mohl odpovědíti, ten však musel se chránit, aby s pravdou na jevo nevyšel, i byl již prvé hovor na jiné věci otáčel. Nyní jej na zejtřejší honbu přivedl. I těšil se na to jitro Jaromír, a k podobnému veselí i sestru pobízeje, vděčnými slovy Kochanovi radost svou vyjevil.

Tu jim vstoupil Výhoň do cesty. —

Byltě jinoch při rozcházení se diváků také ustoupil, avšak neobrátil kroky ze sadů. Pobouřen ve mladistvém srdci, hnal se hloub mezi stromoví, kde si o samotě odlehčiti hodlal zdychnutím a pohovořením se svou bolestí. — „Jemu tedy jen pohledy laskavé, jemu i medová slova?“ mluvil tu sám s sebou. „A já bych mu předc ani ruky nestisknul — leda bych ji ošemetníku vylomiti měl! — A to proto jemu všecko, poněvadž v lepší kolébce líhal nežli já? Ajta, pane Kochane, stran toho s tebou ještě promluvím! Obrať si očí, kam se ti líbí, jenom na tuto pannu nekoukej! při sám Bůh, toho nebudu trpěti! Já tebe znám, i vím, zač tě potrestati. Potrestám tě, anebo mi dobrovolně s cesty ustoupiti musíš!“

I obrátil se při těch slovech, jakoby jižjiž na Kochanu slovo své vyplniti chtěl. Najednou se však opět zarazil. „Pozor, Výhoni!“ začal novou rozprávku se svou láskou a žárlivostí. „Kdož ví, byla-li slova Miloslavy ke Kochanu tak medová, jakových ty žádáš dojíti? Kdož ti poví, v skutku-li tobě zrzavý na cestě překáží? — Knížecím radou ho nazývají? Tím si buď, a s větší počestností ouřad svůj zastávej, než jakou jsem já u tebe až posud nalezl. Ale kdož mi poví, není-li také něčím u Miloslavy? Ajta, zeptám se ho na to! Zeptám se i Miloslavy, a z úst Jaromírových musím slyšeti, že brouk jsem jenž nesmí z kola vykázaného vyleziti. Pan Klecan-

ský je mrzutý otec, a neumí povědíti, proč bych na Vyšehradě jenom sloužiti měl, milovati však nemohl.“

Na to rovnou cestou v tu stranu zaměřil, kdež byl Jaromíra s Miloslavou na procházce zahlídnul.

„Kníže a pane můj!“ jal se před ním mluviti, nemoha bázeň, kteráž ho nyní před Miloslavou pojala, docela přemoci; „otec můj mě učíval, pravdu milovati nade všecko a po její stopě pátrati. I pověděl mi také, že otevřeno býti má ucho i srdce knížat před hlasem lidu, a já pilně dosavad se držel slov otcovských i věřil v naučení jeho.“

„Nu, a co nyní u mne pohledáváš?“ otázal se Jaromír, potěšení nalezaje v jinochově prostotě.

„Neposlouchej řečí jeho, pane!“ promluvil mezi to rychle Kochan, i zatáčel se s knížetem, jinocha chtěje minouti. „Jsou to zvuky surového dřeva, a nehodno jimi sluchu tvého tížiti. Jesti to také trestuhodná opovážlivost, touto dobou na knížecích sadech meškati.“

„Ajta, pane Kochane!“ ozval se na to Výhoň, „tobě, tuším, knížecí rado přezdívají? Ale já si právě myslil: může-li kníže slova ošemetníkova poslouchati, může i k řeči ze rtů pravdomluvných ucho nakloniti.“

„Ha, nestydatý rolníku!“ rozlítil se vládyka, „ty nebudeš dlouho urozenost mou káleti!“ A s těmi slovy meč vytrhna, po jinochu se rozehnal. Ten ale uskočiv a kvapně lovecký svůj nůž vytasiv, tak hřmotně vykřikl, že se Kochan zarazil.

„Zpátky, zrádný vládyko!“ byla slova jeho; „nedej, abych ostří nože svého na tobě jako na divokém kanci zkoušeti měl! Hrozil jsi mně, abych se ti po třetí s odporným úmyslem do cesty nestavěl: tu mě máš, tu stojím opět, a běda tobě, sáhne-li na tebe ruka má!“

„Schovejte zbraň!“ zvolal Jaromír, i s Miloslavou mezi oba pokročiv. „Nepřenáhli se z ochotnosti ve službě mé, Kochane! A ty mladíku, jenžto se opovažuješ ocel obnažiti před knížetem na jeho nejvěrnějšího přítele, honem obrať kroky své od nás, abych pro toho, jenž tebe za syna přijal, na provinění tvé zapomněl.“

„Já se učil zbraň tasiti před očima jediného Boha, jenžto povyšuje i ponižuje veškerá knížata na zemi,“ — odpověděl jinoch rozhorlený — „a lidská ruka nezadrží pravici mou, když sáhne po zbrani. Já netasil ocel na tebe. Já přišel k tobě, jakož mi byli povídali, že se chodí k muži, jemuž pečovati jest o každého z národu. A já jsem také z národu, i nechci mezi ním býti nejmenším. Může-li věrnost, zmužilost a síla důstojného místa v národě dobyti: poruč, pane, Výhoni, a seč býti může člověk, vyvede sluha tvůj.“

„Přesvědčeni jsme o vůli tvé i činu tvém,“ přejala nyní Miloslava řeč; „což ale pohledáváš touto hodinou na knížecích sadech?“

„Co že tady pohledávám, paní moje?“ řekl Výhoň, a hlas jeho nabyl nevýslovné jemnosti. „A to ty se mě tážeš, panno knížecí? Jako slunce moje skvěla jsi se dnes od jitra před mýma očima, až mi tě náhle mrak nenáviděný hrozil ukryti. S Kochanem viděl jsem tě rozmlouvati, jako slovy líbeznými, a duše moje zahořela bolestí.“

„Co je tobě do rozmluvy mé s vládykou?“ tázala se kněžna s podivením i s jakýmsi tajným tušením.

„Já nenávidím Kochana, a líto jest mi slov medových, jež před nehodným rozhazuješ, neboť sám po nich toužím, jak orel po slunci.“

I zapýřila se Miloslava při této řeči, neboť se byli

kolem ní a knížete služky i panoši nastavěli, přivábeni byvše neobyčejně silným jich hovorem; a panně zdálo se nyní, jakoby její vlastní nejtajnější a sotva v duši zniklý hlásek jinochovým přenáhlením na jevo byl přišel před čeledí. I obrátila se, aby kvapně odešla.

„Miloslavo! Miloslavo!“ volal jinoch i chtěl se za ní rozběhnouti; ale Jaromír mu vkročil do cesty. „Stůj, chlapče pomatený!“ zakřikl jej; „noha tvoje běží do hrobu!“

„Nuže tedy tam pojď se mnou!“ zasoptěl jinoch celý bez sebe, a chopiv knížete za prsa, chtěl ho s sebou vléci za Miloslavou. V tom ale zableskly se meče v rukou všech panošů i povznesly se mu nad hlavou.

„Ustaňte!“ zvolal Jaromír, lekna se, aby snad sám škodu neutrpěl; avšak Výhoň žádného nebezpečenství před sebou nevida, byl by i s ním do prostřed mečů se uvrhnul, kdyby nebyl na blízku opět hlas Miloslavin zazněl.

Byla totiž panně knížecí nezkušenost a neohrožeност jinochova připadla, a z bázně jakési vrátila se, aby horším ještě výstupům předešla.

„Výhoni, co počínáš?“ volala, kvapíc mezi pobouřený zástup. „Učili tebe takto v úctě mít knížete svého? A hodláš se takovouto službou zavděčiti paní své?“

„O Miloslavo, Miloslavo!“ zvolal jinoch bolestně, a Jaromíra pustil, i meč od sebe odhodil. „Odpusť člověku na poušti vyrostlému a smyslů zbavenému!“

Přitom si zakryl rukama tvář, jakoby se před nebem i před světem styděl, a vypukna posléze v hořký smích, nechal se od panošů odváděti do vazby, kterouž mu za trest určil Jaromír. Nevěděl již, co se kolem děje, a ve studu i bolesti své na vzdáleného učitele mladosti své zpomena, zvolal: „K *veselým* svátkům poslal jsi mě na Vyšehrad, otče můj!“

17.

V soumraku ztopila se Praha i vysoké hory okolo ní. — Lampa hořela na stole v komnatě Strojbojově, zažloutlou září osvětlujíc vysokou postavu ženskou, kteráž tu nepokojně semotam přecházela, jakoby na někoho čekala. Byla to pověstná kněžna českých pohanů, velebná postava, asi pět a čtyřicetiletá, ve dlouhém šedivém šatě slovanském. Tváře její byly ubledlé i věkem a žalostí uvadlé; avšak patrny byly na ní dosavad známky půvabů bývalých.

„Tu tedy stojím," mluvila v duchu sama s sebou — „tu stojím u pramene šťávy jedovaté, jež pokazila kořeny života mého. Zde stojím mezi vámi, duchové otců bohomilých, a mnou pomsta přišla na bohopusté syny. O Vyšehrade, Vyšehrade! tys mnoho zlého na rod můj odchoval; dlouhá leta prahla jsem po prahu tvém, na němž pomsty prapor zatknouti musím: a předce nevím, mám-li tobě nyní zlořečiti anebo tvým střechám žehnati. Odpusťte, bohové! slabé je srdce matky, a byť je i patnácte let pomsta vaše byla krmila. Dítě své mám spatřiti — Boleslavku mou!"

V tom se dvéře otevřely, a do komnaty vešel Strojboj, přiváděje s sebou dívku a malého mužíka.

„Strojboji! Strojboji!" zkřikla žena hlasem povýšeným, ruce proti němu a dívce napínajíc — „vedeš mi blaho mé?"

„Tuto jest dítě tvé!" odpověděl vážně bohatýr, s dívkou k ní přistoupiv.

„Boleslavko moje!" zkřikla nyní žena hlasem ještě pronikavějším, i vrhla se na dívku a v náruč ji sevronc,

úpěla sladkou bolestí: „Dítě moje! krev má! živote můj!“ — A dlouho držela ji takto v loktech. Mimo vzdechy její bylo ticho v komnatě. Strojboj tu stál v hlubokém vnitřním pohnutí, a mužík byl na kolena padl, tvář až k zemi sklonil, a takto na rukou skoro leže, horké slzy proléval a bohům děkoval. — „Dcero má!“ promluvila posléze opět Vrahomíra, a okem mateřské rozkoše na Boleslavku zhlédala. „Jsi-liž to v skutku, dávno oželená? O podívej se mi do očí, abych ve tvých mladosti své obraz uzřela! Otevři ústa, dítě mé, aby se duše má zpomenutím na zvuky let nejšťastnějších v rozkoši napásla!“

Ale dívka byla se dosavad jako bez života všemu poddala: i stála tu nyní bez pohnutí a beze slova, černé oči pevně a neodvratně opírajíc o neznámou ženu.

„Sluha tvůj k tobě zas přichází, kněžno milostivá!“ ozval se nyní mužík, zchopiv se se země, a jásaje, líbal jí okraj oděvu. „Perun skončil zkoušení pravověřících, a dny radostné posílá na cesty jejich.“

„O vítej mi, duše věrná!“ promluvila k němu velitelkyně. „Vrahomíra zůstane tvou dlužnicí, a byť i všemi statky dlouholetou péči tvou zaplatiti mohla.“ I podala mu ruku při těchto slovech, a mužík ji políbil; potom se na patě otočiv, k dívce přikročil. „Boleslavko — holubičko — kněžno moje! Otevři očinka i pohledni dobře, kdo to před tebou stojí! To jest matka tvá!“

„Matka má!“ zkřikla dívka, a jakoby se z vyjevení byla protrhla a nyní teprva před sebou osobu státi spatřila: pohleděla na mužíka a s něho sběhla okem na Vrahomíru. „Tys matka moje?“ zkřikla opět, oběma rukama za hlavu se chopivši, jakoby podvodnému snu věřiti nemohla. „Tys tedy krásný ten obraz, ten dobrý

Bůh, jenž mě na cestách provázel a po němž dosavad nadarmo touha moje dychtila? O krásně, krásně vyjevil jsi se, blažený můj sne, a šťastna bude Boleslavka na srdci matky své.“ I klesla Vrahomíře na prsa, těsně se vinouc k mateřskému srdci. Veškerá bytost její rázem se převrátila, i zdálo se, že pohlednutím na matku posléze onu prázdnost v duši své vyplnila, kteráž ji dosavad jako na smyslech roztržitou byla činila.

V tom veběhl Kochanův Boreš do komnaty. „Bratře Nedomysle!“ byla slova jeho, když se před ostatními byl uklonil, „příteli Výhoni hrozí neheda. Vsazen je do vazby, a Kochana slyšel jsem o bezhrdlí jeho rozprávěti.“

„Ha, Přemysle můj!“ zkřikla Boleslavka hlasem bývalým, „to byla ta orlice s knížecí korunou, jež podělila Boleslavku při hrách! To byly oči její, kteréž tě jako kouzla zavedly! O bratře, bratře můj!“ bědovala dále a s bolestí uvrhla se v náruč matčinu. „Zachovej mi bratra, matko má!“

„Kdo jest člověk, o němž mluvíte?“ tázala se s podivením kněžna pohanská; a Nedomysl jal se o jinochu vypravovati, co byl pro oba na pasece i ve hradě učinil, když jim Kochan strojil. ouklady.

„Kochan?“ podivila se Vrahomíra. „Ha, dle toho poznávám nových bohů vyznavače! Lehkomyslnou hračku s vášněmi smyslů svých vedou, an se doba blíží nad celou zemí strašně rozhodná! Proč ale dítě mé jinocha bratrem nazývá?“

„Ó tváře jeho se na mne ve snách smávaly!“ odpovídala Boleslavka v obyčejném vytržení svém. „Ty a on jste mě na rukou nosili, a starostlivě obletoval okolo mne holub můj, když sokol dravý hrozil peří bílé krví skáleti.“

„Kdež tedy jest jinoch?“ tázala se opět Vrahomíra. „Jakého povolání má na Vyšehradě?“

„Cizincem jest na Vyšehradě,“ řekl na to mužík, „a pohostinsku přišel k vládykovi Klecanskému.“

„Klecanskému?“ zděsila se kněžna, jakoby ohlas nejstrašlivějšího hromu duši její byl proniknul. „Klecanskému?“ opětovala ještě jednou, a náramný hněv počal jí krev bouřiti, takže se nevlídně od vlastního dítěte utrhla.

„Tak jest, kněžno milostivá!“ odpověděl Nedomysl v pokoře. „Jinoch kmíšecímu lovčímu život zachoval, a ten jej přijal za syna.“

„V nejhlubších kořenech zničiti měl život jeho!“ zabouřila Vrahomíra hlasem strašlivým — „zničiti veškerou památku jeho na zemi, a strašlivou kletbou vyhnati jej i po smrti ze spolku bohomilých, aby do věčnosti duše jeho bloudila po neobmezených světa končinách. Pusť z mysli bratra šálebného, dítě mé! Podvodník jest, a zahubí srdce tvé!“

„Není, není krahuj dravý!“ prosila dívka. „Duše moje miluje jinocha, jako Libunka miluje ženicha svého — tohoto zvěstovače nehody miláčka mého.“

„Nenáviděti ho musíš,“ volala Vrahomíra, „jakož matka nenávidí, cokoliv patří k domu proklatého zrádce, jejž tu zovou Klecanským!“

„Ty nejsi matka má!“ zkřikla dívka i trhla sebou, jako jindy mezi kejklíři dělávala, a oči její podivně zářily. „Matka moje milovala ve snách Přemysla mého; ty ale ostré drápy brousíš na holuba mého. — Pojď, poleť, slavíku můj!“ mluvila dále s hroznou ouzkostí, mužíka za sebou ku dveřím vlekouc; „poletíme do háje, kde kvítí roste bez hadů!“

„Boleslavko! — Milostivá kněžno!“ zvolal mužík

onakostně, brzo k dívce brzo k matce její se obraceje. „Nedej zahynouti dítěti svému! Potopen je kořen pannina života i vrchol radostí jeho ve srdci jinochově tajnou mocí bohů nezpytatelných; i hoden jest jinoch lásky její a milosti tvé.“

Veliký byl hněv kněžny pohanské na Klecanského, avšak ještě větší, aspoň přirozenější byla láska její k dítěti, a největší byl by pro ni žel býval, kdyby poklad sotva nalezený byla měla opět ztratiti. Strastiplná bouře zmítala jejím srdcem. „Věční bohové!“ zvolala konečně, „okažte mi cestu, po kteréž by nyní služebnice vaše kráčeti měla, jenž dlouhá leta pomstu na zhoubce vašeho chystala.“ — Na to přistoupila ke Strojboji. „Hřivsovi se okáži!“ promluvila k němu; „podívám se, jak daleko jej nešlechetnost přivedla, a zdali veškeré hlasy svědomí svého udusil. I musí mi zprávu dáti o jinochu, bez něhož by se dceřino srdce odvrátilo od matky!“

18.

S prosebnou tváří stál nejvyšší lovčí před knížetem svým. I jemu byl věrný Boreš nejdříve zprávu o nehodě jinochově přinesl, a vládyka nemeškal, Jaromíra hned o milost prositi. Byl se muž letitý, za dne v svědomí poděšen, již poněkud utišil, a nyní toliko nebezpečí ochrance svého před očima maje, nelenil ještě toho večera do knížecích komnat vstoupiti.

„On jest syn můj!“ řekl tu ke knížeti hlasem bolestným. „Ušetři krev mou, pane! dobrá je zajisté a čistá, i naučí se v mezech rozkazů tvých prouditi.“

„Chvalitebná jest péče tvoje o jinocha, jenž ti život zachoval,“ odpověděl Jaromír, jehož lidmilovné srdce

prosbami hned se obměkčilo; „ale já nesmím důstojnost knížecí nechat prstem opovážlivým prsniti.“

„Nuže tedy neutracuj hocha pro služby otce jeho, pane milostivý!“

„Ját ho nechci utratit. Ale co pravíš o jeho otci? Prokázal on mi služby nějaké? Znám já otce jeho?“

„On stojí před tebou!“

„Ty, můj příteli? — Aj, pro milý Bůh, jak by to bylo možná?“

„Náruživý pohan byl živ před mnohými lety v domě knížete pohanů Sázavských; i byl chován v domě jeho jako syn, a jediná dcera knížecí darovala mu lásku svou — i byla slabá při prosbách jeho, a ve sladkém pláči svěřila mu brzo, že matkou jest. Veliké bylo leknutí člověka vášnivého, neboť znal přísnost otce knížete. A v skutku jí měl také zkusiti. Otec jiného ženicha ustanovil dceři své, a nešťastného milence sežírala žárlivost a žádost po pomstě. I bloudil vyhnanec po krajích, až ho cesta k Vyšehradu přivedla, kdež i syn knížete Sázavského, od bohů odpadlý, přebýval. Tu svedli ucho vyhnancovo, že se naklonilo k učení o bohu cizím, a srdce jeho rozdychtilo se po zisku, jakýmž jej pro nevěru k bohům domácím vábili. Odřekl se bohů svých, ano v zaslepenosti své vyvedl i sbory se znamením kříže na mírumilovné bratry, jižto se dosavad Světovidu klaněli. Žárlivost a pomsta vedla kroky jeho, on ale usiloval sebe přemluviti, že mu nové učení tuto povinnost ukládá, i poplenil hrad knížat pohanských. Starého vládce v krvi tonoucího a dceru jeho již co matku nalezl, i odňal jí rukou ukrutnou lůna jejího letorost. Avšak pohané se opět zotavili, ještě jednou se na ně usmál Světovid; ale zrádná ruka nabrousila také opět meč na zrůstající plémě

a uchystala hořících věnců do příbytku jeho. Sám se boje pomsty, vyvedl ještě jednou náruživý odpadlík sbory Vyšehradské, a to k úplné zkáze skřítků Sázavských, a heslo jeho bylo: Všecko pro Boha pravého! — *Moje* to heslo bylo — *já* ustrojil zkázu bratrům svým, a veleben a povýšen byl jsem za to od nového pána, knížete Vyšehradského. Krví příbuznou zprznil jsem ruce své, avšak poupě z lůna Vrahomířina, krev svou, nemohl jsem zhubiti; nechtěje ale svědka činů svých na očích míti, dal jsem dítě učiteli svému v nové víře, odpadlému totiž bratru Vrahomířinu. I byl jinoch až dosavad živ u pěstouna svého, jejž otcem nazýval, na poušti, kam se tento v nábožné horlivosti ze hlučného světa byl uchýlil. Včera však vrátil se syn k otci svému, jenž tě nyní prosí: odpusť vinu hochu nezkušenému, a vhodiž ji na váhu služeb mých pro tvůj dům knížecí!“

„Ano, odpusť jinochu, bratře můj!“ ozval se v tom i prosebný hlas dívčí, a Miloslava vkročila přes práh z komnaty vedlejší, kdež byla celou rozmluvu vyslechla. „Odpusť, pane, statnému jinochu, neboť i sestru tvou dnes uchránil.“

Podivil se Jaromír této nové zprávě, a společným prosbám odolati nemoha, propustil Výhoně z vazby. Jakoby v obejmutí synově odlevy a oddechu za všeliké muky probuzeného svědomí dojíti měl, spěchal muž letitý s novou silou k jinochu, těše se na radost jeho, až z vazby vykročí. Avšak Výhoň ani slova nepromluvil. Němý poslouchal výčitky i radování se omladlého vládyky, a jako bez vší vůle kráčel za ním do známých komnat.

„Živé blesky!“ zvolal posléze vládyka netrpělivě, „což pak jsi mluvy pozbyl, zamilovaný holube? Odpovídej pak předce otci svému — mluv, vypravuj, co by tě potěšilo?“

„Co by mě potěšilo?“ odpověděl jinoch, an byl za dlouhou chvíli vládykovi do očí hleděl. „Ano, já ti to povím, a to bude poslední moje slovo na Vyšehradě. Nehodím se do spolku vašeho, neboť srdce moje se ještě nenaučilo nežádati, po čem se roztouží, a ústa moje neumí ještě jinák mluviti, nežli jak jim srdce káže. Děkuji tobě za přízeň, pane vládyko, jakovous mě obdařiti slíbil. Zejtra se vrátím na pouť k otci Podivínu.“

„Nevrátíš, nevrátíš!“ zvolal Klecanský a jinocha pradce k srdci přivinul — „ty jsi můj, a žádná síla tě více z loktů mých nevytrhne!“

„Žádná?“ ozval se tu za ním hlas nepovědomý, a když se vládyka obrátil, spatřil na prahu jizby státi ženu vysoké postavy. — „Žádná?“ opětovala tato ještě jednou — „ani zrada na vlastní krvi, Hřivso Sázavský?“

„Ha, Vrahomíra!“ ztrnul vládyka a jako zdrcený se potácel.

„Neshynul tedy ještě had v prsou tvých, jenž ti jméno mé věčným sykotem opakuje?“ promluvila nyní žena, do jizby vstupujíc. „Chystej se, věrný miláčku a bohomilý vyznavači — pomsta přichází!“

„Co chceš ode mne?“ zasténal vládyka, oči od Vrahomíry odvraceje.

„Ano, co chceš, postavo strašlivá?“ ozval se také Výhoň. „Muž tento mi synovského práva udělil, a dokud noha moje navždy práh jeho nepřekročí, nedám mu přikoří činiti!“

„Ha, jsi ty ten holub divoký,“ ozvala se Vrahomíra, „jenž mi dítě odvádíš? Nestav se mi v cestu, an s tímto zrádcem rozprávím, sic by i tebe hněv můj uchvátil.“

„Nechtěj, abych se zasmál!“ prohodil jinoch. „Já se hněvu božího nebojím, neřku-li ženského hrození. Slova tvá jsou plevy, jež do větru zafoukna.“

„Ale ruka má jest ocelem obtížena!“ zvolala žena hněvivě a sáhla po dýce, již měla za pásem ukrytu.

„Ustaň, Vrahomíro!“ zkřikl nyní Klecanský, rychle mezi ni a jinocha pokročiv. „Ustaň, matko! a nezbrocuj ruku ve vlastní krvi! Obejmi jinocha — on je syn tvůj!“

„Syn můj?“ zděsila se žena a dýku pustíc, jako bez života před jinochem státi zůstala.

„Syn její?“ zkřikl Výhoň a radostným překvapením trna, jako u vidění brzo na vládyku brzo na neznámou ženu poklížel.

„Syn její,“ doložil Klecanský, a jinocha za ruku chopiv, blíže k Vrahomíře jej dovedl. „Tuto poklekni před nohama matky své i s otcem svým, kterýž tě outlého z náruči její unesl a posud před očima jejíma ukrýval. Tuto vzývej milost její s otcem svým, jemuž dvacetileté výčitky v prohlivém srdci hlodavého červa krmily.“

„Matko!“ zasténal jinoch hlasem se třesoucím. — „Synu můj!“ zvolala Vrahomíra, a s hlasitým pláčem — prvním to po mnohých letech — vrhla se Výhoni na prsa. Náhlým pocitem oblažené matky rozehřála se ledová kůra kolem srdce pohanské mstitelkyně, i zapomněla žena, že byla pro pomstu přišla v dům Přemyslovců, a proudem nenadálé, nepoznané, dávno oželené rozkoše uchvácena, nechala se besděky nésti, kam s ní srdce ploulo.

„Tys tedy v skutku matka má? Tys otec můj?“ divil se Výhoň, pln plesu brzo vládyku brzo Vrahomíru objímaje. „Ale pro živé bohy — jakž to možná? Nejsi-liž ty Vrahomíra, matka Boleslavky, jak mi řečeno? A já bych tedy bratr její byl?“

„Tys bratr její — jedna matka vás porodila i napájela krví svou!“ odpovídala rozjařená kněžna pohanská. „Mocní jsou bohové, a tajné jsou cesty jejich! Já zloře-

čila otci tvému co vrahu tvému — já mu zlořečila co vrahu dcery své: a hle! bohů milost mi oba pupence pod střechou svádí, kam jsem přišla pro pomstu. O Hřivso, Hřivso! proč tě moci černé tak zavedly, proč jest míra přestupků tvých tak veliká, a proč blahost doby této tak nesmírná, že se srdce jako v slabém člunu na zbouřených vlnách kolácí, nemohouc ani tam ani sem cele se skáceti!"

„Odpusť, Vrahomíro!" zvolal Klecanský hlasem, jenž byl Vrahomíru co dívku sladce jímával. „Veliká jest míra mých přestupků, ale veliká i lítost má!"

„A Bůh od věčnosti, Bůh pravý, nesmyšlený lidem krátkozrakým velí prominouti, byť i hříchů vrch až k bráně milosti jeho dosahoval!" promluvil v tom někdo za ním, a na prahu se objevil stařec v oděva poutnickém, s obnaženou hlavou, s očima k nebi obrácenýma. Mírná a líbezná byla tvář jeho, a po pás mu šedivé vousy plynuly.

„Otče Podivíne!" zkřikl Výhoň a letěl příchozímu v ústrety.

„Příteli — bratře!" zvolal vládyka, vrhaje se poustevníkovi na prsa. —

„Přítel i schovanec můj a sestřenec vítají mě srdečně v dávno nevídaných komnatách," promluvil tento, když se byl z objetí obou poněkud vyvinul; „jediná sestra v dálce zůstává a s hněvem zápasí, k němuž ji zlí bohové popichují. Vrahomíro! což pak tě ještě ani dlouhá leta lásce nenaučila?"

Bez pohnutí — bez sebe hleděla žena na muže neznámého. Ústa chtěla něco šeptati — ale slova na rtech mřela.

„Vrahomíro! — bratr Mečislav tě volá! Zpomeň si na dny mladosti!"

A s hlasitým vykřiknutím padla mu žena okolo krku. „Přemysle — pane můj! Kněžno moje!“ ozvaly se nyní ještě jiné hlasy po síni, k Výhoni se přitulila Boleslavka, a na prahu stál s rukama sepnutýma věrný Nedomysl.

19.

Těžká byla noc na Vyšehradě před svátky Přemyslovskými. — Vrahomíra zjevila spiknutí Vršovců i zaradovala se myšlénkou, že syna svého na stol Přemyslův dosadí. Ale jinoch se dal do smíchu. „Ajta, paní matko! Otec Podivín mě učil, abych v úctě míval kníže Bohem zvolené; a byť i naň byla sáhla ruka hocha nezkušeného, když mu pán činil příkoří: předce jest pánem mým, a věrně mu budu sloužiti. Nech ty čepice Přemyslovu na hlavě Jaromírově. Pánbůh sám uzná, kdy mu ji bude mít strhnouti.“

„A já bych tedy nadarmo byla tak dlouho o povýšení rodu svého, o zvelebení bohů svých pracovala?“ promluvila Vrahomíra, ve hlubokých myšlénkách před sebe hledíc, jakoby na rozcestí stála, nevědouc, kam kroky zatočit. — „Nyní u cíle měla bych zapomenouti na prolití krve své a bratrů svých? na zhubení bohů? na přísahu svou?“

„Nejkrásnější květy krve tvé pnou se nyní okolo tebe, sestro má!“ promluvil nábožný Podivín, „a z krve bratrů tvých vzejde plémě požehnané až na věčnost. Bohové praví pak nedají se hubiti slabou rukou člověčí; a z hlíny zemské učiněno jest, cokoliv hněv lidský zničuje. Bůh jediný od věčnosti zkoušel tě po mnohá leta

i svedl nyní se svými, abys poznala moc a pokořila se vůli jeho.“ — —

Noc těžká ve mnohé a tajné rozmluvě uprchla, i přišlo pověstné jitro, jenž v temnošerém lůně zkázu chovalo na dům Přemyslovců. Umluveno bylo všecko s Vršovci a kněžnou pohanův; ale jakož potají zradu kul Kochan proti knížeti, opřela se nyní zradou proti Kochanovi, ve prospěch syna svého, matka Vrahomíra. —

Známť jest onen lov, kterýž jako na vchod svátků Vyšehradských, čili vlastně na zasvěcení nové své vlády Vršovští Pražskému knížeti uchystali. Náhle a s mnohým povykem obklopila zradná chasa v hustých lesích nešťastného Jaromíra. „Šťastnou cestu za tatíkem!“ chechtali se rozpustilejší; a Kochan s úsměchem na šálebné tváři řekl k němu: „Svlíkej knížecí rouche, pane Jaromíre! dosti dlouho viselo na zženštilé hračce; i musíť nyní také tělo mužnější zdobiti!“ A Pochvata, k dílu hanebnému najmutý, na to ihned k zděšenému přistoupiv, ruku naň vztáhl, aby jej k dubu přivázal, kamžto pak zrádcové, jako do terče, z luků střílati chtěli. Tu však náhle zavznělo mezi zástupem hlas Výhoňův, a silná ruka jinochova chopila se bývalého kejklíře, i pozdvihnuvši jej poněkud, tak jím o zemi mrštila, že velikán, odrazív si vnitřností, bez sebe ležeti zůstal na kořání věkovitých dubů, jenžto měly svědky býti knížecí vraždy. A zkřiknutí jinochovo bylo i heslem pro lid Vrahomířin, kterýž pospolu jsa na honbě s čeledí Vršovců, ihned na zbujníky a společníky jejich se uvrhnul, a po krátké ale zoufanlivé seči dvanácte náčelníků jal. Mnozí prchli — mezi nimi také ostražitý Kochan.

Jako ochrance svého obejmul nyní Jaromír Výhoně, i představil jej sestře své na Vyšehradě, kdež byla zatím

Vrahomíra s Klecanským a lidem svým bděla, by napředené spiknutí nevypuklo. A veliký byl ples radostné Prahy nad zachráněním dobrého knížete, a všechněch oči obracely se po kněžně posledních pohanů, po dceři jejf a po statečném jinochu, jenžto se nyní i dle rodu svého ucházeti směl o milost sestry knížecí.

Bez přetrže počaly na to svátky na Vyšehradě i schýlily se vesele ku konci — těm toliko smutné, na něž pro zradu popravcova ruka se chystala. Poslední den svátků byl i poslední den jich života, a oči ze všech krajů dívaly se pro výstrahu na jich utracení.

20.

I slavily se opět svátky na Vyšehradě. Mezi nimi a předešlými byla však bolestná doba na Čechy připadla, v níž to Polané zemi zhubili a pod správou chrabrého Boleslava i Prahy se zmocnili. Mnoho věrných bylo padlo za dnů tohoto utiskování a boje — mezi nimi také vládyka Klecanský. I Vrahomíru nebylo již mezi diváky na Vyšehradě viděti. Bylať v ní *pohanka* opět procitla, an se outlejší pohnutí matky, sestry a ženy v srdci jejím bylo ztišilo. Spolčena s Polanem chtěla ještě jednou pro bohy své podstoupiti boj — ale Morana ji uchvátila s bojiště. — —

Známí kejklíři prováděli své hry opět na Vyšehradě — mezi nimi Žertoň s dívkou bledých tváří, jižto dcerou nazýval. I byla dívka zkrvácené tělo matky své růžemi ověnčila a na hrobě jejím zaplakala; potom ale nižádným se udržeti nedadouc, věrného Žertoně prosila, aby s ní opět do širého světa šel. — „Pojď, slavíčku!“ poletíme za holoubkem,“ lichotila se k mužíkovi uslzenému. —

I stála nyní na palouku u pověstné Jezerky, kdež byla před třemi sty lety Libuše věhlasného Přemysla za manžela svého a za Pražské kníže prohlásila. Stála tu nyní Boleslavka před tisíci diváky v rouchu, jež byla od mládí nosila — v rouchu kejklířském, a v zanícení pěla před zástupy žasnoucími:

„Noc se převalila přes půlnoci,
Pokročila k jitru šedošeru;
Aj tu vece Výhoň k Oldřichovi:
Hoj poslyš ty veleslavný kníže!
Bůh ti bujarost dal ve vše oudy,
Nuž ty nás veď proti zlým Polanům! —
Aj tu kněz vzal prapor v mocnou ruku:
Za mnou, za mnou chrabře na Polany,
Na Polany vrahy našich zemí!
Strach udeřil ve všecky Polany —
Aj vítězství jesti Bohem dáno;
Vstane Jarmír nad vší zemí opět,
Rozlétne se radost po vší zemi,
Po vší zemi od radostné Prahy.“

I poslouchali opěvání činů svých kníže Oldřich, jenž byl z Bavor ku pomoci přispěl bratru Jaromírovi, a nynější knížecí lovčí Výhoň, po zachránění pána svého přijmín Dub; mezi nimi těšila se Výhoni zasnoubená knížecí panna i s bratrem Jaromírem, a mezi ostatním sborem hostů poslouchali slova Boleslavčina také Boreš i manželka jeho Libunka; avšak ani oněch ani těchto prosba nezmohla napotom nic u podivné dívky, kteráž na Vyšehradě všecko zůstaviváš, s věrným pěstounem dětství svého v širém světě zmizela.

VĚZEŇ V NOVÉ VĚŽI.

Povídka.

1.

Za letního soumraku, na divoké poušti, pod hustými kmeny stoletých dubů válel se ohromný medvěd mezi roštím ve vysoké trávě. Neválel se však z dívé rozkoše, alebrž v černé krvi tonul, a mroucí řval, že se kolem usedlé ptactvo děsilo, a tlapami hrabal, že se kolem křoviny třásly. Jen dvacítiletý jinoch, jako mladý doubec, vedle zoufající šelmy stál, a neděsil a netřásl se; nýbrž okem jiskrným tomu zmítání zvířecímu se dívaje, posléze medvědu ještě tak silně na ledví šlápnul, že huňatý velikán v křečech smrtelných ještě jednou se zatřepetav, bezživotný pak z celé délky se natáhl. A jinoch mečem, ne dlouhým sice, ale širokým a břitkým, jejž v ruce držel zakrvácený, mrtvé šelmě břicho rozříznuv, z proudu teplé krve do hrstě nachytil a chutě pil.

Vysoká postava, široká prsa, hlava hrdě pozdvižená, ruce a nohy nad míru svalovité — tak stál jinoch dvacítiletý, vítěz nad medvědem. Síla tělesná v každém hnutí jeho se jevila; neohrožená odvážlivost mu z černých zraků sršela, a líce jeho, lepotvárné sice, ale smědé a osmahlé, dlouhými tmavými kadeřemi zastíněné, obraz otuženosti poskytovaly.

„Ty nebudeš kožich již potřebovati," chechtal se na to medvědobijce, a rukama po lokty obnaženýma z mrtvé

šelmy kůži stahovati začal. — „Blbý alidile! kdož ti poroučel, Prokopu do cesty vybíhati? — Ajta, svlíkej se — jeť horko dost —“

I chechtal se opět, a s obzvláštním zalíbením v krvi se brodil. Tu náhle jakoby v dalekém houští zvuk lidského hlasu byl pozavzněl. Jinoch sebou trhnul, a v práci své ustana, dychtivě v tu stranu sluch napnul.

„Prokope — Prokope!“ znělo to opět, hlasitěji a zřetelněji.

„Přijde Prokop!“ odpověděl jinoch hlasem zvučným, až se to kolem daleko široko rozlehlo, a medvědu rásem hlavu i tlapy odsekav, aby kůži na rychlo od těla oddělil, — skokem se země se vzchopil, ještě jednou zkřikna: „Přijde Prokop, přijde!“ Medvědinu těžkou pak jakoby lehký pláštík přes rameno přehodiv, kvapným krokem v tu stranu pospíchal, odkud bylo jméno jeho zavznělo. Větví okolo něho se lámalo, a pod jeho pádnýma nohama křoví praskalo.

Hustina před ním brzo řídnouti a jasniti se začala; i octnul se na malé, kolem tlustokmennými duby obklopené pasece, kdež po jedné straně vysoká, přímá skalina se černala. Večernice již na obloze hořela, a luna jednou tváří k zemi se obracovala; bylť poslední zápas mezi dnem a letní nocí. Kouzelné polosvětlo zahalilo doubravu, a malá ta paseka tonula v stínech jako rejdiště večerních duchů.

U skaliny, a dílem i v jejích dutinách, pod příkrou stříší, stála chatrná chyše, z dřev sotva otesaných neumělě zbitá. Před chatrčí zavánělo několik vysokých jedlí, na jichžto tlusté kmeny i dílem střecha toho lidského okydlí upevněna byla; pod jedlemi mechovité pařezy ležely. Na nich postava jakási seděla, o níž pro

nastalé šero povzdálí říci se nedalo, zdali je člověčí neb zvířecí. Bylať se tam právě usadila, an jinoch z houště vystoupil. A sotva že ji tento zrakem na temnosti uvyklým zastihnul, nohy své okřídliv, v několika okamženích před ní se zastavil.

„Prokop tě vítá, otče!“ zvolal, a odhodiv huňatou kořist, s pokorou i přítulností dle postavy na zemi se usadiv, kolena jí objímal.

„Kde jsi byl?“ tázala se postava hlasem chraptivým, jako beze všeho účastenství, na lichocení jinochovo se ani neohlížejíc.

„Dlouhochlupý slídič přišel mi do rány,“ odpověděl jinoch slovy tichými, a očí sotva že pozdvihnul. „To bude teplá pro tebe na zimu přikryvka.“

„A neviš-li, co jsem ti poroučel?“ —

„Prokop nebyl daleko,“ — odpověděl opět, třesa se, jinoch mědvědobijce — „bylo mu ouzko pod jedlemi — chtěl tobě v oustrety vyběhnouti —“

„Ale co jsem ti poroučel?“ syčela postava; a náhle jakoby jí byla ruka i s holí klokočovou narostla, něco jí okolo hlavy se zamihlo, a jinochovi padla na hřbet rána. Zkřiknutí a žalostné úpění přišlo za ranou; hlavu až k zemi sklopenou maje, plazil se jinoch na kolenou okolo svého biřice, nohy mu prosebně líbaje.

Jedovatý ousměch trhnul tvářemi podivné postavy, ježto nyní jinocha nelidsky odkopnuvši, povstala. I bylať vejšky sotva pět střevíců a těla vyzáblého, zadku nakřiveného a hlavy sehnuté, v poustevnickém, tmavém oděvu.

„Vstaň, divá, neskrocená šelmo!“ velelať na to sípavě jinochu. „O tebe duch nikdy státi nebude. Poslouchati musíš, pokorně se chovati, a nehněvati jej. On jeť

milostivější, nežli jsi kdy zasloužil. Poděkuj se mu. Zejtra půjdeme do světa.“

I stáltě jinoch medvědobijce mezi řečí touto před postavou, již otcem nazýval, jakoby třesoucí se osyka — jakoby lehká třtina, pohybovaná večerním větříkem. Ale sotva že poslední slova zaslechl, shodiv se sebe tížící pouto bázně, poskočil a zavejskal: „Do světa!“ I počínal sobě radostí jako děcko, čili spíš co nerozumné zvíře. Vyskočiv se země, tlusté jedlové větve se zachytil, a houpal se na ní jako veverka, a opět na trávu se povaliv, kozelce metal co laškující pes.

Otec naň chvilku mlčky s hrdou, úsměšnou milosrdností as jako bohatý Mahomedán pohlížel, jenž byl otrokům na několik okamžení čerstvého povětří dopřál — aby k dalším a trvanlivějším mukám síly nabyli. Potom ústa otevřel.

„Děkoval jsi již duchu?“ zvolal poněkud hlasitěji; ale hlas jeho podobal se hadímu sykotu. A jinoch na kvap se opět sebrav, před otcem ruce sepjal a prosil: „Pověz Prokopu, jak má ducha vzývati!“

Otec poukázal k zemi. Jinoch poklekl, a ruce křížem na prsou přeloživ, hlavu skoro až k zemi naklonil. Nebylť to více jinoch medvědobijce, ani třesoucí se osyka; nýbrž jako na oběť uchystaný tichý beránek. — Otec mu temným hlasem předříkával modlitbu.

„Volám k tobě, duchu mocný! Slyš volání moje! — Tys velik a mocen — já červ plazím se před tebou. Ty mi zvěř posíláš a rostliny pro mne pěstuješ — a otcem jsi mě naučil jich užívati. Já miluji otce — —“

Hlasité štkání se nyní v slova jinochova mísilo. V hluboké pokoře byl opakoval slova otcova — celá jeho bytost se jimi rozněcovala. I zdálo se, jakoby je často byl

říkával, neboť ve známý proud se dostav, sám nyní, bez předříkávání, pokračoval v modlitbě.

„Já miluji otce — tebout on Prokopu dán, a jeho ústy mi slíbeno, že mě do světa uvedeš. Ach, uvedíž mě — uvedíž! Neposlušen bývá sice Prokop, i slobívá tebe, duchu veliký; ale tys milosrden i velik, a uvedeš jej předce do světa!“

Přestal v hlasitých slovech volati, a tváří skoro až země se dotýkaje, jen temné úpění hluboko z prsou vypouštěl. Posléze i to utichlo, a jinoch, jakoby se duch jeho byl odloučil od těla, nepohnutě ležel v trávě. Tu náhle ze skal, z vysokých jedlí, z povětří — i bylo těžko určiti odkud — hlas dutý se ozval a paseku vůkol naplnil.

Zněloť v lidských, avšak jako neobsáhlých, ohromných slovech: „Půjdeš do světa!“ — a jinochem to trhlo, že by byl vyskočil, v plesu oblohy se uchytil: byltť by ale duchu snad ve tvář nahlídnul, jenžto s ním nyní rozprávěl, i byl by jej rozhněval — jakž mu otec výstrahu dávával — a nebyl by směl do světa.

Třásl se opět jinoch, ale třásl se radostí. V tom ucítí bodnutí do beder. „Vstaň!“ velí mu otec, a jinoch vyskočil. I byloť mu, jakoby luna jasněji svítila, duby líbezněji šuměly, byliny sladčeji zapáchaly — jakoby s ním země k hvězdám postupovala, a obloha co zlatotkaný plášť se naň spouštěla — i zaplesal: „Půjdu do světa,“ a s rozpjatýma rukama shrbené postavě okolo krku se uvrhnul. Byloť to první obejmutí po celý život jeho; poprvé co se jako syn k otci, jako člověk k člověku přivinul. Radost byla z něho bázeň vypudila, v níž byl otci jen k nohoum padati se naučil.

I snášelť otec objímání jinocha, jakož se lichocení psů snášívá; potom vstoupil do chyže pod skalou,

a uzel rozvázav, ležící na hrubém kusu prkna, jakoby stůl na dvou silných, v zemi zadělaných kmenech upevněného, z bochníku žitného chleba lámal a se synem večeřel. —

Brzy na to v též chyži na uschlém mechu dvě lidské postavy ležely. Starší a slabší z nich brzo také v tuhém spaní odpočinutí nalezala po daleké cestě, a síly nabývala na zejtřejší pouť. Mladší a silnější byla sice také celý den oudy po lese umdlévala a na zejtří také cestu konati měla; avšak předce bez spaní se na měkkém, zavánějícím loži převalovala. I dívalať se tu se stěny na stěnu — tam, kde otcovo roucho viselo, kde samostřil jeho stál, kde zásoba suchého ovoce ležela: a mysl jeho rozplameňovala se zvědavostí, co asi zejtra v obydlích cizích uvidí.

Jasná luna lítostně naň dírou ve stěně, která za okno sloužila, jakož i mnohými škulinami pohlížela, a při libém jejím usmívání bylo jinochu, jakoby jí též na tvář pohlednouti musel, aby v pohledu tom ulevení bouře našel, jenž duši jeho zmítala. Bedlivě tedy a ostražitě ucha naklonil. Otec pevně spal. I shodiv se sebe lehké plátěné přikryvadlo, jakoby stín jasnou chyží se plazil ke dveřím, a odstrčiv náramnou závoru, jenž lesní zvěři vchod zamezovala, opět jako stín dveřmi se protáhl, a pak velikými skoky u prostřed paseky se octnul. Tam ruce k nebi vztahoval a plakal radostí, a opět na skalinu, na stromoví, na stezičku pohlížel, a louče se s nimi, v ochranu ducha je poroučel.

„Patnáctkrát, pamatuji se, že jsem tě svlékati se z roucha zeleného viděl, palouku můj — patnácte let vybíral jsem hnízda tvoje, milý drozde, když velel otec jídlo připravovati — a vy pěkné, milostné hvězdy, vy

jste se počtem nesčíslným dívaly na plesy mé i zármutek — a zejtra vás všechny opustím! — Víte-li, kam mě otec povede? Mnoho lidí prý bydlí za lesem. Jací jsou?! —“

Takto jinoch s vůkolím, nocí a větrem rozmlouval, a při posledních slovech se výše vztýčiv, pěstě zaťal a smělou zvědavostí k obloze pohlížel.

„Bude se Prokop s nimi radovati? Bude hopkovati s větve na větev, a medvědy a lišky s nimi honiti? Či bude se v krvi brodíti?“

A prsa jeho vysoko se dmula, žíly byly napnuty; jakoby u vytržení hleděl napořád k obloze a viděl hvězdu svou jasně se lesknoucí; hvězdy okolo ní pak mizely zhasínajíce, jen hvězda jeho bez ustání jasně hořela. A ticho vešlo v prsa jeho, že když se opět pozorně do chyže dostal a oudy mohutné na měkkém mechu natáhl, v pevné spaní upadl. — Na cestu jej musel otec budíti.

2.

Třetího jitra po noci, kdež byl medvědobijce Prokop od podivného otce vítanou zprávu obdržel, opět dvě osoby na jevišti se vyskytly. Nebylo to však v dlouhém, hustém lese, alebrž v krajině skvostným osením pokryté, pod jasným nebes klenutím, daleko široko rozpnutým. Jen k severu se hory modraly, před poutníky pak se krajina rovinou rozvinovala, a po pravé se jim rděly v růžové záři vycházejícího slunce věže Litoměřické.

Bylo‘ svatební jitro krásného dne v nastávajícím létě. Avšak stejně neobjímala krása jeho ony dva ranní poutníky pod jasným nebes klenutím. Starší v oděvu

poustevnickém ničeho si nevšímaje, nohy jen k rychlému kroku napínal; mladší však v sprostém plátěném šatě, krátký meč po boku a sukovitou hůl v pravici, napořád pozadu zůstával, neboť jej vzdálené vrchy, lesknoucí se na nich hrady, blízké město, kolem žitnatá role — všecko jej kouzelně vábilo.

„Otče, otče!“ volal každou chvíli — „pověz Prokopu, co se tamto bělá — co tamto červená?“

Ale otec nedával pozor na synovy otázky. Mysl jeho zanášela se věcmi tajnými, a veškeré síly jeho skláněly se k pilnému jich skoumání. Oni byl syna po dva dny neschodnými cestami, pustinou a suchopárem vedl, nechtěje s ním na lidskou tvář přijíti; nyní však, an se tomu vyhnouti na mále již možno nebylo, bez ustání pospíchal, jakoby se každého pozdržení strachoval.

Ponejprv za svého živobytí jakási nelibost k otci v jinochu vznikala; neboť smyslové jeho nevidomí širou krajinou poletovali, pevný obraz v duši jeho zůstaviti nemohouce. Nový svět se jinochu otvíral, avšak bylo mu, jakoby jen v šedé mlze tápal, kteráž, an po ní sáhnouti chtěl, v rukou mu zmizela. Rozkoš a hořkost duši jeho rozpalovaly.

Tu náhle opět zvolal: „Otče! otče!“ — a slova jeho bezděky tak prudkého výrazu dostala, že se otec z hlubokého zamyšlení protrhnul. Hubená jeho tvář podivně se přičila, husté obočí stahovalo: ale jinoch si toho nehleděl. — „Podívej se, podívej se!“ volal dále, ukázav k Litoměřicům na prostrannou planinu.

Byltě tam bystrým zrakem již před nějakou chvílí tři podivné postavy spozoroval, jež ale pojmenovati neuměl. Bylit to tři jezdci. Rozeznal, že brzo všickni tři vedle sebe se hýbajíce, k nim se přibližovali, brzo ale

že jakoby laškujíce, okolo sebe se točili, opět čerstvě, opět zdlouhavě. Ale náhle se mu zdá, že jedna postava zrůstati počíná i klesati, zpínati se a opět padati — pak nenadále co střela touž cestou proti nim letěla. I vidí dále, že se druhé dvě podoby v stejné míře s ní zůstati nadarmo vynasnažují a že pak ouzkostným zvukem okolí naplňují.

V tom vzhlednul i otec Prokopův. Spatřilť, že splašený kůň proti nim se žene, a postava ženská sotva již na něm se drží.

„To je kůň — vběhni mu do cesty — na krk se mu zavěs — zadrž jej!“ zvolal na syna; „ukaž mi, jakou tě silou obdařil duch!“

Divokým během blížil se nyní k pocestníkům zplašený kůň — švihlá to brůna. S úžasem díval se jinoch šlechetnému zvířeti, an táhlým tělem, lehkými nohami, s hlavou k předu napnutou, hřívou létající, v oustrety mu šumělo. Zatřáslť se nad nevídaným divadlem; ale slova otcova nebyla pouze rozkazem, alebrž i síly jeho vyzváním, a tudíž ani sám nevěda, co činí, hůl odhodil, a ruce rozpřáhnuv, skokem náramným zvířeti rozvětřenému, an kolem letěti chtělo, tak náhle a mocně na krk se zavěsil, že zaraziv další jeho běh, silou a tíží k zemi je strhl, až jako zdrcené na cestu se svalilo. Strhnutím a pádem brůny ovšem také ženština, na smrt již vyděšená a v třemenu ledva se držící, ze sedla vypadla, avšak duch strážce byl ji na rukou nesl v tom nebezpečném letu, že bez ourazu ještě dříve se země se vzchopila, než nenadálý ochrance. Neboť ten nevěda, co s neznámým zvířetem počíti, napořád ještě ruku v hřívě a okolo krku maje zapnutou, tělem celým vedle brůny ležel, jenž roztažená, pod vítězem všecka se třesoucí, o

povstání ani se nepokoušela. Zatím však i otec Prokopův přistoupil, a koně uchvátiv za uzdu, jinochu vzchopiti se velel, kterýž uposlechna a zchvácené zvíře cele z mysli a očí pustiv, pozornost svou na ženštinu obrátil.

Byla to postava švihlerostlá, jakoby nejkrásnější jedle, jakouž kdy byl v patnácti letech spatřil na poušti. Byla to dívka šestnáctiletá, ale krásou a duchem jakoby od věčnosti vyvolená vládkyně dalekých kolem luhů. V dlouhém, až po zemi se vinoucím, krásně zeleném hávu, přes nějž byla přehodila krátkou, černou slovanskou sukni s visutýma, širokýma rukávama — s tváří, an zděšení zmizelo, prudce rozehřatou, s modrým okem stála tu nyní děvice spanilá, první, kterouž byl jinoch medvědobijce uviděl. I stál proti ní, a oko s postavy vnadné nepouštěje, pochopiti nemohl, odkud se byl ten nadvětrný úkaz přibral. Nikdy nepocítěná blahost projala duši jeho, a nemysle jinák, nežli že se mu duch — jehož velikým nazýval — v té krásné podobě objevil, na kolena sklesnul před ní ve prach.

„Vstaň, co počínáš, jinochu statný?“ podivila se dívka. „Toběť nesluší klečeti, alebrž okázati se v celé podstatě, aby se mi v pamět na věky vryl obraz mého ochrance. Vstaň! Kdo jsi? Komuž se má poděkovati dcera Slavibora Litoměřického?“

Avšak jinoch neodpovídal. Byloť poprvé, co slyšel ženštinu mluviti, a řeč její nezdála se mu býti řečí lidskou, ačkoliv jí rozuměl; ale jakož si byl někdy na poušti v hodinách, v jakových v srdce lidské nevysloviteln á jakási touha přichází, ducha velikého v nejlíbeznější, ač nejisté postavě zobrazoval: takž i nyní sen jeho v skutek obraceti se mu zdál, a líbezná slova dívčí byla

mu promluvením a ohlasem milostivého ducha, jakož s ním častěji na pasece, ačkoli s hrůzou byl rozmlouval.

Ale nyní se duše jeho strachem nechvěla, nýbrž neodolatelně vábena jsouc k spanilé postavě, v pohledu jejím kochati se opovážila. I upřel na dívku plamenné zraky, a neodpovídal.

„Jsmeť chudí lidé od Šumavy," odpověděl zaň otec. „Za poklesky mladosti, jichž těžko jest vystříhati se člověku, činím pokání v lesních pustinách. To je syn můj, slečno šlechetná!"

A v pravici uzdu uhřícené brůny drže, levicí tak hrubě o jinochovo rameno zavadil, že tento jakoby z nejlíbeznějších snů vyděšen, sebou trhnul, a spatřiv šklebící se starcovu tvář, vyskočil a s obyčejnou před ním bázní ucouvnul.

„A kamž vás vede cesta?" táže se dívka, pomocí poustevníkovou zatím opět na brůnu vstoupajíc a šlechetnému zvířeti na hrdle poklepávajíc. „Přála bych, abyste pod střechu otce mého kroky obrátili, kdež bohatý Slavibor dceřin dluh synu i otci oplatí."

„Bůh vediž kroky vaše, slečno šlechetná!" uklonil se stařec; „nás volá mimo Litoměřice na posvátné místo slib nábožný."

Šumícím větrem přihnali se mezi tím za slečnou i průvodčí její, bujarý mladík se starcem, starostlivý bratr s uděšeným sluhou.

„Díky Bohu divotvornému, jenž vás zachovati ráčil!" zvolal stařec, zhluboka si oddechnuv. „Nešťastné žerty! Já strachy umíral!"

„Poděkujte se statnému jonáku, těší-li vás zachování moje," vece dívka s milostným úsměvem. „On, jako

jednou mužný Bivoj divokou šelmu. brůnu mou zkrotil odvážením života.“

„Otec jej mezi zbrojnoše přijme!“ prohodil mladý rytíř, Prokopa si prohlíželje, a snad i díky očekávaje. Avšak jinoch tu opět bez pohnutí stál, a jakkoliv i nový úkaz rytíře a sluhy pozornost jeho vábiti mohl, předce v pohledu na spanilou děvu vše vůkol sebe zapomínal.

Po slovech bratrových okamžikem oko slečnino na něm spočinulo. V tváři se dívka poněkud zarděla, s plamenným zrakem jinocha se potkavši, stojícího tu jako vtělená síla, i mužná, nezženštilá krása.

„On musí otce na pouti doprovázeti,“ vece na to, „i neslušíť se někomu při zbožných skutcích překážky klásti na cestu. Ať se zatím dikem naším spokojí, a navraceje se — aneb jindy v potřebách postaven jsa, touto památkou se u nás prokáže; my se mu vespolek zavazujeme k odsloužení za jeho zmužilost.“

Přitom byla zlatý řetízek na ňádrách odepjala, a s koněm k jinochu se přitočivši, napořád jako u blahém vidění trnoucímu okolo krku, na plátěný šat jej zavěsila.

„Libino — sestro —!“ chtěl ji mladý jezdec z náramné příchylnosti k sprostému jonáku pokárati; ale dívka naň nedbajíc, ještě mu milostivě rukou kynula, a obrátivši koně na cestu zpáteční, zvolala: „V Litoměřicích tě zase uhlídám, statný mladíku — i tebe, muži nábožný!“

S průvodci k městu nazpět letěla. — „Požehnané navrácení!“ volal za nimi poustevník, a potichu mumlaje doložil: „Nedej, aby se ti brůna podruhé zbláznila a my při tom nebyli. Musímeť se ještě častěji vídati.“

A nyní se k Prokopovi obrátil. Ten tu ještě napořád stoje. ani se nehýbal, toliko jezdce zrakem stíhaje. I vztáhnul otec ruku, chtěje mu řetízek s krku

sejmouti: ale tím dotknutím jakoby jinochu žhavou rukou v nejtajnější hlubinu srdce byl sáhnul. Celý divý starce za ruku popadnul, a očima jiskře, zvolal: „Pusť — to Prokop dostal od ducha!“ —

Roznícen pozdvihl stařec hůl, ale jinoch s tváří plamennou — co živ poprvé — týmě proti němu vztýčil a zahřímal: „Uhoď, ale hleď se, ať mi na dar ducha nesáhneš!“

A vetchý slabec jinochova roznícení poněkud se poděsiv, rukou s holí spustil, a jedovatě cosi mezi zuby zasípav, rychlým krokem stranou od Litoměřic se uhýbal. S hlavou skloněnou kráčel za ním opět jinoch jako věrný, vycvičený pes. — Jezdci byli zmizeli.

3.

Tesklivé ticho bylo na hradě. Jen lehkým šustem ozývaly se kroky spěchajících po dlouhé klenuté chodbě, a temným zvukem zavznívaly rozkazy, udělované ve vysokých kobkách. Zbrojnoši stáli šeptajíce na prostranném nádvoří, nechávajíce ženu hlásníkovu s uplakanýma očima jako zmámenou běhati; u brány pak napínali krky dva psi — veliká, věrná zvířata — a žalostivým skučením stesky vysílali z hradu. — Na hradě pán ležel v posledním tažení.

Modlitbou a svátostmi umírajících posilněn, u prostřed svých nejvěrnějších očekával sedmdesátiletý stařec poslední hodinu. Velebný kněz, bujarý syn, starý přítel, věrný hradní a letitá hospodyně stáli kolem lože v malé komnatě. V tom sluha zprávu přinesl, že nábožný muž, poustevník z dalekých krajů, jakž prý povídá, s pánem

by rád promluvil, an mu k spasitelnému skonání veliké tajemství vysvětliti má.

S podivením hleděli přítomní na sebe; umírajícímu nepřicházelo na mysl, kdo by s ním mluviti chtěl.

„K spasení duše ničeho zanedbati nesmím!“ promluvil hlasem slabnoucím — „nechte, ať muž nábožný k loži mému přistoupí.“

I vpustili do komnaty příchozího z krajů dalekých, postavu s bradou šedivou, tváří vyzáblou a hřbetem sehnutým — v chatrném oděvu poustevnickém.

„Musím s rytířem o samotě mluviti,“ promluvil cizinec hlasem sípavým, a stoje u dveří, pichlavými zraky z osoby na osobu přebíhal.

Zvědavě upřel umírající rytíř oči zakalené na postavu neznámou, a pak rukou pokynul mimostojícím, aby se odstranili z komnaty. I stalo se dle jeho žádosti.

Rychlým krokem, se zrakoma planoucíma, přiblížil se nyní poustevník k loži, a zastavil se u nohou ležícího, ani oka z něho nespustiv; podobal se hadu, o němž pověst praví, že pouhým pohledem kořist svou, jakoby jedovatou střelou, usmrcuje. — Ticho trvalo v komnatě.

„Co mi neseš, muži nábožný?“ jal se posléze hradu pán mluviti, nemoha déle bez nelibosti zraku bodavého snesti. „Pravenoť, že mi tajemství objeviti máš. Mluv tedy, dokud ucho schopné slova tvoje pojmouti a mysl jasná jich uvážiti; neboť tuším — dlouho zde trvání mého již nebude.“

„Tušíš opravdu?“ zasípal poustevník tak pronikavě, že slova jeho jako šíp slabá prsa nemocného projela. „Zavání už tedy blízký hrob? O jen seber sluch a mysl — neboť nesmíš ještě tu schránku masitou se sebe shoditi,

nesmíš — dokud já z ní duši hrůzou nevyštvu! Nepamatuješ se na Miloslavu?“ —

„Ustup, vyslanče škádlivých pekel!“ bědoval stařec na loži. „Útěchy doufal jsem ve tvé zprávě najíti — ale postava tvá je zakuklení ďábelské — zoufalstvím naplňuješ prsa v pokání zetlelá!“

„O jen skuhrej — skuhrej! To je píseň uchu mému lahodná! To je chvíle, po které jsem žíznil dvacet plných let — to je chvíle pomsty, kterou jsem ti jednou pohrozil. Čili neznáš více Božecha?! — Líp se na mne podívej!“

S temným zkřiknutím trhl sebou rytíř nemocný; hrůza jím zatřásla; hlava mu sklesla na podušku nazpět, a jakoby strašidlo se bál spatřiti, oběma rukama zsinalou tvář si přikrýval.

„Zalížáš před kletbou?“ jásal cizinec ukrutný — a slova jeho zněla napořád tím strašlivěji, an co tajený ousměch ďáblův syčela. „Ukrýváš se před zlým svědomím?“

Umírající poněkud se vztýčil.

„Před zlým svědomím?“ opětoval. — „Za dvacet let jsem přenáhlený skutek dobrodiním, postem a modlitbou nahradil — umlklo svědomí, a s pevnou vírou v boží smilování kráčím k věčnosti. V míru stojím s Bohem i se svým svědomím — chceš-li ty býti ukrutnější těchto dvou soudců přísně káravých —? Podej mi ruku — podej —“

Ale poustevník mu ruku, an ji po něm nešťastný dychtivě vztahoval, nevlídně odmrštil.

„Co mi do tvých dvaceti let — a do tvého svědomí?“ řekl. „Mníš-li, že jsi neprávě trpěl, an tě po dvacet let hryzl ten ještěr hladový? Čili myslíš, že jsem já zatím rozkoším se válel na prsou? Viz tuto lebku —

a toto čelo vráskovité, tyto tváře vysmahlé — ty dlouhé nehty, rozcuchaný vous — a ten hrubý šat — to všecko viz, a pocit na posilu do věčnosti, co jsem v mrazu, v parnu, na větru a dešti musel snášeti, an ty jsi v zlato se obláčel a medem ústa sladíval.“

„Pro věčný Bůh a spravedlivou odplatu zlého i dobrého — v niž oba věříme — zadrž!“ úpěl nemocný a ruce jako v křečích před poustevníkem prosebně sepínal. „Vyprázdnil jsem až na dno číši hořkosti — podej mi na cestu dalekou, po níž i snad sám brzo bráti se budeš — podej mi smířením posilňujícího oslada — odpusť, odpusť, Božechu!“

„Já nejsem, jehož jsi dvacet let vzýval a prosil za odpuštění — já chci, abys pošel v hořkostech — a protož poslechni a zoufej. Netoliko svoje oudy jsem dvacet let bídou a strastmi trýznil, ale i tvého štěpu kořeny jsem pomstou podrýval — a ta jediná myšlénka mě na pustinách sílila, že tě na loži smrtelném v zoufalství uvrhnu. Pro koho jsi činil dobrodiní, slavný rytíři? — za koho jsi se postil a činil pokání? Hnáty tvé tu v rakev uloží, muži nábožný — a s tebou na hradě tomto poslední ratolest domu Ploskovského. Nemáš syna — nýbrž jenom dědice! Adam, jehož synem jsi nazýval, je syn *můj*, tobě podstrčený! Dítě tvé je v rukou mých; krev života tvého po dvacet let v rukou mých — můj syn na tvůj statek dosedne — dítě tvoje v bídě vychováno, v bídě zahyne.“

„Vrahu, loupežníku — lítý dravče!“ rozkřiknul se stařec umírající, i byloť s hrůzou hleděti, an jím bouře v otcovských prsou povzbuzená zmítala. Chtěl i na lid zvolati, ale mstitelný duch jeho tomu zabránil.

„Mlč, jako já jsem musel mlčeti, a lehni, jakož já jsem musel líhati! Žádný nesmí při tobě státi v posled-

ním zápasu, žádný tobě pot smrtelný stírati — na tu službu já sám se těšil dvacet let! Já ti oči zatlačím — a veselou píseň o tvém synu přitom zazpívám. Já ho žížní, hladem trápil — trýznil službou otrockou — jako zvíře bez poznání Boha vyrostl — na světě neplatný je kůl — ztracen na věky!"

„Zlořečence!" zařičel v smrtelném chrapotu k smrti pracující rytíř, a napolo se vzchopil na loži. Byloť to poslední zaplamenění zhasínající lampy — strašlivé podívání na zmodralou, vyzáblou postavu, živého kostlivce, an s vysokým potem na čele, s pěnou na rtech, s očima ve sloup obrácenýma, v bílém rouše se pozdvihl, jakoby zuřivě byl chtěl na toho ďábla v podobě lidské padnouti. — „Zlořečence!" řičel — „kletba umírajícího tě stíhej do — —"

Ale dále domluviti nemohl, neboť jej poustevník za prsa uchvátil a silnou ranou na lože opět překotil. A jako hladový tygr za prsa jej držel rukou zatatou, s pekelným plesem dívaje se poslednímu života se smrtí zápasu. — Prchlť život ze starce.

Teskné ticho rozložilo se opět v komnatě. Jakoby vítězným okem díval se Božech ještě chvíli na zsinalý mrtvol; potom mu šeptem slova z úst vyklouzla: „Dobrou noc!" — V tom vrzly dvéře, a do komnaty vstoupili netrpělivě čekající přátelé. Byliť poněkud vášnivou rozprávku v ložnici pánově zaslechli; ale ticho na to nastalé je více zděsilo, než dříve jednotlivé zvuky, ježto se jim až k uchu donesly.

Ruce rychle na prsou křížem složiv, nepohnutě, jako v hlubokých modlitbách, stál poustevník u lože, až se přiblížili přátelé. „Otče — bratře — pane!" zvolali zděšení, spatřivše pána hradu bez vší známky života na loži ležeti, a hořekujíce obklopili drahou mrtvolu.

„Odešel k Pánu," vzdychnul poustevník, náboženě očí k nebesům pozdvihna, „kdež orodovati bude před trůnem věčným za nás, opuštěné na zemi. Poslední požehnání svým milým ústy mými posílá!"

Přitom ruce své nad přítomnými vztáhl, an byli kolem lože poklekli, a vážným krokem pak z komnaty se ubíral, aniž jej kdo zastavoval, jelikož bolest každého novou silou přemohla. — Za chvíli na to zněl zvonek v kapli hradní umíráčkem pánu Ploskovskému. Vousatí a jizvami pokrytí zbrojnoši po náhradí utírali si slzy s mužných tváří, a ze všech úst znělo zajíkavé: „Bůh mu dejž lehké odpočinutí!"

4.

Den zval krajinu — nevěstu svou — k odpočinutí, a oba se rděly ruměncem panenským.

Za vsí, na pahorku mezi hustým křovím, pod sladce dýchající lípou, ležel Prokop z lesní pouště, a jakoby u vidění díval se k nebesům v záři večerní planoucím. Líbý větýrek zahrával lupením — na blízku zněl zvonek z hradní kaple — kolem usedající ptactvo líbezně štěbetalo: i bylť to rozkošný večer, jakož bylo spanilé jitro, a jinochu medvědobijci, ač byl večerů pěkných ztrávil pod širým nebem, v žádném kochati se nebylo jako dnes. Snad že i upamatování na celý dnešní den — ty rozmanité úkazy a příhody k tomu napomahaly.

Sladkostí nikdy nepocítěnou rozhřívalo se srdce v jinochu, avšak rozněcovalo se i hořkostí, jakouž byl dříve nepoznal. Byltě ponejprv spatřil širý svět, a ponejprv se pokochal v krásách jeho; ale když mu nyní

veliké; předtím nevídané obrazy pouti jeho znovu na mysl se stavěly, když na muže i dítky zpomněl, jež byl svobodně krajinou se procházeti spatřil: duše jeho v blahu i hněvu se ztápěla, aniž věděl, kterého břehu se dříve uchytit.

„Ale proč jsem já musel patnácte jar v lesinách smutných stráviti?“ začal nyní sám s sebou rozmlouvati, a oko škaredě v zemi zarýval. — „Proč mne duch odsoudil tak dlouhý čas s medvědy obcovati, an tuto tvář lidskou vedle tváře lidské potkávám? A proč i otec tak dlouho na poušti se musel skrývati? — Čili se neskrýval — nebyl duchem odsouzen? Oné dlouhé dny okolo Prokopa nebýval; Prokop zavřený v skalnaté sluji, mezi hranicí kmenů, celé dny plakával a pěstě zatínal; — kde býval otec? Klamal otec Prokopa —? Toulal se pod širým nebem, a radoval se s lidmi, an Prokop ubohý v bázni před duchem a holí otcovou na krok z brlohu nevylízal?“

Bylot to poprvé v smutném životě jinocha medvědobijce, an přemejšleti začal o stavu svém. Ale myšlénky jeho bez pořádku se honily; neuměly se jedna z druhé vyvinovati.

I viděl se v mysli na poušti, i zdálot se mu, jakoby trestavou ruku otce škaredého opět cítil na těle — a hned zase pod širým nebem se octnul, kde byl muže z blízké vsi spatřil, an pacholata za ruku vedouce, laskavě se na ně usmívali, nezbraňujíce jim vycházeti z obydlí. A prsa jinochova počala se dmouti, krev jakoby tekuté, vroucí olovo žilami v něm proudila. Vzchopil se skokem se země, a stoje tu v záři zacházejícího slunce, mužnou postavou a plápolajícím okem vtělenému hněvu se podobal.

„Avšak zeptám se otce, proč mně právě tak dlouho

na pustinách bylo s nabotou a smutkem se potýkati; ját mám síly se ho zeptati — a kdyby na mne i s duchem zanevřel! Nemohl-liž ten blbý jezevec, ten nejapný medvěd honáč volně probíhati — proč já musel v skalinách se mořiti? proč já sám —? Zeptám se ho — dobře jsem dnes ráno viděl, že i jeho ruku možno v běhu zastaviti, když na mne zamíří! Zeptám se ho — a běda — běda!“ —

Takto zvolal jinoch medvědobijce; ale slova jeho podobna byla spíše sápání se divoké šelmy, než hlasu lidskému, až pak tichým, nesrozumitelným mumláním zemřela. A takž tu nyní dlouhou chvíli bez pohnutí stál, s rukama založenýma a očima vypoulenýma; duše jeho v krvi se brodila.

Temní, nejistí obrazové míhali se mu před očima. Stálť na divé poušti, a srdce mu v ňádru chtivosti po krvi tlouklo; nyní dopadl šelmu lesní, a již již se brodí v černém krvavém potoku: tu náhle zdá mu se šelma zkolená nemíti ani podobu medvěda, ani vlka, ani lišky, alebrž podobu muže, jehož nazýval otcem. A studený pot valil se mu po čele na osmahlou tvář, a ruce napínal jako v smrtelném zápasu — i byloť, jakoby tiše celého oboru světa naň doléhala, a on se proti ní silou náramnou opíral.

V tom z blízkých křovin jakési zvuky zazněly. A jakoby zvuky kouzelné byly, břemeno s duše jinochovy zahánějíce, temných a děsivých obrazů jej zbavily. Jako z dlouhého, těžkého snu protrhlý, ještě polo ve spaní, zvolna se jinoch kolkolem ohlížel; na prsa, na hlavu si sáhnul, chtěje se přesvědčiti, jest-li živ, a pak blaze opojen, ucho v tu stranu nahýbal, odkud zvuky se linuly.

Neznal — neuměl pojmenovati zvuků takových. Nebylať to řeč lidská, jak se domýšlel, neboť ani slova nerozuměl; a předc opět zdálo se mu, jakoby slečna Litoměřická s ním rozmlouvala; každý zvuk jako hlas těšícího anděla v srdci se mu ozýval, a byloť jinochu ubohému, jakby jim všem předce rozuměl.

„Čili ty se mnou rozprávíš, duchu veliký a milosrdný! — a hněv a nenávist rozptyluješ ze srdce mého? Víš-li, nač jsem teď myslil, a ukolébati chceš duši v tichý spánek, v němž se na všecko zapomíná?“

Takto mluvil jinoch hlasem tajeným, a ruce sepjav a na prsa položiv, nepohnutě v křoviny se díval, odkud zvukové plouli. Všecka hořkost, všecka zmahající se v něm nespokojenost se stavem jeho byla zmizela; toliko v sladkostech duše jeho se chvěla.

A zvukové zněli dále, a čím déle jinoch jich líbeznosti se napájel, tím mocněji se k nim i vábena cítil; a také pomalu a potichu, krokem táhlým, až ke křovinám dostoupil. Bylať to dosti vysoká houšť lísek a bezu i musel se jinoch hodně nahnouti, nežli prohlídnul skrze lupenatou stěnu. — Za křovinou, jako v půl kola se točící, rozprostřena skvěla se tisícerým kvítím bujná louka; ale skvěla se v čarovné záři, jelikož po ní rozsypáno se třpytilo zlato zapadajícího slunce; ale jen několik kroků před sebou, pod stinnou jívou, uzřel jinoch medvédobijce mladíka seděti, kterýž v levici drže nástroj neznámý a o rameno jej opíraje, pravicí jiný menší nástroj po vršku jeho nahoru a dolů táhal, kdež pozoroval, že jakoby struny nataženy byly, ale mnohem menší, než jakých na luku míval. A jakž nástrojem menším po strunách smykal, povstávaly z útroby nástroje většího ony zvuky milostné, jenž pojaly duši jinocha medvédobijce.

A vedle mladíka pod jívou seděla ve vysoké trávě dívka — jakž dle šatů soudil host nedávno z pouště přišlý, an si na mysl postavu slečny Litoměřické na zděšeném koni uvedl.

Okem neodvráceným hleděl tam jinoch medvědobijce. Tu pravice mladíka, jenž z nástroje neznámého čarozvuky vyváděl, přestala se pohybovati, a levice s nástrojem sklesla: Prokopu však dosavad se zdálo, jakoby jej zvuků jemné vání ovívalo. A když se pak dívka napolo pozdvihla a rámě běloskvělé okolo krku mladíkova upjavši, hlavu jeho ke rtům svým snížila, že se ústa s ústy potkala: ach, tu nepovědomé, bolestné i sladké bodnutí mladík z lesin příchozí u srdce ucítil — co se s ním děje, nevěděl, ale zpomena v tom okamžení na dívku Litoměřickou, blahostí slzy vyléval. I mluvilať dívka s jinochem pod jívou, a ačkoliv tichá byla slova jich, předce Prokopovi bylo, jakoby pouhému pohybování rtů rozuměl, a pořád ještě ucho nakloňoval, jakoby měl zvěsty slyšeti o blahu života jej ujišťující.

Ale tu náhle bolestnou ránu, jakoby urputné bodnutí v bedra ucítil. Trhnul sebou, a v rozšiřujícím se soumraku večerním otce svého za sebou státi uviděl. Strašlivější a hnusnější podoba nemohla se mu nyní zjeviti. Duše jeho nepovědomou rozkoší kypěla — a tu nyní před ním muž, o němž se byl domejšleti začal, že vinou jeho všech krás pozbaven byl zůstal, ježto se mu nyní v krátkém čase před oči byly postavily. Proud hořkosti zalil opět ňádra jeho, tak že neohlížeje se na starcovo škaredění, nevrle se naň osopil.

„Jdi cestou svojí dále!“ promluvil naň hlasem jako dutým, s tváří škaredou. „S tebou hrůza přebývá a děsný

strach; ale kam bez tebe kročím, vesele se směje strom a keř, a lidi s tváří jako slunce jasnou Prokop nachází.“

„Ha, běsné zvíře!“ zasípal otec letitý, a tělo jeho sehnuté jako prut se napnulo, a zraky v tváři zesinalé pod hustým obočím jako dvě noční bludičky se mihaly. — „Ha, běsné zvíře — slabá nádobo shovívání mého! Ty se nyní proti pánu svému zpouzíš?“

A na to ruka starcova jako blesk se pozdvihla, hůl pak zatočila se povětřím. Ale jinoch rozbouřený ještě odpor nalezaje, hněvem se rozlítil, a zapomena se v divosti, starce za ruku a prsa uchopil. A jako hladem rozsápaný vlk na kořist dávno hledanou, tak se na starce povaliv, na zemi jej strhnul. Smyslové mu hynuli, a jakoby s medvědem zápasil, ruku v prsa vetchá, v slabá ramena otci zatínal. Stařec modral pod rukama jinochovýma.

Ale opět zvuky čárné zazněly; a jakoby voláním duchů strážných byly, zarazily jinocha rozvětřeného, že vymrštiv se ze země, kdež otci na prsou klečel, hněvem i nově se budící rozkoší se třesa, a tváře jakoby od příšery půlnoční odvraceje: „Prchni, prchni,“ zvolal — „nestav se Prokopu na oči!“

A jektaje tato slova, k hustým křovinám přiskočil, kudyž, lupenatou ohradu proraziv, po trávnaté louce k jívě klopýtal, kdež vyděšeným milencům klesnul k nohám a zvolal: „Vezmi pod ochranu Prokopa, tvore — anebo duchu kouzelný — i ty, již jen dívkou pojmenovati umím — ochraňte Prokopa před ranami zlého otce!“

5.

Mrtvé ticho rozhostilo se opět po hradě pánů Ploskovských. Umiklo stonání bědujících, a hosté, doprovo-

divše v Pánu zesnulého v domácí hrobku, i vyprázniv še při kvasu pohřebním plné číše až na dno, opět na všechny strany se rozjeli. Byloť, jakoby se z celého hradu jediný, veliký hrob byl stal, v němžto ačkoli tělem se pohybujíce, na mysli předce umrtvělí se potáceli zbrojnoši, čeleď i nový hradu pán.

I seděl o samotě Adam Ploskovský. Na okamžení byl se z víru neobyčejných péčí vytrhnul, jenžto po úmrtí otcově naň připadly, a v ložnici zemřelého se uchýliv, zpomínáním na doby zašlé srdci stísněnému odlehčoval, i opět je žalostí napájel.

Dlouho tam seděl. Tu mu sluha neznámého muže opovídá, kterýž prý s ním věci důležité vyjednati má, a nežli se ještě mladík rozmyslil, kde by hosta nenadálého přivítal: již on sám do ložnice vstoupil a v očekávání Adamova prvního slova u prahu se zastavil.

Trhlť sebou jinoch při spatření cizince. Stálať tu ona malá postava v rouše poustevnickém, kteráž byla z nenadání na den úmrtí starého Ploskovce na hradě se zjevila a s umírajícím poslední rozprávku měla.

„Tys předchůdce nehody, muži náboženský!“ zvolal nový hradu velitel, nemoha se jakémus mrazení ubrániti, kteréž jej při pohledu na vyzáblou tvář lesního obyvatele proniklo. „Co tě vrací mezi stěny, kde jsi nás v pláči zůstavil?“

„Bůh spravedlivý řídí běh slzí lidských, i vyjasňuje tváře naše k smíchu,“ odpověděl poustevník tiše a vážně, divý svůj vzhled, co jen možná rouškou bohomilé zbožnosti přiodívaje. „Myť jsme jen slabí nástrojové v rukou jeho, a nesluší uvalovati na hlavu člověka, co byl od věčnosti uzavřel Bůh!“

„Nuž, a co jest vůle tvá, muži nábožný? Přistup blíže!“

„V pamět mou a prsa má ukryl otec tvůj v poslední hodině života svého tajemství, jehož se sprostiti mám před synem dle vůle umírajícího. Vyslechneš mě, Adame Ploskovský?“

A hradu pán velel, aby sluha pokrmu a nápoje přinesl k občerstvení hosta, a pak aby se odstranil; ale host sám zabránil ochotě sluhově, řka: „Tělo mé nezná i nepotřebuje pamlsků, jakýmiž lid, jenž dny v rozkoších tráví, oudů svých občerstvuje; pochoutka má z ducha mého přichází, a moudrou rozmluvou mysl má okřeje.“

Stálo tu ještě lože v Pánu zesnulého, a u něho, jakoby u památníku nejmilejšího, posadil se nyní cizinec, v rouše poustevnickém a začal vypravovati.

„Tajemství mé bude jinošské mysli tvé bajkou se zdáti, pane, ale mládež ráda v bajky věřívá, a protož prosím tebe, abys uvěřil v slova má, neboť více obsahují než pouhou smyšlénku. — V lůně skromné spokojenosti — bez těžkých starostí o den a noc, živ byl mladý mlynář. Role, sady a mlýn, pěkné dědictví po otci, jiných péčí mu nepřipustily, než jak by majetnost svou ještě zvelebil. A k tomu zdálo se jemu přiměřeno býti, když pojme manželku. Nebylť jej Bůh sice na zemi pro tělesnou spanilost postavil, ale zdravé, rovné oudy, dobré srdce, přímá vůle a hezký statek byly dosti vábné věci, pro něž se nemusel báti, že nevěstu nenalezne mezi správnými děvčaty. A takéť ji nalezl! I nalezlť ji k blahu svému, že *jej* milovala a nikoli *statek* jeho. Bylať ovšem chudá, ale jinoch neptal se po statku světském; neboť srdce její bylo poklad jistější nad všeliké zemské bohatství. A spanilá byla — ach! hvězda večerní líbezněji ne-

svítí, než svítilo její oko, a růže by studem byla opadala, kdyby ji podle jejích tváří byl položil; a srdce její — —“

V tom se stařec u prostřed vypravování zamlčel. Tvář jeho, po níž okamžení před tím jako letní poblesk radosti byl kmitnul, divě se zpříčila, rtové se stáhli, hlava se sklonila — tiše, ruce na lůně maje křečovitě sepnuty, seděl poustevník. Zvědavě a soucitně pohlížel naň mladý Ploskovský, nechtě otázkou starcovo zamlčení rušiti, v kterémžto se patrně vnitřní těžký boj objevil.

Najednou však host podivný opět sebou trhnul, a rukou si obličej přetíraje, v hořký smích vypukl.

„Pěkně to sluší muži na pustinách sestárlému,“ začal dále mluviti, „když u vypravování o dívce ve smutek upadá, jakoby o ztraceném ráji povídal. Haha! výborný příklad skrocených vášní lidských! Zkrátka — Miloslava, dívka osiřelá, zdála se Božechu, mladému mlynáři, základem býti budoucí blaženosti domácí, a mladík milující s netrpělivostí čekal, až kněz před oltářem ruku jeho vloží v ruku dívčinu. Toliko outlinký věk Miloslavin zdržoval ho ještě, uvázati ji v starosti hospodářské, a to jediné mu za útěchu podával, že mu s dívkou v domě staré tety vždy volno bylo mluviti, kamž ji v počestné opatrování na docvičenou byl uvedl. Ale Bůh nebyl ráj stvořil bez hada. Božechův pán a velitel, mladý rytíř, pěkné, uhlazené postavy, byl na lově nejkrásnější srnku svého panství dopadl, rozkvetající totiž Miloslavu poznal. Žena je skála domácího štěstí, kotvice radostí manželových, praví ve světě zkušení; leč Božech se přesvědčil, dívka že je třtina — ne, nikoli! člověk že je ďábel na světě, a že pravdivá je stará pověst o zlosti ďábelské. Což i mladému rytíři na tom záleželo, jak se poddaný

sprosták s osudem svým shodne, čili neshodne? — S podivením a bolestí zpozoroval znenáhla ženich nadějný, že se k němu dívka nemá tou přítulností, jakové byl přivyknul. Stud jakýsi, stranění se nacházel místo lásky a důvěry, ano i smutek často zatemňoval její líce. — Láska je žárlivá, žárlivost je stooká a pověst je stoústá. Ztrnul mladík, když se mu o rytíři zmínilo. I odhodlal se, jednou ranou odseknouti neštěstí, ježto se na silném řetězi na blaženou budoucnost jeho věšelo.

„K oltáři tě povedu, co nevidět, duše moje!“ řekl k dívce, ale dívka při těch slovech omdlela. To nebylo radostné překvapení — v Božechu krev zledovatěla. Slzami nohy mu dívka máčela.

„Nechejž mě o samotě pokání činiti!“ úpěla; „tebe jsem nehodna — s tebou nesmím předstoupiti před obličej Pána k slibu věčnému, ačkoli tě miluji, jakož miluji blaženost duše své!“

V takovém pohnutí nebyl Božech ještě spatřil Miloslavu, co byl o ni od roku třináctého vedl péči jakoby otcovskou. S tlukoucím srdcem hleděl na ubohou, an se mu u nohou vinula. Zdlouhavě ji pozdvihl a patře jí v ubledlé tváře, trnoucím jazykem vypustil z úst jediné: „Rytíř?“ — A dívka se mu z náručí vytrhnuvši, oběma rukama tváře si zakryla a hlasitě štkáti začala. S krvácejícím srdcem hleděl za ní mladík, dobrodinec a určitý ženich její, an se od něho odvracovala, a nevěděl za dlouhou chvíli, co promluviti a co začíti. Viděl, jak se zlatí snové jeho jako hrady z písku, jako stvůry mlhovité rozpadávají. — Bylo dlouhé pomlčení mezi dívkou a jinochem; neslyšeti nic, než její vzlykání a jeho těžké vzdechy.

„Doufáš anebo toužíš jej opět spatřiti?“ jal se konečně Božech s okem uslzeným dívky tázati.

„Nikdy! nikdy!“ odpověděla ona zprudka, s hlasitým pláčem uvrhnouc se na malé klekátko, a jakoby zoufalivě ruce okolo velikého dřevěného kříže otočila, na němž Vykupitel světa pněl.

„Modli se a v Bohu se posilni!“ řekl ženich nešťastný a šel na hrad k rytíři. — „Pane,“ promluvil tam k němu, „vám se zalíbilo, s holkou zažertovati, kterouž já za manželku vyvolil. Nechte žertů takových; nám to krev kazí, a vám ji nespraví.“

„Co mi do tvé dívky a do vaší krve?“ obořil se rytíř, a buď studem, buď hněvem se zapálil. „Kdož tvé nastávající manželce velí, aby žerty mé výše cenila, nežli za pouhý žert? Budeť naposledy lépe, když vám jen škaredou tvář místo usmání ukážeme.“

„Co se našich nevěst týče,“ odpověděl smělý Božech, „nejradší budeme, když nám ani tu ani onu neukážete. Mámeť se dost na sebe co dívati.“

„Jdi a k hněvu mě nepopouzej, mlynářiku!“ osopil se rytíř, s jedovatým úsměchem dokládaje: „Tvou nevěstu již na pokoji nechám — toho budiž jist!“

A mladík milující radoval se v duchu, nevida u rytíře převelikou náklonnost k Miloslavě, již dosavad, ba snad, co v něm žárlivost vznikla, ještě prudčeji miloval; i těšil se, že mysl dívčí brzo ukojí. Sám u sebe nyní nezkušenost její vymlouval, i hleděl se přemluviti, že celá duše milenčina k němu opět přilne, jak mile ji ve svou domácnost uvede a mysl její na všeliké potřeby v hospodářství se obrátí. — Okřívaje takto novou nadějí, hned i na přípravy k svatbě počal mysliti, a Miloslavu překvapiti hodlal. Jediný stárek, letitý to přítel domu ještě z časů otcových, věděl, proč se ve mlýně všecko uchystává, proč se kupuje a strojí; avšak on sám jediný

radostnou tvář nejevil, an všecko ostatní pilně se snažilo, pánu zadost učiniti, jejž vespolek milovali. — Veselé navrátil se mladík od Miloslavy, již byl, jak se domníval, na modlitbách utišenou a spokojenou nalezl, a vesele podal ruku stárkovi, jenž před mlejnicí seděl na zaprášené lavici.

„Co je ti, Jene?“

„Nevím. Jeť mi jaksi na prsou, jakobych pod kamenem ležel,“ odvece stárek. „Kde jsi byl?“

„U Miloslavy.“

„Mluvil jsi s ní?“

„Mluvil.“

„A co ona?“

„Toho překvapení se ani nenadá.“

„To věřím, a to je právě, co mi leží na prsou. Ona ti ruku nepodá — to ještě doufám v její počestnost.“

„Jene!“

„Škaredě se, jak chceš. Já tvému smíchu i škaredění přivykl. Já tě nosil na rukou — tebe a tvé štěstí nosím nyní v srdci. Holka si tě nevezme — to by ti nejmenší v obci naší řekl, kdo ještě poněkud v počestnost dívky omámené se spoléhá. Ty sám mohls to již dávno věděti — ale ovšem, láska prý je slepá! Bohdejž do ní! Ale já i my všickni okolo tebe máme ještě zdravé oči, a protož ti ve jménu všech povídám: Holka si tě nevezme — a ty si holku nevezmeš.“

Nedaje ani odpovědi, utrhl se mladík, v němžto se krev strašlivě vířiti začala, a letmo k Miloslavě pospíchal. Ale jakž ke dveřím přikvapil a za kliku bráti chtěl: zdálo se mu, jakoby do ohně sáhnouti a průchod si otevříti měl, z něhož se naň záhuba vyřine. I zastavil se před prahem. Před sebou v malé komnatě uslyšel

jemné hlasy — Miloslava hlasitě rozmlouvala s Bohem, před obrazem ukřižovaného syna jeho. I nachýlil ucho — hluboký, těžký vzdech dral se z ňader dívčích; třesoucíma rtoma lkala: „Ale tíže trestu tvého padni toliko na mne, ó Bože spravedlivý, nikoli na nevinné stvoření, jež nosím pod srdcem!“ — Více mladík neslyšel, neboť pronikavě zkřikna, bez smyslů, v mdlobách říkaje, do komnaty vrazil, kdež mu poděšená dívka v ústrety vskočila.

I nabylať slova starcova opět jemnějšího zvuku, nežli mu snad milo bylo, a jakoby neobyčejným citem překonán, opět se na chvíli zamlčel.

„Velikého účastenství máš v příhodě mladíka a dívky jeho,“ jal se rytíř mluviti. „Znal jsi je? Čili je znal otec můj?“

Poustevník zdlouhavě hlavu pozdvihnul a pronikavé oko své pichlavě na jinocha upřel.

„Neodpověděl bych ti, pane, na tuto otázku,“ řekl pak po nějaké přestávce, „kdyby se nejednalo o tvou i mou blaženost a umírnění hříchův člověka, jehož jsi otcem nazýval. A protož dopovídati musím příběh, abych ukojil zvědavost tvou a ukončil dávnoletý slib.“

„Sprznujícím prstem,“ vypravoval host dále, „byl se mladý rytíř a pán Božechův poupěte Miloslaviny nevinnosti dotekl. I chtěl zklamaný ženich dívce zlořečiti; ale srdce jeho vinu nenalezlo na ní, a protož rytíři zlořečil. Lítostí, bolestí a mstou dmula se prsa jeho, an bědující dívku poslouchal, kteráž, byvši v nezkušenosti své zaslepena, svůdci svému více přicházeti pak zakázala, a nyní s hanbou svojí do světa dalekého uběhnouti se chystala. Před mužem, kterýžto jí blaženost života vezdejšího přistrojiti si byl umínil, před celou dědinou stálať tu ubohá na kraji zoufalství, a toliko hluboce v ní vští-

pená důvěra v milost boží a vlídná slova Božechova v skutku bezbožném jí zabránily.

„Miluješ rytíře?“ ptal se jí Božech, v jehož ňadrech šlechetnost se žádostí po pomstě bouřila. „Milovalas jej? — Mluv upřímně, Miloslavo má! Ptám se tě na víru tvou v spasení zdejší i věčné — miluješ rytíře?“

„V okamžení zaslepena domnívala jsem se, že mu se musím z celého srdce oddati; neboť okouzlující med byl na ústech jeho, když mluvil a když mě líbal.“

„Med na ústech a pelyněk v srdci,“ mumlal mladík mezi zuby. — „Ale zeptám se ho nyní, co mu roste na svědomí,“ doložil na to rázně, „a jako že Bůh mou myslí vládne, zeptám se ho na rozmarinu.“

A rytíř poněkud se zarazil, když k němu mládík neohrožene do komnaty vstoupil. Bledět byly tváře zkla-maného ženicha, ale v srdci bylo pevné předsevzetí.

„Pane rytíři!“ začal mírně, a zlobu, z prsou se de-roucí, mocně zastavoval — „pane rytíři, byl jste tak ku-skav a slíbil jste mi, že dívku, již jsem si byl za man-želku vyvolil, na pokoji necháte. I musímť vám nyní slovo navrátit, a prositi vás, abyste se hodně snažně o ni postaral.“

„Co mluvíš? co chceš?“ chtěl rytíř sprostého mla-díka nevlídně odstrašiti. „Nerozumím řeči tvé!“

„Že nerozumíte?“ zkřikl Božech, a pysky kousaje a pěstě zatínaje, několik okamžiků mlčky na pána se díval. „Vaše krev je poctivější, nežli jazyk váš; ten vám slepě otročí, ale krev se vám přes moc do tváří dere, dosvědčujíc, že jste hřešil, pane rytíři!“

„Pacholku, ty se osměluješ —“

„Hříšníče, ty jsi se osmělil, rukou bohaprázdnou na květ nevinnosti sáhnouti! — O, nezatínejte zuby, mladý

pane; já umím také sladce mluviti, jen když med na jiných ústech nacházím; a tak se vás nyní ve vší zdvořilosti táži, na který den ustanovíte svatbu svou s nejkrásnějším celého vůkolí děvčetem?“

„Co bláznîš o svatbě?“

„Nedoufám,“ řekl Božech s očima jiskřícíma, „že byste rád, aby lid váš řekl: Náš pan rytíř nevinnou Miloslavu z ..... — Bůh mi hříchy odpusť! ani mi to z huby nechce! Ale vy jste zajisté upřímně smejšlel s holkou poctivou, a jelikož jste jí o své lásce žvatlal, také s ní o manželství promluvíte.“

Ale rytíř kázal zástupci děvčete mlčeti. On však nemlčel. Blázen! v jinošské zaslepenosti a pošetilé šlechetnosti se domníval, že se o právo svedené dívky právem ujímati smí; zapomněl, že její svůdce i jeho pán jest; vyhrožoval, a než se nadál, seděl ve vazbě. Pána byl urazil, pán nad ním soudil a dívku podvodnicí nazval, neboje se ani žaloby ani přísahy její, an se hned po zabavení Božecha z dědiny byla ztratila. Božech sám za původce dívčího neštěstí prohlášen, co utrhač na cti rytířské vězením i platem pokutován; když opět na svobodě se octnul, statek svůj rozprodal, a do světa se pustil za Miloslavou. S myslí a srdcem jeho byla se stala strašlivá proměna. Víra, důvěra, milost a veliký cit lidský byl se z něho vystěhoval; jediná ho vedla myšlénka — strašlivá pomsta.

I loučil se s krajinou otcovskou, ale rozloučiti se nemohl, dokud prvním zážehem plápolající pomsty původce zlého se nedotknul. V oděv poutníka, přicházejícího ze země zaslíbené, ukryl tělo své; tvář jeho byla přepadlá, vousy zarostlá, že ani přátelé nepoznali Božecha, putujícího z jitra na hrad hejska rytíře.

„Ve jménu pána hradu tohoto putoval jsem k hrobu Páně," promluvil k hradnímu, „a s důležitou zprávou se navracím."

„Dvakrát se již luhy naše zelenaly, co jsme starého pána pochovali," pověděl mu hradní, a zakuklený Božech jakoby žalostí přemožen, oči si utřel, a poznamenav se znamením sv. kříže, kratičkou modlitbu za zemřelého přeříkal.

„Nuže, tedy mě k dědici jeho doveďte!" —

Mladý rytíř na loži ještě spočíval, když k němu poutník z dalekých končin vešel. — „Bůh s tebou, muži nábožný!" pozdravil jej rytíř. „Co mi dobrého přinášíš?" — Ale Božech místo odpovědi krokem táhlým k loži se loudal, a octnuv se u něho, náhle a rychle levicí mladíka za prsa popadna, k loži jej tak silně přitisknul, že se ani hnouti nemohl, a pravicí z ňader, z roucha širokého, dýku vytrhnuv, nad jinochem ji vyzdviženou držel.

„Ani hlasu ať neuklouzne ze rtů tvých!" promluvil nyní nenadálý mstitel slovy šeptavými, „sice v tom okamžení před soudem věčným se octneš, dříve nežli jsi pokání učinil!"

„Vrahové — —!" chtěl zděšený pán zkřiknouti, ale slovo již po prvním zvuku na rtech mu zemřelo, v bolestné zaskučení se rozplynuvši, an mu byl Božech obnaženou dýkou zprudka k srdci zajel, že jej studené ostří nočním rouchem bolestně zasáhlo.

„Ticho! — tvůj kat stojí nad tebou!" zasípal nešťastný ženich, s rozkoší na pána hradu pohlížeje, kterýž pod rukou a dýkou jeho na smrt byl zesínal. „Život jsem na tuto chvíli odvážil, nechcíc, abych se nadarmo byl vydal v nebezpečenství. Na pokraji věčnosti stojíš, spra-

vedlivý soudce můj — přiznej se — mluvil jsi Miloslavě o lásce?“

„Mluvil.“

„Slibovals jí, že ji rytířkou učiníš?“

„Sliboval.“

„Víš, kdo jí věnec porušil?“

„Vím.“

„Byl jsem já to?“ zasyčel mstitel, ruku křečovitěji v prsa rytířova zatínaje a dýku bolestněji na srdce mu přitiskuje.

„Já to byl!“ zašeptal rytíř, v úzkosti smrtelné se vina. „Já to byl!“

„Tys to byl, ďáble svodlivý — a vědomí hříchu tohoto neopouštěj tebe na věky! Tys v ruce moje dán, i mohl bych zasytiti pomstu; ale hlad její jest veliký, a jen dlouhými lety utiší se křik její. Dýka moje neučiní konec tvému trápení. Leta tebe mořiti musí. Tys vtělené anjela z ráje vyhnal; *mojes* blaho porušil — i budeš nyní svoje rušiti. Cos *mně* křivdy učinil, tímto okamžením vyrovnáno jest; ale čím jsi se na Miloslavě provinil — ještě na loži smrtelném tobě v oustrety vstoupí. S tímto vědomím život veď a na nás pamatuj. Na pronásledování nemysli. Tu se vzchop a přisahej!“

A silnou, těžké práci obvyklou rukou mladíka ouzkostného napolo pozdvihl, ruku na nohy Ukřižovaného vztáhnouti mu velel, jenž nad hlavou jeho v podobě veliké pněl, a přísahu mu předříkával, jížto se rytíř dokládal, že na věky smlčí, co se nyní bylo sběhlo mezi ním a Božechem, a že jej nepřátelstvím stíhati nebude.

Širý, neznámý svět viděl na to bloudícího mlynáře, hledajícího nešťastnou nevěstu. Jakž i velikou ztrátu pro ni byl utrpěl — obraz ubohé dívky v podobě zoufající

před očima se mu vznášel — outrpnost, láska a pomsta vedly kroky jeho. Konečně ji dopadl. V tmavém koutě na poloshnilé slámě čekala v bolestech na svou hodinu. Sotva ji ubohou poznal. Bída a litost byly to outlé poupě zdrtily. Za bratra se Božech u lidí vydal, kdež byla Miloslava přístřeší nalezla. Její tvář na okamžik věčným úsměchem se vyjasnila, když mladíka poznala, a oko její nábožně k nebi se pozdvihlo. — „Nyní ráda zemru!“ zašeptala, milovanému jinochu ruku, jak se domnívala, naposledy stisknouc. Ale Bůh jinak byl uzavřel nad jejím osudem. Po dlouhém trpení pozdravila se — toliko nad plodem života jejího nebe se zavřelo; mrtvo bylo dítě. I zarmoutil i radoval se z toho Božech; pomsta jeho byla by nevinné dítě schvátila, a v jasné, tiché době děkoval Bohu, že jej hříchu toho zbavil.

Leta uplynula — mnohá leta; Božech o Miloslavu jako o sestru se staral; v dědině, kdež se byl usadil, i sestrou ji veřejně nazýval. Dosavad ji miloval — milovalať i Miloslava jeho; ale věděl, že mu ruku nepodá, a jí se zdálo, že lehčeji život snese, majíc pouze malou domácnost dobrodince svého k obstarání, než kdyby láskou byla měla splácetí, a hryzení svědomí ji za nehodnou bylo uznalo. Patnácte let trávili takto tichý, pracovitý život; zarytá mysl Božechova jemností Miloslavinou obměkla, a jen s jakousi urputnou lhostejností na rytíře, na domov a na své mladistvé sny zpomínal. Avšak neopominul čas po čase otčinu potají navštíviti a pohledmutím na rytíře pomstu v sobě obnoviti, o nížto se domejšlel, že nesmí pojíti, než by oběti své dospěla. I viděltě rytíře v starostech stárnouti; obloha radostí jeho byla se zasmušila — u věčném trudu dnové jeho mjeli. A Božech nemohl jej politovati.

Patnácté jaro bylo přišlo; Božech opět na cestu se vydal, o níž Miloslava pravdy nikdy nezvěděla. Tenkráte bylo sídlo panské v otčině jeho veselé roucho obleklo. Rytíř slavil svatbu s bohatou slečnou. I viděl ji Božech — postavu milostnou, a zpomněl na Miloslavu; i viděl ji kráčeti k oltáři, a viděl rytíře již věku mužného, ale tváře objasněné, a zpomenuv na sebe, slzy proléval.

Nepovědomý posud cit duši jeho pobouřil, jejž pojmenovati neuměl. Nebyl to hněv, ani milost, ani mstyžádost, ani odpuštění — touha nevýslovná to byla, a ta jej k domovu vábila, kde naň Miloslava čekala. I nebylť to cit bratrský, nebyl oheň příbuzenstva, jakovýmž tenkráte tak nazvanou sestru svou obejmul, znova vzkříšená milost jinošská projala muže uzrálého; a jakž tu nyní dívku v dávnoleté lítosti zkušenou a v milosti trvanlivé očištěnou v náruči držel: oči její radostnými slzami se zalily, i vřelé jich obou rty se potkaly, a ničeho si slovy neslibujíce, jediným políbením nový a krásnější svazek uzavřeli.

Zkrátka — v sňatku manželském doufali náhrady nalezti za mnoholetá zkoušení a citů svých krocení. Chtíce však pomluvám a pohoršení zameziti, z dědiny se vystěhovati museli, kdež posud za bratra a sestru se vydávali. Na cestě poslední byl Božech slyšel, že na panství bývalého pána — na jiné straně od otčiny jeho — mlýn se prodává. V rozkoši své zapomínaje na všechen svět a zlobu jeho, tam se zakoupiti a z ovoce patnáctileté pilnosti po boku manželky života nově požívati ustanovil. V krajině té žádný ho neznal; leta jej velmi změnila, on změnil nyní i jméno své. O nešťastném ženichu a nevěstě jeho již ani v otčině dávno ne-

mluvili. Bylyť to blažené časy, jimiž nyní nebe po dlouhém zkoušení manželům žehnalo.

Neradostný život ale vedl rytíř Božechův. Neplesalť sice Božech nad tím, ale také jej nelitoval, vida, že Bůh pánu zlou manželkou splácí, co byl na Miloslavě provinil. Na čas nějaký zmizela sic trudomyslnost jeho, když mu choť syna porodila; toho blaženství nestal se však oučasten, v jakovém Božech plynul, an mu skoro v tom samém čase Miloslava syna přinesla. Do kořene vyhostila se zášť a zloba z duše jeho, a v radosti své samého rytíře za kmotra prositi si umínil, aby se na světě se vším porovnal, jež mu kdy jasnou oblohu zkalilo.

Rytíř vyslyšel prosbu jeho; nevěděl, kdo jej byl požádal. Nepoznalť, jehož byl nešťastného učinil; nepoznalť Miloslavu, ona nepoznala svůdce svého; ale když se byli všickni hosté rozešli, jež byl otec šťastný ke dni radostnému sezval, Božech k rytíři z upřímného srdce promluvil:

„Toho jsme se před patnácti lety nenadáli, pane rytíři, že my dva při tak náboženském obřadě přátelsky pospolu státi budeme, já váš věrný oddaný, vy můj dobrotivý pán.“

Rytíř s podivením poslouchal.

„Nepamatujete se již na Božecha?“ ptá se Božech sám dále, a v tom se rytíři v paměti zabřesklo. Ale zábřesk tento přišel bleskem, jenž udeřiv v zajizvenou ránu, novou a zmnoženou bolestí ji rozjitřil.

„Jakže? Tys to, odvážlivý nešlechetníku?!“ zvolal rytíř, a na krok ucouvna, stolu se chytil, aby nohy pod ním neklesly. Tak jím byla Božechova slova zatřásla. Avšak i v Božechu podivná změna se děla. Zkřiknutí

rytířovo zesnulou v něm zlobu budilo. — „Mějte se v osobě," řekl důrazně; „neslovu nešlechetníkem —"

„Znám tě — znám tě!" řičel rytíř, „a v pozvání tvém celé tvé smejšlení poznávám. Smích si tropiti chceš z pána svého —? Ale tenkráte jsi mě nezastihl na loži!"

A s těmi slovy hnal se ke dveřím. Kvapně mu skočil Božech do cesty.

„Takto z domu mého neodcházejte, rytíři!" zvolal. „Jeť u mne právo, požadovati od vás patnácte ztracených let a náhradu za všecky bolesti: ale já ruku smířenlivou podávám tomu, jenž mi uškodil, i k poslušnosti zavazuji se rozkazům jeho —"

„Kdo tě žádá o poslušnost, kde ti mohu veleti?" přetrhl mu rytíř další řeč. „Čili mě opět přinutit hodláš, abych na milostivého hrál neplatnou přísahou? Ustup — s trestu svého očekávej!" Přitom z pochvy meč vytrhl. Tu mě jedovatým ostnem vzteklost popudila —"

„Tebe, muži nábožný?" podivil se Adam Ploskovský, jenž byl s rostoucí zvědavostí na povídání pozor dával, a nyní ze svého sedadla se vzchopil.

Host poustevník se ulekl; rozhorlen živým vypravováním nebyl dosti pozorně tajemství svého pás.

„Ano, mne!" odvece poustevník po malé přestávce, když opět předešlé mírnosti nabyl, a mladého Ploskovce za ruku pojav, k usednutí a dalšímu poslechnutí jej pobídnul. „Já jsem Božech nešťastný, jemuž při kolébce nebylo zpíváno, tráviti život v pustinách. Ale divné jsou dle soudu božího cesty lidské."

„Největší částku života mého už jsi vyslechl, pane!" jal se pak Božech poustevník dále vypravovati; „ale nejzajímavější díl teprva povídati musím. — Křik můj s rytířem lid z mlejnice i zbrojnoše přilákal, s ni-

mi byl vzácný kmotr na křtiny přijel. Já se byl v hněvu rozvětřeném širočiny uchopil — věčný můj nepřítel s obnaženým mečem přede mnou stál: tak nás čeleď nalezla; na vzrůstající hlomoz i šestinedělka v odlehlejší komnatě z lože se vzchopila a k nám vkročila. Ubledlá, v bílém rouše stála mezi dveřmi na prahu. Rozlícenost moje při jejím pohledu nejvyššího stupně dosáhla.“

„Tam pohledni, nešlechetníče!“ řval jsem, jakoby na smyslech pomaten; „tam poklekni a z křichu svého se vyznej!“

I dobřeť jsem pozoroval, že jím svědomí při spatření Miloslavy trhlo; ale což měl pán na svědomí dbáti?

„Ha, jesti tady pomocnice nepravosti tvojí?“ řičel rytíř. „Neuběhne mi tentkrát pranýři, kam již před lety s hanbou svojí patřila.“

Tak volal rytíř, ale k slovům dalším vzteklost moje ho nepřipustila. Leknutím byla mi manželka v mdloby upadla; já pak širočinu pozdvihnuv, po hlavě nelítostného hanebníka jsem se rozehnal. Ale čeleď moje mi v náruč se uvrhla, naštěstí dalšímu ubráníc, a mezi tím, co nešlechetník panský uprchnul, já pustiv ostrou sekeru, k Miloslavě jsem se obrátil.

Tehdejší stav duše mé a ženy mojí nadarmo bych v slovech vyobraziti se vynasnažoval. Té hrůzné směsice bouřivých citů až dosavade vědom si nejsem; nevímť, jestli bolest a strach, aneb hněv a mstyžádost duší mou hůře zmítaly. Na věc nejhorší muselť jsem se přichystati, a maje churavou manželku těšiti, vlastní hoře ukrývati jsem musel.

K večeru oznámil mi čeledín, že se zbrojnoši rytířovi k mlýnu blíží. Já kázal zavříti, a moha se na do-

mácí lid spolehnouti, s klopotným srdcem pacholky jsem očekával. S hrůzou spatřil jsem mezi nimi bířice, nesoucího šedivou, dlouhou kožili, v níž odvesti měl Miloslavu; i odhodlal jsem se, život a statek odvážiti, jen abych sebe a ženu před hanbou zachoval. Nadarmo tloukli zbrojnoši na pevné dvéře; oknem velel jsem jim, aby se vrátili, nepřicházejí-li v přátelském úmyslu. Jedni klelí, druzí pouťmi řehtali — ale násilně vedrati se pod střechu mou chuti neměli, vidouce okolo mne odvážlivou čeleď. I odešli, na druhý den větší silou mi vyhrožujíce. Za dlouhou chvíli díval jsem se za nimi, nepohnutě, jakoby zkamenělý stoje na místě. Bylo to jedno oněch okamžení tupé necitelnosti, jež člověka se zmocní, když u víru bouřlivých citů z jednoho v druhý upadá. Hlasitě plakati — a brzy sobě, brzo zemi a nebi zlořečiti začal jsem — slovem: strašlivá zoufanlivost se mě chopila. Sebe v okovech, ženu na pranýři, dítě opuštěné — všecky tři brzy v rakvi, brzy na popravišti jsem viděl, a jiná pomoc možná se mi nezdála, než rychlé prchnutí.

Mlýn stál zaražen, čeleď odpočívala; já samoten byl okolo šestinedělky, a slovy ouzkostnými, v bázni o své blaho vezdejší, k outěku jsem ji pobízel, zapomínaje na seslablost její a outlost dítěte. Ale ona jako tichý, povolný beránek podrobila se žádosti mé, a nesoucímu levicí v peřince zavinuté novorozeňátko zavěsila se na silnou pravici. A takž v noci tmavé, provázen studeným větrem, domov podruhé jsem opustil.

Miloslava mi umřela.“ —

Nemohlť dále poustevník vypravovati. Ponejprv za celého povídání přemohla jej žalost bez vší hořkosti, bez všech trpkých ousměšků, jakové v trudu i smíchu

jeho obyčejně vznikaly, a ponejprv, za dlouhý čas, cítil srdce své otvírati se citu čistě lidskému.

„Ubohý muži! mnoho jsi vytrpěl," politoval jej mladý Ploskovský, „nežli jsi odlehčení v osamotnělém životě nalezl!"

„Mnoho, mnoho jsem vytrpěl!" opětoval stařec dutým zvukem, hlavou zvolna kývaje a oči pevně k podlaze upíraje. — „V blízkém lese Miloslava sklesla — poslední sílu byla k šťastnému outěku vynaložila; pod tmavým jedlím, na studeném mechu ustydly oudy její; nadarmo volání moje, pláč můj, bědování dítěte — neotevřelať očí více, a já v zoufalosti vedle ní sklesnul na zemi.

První pobřesky vycházejícího slunce k životu mě probudily; ale život ten obnovenou hrůzou mě uvítal. Ještě jednou všechen strach, zuření a hoře noci předešlé jsem pocítil. Tisíckráte opětoval jsem jméno Miloslavino; tváře, ruce líbal — ale očí jejích blesk na věky vyhasl. tváře a ruce zbledovatěly. Těmato rukama, těmito nehty jsem jí hrob vyhrabal. Jediný Bůh viděl slze mé a slyšel přísahu mou. —

Dítě své odevzdal jsem v kraji vzdáleném sedlce outrpné k ošetřování, rád jí obětovav, co jsem byl z jmění na penězích uchránil. Sám jsem k nejsprostším službám uteci se musel. Že jsem pod břemenem těžkým neklesl, jediná myšlénka — naděje v pomstu mě sílila. Dlouho trvalo, nežli jsem se rozhodnul, jak se pomstiti. V chatrných hadrách, vysekáváním pařezů se obíraje, napadl jsem původce neštěstí svého o samotě na honbě; a předce nezabil jsem jej. Musel jsem jiné pomsty se dočkati. Jemu jen jako zlý duch jsem se objevil. Věděl jsem dobře, že pokojné chvíle více míti nebude.

Takto rok dlouhý uplynul. Choť rytířova v druhých šestinedělích se světem se rozloučila; i novorozená dcera matku nepřečkala. Rytíře rozkaz královský na čas k válečnému tahu povolal; pěstování syna svého, jediné, outlé ratolesti, chůvě starostlivé svěřil. Tak se příhodná doba k početí mé pomsty přiblížila.

Odhodlaně překvapil jsem chůvu na procházce s dítětem. I velel jsem jí bez průtahu nemluvně mezi vysokou trávu odložiti, a dítě moje vziti na lokte a s ním se v rytířské sídlo vrátiti. Leknutí a strach zadrhly ženě bázlivé řeč; nežli z překvapení svého zpamatovati se mohla, dítě cizí již v náručí držela, a výhrůžka moje, že nemluvněti panskému ublížím, slovo-li se o skutku tom pronese, jakož i bázeň před náramným hněvem pánovým, kdyby o strašlivém osudu syna svého zvěděl: to vše i na okamžik i na časy budoucí ženě ústa pevně zavázalo. Svou krev byl jsem umínil povýšiti na lože rytířské; krev rytířovu chtěl jsem proliti; ale pomsty ďábel mi strašlivější vnukl myšlénku. Surově, pod střechou nejchatrnější nechal jsem hocha zrůsti, a nabaživ se nevlídného světa, s ním pak na odlehlou pouť jsem se uchýlil."

„A nevyzradil se čin tvůj?" zvolal mladý Adam zvědavě.

„Patnácte let choval jsem mladíka co nerozumné zvíře; bez lidského spolku, toliko na pustinách s medvědy a liškami se potkával, a rozum jeho zůstal nevzdělanou půdou, bez všelikého užitečného semení. Syn můj ale zrůstal ve školách rytířských; domnělý otec jeho, starý rytíř, v hrob se uložil, a samovládce jest nyní dítě moje statků onoho, jenž pronásledovaníkem byl otce a matky jeho."

„A ví-liž syn tvůj, že nepochází z lože bohatýrského?“ tázal se opět Ploskovský.

„Ještě neví. Ale brzo k němu promluvím: Ejhle, synu! otec tvůj přichází k tobě, jenž dlouhá leta, celý tvůj krásný věk té blaženosti se odřekl, aby tě povýšena spatřil v domě muže, kterýž jej, i matku i tebe ve prach zašlápnouti chtěl.“

„A co myslíš, pro Bůh! že ti syn odpoví, muži divoký?“

„Co že mi odpoví?“ zkřikl poustevník, rychle se vzchopiv. „Což by mi mohl odpovědíti, když o životě rodičů svých uslyší, když se na tuto vyzáblou tvář, na toto pod břemenem nedostatků shrbené, skřivené tělo podívá, a velikost oběti otcovské na mysli rozváží? Což by mi mohl odpovědíti, kdybych jej do blízkého boru dovedl, kamž jsem za ta dlouhá leta putovával, a rozhrnuv husté křoví, na hrobec ubohé matky mu ukázal? A což by mi mohl odpovědíti, kdybych mu na tom místě posvátném slovo za slovem onu přísahu opětoval, jížto jsem se k pomstě věčně trvající zavázal? — Co bys mi, mladý pane, mohl odpovědíti?!“

„Já?!“ poděsil se Adam, a s hrůzou od starce odskočil, kterýž jakoby tou poslední otázkou nad živobytím a smrtí byl rozhodnouti chtěl, k mladíku s planoucím okem a důrazným hlasem přikročil.

„Ano, ty!“ zvolal strašlivý host. „Rytíř Ploskovský pánem byl mlynáře Božecha; rytíř Ploskovský zkazil moje a Miloslavino nebe na zemi; jej a rod jeho zastihla pomsta má, jej jsem z lože smrtelného v zoufalství vyhnal do náruči smrti — a tys jediné dítě moje, tys krev má!“

A třesoucí se ramena prostřel proti jinochu stařec, jehož hlas v dětské štkání se byl proměnil, a po jehož vyzáblých lících podivné slzy kanuly: ale mladík, jakoby před šeredným, hrůzoplným přízrakem, s pronikavým skřiknutím odvrátil se od něho a tváře oběma rukama si zahalil.

„Synu!“ zvolal stařec, plný touhy, by se mu dítě v náruč uvrhlo. Ale toužil nadarmo!

„Hade v rouše posvátném! Lstivý lháři, starý podvodníče!“ osopil se náhle Ploskovský, a s hněvivě jiskřícími zraky, zapálenými tvářemi proti Božechovi pokročil. „Domníváš-li se, že mě co chlapce nastrojenou pohádkou postrašíš? domníváš-li se, abych dvacetiletou milost a péči otcovskou, ježto mě od věku, co jsem mysliti a cítiti počal, na hradě tomto provázela, za pouhou páru, za prázdný sen považoval? Neměl bych dosavade věděti, nebyl bych měl zkusiti, jak srdce vděčného syna na srdci dobrotivého otce tluče? — a všecka moje příchylnost, moje vděčnost a láska byla by mě k muži nehodnému poutala? Tys podvodník — anebo Bůh sám klamné hlasy v prsa naše uložil! tys lstivý lhář, anebo nebe samo s nejsvětějším na zemi citem hříčku provodilo. Slova tvá jsou smyšlená, buď ze zpozdilosti, buď z nešlechetnosti!“

I ztrnul poustevník na celém těle, a třesa se, aby nepadl pod tíží neočekávaných slov, sedadla se uchopiti musel. Zraky jeho, říkaje v sloup obrácené, s hrůzou upíraly se na jinocha.

„Proč se třeseš, vetchá nádobo?“ mluvil rytíř dále, starce za rameno uchopiv. „Ozývá se v tobě svědomí? Litueš kroků svých, ježto jsi v zámyslu podvodnickém na hrad můj učinil? Mluv, kdo jsi — kdo tě nastrojil?“

„Zpátky, nedotýkej se mě, chlapče!“ zasyčel nena-

dále stařec, a jako divý od mladíka uskočil; „neburcuj mě ze sna, jímžto jsem se po dlouhá leta mezi hořkostí a bídou sílival! Nemluv, nehleď na mne, dokud se nepřesvědčím, že jsem neprávě viděl a neprávě slyšel, co se mi v osobě tvojí zjevilo, a co ze rtů tvých vyploulo; jinak bych sice sestárlou lebku roztřísknouti musel o stěny hradu tohoto, abych se k jinému životu probudil, než v jakém jsem dvacet roků s marnými sny se potýkal. Synu, synu! Krev moje pramen jest života tvého! Tyto oči plakaly nad tebou novorozeným slze radosti, a tyto oči zalívaly tě v oné strašlivé noci slzami žalesti. Tato hlava, toto srdce odřekly se potěšení otcovských, aby tě, co spravedliví mstitelové neštastné matky, blahu v lůno usídlily, a tato kolena, oudy otce tvého, nyní se před tebou sklánějí — —“

„Psemi tě z hradu vyštvati dám,“ obořil se rytíř rozlícený, „jediné-li slovo ještě o svém otcovství z úst vypustíš! A jedině svému šatu, kterýž jsem vždycky v uctivosti míval, máš co děkovati, že tě pacholky svými z bran hradu tohoto vymrskati nedám! Na památku otce svého, jehož jsem co muže nábožného, poctivého a lidumilého ctil a miloval, se ti zaklínám, že zprzňování jména jeho déle trpěti nebudu! Vzchop se, a pryč se odeber!“

„Prokope, můj Prokope!“ volal stařec pronikavě a na kolenou za jinochem po zemi se plazil.

Ale on jej odkopl a z komnaty odcházel, aby na zbrojnoše zkřiknul.

Jako had stočil se stařec bolestí, a jako blesk se pak vzchopiv, jednou rukou za hlavu se uchytil, druhou si ránu držel, a chvíli jako divý, na smyslech pomatený před sebe pohlížel. Pak se v náramný, divoký smích dal. Tváře jeho podivně se zpřičily a ústa se mu zpěnila.

„Tohoto dne — takového přivítání jsem se nenadál!“ řiček. „Ďáble, tys mistrně s duší mou zahrával! — Ale ještě živ je Božech, ještě živa pomsta!!“

A náhodou, jako slepý, trčil z komnaty malými dvířkami, jenž tajným průchodem vedly do kaple, a z kaple otevřené na náhradí se dostav, z hradu zmizel, co byl zatím Adam do ložnice s čeledí se navrátil, aby podvodníka v rouše náboženském zabavil.

6.

Na konci vesnice Ploskovic, kteráž pod hradem pánů Ploskovských v utěšeném oudolí jako mezi stromovím nasazená ležela, na malém pahorku ouhledný domek stál, jako kníže nad všemi jinými chatrnějšími chyšemi. Stěny jeho pěknou bělostí se leskly, dvéře a okraj oken tmavočerveně byly omalovány, nade dveřmi pak, okolo oken, po celé přední straně zelenalo se husté bohaté réví. Asi deset kroků před ouhledným domkem stály dvě staré, kmenovité lípy, v jichžto stínu obyvatelům na pohov drnové sedátko se nacházelo, a na tom seděly dvě osoby, dva mužští, oba ještě věku jinošského. I bylo na nich viděti, že je svazek přátelství k sobě poutá, neboť se důvěrnost v jich veškerém hnutí, ve tváři a slovech jevila; předce však se i zapříti nedalo, že starší nad mladším jakéhosi líbezného práva učitelského užívá.

Byltě to mladík z pustin, medvědobijce Prokop, a pověstný po celém kraji hudec Blažej, k němuž se byl jinoch před hněvem otce Božecha o pomoc utekl. A on jí nešťastně zanedbalému zouplna popřál. Podivil i po-

děsil se na začátku nerozumnosti a nezkušenosti v lesích odrostlého mladíka, ale zpozorovav bystrý jeho vtip a jasnou mysl, kteréž ani lesní samota zcela nepotřela, ani lesní temnost nezatemnila, s radostí o ponaučení jeho starati se začal, a cokoliv mu z pokladu vlastních vědomostí a zkušeností poskytnouti mohl, milerád učinil.

Právě s ním opět o stvoření světa rozmlouval. I povídal mu, jakže ne veliký a strašlivý *Duch*, jakž mu otec na pustinách nalhal, pánem celého světa jest, alebrž jak jedna jediná, na nejvýš dobrotivá a moudrá bytnost, věčný Bůh, všecko z ničeho nic, pouhou vůlí, byla stvořila a uspeřádala. Vypravovalť o stvoření země a nebes, o anjelích a člověku; ale nemile zpozoroval, že se pozornost jinochova k slovům jeho neobracuje.

V hlubokém zamyšlení seděl tu Prokop, bez přestání hledě jen před sebe. V tváře mu krev se sbíhala; oči tajným plápolem se jiskřily. Neslyšelť, co Blažej povídá.

Tento však se nehoršil. Věděltť on, že s mladíkem ontle zacházeti musí, má-li se zdivočilá mysl zjemniti, a věděl o dobrém prostředku, jímž by jej k pozornosti opět přivábil. Houslí svých se totiž uchopil, jenž vedle něho na sedátku ležely, a jemné zvuky začínaje ze strun vyluzovati, znenáhla do hry veselé se pustil. A jinoch sebou trhnul, vzhůru pohlednul, a tváře jeho v smíchu se zpříčily; ale oko slzou se zalilo.

„Ach, proč jsi mě sem zas přičaroval," řekl, „kde se na divého Prokopa jen všecko ušklíbá? Jáť jsem se nyní do krásnějších luk zatoulal, kdež nejspanilejší květina kvetla a na mne se laskavě smála."

„Byla to snad růže, jakové tuto pod mým oknem rostou?" ptal se mladý hudec, jen aby rozprávku na jinou věc obrátil. „I také ty Bůh stvořil —"

„Ach, já ti věřím, že je Bůh tvůj učinil nebo stvořil," vskočil mu mladík do proudu; „jen kdyby na ně Prokop ubohý směl ruku vztáhnouti!"

„Ty mě zarmucuješ, a sebe nepotěšíš," domlouval mu Blažej. „Nemůžeť všechněm lidem všeho se dostati. Vidíš, domek můj jest ouhledný, a mnohému, jejž cesta okolo vede, se líbí; proto ale nemůže každý přijíti a říci: ten domek bych rád — ten bude můj. Lidé na zemi nízko a vysoko jsou rozstaveni — jeden méně má, než druhý, slabší silnějšímu ustupuje, a z tohoto stavu svého nebezpečno jest dráti se do jiných. Panna, kterouž jsi na cestě zachránil, pravíš, nazývala se slečnou Litoměřickou; a na tu smí jen pomejšleti, kdo s ní na jednom stupni výsosti stojí."

„Ale co, kdybych se osmělil a odvážlivým skokem vedle ní se postavil?" zvolal jinoch medvědobijce, a s planoucíma očima ze sedátka se vzchopil. „Ty miluješ Prokopa; ty mu povíš, jak se k ní dostati, a byť to vedlo plamenem nebo pustinou. Prokopa neopustí ani síla ani chuť."

A Blažej, jakž i cíl touhy jinochovy schváliti nemohl, v duchu předce z odvážlivosti jeho se radoval, ale slovy jej nepotěšil.

„Obrať očí svých k jinému kvítku," vece vlídně; „potěš se jinými dívkami, Prokope. Dnes hraji na bohaté svatbě. Vezmu tě s sebou. Tam dost jiných a roztomilých kvítků nalezneš."

„Já nechci žádné jiné!" zvolal mladík urputně, a nevrle se utrhnul. „Já chci mou jedinou. Ale tys nepřející — Prokopu zabraňuješ — Prokop je nešťastný."

A vášeň divá se ho zmocnila. Jako bez lidských smyslů, nebo nerozumné, svéhlavé děcko na zemi se

uvrhna, začal plakati a trávu trhati. Outrpně nad ním Blažej ruce sepnul.

V tom vyšla z domu Božena, Blažejova manželka. I skvěla se žena tato právě jako růže před oknem, o níž byl Blažej nedávno promluvil, a patrným řízením božím v blahý sňatek se dostavši pověstnému hudci, sama jsouc vyhlášená zpěvačka, život jeho krásila ve spolku s uměním. Byloť to podivné dvé manželů. Jich pověst zněla po celé krajině, a kde se jaká slavnost udála, jistě i oba k ní byli pozváni.

A Blažej poukázal nyní Boženě mladíka, nesmyslně si počínajícího; žena pak outlocitná usmála se milostně, a potěšiti jej péči na sebe vzavši, žádala manžele, aby do světnice vkročil, kdež naň muž neznámý čekal, od zadu, zahrádkou do domu přišlý.

7.

Malá a nízká, jako starověká stavení vůbec, byla světnice hudce Blažeje, ale veškerý nábytek lesknul se v ní tak příjemnou čistotou, a tak pohodlně i chutě uspořádán byl, že vstupujícímu v tuto skrovnou domácnost radostněji srdce se pohnulo, než při vchodu do skvostně přeplněných komnat bohatýrů.

U dveří čekal na Blažeje muž, o němž byla manželka pověděla. Bylať to skrovná, letitá postava, silně znamenaných tváří, v oděvu zámožného rolníka. Blažej pověsiv housle svoje na stěnu, cizince vlídně pozdravil a uvítal.

„Jsi ty hudec Blažej?“ jal se ho muž neznámý tázati. „Ját dávno té radosti přál se dočkati, abych se

ti tváří ve tvář podíval. Bodejž byla šťastná hodina, v níž tebe poprvé pozdravuji!“

„Co jesti žádost tvoje, otče?“ zeptal se vlídný Blažej.

„Pověst mi tvou šlechetnost vychválila,“ odpověděl cizinec, „a k ní tedy beru své útočiště v těžké příhodě. — K tobě se mladík uchýlil, cele tobě neznámý — jakž mi řečeno — a tys přátelsky se ujal neštastného.“

„Přijalť jsem ho pod střechu svou,“ dí Blažej, „nemajícího, kam by hlavy položil; a lásku jsem ubohému daroval, z jakéž co živ se nebyl potěšil. Bůh jej uvedl v ruce mé, aby zachráněn byl od dalšího ukrutenství, jenž bylo celý věk mladosti jeho zničilo.“

„Neštastně stály hvězdy při jeho narození! On stal se obětí trestu spravedlivého, na smíření vin otcových.“

„Ty jej znáš?“

„Znám. A rád bych zvěděl, co o jeho duchu, o rozumu a srdci smejšlíš, a zda-li se prospěšného rozvinutí do schopností jeho lze nadíti?“

„Mladík s vlohami svými jako drahý mramor, posud v prachu povalený, býti se mi vidí, z něhož ruka umělá i sochu nejkrásnější vytvoří, jakovými se prý řecký národ honosil.“

„Dejž Bůh, aby se té změny hoden stal!“ doložil Blažejův neznámý host, a na to celý příběh Prokopova neštěstí, nehody domnělého otce jeho a utiskování panské v krátkých, ale jadrných slovech vyprávěl. A zkušenost, utrpení a pomsta mluvily z něho; neboť byl cizinec Božech sám, bývalý mlynář Ploskovský, Božech poustevník, a ničeho nevynechal, čím by Blažeje k soucitu mohl povzbuditi.

„Veliké bylo moje neštěstí,“ dokončil pak řeč; „a větší byla pomsta má — neboť hřích panský uvoluji se

nyní na lehčí váhu položiti, nežli slze a bídu k podrobenosti zrozených; ale nad hoře moje, nad vinu rytířovu, nad pomstu moji okazuje černou svou duši nevděk vlastní mé krve, a tajným, nezpytatelným řízením, prstem a metlou boží vidí se mi býti zatvrzelost synovská. Krev Ploskovců vytrpěla za hříchy otcův, a já na hrobě Miloslavy mé se pomodlím, aby se spokojila pomstou patnáctiletého trápení, a nezlořečila manželi, jenž nyní práva přirozenosti uvésti hodlá v starý pořádek. A v tom se na tvou pomoc, příteli Blažeji, spoléhám; ty pomůžeš nahraditi statky mladíku oloupenému, v nichž se nehodný kochá dvacet let.“

Za dlouhou chvíli stál ale Blažej v myšlénkách, na slova starcova neodpovídaje. — Byl-li Božech pouhý podvodník? — Má-li se o zastání práva Prokopova pokusiti? A jakou cestu k jistému dosažení cíle nastoupiti? —

„Pán od věčnosti,“ promluvil posléze mysli odhodlané, „zdá se, vyvolil mě, abych roušku protrhl dávnoletých vin a hříchů, aby se v jasnosti nevinnost zableskla, ježto se až podnes v temnotách skrývati musela. I věřím, starý muži, v slova tvá, a dle nich budu se říditi. Nedej Bůh, abych je klamná nalezl! —

Oba pak tajnými slovy umluvili se, co počíti, nevycházejíce na oči ani Boženě ani Prokopu.

8.

V Blažejově světnici seděl opět host, letitá žena, manželka hlásníkova na hradě pánů Ploskovských. Bylať to postava, jakých se málo v stavu nižším nachází, a jakási uhlazenost způsobů a slov, ano i neobyčejná v stáří vysokém strojivost na ní patrně dosvědčovaly, že za

mladších let hojně byla mezi lidem vzácnějším přebývala, než mezi jakýž ji později buďto všemocná láska, aneb nezpytatelní osudové byli přivedli.

Oblečena byla v smutku, a tichý trud jejích tváří dobře se srovnával s oděvem; neboť ani jeden ani druhý nebyla věc líčená. Mnoho dobrého byla žena v domě zesnulého starého Ploskovského zkusila, i mělatě důkladnou příčinu po smrti jeho truchliti, ačkoli se ona i za nynějšího pána všeho dobrého nadíti mohla, neboť jeho chůvou bývala.

Nyní v ouhledné světnici u Blažeje seděla. S ní se tu nacházel jediný hospodář, dobromyslný hudec.

„Povídala mi paní Božena, že byste něco rád se mnou mluvil," řekla žena. „Mohu-liž vám něčím posloužiti?"

„Aj, vyť jste milá ochota sama, paní Alžběto!" odpověděl Blažej. „Snad jste si ke mně tomu k vůli schvalně nezašla? Toť mohlo na delší čas počkati. Teď asi beztoho ruce plny díla máte; neboť nový pán obyčejně i hospodářství nově si pořádá, a na vás pan Adam s mnohou věcí rád se spolehne. Na pěstitelku mladosti své on nikdy nezapomene."

„To máte dobře, pane Blažeji! Předobrá duše je náš ušlechtilý panáček."

„Živý obraz nebožtíka pána," doložil Blažej, oka od ženy neodvraceje, „celá jeho krev. Není-liž pravda, paní Alžběto?"

„Živý obraz," opětovala chůva, nemohoucí malému podivení se ubrániti, že na ni Blažej při těch slovech tak pronikavě pohlížel. „Mohuť se pochlubiti, že jsem všeho pečlivě odstranila, co by mu k ourazu na těle i na duši bylo sloužilo, když mu sotva ročnímu paní matka na věčnost odešla."

„Ba věru tím se můžete chlubiti; pěknou povinnost na svěřenci svém úplně jste as vykonávala, neboť se vám péče pěkně zdařila. Tím bolestněji však musí se nás to, co věrných poddaných, dotýkati, an se v tutěch posledních časech pověst roztrušuje, jakoby pan Adam nehoden byl krve rytířů Ploskovských.“

Žena hlásníkova s podivením hleděla na Blažeje.

„Roztrušuje se pověst,“ jal se tento dále mluviti — „že mladý náš rytíř ani pravý kmen ze štěpu rytířův Ploskovských není, alebrž planá ratolest, rukou zrádnou štípená —“

„To je leť!“ zkřikla bývalá chůva; „je to bohaprázdná leť! Já pana Adama od let nejoutlejších na rukou opatrně nosila —“

„O tom jsme všickni přesvědčeni,“ — upokojoval ji pověstný hudec, „a právě na vás, milá matko, záležeti bude, abychom utrhačům necudná ústa zacpali; — ačkoli by se také při vší opatrnosti vaší bylo státi mohlo, že byste byla bývala zklamána. Povídáť se, že mělo dítě nebožtíka pána velikou jahodu na levé lopatce?“

„Spasiteli na nebesích!“ zděsila se žena, a vyskočila ze židle. „Kdo vám o tom pověděl, pane Blažeji? Živá duše o tom neví, a přes dvacet let o tom nikdo se mnou nemluvil!“

„Tedy pan Adam to přirozené znamení v skutku má?“

„Nemá je! Kdo vám to nalhal? Co obmejšlíte?“ — bědovala žena, kteráž tajemství své po tak dlouhý čas dobře schované míti se domnívajíc, nenadálým přeptáváním všecka se pomátla.

Mnohými otázkami konečně pak Blažej ženu do takové tísně přivedl, že dílem z hněvu, dílem z lítosti plakati začala, a žádné odpovědi více dáti nemohla.

„Tedy připouštíte, že pan Adam pravý syn nebožtíka Ploskovského není?“

„Nepřipouštím! — nepřipouštím!“

„Nuže, tedy to také tomuto svědku zapřete!“ doložil hudec, dvéře otevřel, a do komnaty vešel Božech.

Ženat jej arci již neznala; když ji však na den zpomněl, kdež jí byl mladého Ploskovce vynutil a dítě cizí odevzdal; když jí všeliké okolnosti na mysl uvedl: třesoucí se na kolena padla, a kostlivé ruce k oběma mužům napínajíc, oupěla: „Nečiňte mě neštastnou! Zamlčte to dávnoleté tajemství!“

„Jakže?“ podivil se Blažej. „A vy byste, matko milá, s tím hříchem před tvář věčného soudce vstoupiti — a nevinnou krev déle v bídě a nouzi nechati chtěla?“

„Ale což mám činiti?“ bědovala ubohá chůva, a Blažej opět dvéře otevřel a jinocha Prokopa do komnaty vpustil.

„V blahý prospěch tohoto jonáka ústa otevříti!“ řekl přitom. „Pohledněte naň, a na paměť si uveďte podobu Ploskovských z mladého věku. On jesti vám svěřené, vám odcizené dítě rytířské!“

A stará žena ruce sepnuvši, s uslzeným okem neodvráceně hleděla na statného medvědobijce. Obrazy z let minulých vystoupaly a míhaly se jí v temném zásvitu před seslablýma očima, a čím déle na jinocha nenadále se vyskytlého hleděla, tím živěji zdálo se jí, že vidí zesnulého Ploskovského před sebou, jakož vyobrazen byl na síni rytířské v podobě mládenecké.

I velikou jahodu na lopatce měl jinoch z lesa: nebyloť pochybnosti, že by on pravým dědicem jména a statku pánův Ploskovských byl. I umlouvali se muži vespolek, co by počali, aby se ubohý Prokop obojího ou-

časten stal, a chůva stará ke všemu přisvědčujíc, jen slzy vylévala, brzo radostné nad neočekávaným návratem pravého pána a umenšením své viny, brzo žalostné před nastávajícím soudem.

Ale jinoch medvědobijce neznal ceny, pro niž mužové nyní v odpor se pouštěli proti držiteli hradu Ploskovského, i neuměl na mysli rozvážiti prospěchy, jakéž mu neočekávaným vstupem ve stav rytířský nastávaly.

„Nyní budeš moci viděti slečnu Litoměřickou, a pokochati se v milosti její!“ — promluvil k němu hudec, jehož rád poslouchal. A slova tato zňala v něm doutnající jiskru v šlehající plápol a jím uchvácen, zkřikl jinoch: „Ano! Prokop chce býti pánem na rytířském hradě, bude-li s ním dívka Litoměřická bydleti.“

9.

Pán Litoměřický soudil nad celým krajem. Král mu byl právo dal do rukou i nad jměním i nad životem lidu vůkolního.

I stálť před ním dva muži, stařec vyzáblý a rozkvetající jinoch, třetí osobu mající po boku, letitou ženu.

„Učiňte spravedlnost, pane!“ mluvil k němu stařec, „a dle moudrosti své vinu napravte, kterouž napraviti nemůže, kdo ji byl spáchal. Musíte tak nazvaného Adama rytíře Ploskovského ze statku vypověděti a jinocha tohoto ve hrad otcovský uvesti, z něhož jej byla vypudila pomsta.“

„A mimo to chci viděti i děvu tvou!“ ozval se do toho jinoch, nemoha plamen utajiti v srdci, kterýž ho palčivě sžíral, co byl cestu do Litoměřic nastoupil.

Sudí trnul podivením nad žádostmi lidí neznámých, i domníval se z počátku, že je zášlenost k němu zahnala; vyslyšev ale povídání bývalého mlynáře Božecha i poznav starou ženu chůvu, kterouž byl častěji na hradě zemřelého přítele vidíval: celou věc za umluvenou, dobře vymyšlenou báchorku hanebných podvodníků považoval.

„Já však znám Adama Ploskovského od věku nejoutlejšího," řekl s přísným pohledem, „a ani pouhé žalobníkův udání, ani přirozené znamení na těle mladíkovu nepostačí práva podvrátiti, z nichžto se šlechetný muž těší od dávných let. Důkazy platné dostavíte, anebo u vězení za své odbojné podvodnictví pykati budete."

„Vězení?" — skřiknul jinoch medvědobijce. „To jest ta tmavá, smutná skrýš, jak mi přítel Blažej vypravoval, kde na studené zemi hadi a žáby okolo těla člověku se otáčejí? Já nechci do vězení! Já se patnácte let z vězení díval na rozkvetající jaro — i nebudu déle po radostech jeho kvíleti! Jdi si do vězení sám!"

Pán Litoměřický v hněvu se zmáhajícím hleděl na jinocha, an tu s tváří uzardělou, hlasem napořád hlasitěji zvučícím v slovech k němu rozprávěl, jakáž nebyl zvyklý slyšeti. I zavolal hřmotně a náhle na čeleď, a v okamžiku blízcí zbrojnoši do síně vstoupili.

„Chopte se těchto lidů," velel jim, „a do věže je uvrhněte!"

Čeleď jako houf štvaných poslušných psů na přítomné žalobníky se rozehnala.

„Veliký duch vás uchovej!" zahřímal Prokop, a tak odhodlaně proti zástupu tomu se postavil, že všickni vesměs na krok ucouvli. Byloť poprvé, co se na jinocha, v pustinách vyrostlého, lidský outok učinil; jemu ale bylo, jakoby dosavad po lesích se nacházel, kdež toliko

útokům lítých šelem byl uvykl a vždy vítězně z boje odešel. Ale strach jím nezatřásl jako před hromadou hladových vlků, alebrž krvechtivost jej rozpálila, jako před stádem lišek a jezevců.

„Veliký duch vás uchovej!“ zahřímal a s pěstěma zaťatýma proti čeledi se postavil, nedbaje, že jí meče po boku visely.

„Chopte se jich!“ zadupal pán; a čeleď znova se na přítomné hrnula.

„Pojdi, pojdi!“ řičel jinoch, a právě jakoby se s lesními divými zvířaty do boje pouštěl, mezi dotírající zástup se uvrhnul, silnýma rukama dva zbrojnoše za prsa uchvátil a tak prudce jimi na zemi uhodil, že s hlavou rozstříštěnou ležeti zůstali, a proud černé krve z obražených prsou jim hned z nosu a úst se vyvalil.

Ostatní jako poplašená zvěř odskočili. Bylať hrůza na jinocha medvědobijce nyní se dívati.

„Nemáte-li mečů?“ soptil rytíř. „Mám-li vás psemi dát poštvati?“

V rukou čeledi hned se meče blýskaly.

„Chraňte se Prokopa!“ řičel jinoch zdivočilý a v lesní své vzteklosti proti nim se vypnul.

„Smiluj se, pane!“ volal starý Božech, a stará hlásníková z hradu Ploskovského na kolena se uvrhnouc, s rukama sepnutýma hlasitě naříkati začala.

„Zmocněte se odbůjných podvodníků,“ velel zase pán, „a byť i mrtvi v ruce vaše padli!“

A po těch slovech s velikým pokřikem všickni se na jinocha hrnuli. Ale on, dílem z přirozené své neohroženosti, dílem že účinek mečů v rukou cizích nebyl ještě poznal, sám svůj krátký meč z pochvy vytrhna, a tlustou medvědinou, jenžto mu přes bedra visela, po le-

vici poněkud se ukrývaje, s krátkou ocelí svou, skokem hladového vlka, zrovna do prostřed čeledi se vrhnul a ranou opět jednoho probodl. Několik ran padlo v huňatou srst zvířecí, kteráž jinochu za štít sloužila, ale meč jeho, sotva z prsou muže prvního až po jilec zakrvácený vytažen, již opět jinému do žeber zajel.

I povstal tu ryk náramný a zmatenice děsivá zmocnila se Litoměřických. Takové odvážlivosti nebyla se čeleď poslušná ještě dočkala; i rozprchla se opět po síni, jakoby ji duch strašlivé půlnoci honil, aniž kdo z ní Božecha si všimnul, kterýž ve zmatku tom, chůvu za ruku popadna, z dveří vyklouzl.

„Duch vás uchvátí!“ řičel jinoch, s hořícíma zrakoma u prostřed síně stoje; čeleď klela, ranění oupěli, a pán Litoměřický v smrtelném trnutí stál, nevěda, co o věci mysliti: an se tu náhle u postranní komnaty dvéře odevřely, a hlukem přivábená, do nich slečna domácí vstoupila.

„Ha, tu tě mám!“ zajásal Prokop, a rychle k dívce přikročiv, mocně ji levicí ovinul — jakož byl viděl hudce Blažeje manželku zpěvačku objímati. Ale tím ovinutím — jediným dotknutím se panny milostné — zmizela, jakoby ranou kouzelnou, všecka divost z mysli a srdce jinocha; a když se mu dívka ušlechtilá s podivením z náruči vinula, přísným pohledem jej kárajíc: on, jakoby na poušti byl hlas velikého ducha zaslechl, jímž jej patnácte let otec Božech mámil, krotký, ano třesoucí se k nohoum dívčím se poníkil, zbraň svou upustiv.

Ale pád její na kamennou podlahu byl heslem pro některé zbrojnoše, kteří na silného jinocha padše, živého jej nyní svázali, delší a trpčí pomstě jej uschovávajíce, nežli by byla kvapným zavražděním bývala.

„Nejníže s ním do věže!“ kázal pán, a jinoch, toliko v pohledu na spanilou dívku smysly maje ztopené, nechal se odváděti s rukama svázanýma.

10.

V pěkné své komnatě seděla Libina, slečna Litoměřická, a velmi uměle rytířskou pásku vyšívala. Avšak zamyslila se tak hluboce mezi touto krásnou prací, že ruka s jehlou tiše ležeti zůstala, a panně, ani se nehýbající, ani oka z vyšívání nespouštějící, posléze dvě velké slze ukáply, tak že jimi dvou drahých perel na skvostné pásce přibylo.

V tom se polehku na dvéře zaklepalo, a do komnaty s uctivou poklonou vešel hudec Blažej. Libina, ačkoli v prvním okamžení nelibě vytržena, předce hned tváře přívětivě povyjasnila, příchozího poznavši.

„Co mi nesete?“ ptala se, a jakoby stranou co hledati měla, šátkem si oči utřela.

„Své ponížené služby, ušlechtilá slečno!“ odpověděl hudec, pozorným okem dívku stíhaje. „I přál bych si, aby mě byla dobrá hodina přivedla. —“

„Máte nějakou žádost?“

„Mladý náš pán ušlechtilé slečně úctu svou vzkazuje —“

„Děkuji vám!“ dala mu dívka rychle za odpověď, z níž patrno bylo, jak málo jí na vzkázání mladého Ploskovského záleží.

„Od nějakých krátkých časů zasmušilost se ho chápe,“ mluvil Blažej dále, „a lidé, jenž o rozličných věcech vědomost mají, vypravují, že mu teskno bývá mezi zdmi domácími, jakoby jej zlé vědomí z nich honilo.“

„Slyšel jste také o té báchorce? Nemohuť sice ucho své nakloniti k prosbám, jakovými mě mladý Ploskovský k zisku milostnému stíhá; leč outrpnost mi předce duši jímá, pomyslím-li na mrzutou péči jeho, jakáž jej povstalou pověstí snad znepokojuje.“

„Budeť leta přešlá za pěkný sen muset považovati, k jeho-li škodě šoud rozhodne.“

„Soud? — Otec můj jen o trestu rozpráví. K soudu nedostává se důkazů, a sami žalobníci v strachu prchli, jinocha jediného v sítěch nechavše.“

„A nemá-liž tu jinoch žádných orodovníků?“

„O má zajisté!“ — odpověděla dívka poněkud rozpačitě, zardění ubrániti se nemohouc. „Otec můj nebude s ním bez spravedlnosti nakládati.“

„Ont snad ale i od vás, milostivá slečno, platné přímluvy se naděje. Obraz váš, zdálo se, byl veliké pohnutí v celé bytosti jeho způsobil; a je-li v skutku z lože bohatýrského, statný i spanilý by to byl ženich po boku ušlechtilé nevěsty.“

„Vy jste dnes mysli velmi veselé! — Avšak já nevím o možnosti, že by bohatýrský rod svůj dokázal.“

„Ale co, kdyby mohl dokázati —? Nechtěla byste mu, slečno milostivá, pomocnou rukou přispěti?“

„Já nesmím vůli otcově se protiviti — byť i srdce rádo pomohlo.“

I poznávalť hudec opatrný, že u Libiny cíle svého nedospěje, a protož v jinou stranu léčky své nastrojil.

Pod komnatou slečny Litoměřické nacházela se světnice starého hradního. Blažej, všude host vítaný, hodlal u něho přes noc pobyti. Omluvilť návštěvu svou opožděním se v Litoměřicích; ale u starého Mareše ani toho potřebí nebylo: ont veždy rád hosta veselého častoval.

A číše po číši plnila se na stole; hovor pijákův až do půlnoci se prodloužil. Smysly dobrosrdečného starce počaly se másti — oči mlhou se zatahovaly, jazyk po dětinsku žvatlal — i žvatlal o věcech, jenž byly na hradě skoro tajnostmi.

„A kdež pak to divoké lesní zvíře chováte," zeptal se host, „jenž tuty dny tak vztekle mezi vaším lidem řádilo? — jakž o tom pověst povídá."

„Ach, ta šelma je hluboko schována, a tak brzy na světlo nevyleze, leda by ji pán katům dal, aby ji na dobro zkrotili!" odpovídal hradní těžkým jazykem. „Je to silná klec, kam jsme ji zavřeli."

„Musím se přiznati, že bych toho člověka rád uviděl, jenž se o tak velikou věc pokusil."

„I je pekelný drak v lidské podobě! Až nazejtří, milý Blažeji — dnes je již pozdě — ale zejtra ti ho ukáži. Mámť tu klíče od klece."

A na to začal obšírnými slovy popisovati, která chodba, které dvéře a které schody k té silné kleci vedou; Blažej pak pilně pozor dávaje, i po klíčích se ohlížel, až i starci žvatlavému jazyk pomalu ztuhnul, oči se mu zavíraly, hlava mu sklesla a rty ještě několik nesrozumitelných zvuků vydavše, spaním sklíčené se zavřely. —

Tak hovorno nebylo však této noci pod světnicí hradního. Tam, v tmavé, skalnaté hloubce nacházelo se vězení, a na vlhkém kamení ležel v něm okovy stížený Prokop, jinoch na pustinách vyrostlý.

V tuhé necitelnosti ležeľ jinoch, duše jeho zhrocena byla hněvem a bolestí, a smyslové jeho rozčísnutí létali v dalekostech, po dívčím obraze dychtíce. Náhle pak opět vyskočil jinoch, a zařval hněvem i trhal vazby —

a opět s hlasitým pláčem jako bez vlády hodil sebou o kamennou podlahu.

Takto ležel za množství hodin v tmavém vězení. Posléze chřestot klíčů a vrzání zámku jej z omámenosti probudí. I pozdvihne hlavu, a při červenavém světle noční lampy uvidí stojícího mezi dveřmi hudce Blažeje. I zkřikl radostí, a jakoby úkazu náhlému ani nevěřil, na krok ucouvnul. Ale Blažej naň promluvil — povyku dělati mu zakázal, a pouta mu sejmuv, vlekl jej za sebou z chladného klenutí.

„Uvidím spanilou dívku?“ tázal se jinoch, co se s ním děje, dobře posavad nepochopující.

„Uvidíš,“ — těšil jej hudec. „Jakos dennici na poušti nejkrásněji zářiti vídal, usměje se na tebe tvář dívčí.“

A těše jej takto, potichu se s ním kradl chodbami hradu Litoměřického.

11.

U prostřed rozlehlých, starověkých lesů, na pusté pasece, stálo několik dřevěných, nuzných chyší, v nichžto před bouří, větrem a deštěm outočiště mívali uhlíři pověstní po kraji Litoměřickém. Ale nyní neukrývali se pod vetchými střechami, alebrž vespolek seděli v kole pod šírým nebem, a mezi tím kolem ramenatých, svalovitých těl a učazených tváří leželat i směsice otrhaných poběhlíků, čeládky ve všech strastech a mnohých nepravostech otužené.

U prostřed nich viděti bylo starého Božecha.

„A proč bychom utiskování jeho déle snášeli?“ ozval se ve sboru tom hlas břískavý. „A chce-li on sám uhlí

páliti, a chléb náš tenčiti, ať nám jinák v plné své měchy sáhnouti dovolí. I co je do toho holobrádka! Na měkkých peřinách se váleti a metly na sprostý lid vymejšleti je dílo ďáblovo — i vem si zlý duch Adama Ploskovského!“

„Nejlépe všem těm vysokonosým něco čpavého zapáliti, aby si oči protřeli a na nás z nízka se podívali!“ zabručel hlas jiný. „Má lebka mi tak dobře poroučeti dovede jako jiného — pěstě mám také, a sáhne-li kdo na mne, dovedu ho ubiti.“

„Nu, hlavní lebka a hlavní jakési ruce musí býti všude, Václave!“ ozval se třetí hlas mírnější. „Tu nám ale o to běží, abychom z dvojího zlého vybrali si menší. A je-li vychovanec tohoto muže v skutku větev štěpu Ploskovského, jenž se nám nelíbiti začíná —“

„Ivan i Váša mě zná,“ — skočil mu nyní do řeči starý Božech, ukázav přitom na dva letité muže v kole sedící. „Tiť se zajisté na nehody někdejšího mlynáře pamatují, a já se na blaženost duše své zakleji, není-li dosti, abyste dle slov mých v patrné důkazy o rodu mého vychovance věřili.“

„Nenatrháme-li si kopřiv místo mechu do postelí, když tvému jonáku k Ploskovskému hradu a statku pomůžeme,“ učinil opět uhlíř námitku, „za utlačeného rád ruku k rvačce pozdvihnu — ale ovšemtže se naději, že pak utlačený opět na mne pěstě nezatne.“

„Oni vás jako bratry, jako ratolístky jednoho stromu chovati bude!“ zkřikl Božech. „Srdce jeho jest měkký vosk a jemná bříza, i nechá se z něho utvořiti, co člověku rozumnému napadne. Avšak netoliko že dosazením pravého pána v statek a moc příslušnou sobě sami hojné blaženosti připravíte: vyť i světu důkaz dáte, že se ve-

řejnému pořádku podrobujete a svému panstvu práva hájíte; a také budou o vás po českých vlastech jakož o lidu nejvěrnějším ještě po mnoha letech mluviti!“

„Můžeš se nám zaklíti, že odchovanec tvůj pravý syn nebožtíka Ploskovského jest?“ zvolalo teď několik hlasů, a celý sbor se vzchopil.

„Já se zakleji!“

„Nuž, tedy mu krucifix přineste!“ ozvaly se opět hlasy, a uhlíř jeden bral se v nejbližší chyži.

„Starého čerta ptám se já, je-li ten kluk z plemene Ploskovského, nebo není!“ mumlal mezi zuby; „jen když se lépe najím a napiji. Šelma jako šelma, kdo mi na krku sedí.“

Předce však tentýž uhlíř brzo dřevěný jakýsi kříž přinesl, jenžto snad již od mnoha let jako v zapomenutí na chatrné stěně visel, nežli se k tak důležitému výjevu hodil, jakýž nyní nastával.

Všickni přítomní v tom sboru podivném hlavy obnažili, aneb kde čepice nebylo, ruce sepjali. Starý Božech stál pak u prostřed s hlavou odkrytou, a kříž drže v levici, tři prsty ruky pravé v bok Ukřižovaného položil, a hlasem zvučným skládal přísahu:

„A oddechu ať nenalezne tělo moje do skonání, ani pokoje duše má na věky — ať mě zlé svědomí hryzem jedovatým z místa na místo pohání, a muky věčné ať mi se každým krokem otvírají, není-li jisté a neklamné udání moje, že vychovanec můj, Prokop, syn jest v Pánu zesnulého rytíře Ploskovského. Bůh mě viděl, i slyší mě nyní, a k dobrému konci mi pomůže!“

„Zdráv budiž pravý pán Ploskovský!“ zaznělo nyní z úst všech přítomných, a na hlasité to zvolání ozval se hluk náhle na paseku se deroucího zástupu zbrojného.

„Zdráv budiž pán Ploskovský!“ znělo i heslo jeho, a Božech mu hbitě vstříc pospíchal.

Ze zástupu tři osoby vystoupily, hudec Blažej, jinoch medvědobijce a rytíř v úplném brnění — postava sice nevelká, ale složitá, silných oudů a hrozného vzezření.

„Aj, pan Chlumský! — zdráv buď udatný!“ zkřikli uhlíři, jenž znali šlechtu z celého vůkolí — a pan Chlumský s usmáním velké své bílé zuby vycenil.

Známť byl vůbec i s čeledí svou. Pověst o něm roznášela se od časů dávných, že panstvu nepřeje, a nemaje než malý ale silný hrad, loupežně z bohatství cizího ubírá, za to však chudině vždy k službám ochotně se propůjčuje, i co může z kořisti své poskytuje. U něho byli nyní zástupci práva Prokopova podpory hledali, i šťastně ji naleznuvše, se sborem jeho k činu spěchali.

„A takž vidíte, milí!“ jal se nyní Božech k zástupu uhlířův i shluklé luzy mluviti — „a takž vidíte, že i šlechtický meč přirozeného práva se ujímá, jakovéž popříti se nechce pánu vašemu, kteréhož vám tuto vzácný a pověstný hudec přivádí. Podívejte se naň!“ mluvil dále. „Neslibuje-li tvář jeho milost a tělo celé udatnost, aby sobě svěřených uhájil? I zdráv buď pán můj, pan Ploskovský!“

A veškerý zástup zavýskal po starci, neunavně o pomstě své pracujícím, a zbrojný zástup Chlumského zbraní zařinkal.

Jinoch medvědobijce stál při tomto výjevu jako u pouhém vidění; v tváři jevilo se mu skrovné usmívání, avšak co se vůkol vlastně dělo, cele pochopiti nemohl. Byliť jej v slušný rytířský šat oblekli, jímžto spanilá statnost oudův jeho tím patrněji prohlídala; na bedrách

mu však předce veliká medvědí srst visela, což nemálo k výrazu jeho mužné síly přispívalo.

Zbor uhlířův i sloučené s ním hluzy s oblíbením na jinocha patřil.

„Zdráv buď —!“ chtěl jeden mezi nimi z plného hrdla vykřiknouti; avšak dosavad ještě nevěděl, jak pána nového pojmenovati.

„Adamem Ploskovským jej nejmenujme, abychom ho na leta uploulá připomínati nemuseli,“ řekl Božech.

„A Prokopem jsi jej na křtu nepojmenoval,“ doložil hudec; „jakýmž tedy názvem lidu jej prohlásiti?“

„Aj, k čemu se o pouhé jméno hádati budeme?“ ozval se hlas mezi uhlíři. „*V boru* je vychován, k svým nejdříve *do boru* přichází — nám jej *dal bor*, a protož nám i sluj *Dalibor!*“

A prohozená slova zalíbila se zástupu, i zvolalať ústa veškerá: „Zdráv buď Dalibor Ploskovský!“

12.

Hodinu půlnoční oznamoval hlásník na hradě, kdež dosavade sezení své měl jinoch, řečený Adam Ploskovský. Ale zvuky rohu i hlas ponocního zpěvu třásly se přetrženou noční tichostí, a srdce hlásníkovo přitom pukalo. Mnoholetá družka jeho, věrná žena, pracovala k smrti.

Nezdržev se ani chvíli venku na baště, v skrovný svůj příbytek hned se tesklivý muž opět navrátil, kdež se byla umírající právě vyzpovídala. — U lože jejího, na malém, bíle prostřeném stolku stály dvě voskové svíce z hradní kaple, a mezi těmi lesknul se mosazný kříž s obrazem umučeného Spasitele. Vedle něho ležela schrán-

ka se svatým olejem a modlitební kniha domácího kněze a zpovědníka, starce velebného, sedícího vedle postele.

I držel pastýř duchovní ruce sepjaty a modlil se nad ženou slabnoucí, i těšil ji slovy nábožnými, a hlas jeho zněl po tiché světnici jako zavátě zvuky s výsosti nebeských. Tváře ženy vyjasňovaly se — mír věčný na nich se rozkládal.

Za to ale nepokoj děsivý — brzy jako dech jizlivých pecí, brzy jako říčení ledových mrazů — třetí osobou lomcoval, ježto nestejnými kroky po komnatě přebíhala. — Byl to mladý Adam. Na tváři mu brzo smrtelný pot vyvstával, v srdci mu brzo krev klokotem vřela. Hněv, žalost, naděje a zoufalost jím potřásaly. Náhle se u lože již již hasnoucí ženy zastavil. Oči jeho jako šípy jí probodaly, a s rtoma třesoucíma se zvolal:

„Mluv pravdu, prokletá kejklířko, anebo tě i s hanebnou lží do pekla srazím — mluv pravdu — a vyznej, že jsem pravý Ploskovský!“

A žena z mrákot smrtelných, již jako soudcem věčným probuzena, vzchopila se k odpovědi: „Zaklínám se před Bohem věčným, že nejsi Ploskovský!“ a beze sebe sklesla nazpět na podušku, a pastýř velebný jí oči zatlačil.

S křikem zoufanlivce utíkal jinoch z komnaty i zavřel se v ložnici vlastní, jakoby se brániti měl před houfem pronásledujících jej duchů půlnočních, a nesvlečen uvrhl se jako ve mdlobách na lože. I ležel takto beze smyslů za několik hodin, až jej podivný, pomatený po hradě ryk z tuhé nevlády probudil. Vyskočil a letěl k oknu.

Slunce právě z dalekých modrých hor se vyvinovalo. Celá východní obloha hořela jako veliká od věč-

nosti pochodeň. Adam z okna pohleděl na náhradí, kdež v ranním soumraku veliké bylo mužstva hemžení.

Na baště zněla trouba, břinkot zbraně rozletoval se po hradě — do ložnice k Adamovi vyděšený zbrojnoš přiběhl.

„Pane! lstivý nepřítel hradu se zmocnil!“

„Do pekel s tebou i s nepřítelem!“ zasoptil jinoch, jemuž se zdálo, že ho z domu již již vyhánějí; a popadna meč, ven se hnal zoufanlivě mezi čeleď svou.

Za ranních temností byl se starý Božech s několika odvážlivci až k hradní brance po zemi připlazil, a zvolav na strážníka hlasem denně přicházejícího a potravu z blízkých dvorů přinášejícího pastuchy, vpuštěn byl do hradu. Tam ale i kmed strážníka, neži se povyk strhnul, ostrou dýkou skoliv, soudruhy zatím venku čekající také do hradu vpustil.

Ale zděšené a pomatené čeledi Adamově zdálo se, jakoby celé pluky byly hrad ztekly, a takž sama zmocnění se hradu nepříteli usnadnila. Pan Adam, seběhna mezi ni, darmo k odporu nabízel — bylo, jakoby je sám strach bičem železným rozháněl. A na baště zněla trouba pořád ouzkostněji, až pak i tam leknutím umlkla, a na podhradí ryk přicházejících zástupů Chlumských a bojovné jich rohy zavzněly.

„Vzdej se!“ zvolal nyní hlas na jinocha Adama, a tentýž při denním zábřesku postavu poznal, jenžto se byla otcem jeho jmenovala.

„Vrať se v temnosti, ježto tě zradně vyplily!“ zařičel jinoch a řal po ní mečem. Ale ocel jeho zařala se v tlustou medvědí kůži, a s mečem, při ranních červánkách jako blesk se míhajícím, stál před ním nový hradu pán.

„Duch tě zachvátí — vzdej se!“ volal na něho, mužně se vztýčiv silnou postavou. „Já pán tobě káži — zahoď meč!“

Ale Adam na krok uskočiv, meč opět pozdvihnul, a v hněvu zoufanlivém očima jiskře, se rtoma modrajícíma vyjektal: „Tys tedy nástroj chytrého podvodu?“ — a k novým ranám na jinocha se rozehnal. I bylo podivno boji nastalému se dívati. Mladík, v umění rytířském vycvičený, mečem velmi těsně na odpůrce dotíral; ten však po ranách bystře pozor dávaje, jako mrštná lesní šelma, ranám pořád skočmo se uhýbal, brzo stranou, brzo zpředu i pozadu na statného šermíře tepaje, až i meč mu v ledví zarazil.

Ani hlasu nevypustiv, sklesl bývalý Adam Ploskovský. Proud krásné mladé krve vyvalil se mu na oděv, a jinoch na pustinách vychovaný, jakoby dosavad s lesním medvědem byl zápasil, v běsnosti své uvrhl se na tělo, a oděv na něm roztrhna, hltavými ústy chtěl píti z potoku krev.

Ale v tom jej mocnou ranou ruka mužská odhodila, a s pronikavým křikem vrhnul se na stydnoucí tělo jinochovo šedivý Božech. Byloť to poslední propuknutí lásky otcovské, ustupující před pomstou. Lesní vychovanec ale s divokým, nesrozumitelným pokřiknutím vyskočiv, i opět po meči svém se rozehnav, nyní, celý se třesa v náramné vzteklosti, očima jako zničujícími blesky po otci bývalém střílel.

Po náhradí znělo břinčení mečů, zvuky trub a volání: „Zdráv buď Dalibor, pán Ploskovský!“ — a válečným hlukem tímto krev jinocha nevázaného ještě více se bouřila, až i opět po krvi touže, s mečem padnouti

chtěl na samého starce, jenž ho byl od vřelého, červeného pramene odtrhnul.

Ale v tom náhle na blízku zvuky zavzněly — jemné, líbezné, žalující i chlácholící zvuky, a jinoch rozdivočený se zarazil, meč mu z ruky vypadnul, celá jeho bytost nenadále v sladkou bolest se proměnila — i byloť se naň dívati jako na zkrotlého beránka.

Zvuky umlkly, a jinoch jako ze sna kouzelného hlavu pozdvihna, hudce Blažeje spatřil vedle sebe stojícího, a s okem zarosenym na prsa mu sklesl.

„Zdráv buď Dalibor, pán Ploskovský!“ zvolal zástup po náhradí, i vedl jinocha do hradu. Vzešlé slunce dívalo pak se přes hradby na starce Bořecha, an samojediný pod šírým nebem seděl, mrtvého syna křečovitě v náruči svíraje.

13.

Veliká hodovní síň na hradě Ploskovském vykrášlena byla nevídaným způsobem. Věnce strakatého kvítí visely po sloupcích, čalouny vlály po stěnách, a nazad povýšené stálo sedadlo s pěknými nebesy. A síň byla plna lidu, svátečně vystrojených rolníků, starších z každé jednotlivé obce, i zbrojnošů a panošů v lesknoucích se krunýřích. Na sedadle pak viděti bylo jinocha silné postavy, ve skvostném oděvu rytířském; vedle něho stál z jedné strany rytíř pohledu zmužilého, pověstný Chlumský, v úplném brnění; z druhé strany pak velebný kmet, domácí kněz a zpovědník. Vedle nich byl se rozhlášený hudec Blažej a starý Bořech postavil, kteryžto poslední samojediný v celém shromáždění zasmušile k zemi hleděl.

Rytíř Chlumský prohlašoval shromážděné obci jinocha na pustinách vyrostlého za budoucího pána, v krátkých slovech o podivných příhodách jeho pověděv. Starý Božech musel slova jeho dosvědčiti, složiv opět přísahu v ruce duchovního pastýře, a tentýž velebný otec pak sám prohlásil, co byla nebožka chůva v poslední hodince bývalému pánu dědičnému zjistila.

„A tak se tedy radujte," doložil posléze ještě rytíř Chlumský k lidu přítomnému, „že vám nebe pravého pána zachovalo, a podvrženou ratolest z rodu Ploskovského zlomilo. Jakoukoli dobrou naději kdo z vás kdy v pána svého skládal, v tohoto mládence důvěrně složte. Jeho srdce jesti kyprá půda, kdežto símě všeho spasitelného uzraje a blahodárně pak okolo vás všech se ovine. Důvěřujte v něj tedy, a milujte Dalibora Ploskovského, jakož pána nového — oné vám dnes veliké veselí ustrojí, kdež budete moci několik číší na zdraví jeho vyprázdniti!"

Slova pověstného rytíře, pohled na statečného nového pána, i přítomnost velebného spovědníka, jenž v celém vůkolí za pravého služebníka božího rozhlášen byl — zvláště ale snad poslední slib všechněm přítomným krev tak rozehřály a ústa rozvázaly, že se jednohlasné: „Zdráv buď Dalibor Ploskovský, milostivý pán náš!" — po velké síni ozvalo.

A rytíř Chlumský kázal na to jinocha, jako bez citu a pomyšlení vůkol sebe hledícímu, pokleknouti — meč svůj obnažil, a po krátké modlitbě velebného kněze třikráte jej ocelí na bedra udeřiv, řekl: „Ve jménu božím, ve jménu králově, ve jménu rytířstva — povstaň, meč opásej a nos jej, jakž tomu káže rytíře povinnost!"

„A nyní: Zdráv buď Dalibor, pán Ploskovský!“ zvolal dále, k zástupu diváků se obrátiv.

„Zdráv buď Dalibor, pán Ploskovský!“ opětovali rolníci, a jeden po druhém drali se pak k jinochu, aby mu ruce políbili, aneb se aspoň šatů jeho dotkli.

Jinoch nevěděl, co se s ním najednou děje — co mužům jej obklopujícím napadá, i byl by se snad polekal, kdyby hudec Blažej byl nebyl zástupu pokynul, aby se již odebral a veselí se nyní oddal; načež i veškerý zástup jako proud úzkým průlivem deroucích se vln ze dveří se hrnul, na prostranné předhradí spěchaje, kdežto se ples chystal.

I byloť brzo hlučno na tom pěkném prostranství. Pod košatou jívou bylo se čtvero hudebníků posadilo, veselou a skočnou jako do honu provozujících, a okolo nich, v dosti hodném kole, otáčely se brzo vystrojené dívky z vesnic blízkých i dalekých, jenž byly přišly schvalně ku plesu, i podívat se na nového pána. S nimi točili se však také statní jonáci, a radost byla dívati se na ty mrštné ondy, na to jak čamrda točení se rozveselených děvčat a na to hopkování vejskajících mladíků.

Opodál na půdě trávnaté seděli a leželi hosté starší, radostným okem pohlížejíce kolem na plné nádoby, z nichžto se jim do hliněných i dřevěných žbánů nalívalo. A dobrý žitný chléb i soustо čerstvé zvěřiny jim k lepšímu prolévání hrdla sloužily.

A celý hrad ozýval se podivným šumotem, hovorem, křikem a hudebními zvuky; co však se k úplné směsici zvuků ještě nedostávalo, klučíkové dovádiví, po náhradí a mezi kupami stojících i ležících se honíce, bříškotem svým doplňovali.

Najednou pak zmnožilo se volání a vejskání, hra

taneční umlkla — avšak nástroje zněly jako v divém plesu, v zvucích nesrozumitelných. Hradu pán přicházel mezi hodující lid, a děvčata vypínala se, jedno přes druhé, na prstech, aby spanilého jinocha dobře si prohlídla, neboť byla každá matce neb babičce staré slíbila, že jí pana Dalibora dobře popíše.

Sám jinoch s podivením a radostnou zvědavostí na dívky pohlížel; tolik vábných postav nebyl ještě spatřil najednou, a oko jeho nevědělo, kam se dříve obrátiti a kde ulpěti na těch tancem rozehřátých i před vzácným pánem se zardívajících tvářích. Temná rouška, ježto až posud všeliké jednání na hradě mu jako zastírala, nyní náhle se protrhla, a, jako z mlhy slunce, tvář dívky Litoměřické naň zasvitla. I rád by byl opět na svou pustinu se navrátil, kdyby jako mladý rolník byl mohl dívku v tanci obejmouti. Trhaloť to jím — krev jeho vřela, an hudba opět skočnou začala a mladý lid jako kouzlem v radostném víru před ním se otáčel. Násilně jej to vábilo, aby se též mezi tanečníky přimísil, ale Blažej ho mocnou rukou zadržel.

„Tys tomu se neučil," šeptala ústa jeho, „a v posměch bysi dal se lidu, jenž tě nyní ctí."

„Ba neučil!" zastenal jinoch s hořem hlubokým. „Jen co medvěd umím se v lesních pustinách točiti, a radostí vašich odříci se musím, ačkoli srdce po nich prahne, jako lesní potok prahnouti jsem vídával po letním dešti. O běda, kdo Prokopa tak zkazil!"

I mumlal strašlivé přísahy mezi zuby, a hudec pečlivý z hlučného spolku jej odvedl. Věděltě, že o samotě srdce jeho nejjemněji změkne.

Avšak nehledali oni jediní samotu; i starý Bořech byl bez lidského spolku — sám a sám klečel v hradní

kapli u rakve, na niž byli položili bývalého pána Ploskovského. I klečel tuto a hořké slzy vyléval. Zabitím jediného dítěte vyvrácen ležel i kořen pomsty jeho, a nyní teprv, jako na pustém světě se vida o samotě, všecku vinu na sebe ukládal — i modlil se velmi žalostně.

V tom přiváděl Blažej Dalibora do kaple, rozmluvě s Bohem jej učiti chtěje. Ale mysl jinochova byla jako pobouřená planina jezerní; nejmenším dotknutím se zvlnila. A tvář jeho temným plamenem zahořela, když tu starého svého mučitele z pouště uviděl.

„Prchni, prchni — anebo tě duch zachvátí!“ řičel, neznaje důstojnost místa posvátného, a jako běsný vrhnul se po starci. Ten uskočil na druhou stranu za rakev. Byloť, jakoby očekával, že zabitý syn k pomoci mu přispěje. —

„Trýzniti — mučiti Prokopa — v temnou vazbu zavírati — a medvěda, lesní šelmu z něho dělati — uměl jsi!“ sápal se jinoch, nedbaje na domluvu Blažeje, a vytrhna meč, rovným krokem chtěl se na starce vyřítit. Ale v cestě mu stály máry s rakví Adama, a ty se nyní, jak se jinoch násilně pohnul, s rachotem dutým na kamennou podlahu zvrátily.

Se strašlivým křikem utíkal stařec Božech z kaple.

14.

Slavibor Litoměřický pln trudných myšlének přecházel po své komnatě. Okřídlená pověst byla mu k užím novinu o dobytí hradu Ploskovského donesla; i měl nyní, co králem ustanovený sudí krajský, věc vyšetřovati — a duše jeho bála se nového krveprolití; neboť

až dosavad byl se v hodnosti své bez obnaženého meče udržel. Přísným byl — ale krev lidskou nade všecky statky zemské cenil.

„Avšak nyní musí krev téci!“ promluvil sám k sobě s hlubokým povzdechem. „Sítě podvodníků tak jsou hustě spleteny, že jim nelze bez pohromy vyváznouti — a duchové mých pobitých zbrojnošů mi šeptají: S divým naším vrahem není žádného smíření!“

I pohleděl na to oknem na velké náhradí, kdežto se zástupy jeho i oděnci sousedních rytířů v šiky stavěly. S nimi strojil se Slavibor na hrad Ploskovský. V tom ale hlásník příchod hostů oznámil, a po malé chvíli vstoupili do komnaty k pánu Litoměřickému rytíř Chlumský, kněz Ploskovský a hudec Blažej.

„Co hledáte v Litoměřicích?“ přivítal je Slavibor, rozpáliv se při jejich pohledu.

„Mluvme pokojně a rozumně, pane Slavibore,“ odvece zvučným hlasem Chlumský, neostýchavě až k samému pánu domácímu přikročiv. „Zdař Bůh, příteli Litoměřický!“

„Ruka vaše krví páchne, rytíři Chlumský! Nesmímť ji k přátelskému uvítání přijmouti.“

„Hahaha! Nesmočil-li jste, pane, jak živ pěstě v jiné krvi, než jako já při poslední příhodě, na mou víru! ani jediného jelena jste asi nikdy nezastřelil! Ale jak vidím, jste již dobře zpraven o příhodách na Ploskovicích, a nám to slov ušetří.“

„V to, pane Chlumský, nedoufejte! Nyní slova teprv nastanou — ježto jste přenáhleně dříve v čin se pustili, nežli jste mluvili.“

„A já vám pravím, že nebyl přenáhlený čin náš, pane Slavibore!“ ozval se Chlumský hlasitě. „Metla

Páně nikdy přenáhleně nepadá. Podstrčenec na Ploskovicích dosti dlouho kochal se ve statku rytířském —“

„Netapte mi památku zemřelých — an jste vražednicky života nevinného šetřiti neuměli.“

„I tedy ať do toho boží blesk! A vy, pane sudí nad krajem Litoměřickým, dosavad se domníváte, že byl Adam pravá větev domu panského?“

„Mám chytře nastrojenému podvodu věřiti?“

„Věřte mým šedinám, vzácný pane!“ jal se nyní duchovní pastýř mluviti. „Nebožka choťva svátost oltářní na vyznání své přijala, že byl syn v Pánu zesnulého starého Ploskovského dítě cizí a jí samou v nejoutlejším stáří podstrčen.“

„A co nyní v Litoměřicích pohledáváte?“ zeptal se konečně Slavibor, nemoha déle důkazům o pravdivosti nového Ploskovského víru nedávati. „Já vás před soud královské Milosti odkáži!“

„V naší věci královská Milost ani nezpomůže ani nezhorší,“ zasmál se Chlumský z plného hrdla. „Dalibor sedí již v hradě i v srdci svého lidu. Ale tvoje otcovská milost, pane Litoměřický, nyní v potřebách našich vyhoví. Dalibor viděl dceru vaši, pane Slavibore — a dívka se mu zalíbila, i myslíť, že by s ní bylo veselo živu býti, a protož ji od vás našimi ústy za manželku žádá.“

Rytíř Litoměřický při těchto slovech hněvem zahořel, a tváře jeho temně se rozpálily. I bylo na něm viděti, že v hořkou odpověď chce vypuknouti, ale jakoby více na důstojnost sudího zřetel bral, než na otce, posléze v lehký úsměch se rozpustil.

Smělost vaše daleko sahá, pane Chlumský!“ řekl. „Ale mejlíte se, toho-li jste domnění, že drzí zhanobo-

vání rodu svého s tou mírností snášeti budu, jakož jsem až posud lže vaše o novém pánu Ploskovském poslouchal. Za tyto králi budete účty skládati — za ono bych já vás musel trestati.

„Pane Litoměřický!“ rozkřikl se Chlumský, a pěst jeho silně se v rukověť meče zatala; ale v tom hudec Blažej, aby dalšímu vypuknutí předešel, rychle řeč přejal a promluvil k Slaviborovi, že třeba snad sama slečna Libina v srdci nějakou náklonnost k panu Daliborovi chová, a že by otci dobrotivému služelo, dceřino blaho v sňatku s jinochem šlechetným upevniti.

„Libina se nesmí nazvati dcerou Slavibora Litoměřického,“ zvolal tu sudí královský, „jediné-li okamžení v myšlénkách u té lesní stvůry stráví! — A ty, smělý hudbaři, lépe bys byl učinil a o blaho vlastní se postaral, kdybys mi na oči byl nepřišel. Víš-li, že tě zabavím, nežli král nad nynějším držitelem statku Ploskovského rozhodne? Tys mu dvéře z vězení mého otevřel.“

Nadarmo se výroku tomu i Chlumský i kněz Ploskovský protivil. Hněvem se byl sudí královský roznítil, a posléze i rytíře loupežného uvězniti chtěl, ačkoli ten k němu jako právem posla byl přišel; ale Chlumský se mu průvodčím listem královským prokásal.

„Platí na tři měsíce!“ chechtal se, až mu slze z očí kapaly. „Pojedu do Říma, abych pokání učinil za slabosti, k jakýmžto mě zkažený svět zavedl.“

A Slavibor nemohl naň ruku vztáhnouti.

Ale Chlumský se mu opět z plného hrdla smál, když byl s duchovním pastýřem z bran Litoměřických vyjel, i smál se, když k jinochu na Ploskovicích horoucně čekajícímu vešel a odpověď Slaviborovu mu pověděl, i smál se, když manželce hudcově o zajetí Blažejově zvěstoval.

Smáti se, ale smích jeho byl jen povrchní roucho, pod nímž se i hněvy i chytré jeho zámysly skrývaly.

„Libinu musím k srdci přivinouti," zaklínal se jinoch divý, „jakož jiný okolo mne dívku svou objímá — sneho nesmí žádný radovati se z lásky, dokud já v marném touženi umírám!"

„Vraťte mi manžela!" úpěla zpěvačka, manželka Blažejova — „on! pro vás na sebe i na mne zapomněl; vy jej nyní v paměti mějte!"

A Chlumský smál se opět; avšak on tu nyní samoten stál, jenž mohl nezkušenému jinochu i lkající ženě radou a pomocí přispěti, a oba museli i slova i smích jeho poslouchati. Mluvil k nim — a oči jeho vysokými okny se zalíbením po nedalekých dvorcích se točily, z nichž po budoucí leta hodlal bráti užitky.

15.

Byla vejroční slavnost v Litoměřicích. V nedělních šatech brali se měšťané hojným počtem do chrámu Páně. Dnes je tam i pobožnost i zvědavost vábila. Mělať tam dnes paní Božena, rozhlášená zpěvačka, zpívati, a rytíř Slavibor byl k této slavnosti i manžela jejího mezi hudce postavil, ačkoli jej až dosavad ve vazbě držel.

Chrám byl přeplněn, neboť se i množství rolníků bylo k pobožnosti sešlo, a ti dosti divným způsobem nepřetrženou řadou táhli se ode dveří až k pěkným stolicím u velkého oltáře, kdež rodina Slaviborova seděla.

Nábožný zpěv vznášel se k nebesům, a hudba zněla rozkošná. Veškeré shromáždění s duší roztouženou trvalo v modlitbách. Kněz velebný, sedmdesátiletý stařec,

podával nyní kříž k líbání, a nejvzácnější osoby z blízkých sedadel šly kolem něho s hlubokými poklonami. I šla také slečna Libina za otcem a bratrem k líbání; ale když se k sedadlu opět vracela, náhle ji silné mužské páže chopily, a pojednou s ní mezi řadou rolníků se octnuvše — draly se s drahou kořistí ke dveřím.

Náramný povstal povyk. Slavibor na služby boží zapomena, strašlivě zkřiknul a jako rozkacený lev řítil se za smělým lupičem; avšak rolníci jako viny před mužem děvu unášejícím snadno se rozstupujíce, jako slitina a pevná skála cestu zamezovali otci stíhajícímu. I padl strach na celé shromáždění — zpěv se přetrhl a hudba umlkla — ženské začaly křičeti — nastala tlačenice a strkání, a žádný vlastně nevěděl, co se bylo stalo. Zmužilejší jeden na druhého hleděli, slyšíce mezi tou směsicí podivných hlasů řvání Slaviborovo: „Dcera má — dítě moje!“

Ale jakž se i všecko mocí ke dveřím hrnulo, předce nikdo ze svatyně dostati se nemohl. U vchodu byla se tlupa rolníků nahrnula, naschvál deroucím se z chrámu cestu zamezující. Jediného jinocha, jenž děvu v silných rukou unášel, a rytíře jako k obraně za ním se hrnoucího, byli pustili — ti pak na koně blízko stojící se vymrštivše, obklopeni jezdeckou čeledí, prázdným skoro městem ujížděli z brány. — Dívka ve mdlobách ležela v jinochově náruči.

Ale mezi tím, co strašlivý zmatek dole v chrámě panoval, i nahoře, na choru, divná scena se začala.

Polekáni hrnuli se hudci a zpěváci k zábradlí kolem vysoké kruchty, aby pohleděli, co se v dole děje: zpěvačka Božena jediná nespěchala tam zvědavě, alebrž manžela uchopíc, táhla jej ke dveřím.

„Co jest? co počínáš?“ tázal se překvapený Blažej.

„V dole jsou přátelé naši,“ odpověděla rychle s tváří vítěznou zpěvačka — „Dalibor si nevěstu unáší, a tobě ve zmatku tom volně bude prchnouti, jak jsme vespolek umluvili.“

„Zaslepená!“ zhrozil se hudec, od ženy se odtrhna. „A toho kroku zlolajícího že použiji, se domníváš? Já toliko jinocha potlačeného se ujal; s neuctěním chrámu — se hříchem ve spolku nestojím! Nevina moje sama před světem se omyje.“

A nešťastná, zklamaná manželka nadarmo mluvila slova lásky, nadarmo slzela, nadarmo rukama lomila; zbožný Blažej nechtěl spasení svého z tak bohaprázdného pramene nabyti.

16.

V divokém zanícení smyslů potácel se jinoch Dalibor po komnatě na Ploskovicích — neboť byl co živ poprvé vína okusil. Ubledlá, trnoucí ukrývala se před ním v koutě Libina s očima pláčem zardělýma. Ale zdivočilý jí předce postihnul a na vzdor zoufanlivému zdráhání se dívku násilně k prsoum přivinul. Byltě to zápas podivný.

V tom zazněla trouba na baště. Zvuk její byl kvapný, pronikavý a nenadálou jakousi událost obyvatelům zvěstoval. Dalibor kořist sladkou nepouštěje, toliko rozpálených tváří a sršících očí pozdvihl. Tu náhle Chlumský vrazil do dveří.

„Hola, nech nyní holubice, hochu!“ zkřikl, „a naostři pazoury. Sokolové se slétají! Litoměřický přichází a s ním zástupové jeho; jde si pro tvou nevěstu.“

„Ať je duch zchvátí!“ rozlítil se jinoch vínem a milostí vroucí.

„Pojď — pojď!“ zvolal na to, Chlumského divě za sebou vleka — „pojď, ať je rozplašíme, jakož jsem zvěř plašil po lesích.“

Před hradem ozvala se trouba. Hlasatel sudího Slavibora přijel s vyzváním i žádal ve jménu královské Milosti vydání dcery Libiny, postoupení hradu, odložení zbraně a vzdání se na milost královu.

„Slyšíš-li pak?“ chechtal se hřmotně Chlumský.

„Nic — nic!“ jektal pan Ploskovský hlasateli za odpověď. „Žádnou Libinu — žádný hrad — Dalibor chce se z obou těšiti — Prokop byl dosti dlouho v pustinách!“

„Zabte je!“ volal dále na svou a Chlumského čeleď — „zabte je, a Dalibor na vás nezapomene, jakž na vás nezapomněl, když jste tak statnými rolníky v Litoměřickém chrámě byli. Zabte je!“

A vyslanec vrátil se k plukům Litoměřickým. V čele jejich stál rytíř Slavibor, a tvář jeho podobala se těžkému letnímu mračnu, z jehož lůna blesk a hrom jen jen se vysypati a vůkolní lid pohubiti má. Stálť jako vtělená přísnost, a mlčky odpověď z hradu Ploskovského poslouchal.

„Rozuměl jsi?“ začal pak po chvíli k osobě za ním stojící, a oči jeho zahořely pomstou již již vypukající.

„Rozuměl,“ odpověděla osoba hlasem temným. „Učiň jen outok na hradby, uzavírající v sobě hřích; já se tajným průchodem do hradu vkradu s několika silnými. Napravím, co jsem v slepé mstižádosti zlého provinil, tím alespoň, že dalšímu zlému zamezím.“

Bylať pak osoba, jenž tu mluvila, starý, zklamaný v naději své Božech; a stoje nad zříceninou života vlastního, i jiného chtěl ve prach strhnouti.

Nastal outok na hradby Ploskovské. Bylo strašlivé volání, fičení šípů — lomoz děsil celou krajinu. Jako vzteklí draly se zástupy na hradby a zoufanlivě odpírały zástupy na hradbách. Slavibor a syn jeho jako divem všude byli přítomni, ale i Chlumský a Dalibor po boku všechněm lítali.

Ale síla dobývajících byla větší, nežli vzdorujících, a množství obklopilo pevné hradby ze všech stran.

„Libinu na ostří kopí tvých svrhnu," zkřikl tu Chlumský na Slavibora, „jestli v okamžení neodtrhneš od hradu!"

„Ha, to neučiníš, vlku hladový!" zařval za ním jinoch, většího pokladu neznaje nad slečnu Litoměřickou, a vztekle rytíře v plném brnění okolo pásu uchopiv, náramnou silou daleko přes hradby jej vyhodil, že sám hrobu toho nalezl, jímž byl hrozil Libině.

Venku i uvnitř mezi čeledí bojovnou hlasité zděšení se ozvalo. A strašlivě zařičela chasa Chlumského, i chtěla pána na divém jinochu pomstiti; ale prudký šíp ze zborů Slaviborových je předešel. Vykřikna i za bok se popadna, sklesl Dalibor.

V tom i povyk zradně ze vnitř hradu se deroucích vítězů čeleď loupežnou poděsil.

17.

V staroslavné Praze byl veliký sběh lidu. Pověst roznášela se po ulicích, že znamenité lupiče, vrahy, podvodníky — nejhorší lidstva povrhel — přivezou, a jimi jako novou věž zasvětí, jež byla za pevné vězení vedle hradu královského, nad jelením příkopem, nedávno do-

stavena. Zvědavost lidská tím více pak zrůstala, an zlosynové, jak se pravilo, aneb aspoň jich náčelník z rodu panského pocházel.

Zástup oděnců dávno očekávané posléze přiváděl. Bylit to tři mužové. Mladíka, i duševní bolestí i tělesnými strastmi zemdleného, ubledlého a na těžké ráně postonávajícího, podpíral muž v letech nejkrásnějších, jehož oči jasně kolem pohlížely jako svědkové nevinnosti. Za nimi vlekl se stařec s hlavou svěšenou, tváří zasmušilou, s očima napořád k zemi obrácenýma. Byl to Dalibor, Blažej a Božech, jež sudí Litoměřický k soudu královskému přiváděl.

On sám jel se synem za oděnci, a na tváři jeho patrně čísti bylo bolest otcovu nad ztracenou, nedávno pochovanou dcerou.

Veliký dav byl kolem toho průvodu, a které oči upíraly se s jiným a jiným pocitem na muže silnými okovy stížené; ale jedna osoba, ženština s tváří sesinalou, nejvěrněji držela se vedle oděnců. Oči její od jednoho mezi zajatými ani se na okamžik neodvrátily — jiného nic neviděla, jiného nic neslyšela, nežli pověstného hudce a řinkot jeho řetězů. Byla to zpěvačka Božena.

A silné zámky a tlusté závory zarachotily na to brzy za muži jatými, odloučivše je od zraků zvědavých i soucitných diváků. Tesklivá temnost obestřela ubohé, a samota obklopila je.

Bolestně bylo na jinocha, nedávno ještě po lesních hustinách bujně rostoucího, se dívati, an tu nyní na kamenném sedadle, v silném klenutí, seděl, v myšlénkách napořád tak potopen, že ani na hlad ani na bolest nepomejšlel. Celá bytost jeho byla zvrácena. Byltě slyšel, že Libině ve hrob ustlali, a touha jeho nyní jen po stu-

denem tom věčném loži mířila. Nemluvil a nestýskal si — nemyslil posléze, ale co bezživotná, masitá socha trávil hodiny.

Přišel den královského soudu. Lid se byl opět četným počtem na velikém dvoře hradu královského shromáždil, čekající, až kdy jaté před soudce povedou. Ale mnohý mezi tím četným zástupem nenadál se výstupu, jakýž se tu před diváky objevil. Neboť z davu nejtěsnějšího prodrala se náhle žena s křikem hlasitým — roucho na ní divě vlálo, an po dlažbě nohama bosýma k oděncům běžela, vedoucím z vězení Blažeje. Nedbalať na rány mužů necitelných, ani na hrubé přezdívky, ale jako blesk muže drahého objala, a s usedajícím pláčem i pomateným smíchem objímala tělo jeho i líbala tváře jeho, a slzami smáčela okovy. Také manžel ji vroucně obejmul, a s políbením věčné lásky drželi se tak pevně v náruči, jakoby obor celého světa spočíval na ramenách jejich, a oni se nesměli pustiti, aby se na ně tentýž obor nesbořil.

Hlasitě plakal s nimi zástup diváků.

„Nechte je!“ volaly ženské na zbrojnoše, ale ti posledně ranami ženu zpěvačku od manžela odtrhli a dále s vězněm kráčeli.

„Bůh tě ochraň!“ volal na ni ještě Blažej; ale ona již slov jeho neslyšela. Jakoby ji od kořene života byli odtrhli, s pronikavým zkřiknutím nazpět se potácela, ve mdlobách klesala, až i na tvrdé kamení upadla — a nikdy více nevstala.

Zástup ji obklopil, ale duše její byla již vyletěla ze slabé schránky tělesné a vznášela se okolo drahého muže, an se s ní ontrpné ruce obíraly. Mnohý pamatoval se nyní, že tu samu ženu již u příchodu zajatých i

po několik dní na to semotam po městě jako žebrotou zpívati viděl, a královský strážník nad věznění ujišťoval, že denně přicházela, přinášejíc hudebníku potravu, i kytky a peníze.

Tiše ji to vypadalo tu dobu na soudní síni. Jinoch, jatý pan Ploskovský, stál před královskými soudcemi — stál, ale na otázky neodpovídal. A soudí nemohli naň zanevříti — patrnať byla tělesná slabost jeho, a co byli o příhodách jeho zvěděli, předce tolik důvěry a soucitu v nich zbudilo, že by raději prostředků jemných se byli uchopili, nežli přísných, aby jej k řeči přivedli.

Právní sluhové odvedli jej do vedlejší komnaty, a vysléchání hudce Blažeje začalo. I vysvítala ze slov jeho nejčistější láska lidská, jakováž jej byla popudila přispěti nešťastnému odchovanci na poušti. I poznávalit soudí pravdu slov jeho a radostni ukázali se, an sliboval jinochu jazyk rozvázati.

Mlče stál opět Dalibor na soudní síni. Nedbalť na domluvy mužů nejen spravedlivých, ale i srdečných; mysl jeho tonula v bezednu černé zasmušilosti. Posléze umlkly otázky soudců a ticho nastalo po prostranné kobce. Ale v tom náhle, jakoby šeptavé hlasy větrných duchů, jako slova věčné milosti, důvěry a útěchy, na blízku hudební zvukové zavzněli. A jinoch sebou trhnul; byloť, jakoby nová, oživující jiskra byla v prsa jeho padla. Po tvářích jeho jako po krajině podzimní jasný paprslek úsměchu přeletěl — i dal se do pláče. V tom jej laskavé mužské páže objaly — na srdci Blažejově spočíval, a proud řečí, dlouho zatajených, rostoucí silou z úst se mu vyhrnul.

I byltť starý Božech předvolán. Udání svoje měl nyní před jinochem opětovati.

„Dlouhá leta na poušti jsem trávil," začal stařec vypravovati, a paměť moje nedlela více u hlučného světa kolotání, alebrž ducha svého pouze k modlitbám jsem obracel, abych duši před vírem hříchův uchránil. Tu přistoupil svůdce pekelný v postavě neznámého jinocha v tichou skrejši mou, i omámil paměť a ducha mého, že jsem uvěřil úpěnlivým slovům jeho, jimiž mě prosil, abych mu k statkům Ploskovským pomohl. Zlatými sliby duši mou zaslepil podvodník — nevinná krev tekla pro něho a vina padla na duši mou. Avšak nechci s ní jíti ze světa. Odříkám se ho — neznám jej —"

Avšak dále mluviti nemohl. Neboť jinoch, jenž byl pod očima jeho vyrostl, přísnost jeho zkusil, a jako zvíře nerozumné v prachu se před ním plazil — Prokop medvědobijce, slyše nyní hanebné lži starcovy, divé běsnosti v pazoury upadl. Zařval jako šelma krvožíznivá a skokem náhlým k starci přiskočiv, s tak náramnou silou za chřtán a za prsa jej popadl a vetché oudy mu zmáčknul, že se v mnoholeté pomstě zatvrzelý a zkažený, nerozumné hlasy vydav, bez sebe na podlahu skácel, a krev mu nosem i ústami vyběhla, když byli právní sluhové jinocha od něho odtrhli.

18.

V nové věži nad jelením příkopem seděl jinoch na pustinách vyrostlý, na stav urozený pak znenáhla povýšený — později Dalibor nazvaný. Seděl ve věži, a lid ji po něm Daliborkou pojmenoval.

Sudím uzdálo se prospěšno, jinocha, jako na smyslech pomateného, po krvi toužícího, držeti v levné vazbě. Statky Ploskovské k důchodům královským připadly.

V nízké, nevelké klenbě, z níž bylo okrouhlým oknem v zelenou houšť stromů po jelením příkopu viděti, ubíhali jednotvární dnové Daliborovi. Jediný společník jeho byly housle, památka po upřímném Blažeji. Mrtvým byly mu sice na začátku nástrojem, ale v rukou jeho délkou času učily se mluviti a zpívati — a ty vlívaly útěchu v pustotu dnův uvězněného. I lid s podivením slouchával pod věží podivným zvukům houslím, jakýchž do té doby nebývalo po ví vlasti slyšeti.

Zbožný Blažej ale hoře svoje zanesl v dalekou cizinu. Mysl jeho utišila se — neboť zbožnost umělcova všelikou bolest vezdejší přemáhá.

STATNÝ BENEDA,

ANEB:

ZALOŽENÍ KLÁŠTERA VYŠEHRADSKÉHO.

Historická povídka z jedenáctého století.

(Vydáno poprvé roku 1830.)

Pražané vlasti milovní! též i Vy, jinochové jarobujní! co z oudolí polabských, a co od kolébky Vltavy tichoproudné, putujíce k městům Pražským, navštěvujete veleslavný Vyšehrad — dovíte se na předrahém onom místě, kde se stínové věrných reků českých kolkolem vznášejí, budíce v prsou citných bolest i sladké upamatování — dovíte se, jakou příčinou tamní chrám Páně, svat. apoštolům Petrovi a Pavlovi zasvěcený, založen byl!

Nebývalo to po vše dlouhé věky tak na vrchu tom slavném, jak to za dnů našich nacházíte; bylyť doby po vlasti naší, kdež na Vyšehradě, co na koruně její, sídlívala blahodějná živost; než ale časem zmizela, a jako v šedé dávnověkosti rozhostilo se po zůstatcích bývalé slávy smutné ticho.

Kráčíte-li po levém břehu Vltavy, spatříte na skalině Vyšehradské, kterážto z vln hluboké zde řeky příkro vystupuje, strměti nizounké jenom zdi; — tu byl velemoudrý Přemysl své založil sídlo, byv za vojvodu českého vyhlášen.

I rostlo a rozmáhalo se sídlo toto příhodné každým knížetem; neboť vysoké hradu položení, světostarými lesinami na poledni obroubené, a krásné s něho na Vltavu, a kolem Vltavy na zrůstající Prahu a vznikající národ podívání, bylo držitelům milé. Rozšířil Nezamysl, Neklan upevnil a každý slavný potomek ozdobil dům knížecí; — a divili se skvostnosti, pohodlnosti a pevnosti té příchozí z blízkých a dalekých vlastí, a divili se i cizincové hnízdící se v Čechách, nespatřivše nic takového v krajích svých. Ale polední blesk jako rozlil se po veleslavném Vyšehradě teprva za panování prvního krále českého, Vratislava, syna Břetislava Velkého; nově založené

a bohatě nadané proboštství byloť to slunce, jímž nové světlo vzešlo nad Vyšehradem mnohovládným.

Jak se to dělo, tuto vizte. — Mladistvou rukou rozhrnul jsem širou tmu věků dávných, a vyňal z ní a vystavěl několik obrazů, Vám, milí krajané! k potěšení — — maje však i na to zřetel, jak bych toho dovedl, abyste již z mládí do outlých prsou synů svých sémě slušných žádostí naseli, koukol a zhoubných vášní s kořenem vyhubiti hleděli.

1.

Byloť to čtyřiadvacátého srpna, když se psalo tisící a osmdesáté leto po narození Páně, devatenáctého roku panování knížete Vratislava, an neobyčejný hluk a ples se rozléhal po lidnaté Praze. Sjížděl se totiž ze všech krajů udatné rytířstvo k velikému sedání, kteréž strojil kníže Vratislav jako radovánky ze šťastného se navrácení z boje, více ale ještě ke cti dcery své, kněžny Jitky spanilotvárné, kterážto v onen den slavila památku svého narození.

Vůkol města čekaly tisíce lidí na vznešené příchozí, vysokým hlasem je vítajíce, a, kdykoliv s bohatým komonstvem k hradbám se přiblížili, jako široký proud až k hospodám je doprovázejíce, kdežto hosté, českou vlídností a rozohnělým nápojem povzbuzeni jsouce, oudům pohověli, a dobrou mysl zvučným zpěvem jevili. Na velikém náměstí potkávali se již u těsném množství cizí oděnci s domácími a venkovský lid s měšťany Pražskými, a dívalo se to po sobě a soudilo o přípravách, kteréž se zde k zejtřejšímu dnu konaly. Však i ve staveních bylo velké pohybování, nebo urovnávalo a uklízelo se jako k božímu hodu; matky byly plny péče, jak by zejtra dcerušky nejkrásněji vyšňořily; žoldnéřové, zbrojnošové

a panoši čistili krunýře, přilby, meče a štíty; opatřovali oře, až mimo nadání přikvapil večer, kterýžto rozhalív tmavý svůj plášť, všemu chystání konec učinil.

Krátká byla však tenkráte noc. Ledva na vzdáleném, šedém východě první rozezářil se purpur — aj! tu již vrzaly a otvíraly se dvéře domovní, a než ke dni slavnému vítané slunce v plné kráse vyploulo na modro nebeské, již zábradlí okolo kolbiště, v prostřed velikého náměstí připraveného, nesčíslnými zástupy bylo obklopeno.

I množilo se zvědavých diváků každou hodinou, a nezůstalo místa na domech, pohodlného ku postání, kde by se jich nebylo rozhostilo. Od okna k oknu, a po celých téměř staveních, Vratislavem kolkolem náměstí nově založených, visely čalouny a mnohobarevné kytky u podivném a rozmanitém pořádku; do oken ale se byli rozložili zámožní měšťané a úředníci, jim po boku ctihodné manželky, mezi nimi pak prohlídaly outlé krásolící dcerky, po ulicích stojícím k milému podívání.

U radního domu, jejž byl před sedmi lety kníže nákladně vyvedl, a věží novou, krásnější, než kdy Neklan na Vyšehradě vystavěl, ozdobil, bylo tré pavlánů uchystáno, pro vznešenou totiž rodinu knížecí, pro dvořeníny vzácné, pro vladyky a zemské lopoty, a pro paní a spanilorostlé děvy.

I byly pavlány nádherně okrášleny; z veliké výšky až na zem vlály koberce drahým kovem a kamením přeuměle protkávané, na nichžto se ranní slunce bleskem obráželo, čarokrásný pohled působíc. Před pavlány byla postavena sedadla pro sudí dnešního sedání a pro umělé hudebníky knížecího dvora; u protějších domů ale bylo vykázáno místo pro rytíře, boje a potýkání žádostivé. V šířku od velkých pavlánů až k stáji bojovnické, a

v délku na sto kroků, táhlo se kolbiště pískem hustě posypané, okolo něho ale stálo silné, pevně v zemi zadělané zábradlí, za zábradlím ale v šumném shromáždění na tisíce diváků.

Ledva zahučela na věži domu radního sedmá hodina, již se začalo rytířstvo sjížděti; tu bylo viděti Pražanům, an za zábradlí táhnou muži plni velebnosti; tu bylo hleděti jinochům horoucím na hrdiny, s nimiž dalekosáhlá pověst vstupovala na kolbiště; a bylo zírati děvenkám na jonáky silné, na jonáky jako v jarní ozdobě mladé duby krásné.

Zahučela i hodina osmá, a shromážděné množství počalo se hýbati, jako se moře přede bouří od tmavého spodu horem hýbá, a množilo se lidu a množilo se hluku, neb se blížil — Vratislav.

Z veliké vysoko klenuté brány knížecího hradu vystoupilo šest oděnců, a za nimi kráčeli pištci a hudci, jichžto zvučná hra po ulicích se rozléhala. Za nimi jede mladý panoš, nesa na veliké stříbrné míse těžký, zlatý řetěz, odměnu vítězi na dnešním sedání; po levé mu kráčel knížecí štítonos, po pravé korouhevník, a za nimi vážným, usedlým krokem hlasatelové, ředitelové a staří sudí, kolem nich pak několik jezdců.

Oddělení toto dělalo zatím průchod davem lidstva neustupného oddělení druhému a třetímu.

I vyhrne se po druhé šest oděnců, a za nimi nejpřednější zeměstí vladykové, přioděni rouchem nejslavnějším, za těmito pak mladí kněžicové s velebnými pěstouny.

Nyní ale nové otevřelo se divadlo zrakům zvědavým. Jako hvězdy na večerním modrém sklepení, vyjevil se zbor květoucích dívek, družek mladé kněžny, Jitky spanilotvárné, která však leskem převyšovala slečny, jako

dennice čistá ohněm vyniká mezi sestrami na nesmírném nebi. — Bylať to děva šestnáctiletá, liliový květ čistoty a nevinnosti panenské. Nehnuto zůstalo dosavade srdce její ohněm milosti, ačkoli že v onom stáří v prsou dívčiných již vznikává, a žádného dosavade nepoznala muže, jemuž by, puzena citem vlastním, byla chtěla darovati ruku, ačkoliv se o ni mnohý syn kmene vznešeného pokoušel. Jí ale bylo vezdy volno voliti a závrhnouti; neboť byla drahým pokladem otce knížete a matky Svatavy, kteří v ničem příkoří jí nečiníce, laskavě s ní zacházeli.

Bylať však i milenkou národu, který s plesem na lepou kněžnu pohlížel, kteráž dnes, běloskvělé čelo majíc skvostnou čelenkou ověnčeno, a růžovým hávem, na němž drahé, stříbrné kvítky prokvetaly, oudy velekrásné přioděny, s dobrotivým úsměchem mu kynula. Za jejím sborem kráčelo komonstvo kněžny manželky, Svatavy Polské; kolem nich pak jel řád šlechetných jonáků, nejspanilejší květ paniců českých.

Na to vychází oddělení třetí. Dvanácte oděnců silných jako košatí bukové ze začátku jdou, za nimi pak bohatě ozdobení panošové, nesouce znamení vladařského důstojenství: veliký totiž, těžký meč, zlaté žezlo, na purpurovém polštáři drahou korunu, a říšské kopí, kteréž byl Vratislav leta tisícího sedmdesátého devátého u Flandeheimu Rudolfovi bojovnou rukou odňal, a vůlí Jindřichovou navždy při veřejné slavnosti před sebou nositi směl. Za těmito panoši na mnoho kroků vystoupil Vratislav, dvěma toliko pacholátkama rodu panského doprovázen, která k službě jeho byla odchována — u slušné vzdálenosti vyvalili se ostatní úředníci a sluhové knížecí, se všelikou družinou u velikém množství.

Kníže český, muž 45 let, plný velebné důstojnosti, kráčí krokem pozvolným, krokem knížecím k ohradě, a obnivě pohlíží na řady a zástupy lidstva shromážděného. Po vysokém zdravém těle plyne mu skvostný ornát, pod ornátem na hrdinných prsou leskne se mu stříbrný krunýř, mocné rámě jeho spočívá na stříbrné rukověti širokého meče, a na mužné patě drnčí mu stříbrná ostruha. Hlavu věhlasnou přikrývá knížecí klobouk, pod ním rozkládají se u velikých kotoučích kaštanové vlasy, a kulatou bradu krášlí mu takovétéž vousy. Ani leta, ani vláda veletížná, ni strasti, jichž v mladosti vytrpěl, ni skutkové, jimiž jméno jeho po vlasti velebeno a v cizině veleznámo bylo — nic mu nebylo na tváři viditelné, nic zvláštního se mu na ní neusadilo, vyjme-li se jediná, hluboká vráska na vysokém čele.

Mžikem se tedy naplnily pavlány; knížecí oděncové obklopivše vchod do ohrady, činili, aby se svobodně vjížděti a vyjížděti mohlo. Hlasně zněly trouby a píšťaly hudců, hřmotně rozléhal se dusot ořů, a hlučně šuměl mezi to hovor netrpělivých diváků. Tu povstal se sedadla svého hlasatel, na jehožto prsou se český orel černal, a kynutím jeho umlkla hudba a hluk se utišil. I provolal nyní začátek sedání a řád při něm potřebný, a pověděl též, komu volno vyzvati nebo na kolbiště vjeti.

„Nuže, koho tedy rod a stav“ — tak dokonával řeč velkým písmem na skvělém pergameně zaznamenanou — „koho tedy rod a stav ve sbor rytířstva našeho uvádí, na komž nelpí ohyzdná vina a hanba i na potomky živoucí, jehož jméno čisté a lesklé jako meče blesk, který tasiti zde hodlá: vyjediž na bojiště, a novým skutkem potvrdiž dalekosáhlou pověst udatenství českého, zlomiv kopí a svrhnuv soka, ke cti kněžně, Jitce milostné!“

Na to vystoupili ředitelové, aby ohledali kolbiště, a poznavše, nelstně a pravidelně všecko že urovnáno a přichystáno, navrátili se ke svým sedadlům.

Mezi hlaholem trub a bubnů vyjel Jarek z Křičova na ohradu, a proti němu Vznata, syn Tasův, vůdce vojska znamenitý. Oba postaviv še štítů svých k ohledu, vzali do silných rukou dřevce a zmužile proti sobě hnali; ale rozdrtily se na tvrdém krunýři dřevce jako třtiny, aniž se pohnuli kolci; a proto sáhli spěšně po dlouhých mečích, až přemožen bojem udatným Jarek z kolbiště vyjel.

Dostavil se tedy proti Vznatovi vítěznému statečný Ratibor, a těžké kopí v bok založiv, jako bouřlivý vichr proti němu se rozehnal. — Zalekl se ranou Vznata, zatřásl se však také Ratibor bodem Vznatovým tak, že oběma padly dřevce z třesoucích se rukou.

Setkali se na to Braník, bratr Ratiborův, s Krotibojem Dlouhodvorským; potom přemohl Mrázek Havraňský slovutného Dobrohosta, kterémuž říkali obecně Vajtinar, a více jiných bohatýrů sobě hrdinsky počínalo k radostnému podívání lidu a k potěšení knížete; mezi nimi ale zvláštně vynikl Laněk z Borovna, kolec převýborný, vyjev na ohradu, lehkým skokem skočil s ořebujného, vyzval ostatní křepkými slovy na souboj, a přemohl Víta ze Tří Dvorů, přemohl vladyku Slava z Kovaně a jiné dva. Podivilo se tu ovšem všecko síle a zmužilosti takové, a již chtěli sudí jemu přiřknouti řetěz zlatý — aj! v tom mu z ruky unavené vyrazil meč hrdina jiný, ale — hrdina neznámý.

Darmo pohlíželo rytířstvo na štít vítězův, darmo v jeho lesklém brnění a v jeho statné postavě hledalo veliké množství nějaké známosti, darmo po jeho pasu hádaly dívky na milence; byltě znak jeho nevídaný, oděv

chokrajní, a přes vysoce sklenutý kruníř plynul pás barvy růžové, barvy takové, jakouž se jedině roucho spanilotvárné Jitky skvělo; ale ani kněžna ho neznala.

Neušla však tato podivná věc nikomu; neušlo i pohnutí Jitčino znalci a zpytateli pilnému, kteréž jevila ve tváři milostné, když rytíř, barvou její opásaný, znamenitého kolce přemohl, a vyšvihnuv se na sněbělesklou brůnu, s dvořeninskou ohebností se před ní uklonil, a ukloniv se i rytířstvu, obrátil se a k boji novému se chystal.

Vyjel tedy proti němu Věncerad, bratr Vznatův, i setkal se s ním udatný Hadina a zápasil s ním Ryneš z Jilnic, ale nikomu z nich nevykvetlo nad neznámým sokem vítězství. S nevídanou umělostí se cizinec zatáčel, a vládl oštěpem a máchal mečem, až tu nikoho více nebylo, který by se mu byl na odpor postavil. Zazněla mu ovšem chvála z pavlánů, a dívek krasolících úsměchy i zvuk trub a kotlů; ale bojovné rytířstvo obklíčila úzkými řetězy divoká mrzutost, ježto se vidělo přemoženo — cizincem.

„A nikdo neodhalil zastřenou tvář neznámému vítězi?“ ptáte se mne, zvědaví jinoši? — I vyřítil se ze sboru bohatýrského nový bojovník. „*Beneda! Beneda!*“ šumělo to ode rtů vousatých veškerého rytířstva; mezi paními a pannami vznikl libý, čtveračivý šeptot, shromážděný lid se tlačil ku předu, a sám Vratislav se hnul zvědavostí na stolci zlatoskvoucím; třikrát kolem kolbiště jel Beneda, místa jako nechávaje odpůrci i času k oddechu, a bylo mezi tím poznovu se diviti spanilému a oblíbenému rekovi. — Hrdě, s ušlechtilou ozdobností seděl na bujném vraníku, kterýžto ostruhou v plné boky polechtán, v podivném poskoku se zpínal, a hraje si

s opěnělou uzdou a hlavu pyšně napínaje, dlouhou hřívou potřásal.

Beneda, jinoch, jehožto tvář zakvetala jarem pětadvacátým, byl vysokorostlého těla a silné oudy vložil v modrokalené, ocelové brnění; hlavu byl si přikryl takovou též přilbou, a na přilbu připnul dlouhá péra; široké pak plece okrášlil si pasem barvy zelené, kterou byla děva na knížecím pavlánu nejspanilejší sobě vyvolila.

Bylať to dcera knížete Kunráda, bratra Vratislavova, a sestřenice Jitčina, bylo to z růže štěpné poupě první, jarní krásou a plností se rozvíjející. — Vůbec bylo známo, že se Beneda v službu a milost její oddal, a protož i nikomu podivno, když hrdina dalekopověstný, třikráte ohradu přeměřiv, nízko před Liběnou se uklonil — až se děva velmi zarděla — a ukloniv se, spěchem oře boje žádostivého obrátil a proti cizinci se postavil.

„Podejte kopí nových, panoši!“ hlásá hlasem hrdě zvučným český rek — „a vol ty, cizinče statný! vybrati si ono hrotu nejostřejšího.“

Ohnivě padla slova tato v duši cizincovu, a duše překypěla ohněm; po nejslabším kopí spěšně sáhne, a naměřiv si, žene proti Benedovi. Jak se na horách nebenosných obtěžkaná bouří mračna potkávají: tak vrazili do sebe, až se rachotíce bodem přenáramným dřevce roztříštily, až se na recích zvučně zahýbalo brnění. Jako blesk se ale oba obrátili, a již hrotnější oštěpy zase v rukou držíce, proti sobě letí.

V celém sboru zatajil se dech a s rozmnoženou zvědavostí upíralo všecko zraky na hrdiny rovně sobě počínající; i setkali se již, a hromovou bujarostí reka Benedy zatřásl se hrdina neznámý na udýchaném oři, že

se začal až káceti. Mnohohlasné „Ach!“ — výraz neočekávané o překvapující příhody — ozvalo se mezi množstvím diváků, a zaletělo s pavlánů na šíré kolbiště. Zahořel tu zlostí cizinec a zahořel studem; a spěšně se vzchopiv, vytasí meč a ohnivě počne na odpůrce dotírati.

„Hoj, ty cizinče!“ zvolal Beneda, bojem již rozpálený — „dolů sestup! čelo proti čelu nastav, ruku proti ruce, nohu proti noze napni, a pak ať mezi námi boj rozhodne, komu padnout, komu zvítěziti!“

Sletěli tedy oba s opěněných ořů, a zasadivše pevné nohy v kyprý písek, napnuli meče k ranám těžkým. I hnulo se tu všecko na pavlánech a sklonilo se dolů v rozplameněném očekávání; lid se tlačil a sráčel ku předu; vstal i Vratislav, zrakem planoucím na hrdiny hledě; a Jitka s Liběnou? — Stejným citem dmula se jim prsa v plnější oblouk, a s srdcem tlukoucím hleděly na muže, an již sečmo i bodmo na sebe dotírají. S podivnou spěšností se na recích pohybují všechni oudové; jako blesky křižují se meče a po dalekém, velikém náměstí rozléhají se rány, padající v meč a krunýř a v plece a v prsa a v pevně kovanou lebku.

Dlouho trvá boj; i postupuje jednak ten, jednak onen, i honí se dlouho po zdupané ohradě, až již obou síla umdlévá a ramena klesají; ale co i tělo trpí, o tom neví rozdychtěná duše. Jakoby nová do něho byla vjela síla, počne známý rek zase znova boj, že až krokem zpátečním ustupuje hrdina neznámý; ustupuje, ale na každé hnutí svého odpůrce pilný zřetel má. Nenadále spojil Beneda veškeru sílu v jednu ránu, záhubu cizincovi nesoucí; než však liščím okem byl tento nepřítele svého pozoroval, a v tom, co onen s výšky rozehnav meč, po něm se žene, vrhnul sebou k zemi, k jeho no-

houm, a popadna ho věí mocí za masitá lejtka, trhnul jím k sobě a tisknul ho k prsoum, až se rek dalekopověstný posad v písek kácí. Tu se rozbouřila v ubohém vřelá krev, a upustiv v hanebném pádu meč, sáhnul po tříhrané dýce, a vzchopiv se, celým tělem kvapí na lstivého nepřítele; ale ten již dříve maje zbraň za sebe odhozenou, rozpřáhl nyní mocná ramena, a očekával Beneda jako k milému, přátelskému obejmutí. Úžasem sklesla ruka Benedovi, ale úžas tento padl také tíží celého světa na ctižádostivou duši přemoženého hrdiny. Rozkacen hodil dýkou v hluboký písek, vztekem stisknul ruku v těžkou pěst, jíž, až lebka řehce, do čela se uhodil, a skokem hrozným vyšvihnuv se na kůň, hluboce jej dlouhýma ostrahama pobodl, a divokým spěchem z ohrady letí.

2.

Přešel den, a po krajinách se rozvalovala černá noc.

V Boleslavi, na hradě starožitném, druhdy od bratrovraha Boleslava nákladně vystaveném, jejž ale nyní biskup Jaromír v držení měl, seděl v tmavé síni miláček jeho, dalekopověstný Beneda. Byla bouře v prsou jeho, kterážto jej vyhnala ze sedadla k skoku silnému, a honila kročejem spěšným po dlouhé síni. Najednou se ale rek zastavil a hlavou potřásal, a zvolal, že se ohlas smutně po stěnách ozýval:

„Sasík, Sasík tedy vítěz! — a já — já pod ním v prachu hanebném!“

A ohnivě sprásknul ruce, ale ramena mu mrtvě sklesla, a hlasem mírnějším žaluje dále:

„O té blahosti! té sladké naděje! — Anděle můj, Líběno nejspanilejší! zvítěziti ve tvém jménu jesti zvítěziti třikráte; ale oddati se do milosti tvé divotvorné, a padnouti — padnouti Sasíkem?! — o těch muk, té bolesti nezná ani nejčernější peklo!“ Zachvěla se pod ním kolena, a překonán sklesl na širokou lavici, hlavu sklonil na studený krunýř a zabral se do hlubokých myšlének. *Zloba se mstou* je osnovaly, a oužeji a oužeji obkličujíce tkaninou svou hrdinu zasmušilého, plodily a vyváděly před ním hnusné a strašlivé obrazy. V tom přišel vchodem, po goticku klenutým, panoš, nesa lampu tříknotovou, a postaviv ji na stůl dubový, podivně vykládaný, a pozorným okem přeměřiv pána svého, ubíral se opět ke dveřím.

„Zůstaň!“ zastavil ho velitel, probíraje se z hlubokého zamyšlení, avšak okem jiskřícím stále před sebe hledě, jakoby již již nacházel průchod, jímž by se cit jeho rozbouřený zhoubným proudem na Sasíka vyvalil. — „Zůstaň! — a vypravuj mi ještě jednou!“ doložil s kyselostí hroznou, aby jako mocí v něm se poznovu všecko k strašlivému boji pobouřilo.

I počal panoš takto:

„Po celém sboru rozlítila se nevůle, jak jsi odjel, pane! Mezi bohatýry bojovnými povstal šumný hovor, na pavlánech hlučné šveholení, a sudí tuším byli sa rozpacích, co se o tom boji má držeti. Než však cizinec sám jim z toho pomohl; nebo vyšvihnuv se zase na kůň, pokynul celému shromáždění. Pak zdvihnul hledí a sejmul přilbu s upocené hlavy. Aj! jak tu utichl sbor a užasl! Byloť ale, věru! pěkné a divně to na cizince, a co se potom dělo, podívání. Boj mu byl líce krásným ohněm zbarvil; oko modré jako polní chrpa radostně

se po nás otáčelo, po šíji se mu roztáhlo kadeřů cizokrajné barvy, a barevnější vousky mu dobře slušely k pyšnému nosu. Ale sotva že jsem se naň mohl podívati, a již, pomyslí si, pane! již se s naším Vratislavem vítali jako staří známí. Ale ať to Třas! — začali si jazykem tím záhorním, tou skučivou mluvou našich sousedů, a já rozmrzev se, obrátil svou ryzku a klusám za tebou, aniž vím, co dál se dělo. Než však, pane! po ulicích jsem ještě zaslechl, že to hrabě Vipert, Sasík bohatý, že přijel asi se stem žoldnéřů, že hospodou jest u zlaté — —"

Silně potřásl v tom Beneda hlavou, znova v myšlénkách se hrabaje; ale panoš domnívaje se, že pravdu nemluví, uleknul se a utichl.

Netrvalo však dlouho po síni to smutné mlčení, nebo rytíř vzchopiv se a blízko před panošem se postaviv, začal se ptáti:

„A kdo, mluv ty, Borku! kdo mu řetěz zlatý pověsil kolem krku na prsa, záskok i ouhon plodící?"

„Aj," odpověděl Borek, „řetěz dosavade chová Vyšehradský klenotník. Nepřijalť ho — povídal mi Vávra, který později přiklusal — nepřijal ho Sasík bohatý, nýbrž, cti té nehodna se oznámiv, žádal, aby na den třetí, jako poslední věí slavnosti, rozhodl boj nový, komu slušno ozdobou a odměnou tou krásiti si krunýř."

„Jak —?!" podivil se Beneda, nazpět kroče, a rukou pravou sáhl po boku, kde meč visívá, a levicí se o Borka opřel.

„Jak — ještě jedno sedání? — Ha! nuže tedy!" zvolal zase, a nový plamen a nový zámysl rozdychnul se v ňadrech jeho. Již vidí se zase v boji vzteklém, již se v prachu válí. Ha — — ach! tu se ozval strašlivý hlas ctižádosti, a bolestí a zlobou stojí rek tu zničen!

„Nemožno, nemožno mi mezi muže vstoupiti, a postaviti se proti nim!“ tak to v něm zabouřilo. — „Avšak proto běda tobě! běda, ouskočný cizinče! a bych i udatnost tvou ctil, jako si vážím svojí cti: černá, jako noci tvář, budiž pomsta má; strašná jako hrůzy podoba, těžká jako hana má!!“

I splodila noc dlouhá v něm pomstu černou, strašnou, pomstu těžkou; než však také hrdiny budoucí osud byl tak ouzce s ní v jeden setkán labyrint, že do něho se pustiti bylo jen Benedovi možno, a že jenom jemu bylo dáno, do něho tak odhodlaně kráčeti, jak ho vidíme na druhý večer přes most Boleslavský tichou krajinou uháněti k Vyšehradu.

Po dvanácté padlo kladivo těžké na veliký zvon ve vysoké Neklance, když vjížděl v ono sídlo rozmanité radosti. Táhlým krokem kráčel k sálu okrouhlému, odkud hudby zvuk, cinkot číší a hlučný hovor zněl; kde kolem velkých stolů mnoho šlechty sedělo, kde se rozveselení hosté probíhali, a kde se v krásném kole horoucí jinochové zatáčeli se spanilými děvami. Povzdálí do výklenku širokého okna postavil se Beneda, pokojným okem na to rozličné pohybování, kolotání a radování se dívaje.

Tichost byla ovšem v ňadrech jeho —
— — — — nepřišla však s tichem deště,
Jaký sprchává v den jara z mráčků šedých,
Neb jak vlnka, jenž břeh milokvětný líbá;
Hromoblesky, ráz a ráz, a křížem, kolem,
Jak by ve zážehu planul celý svět — —

slily se naň a utišivše se, zůstavily jizvy v roztřískaných prsou na věky. —

Bolestně pohlížel na skvostné stěny a na mistrné stavení, a truchlost rozložila se v duši jeho, a tušení se vkořenilo v srdci citném, jakoby již nikdy neměl zírati Vyšehradu slavného. — I hledí po knížecím stole, za nímž se byl, shodiv vlády tíž, usadil kníže Vratislav, vedle něho Vipert, na druhé pak straně choť Svatava.

Sedělo tam s Břetislavem, mladým knížetem, mnoho jiných bohatýrů, i seděla tam také spanilotvárná Jitka a mezi krásnou družinou Liběna nejspanilejší. — Hrnul se však teď sbor slečen — nebo kněžny se chystaly k odchodu — a Beneda zpozorovav to, pospíšil si třesoucí se nohou a s srdcem klokotným v tu stranu, kady se bylo Liběně ubírati, a očekával ji za čtverhraným sloupem postranného klenutí.

„Kněžno!“ zastavil ji tu hlasem milostné pokory, an okolo sloupu, aniž toho byla pozorovala, lehounkým krokem kráčela.

„Pro veliký Bůh! co to?“ lekla se kněžna, bázlivě se přitulíc k družkám, kteréžto velké svíce nesouce, s ní kráčely.

I vystoupil tu tedy Beneda, a na kolena se skloniv prosebným na děvu svou pohlídaje okem počal v tato slova:

„Odpusť, velevládkyně má! odpusť, a promiň nešťastnému, an proti velemoci tvé se prohřešiv, v boji padnuv hanebném, nyní se v prachu skloněn ještě opovažuje na výsluní krásy tvé a milosti dosáhnouti posily na pouť dalekou a neznámou. Odpusť vinu mi, vinu na smrt duši mou tížící! — Jen jednou ještě dovoliž mi podívat se v nebeské oko tvé! — jednou ještě vyvoď na tvář spanilou čarolibý úsměch a papršlek dobroty anděl-

ské! — jednou ještě, než mne zavrhneš, než mě na věky od tebe zapudí vina má.“

Mezi tím se ale byla Liběna zpamatovala, a vyjasniv tvář po těžkém uleknutí, potěšila takto před sebou skloněného reka:

„Aj, ty Benedo statný! v jaká to hovoříš slova? — Proč pak jsi nebyl u slavného kvasu? proč ne v krásném kole? Neměls chuti k plesu rozkošnému? Mrzela tě včerejší nehoda? — Aj, ty chrabrý Benedo! zejtra jesti zase boj, zejtra soku vítězi to odplatiž, a pak zůstaň nám na blízku. — Teď se ale posilniž libým spánkem.“

„O zastav, kněžno krasovládná!“ zadržuje Beneda Liběnu dále spěchající — „jediné jen slovo —“

„Co, ty reku! chceš mi kázati?“ pravila s milostným úsměchem děva šlechetná — „zejtra ti dám více slov; zejtra se k tobě blízko posadím; zejtra pohovoříš i ty mnohými slovy: — dnes si odpočiň!“ — a jako lehký větřík za letního večera se kolem kvítků zakolébá a zas dále spěje: tak zaletěla Liběna, plesem a přirozenou dobrotou rozveselená, i s družkami na tiché lůžko, nechavši Benedu o samotě, aniž ji byl tento zdržoval, ale jakoby smrtící blesk byl do něho vjel, zůstal zdrcen státi. Nebohý! mělť on čtveračivou nevinnost a hravé škádlení Liběnino za trpký posměch a novou hanu. Jakoby vyskočiti chtělo, tlouklo mu srdce pod širokými žebry; jakoby zaslepiti ho chtěla, slila se mu horká krev v líce; jediná, ale těžká slza se mu vyvalila na plamennou tvář, i nemyslil a nemluvil nic za dlouhou dobu, až pak strašlivě po rozlehlé síni jeho ústa zabouřila:

„Co jsou muka vaše, hladoví katané? co jsi nemoci nejlítější, co jsi devaterá smrti proti mrzké haně?! Oněmi děcko straš, touto usmrtiš muže! — Ha, ty mali-

cherný oceli!“ volal dále, divoce se po boku a po ostrohrané dýce žena, a mrště jí o podlahu kamennou, až se zajiskřilo a hluboká brázda v čtverhraníku zůstala — „ty slabý nástroji! Slovo jest broznější, pravice má strašlivější, hana pomsta nejčernější!“

A že tak smýšlel, a že tak cítil, spatřila Praha nadruhý den při novém sedání, na němž kněžic Břetislav, začátek učinil, a také statečně si počínal, nebo šestý teprva rytíř mu vydral vítězství z rukou udatných. Byl to rytíř na vraném oři, v černé brnění jako ukován; žádný pás mu nevisel přes černý krunýř; černou lebku žádný nekryl chochol, aniž na štítu bylo viděti znaku bohatýrského, proto že byl rouškou černou zakryt; — jak ale zakuklenec svrhl Břetislava, odtrhl i tuto záclonu, a panstvo poznalo — Beneda — an již již kývá na Viperta skvostným brněním dnes zdobeného; neboť vysoký se mu chochol houpal v krásných oblouccích na lebce stříbrem kované, a na krunýři zlatě protloukaném visel pás mu, jako věnec z nejplnějších růží. Komoň jeho, skvělý jako padlý sníh, nesl sedlo a pod sedlem háv drahým kamením přeplněný, a hlavu dlouhohřívou zdobilo mu peří vysoké.

Stál tu Čech a Sasík proti sobě, jako noc a den, a byla i z noci hrůza taková, že se ouzkostně dech v celém shromáždění zatajil; nebo těžkým, pádným krokem přejížděl Beneda ohradu, co se zatím Vipert v mnohém skoku k boji chystal. Ale oba pohlížejí stejně zapálenými zraky na sebe, a dosti na se pohleděvše, vzali těžké dřevce a již již vichrem vztekotným proti sobě ženou. Jak se uleklo ale lidstvo, když to vidí, an Beneda v prostřed dráze kopí odhodiv a podivným skokem se ráně Vipertově uhnuv, k boku se mu přitočil a pravici

ocelem obtěžkanou vyhodiv do nesmírné výšky, tak ho v hlavu rázně udeřil, až se hlasně na ní stříbrem kovaná přilba a pod přilbou hlava a paměť zatřásly. — I pouští Vipert oštěp a mrákotou obestřen kácí se s oře; Beneda ale odhrnul černé hledí a bouřlivým hlasem za ubohým volá:

„Lstivý ouskok lstí, hanu hanou splácím! Hana, hana věčná tobě! hana tomu, kdokoliv ěk s tebou obcuje a zápasí!!“ — Tak domlaviv krokem váhavým jede z ohrady, anž na to s podivením a překvapením celá Praha hledí — ale ještě v tu hodinu opouští rek dalekopověstný hlavní město, a opustiv je a přešed mnohou krajinu, loučí se s českou vlastí.

3.

Hodnověrní kronikáři vypravují, že se Vratislav činem Benedovým a jeho slovy náramně rozlítil, tak že ani za dlouhou chvíli slova nemohl promluviti, až pak, zpamatovav se jako z omráčení, rozkázal, aby se spěšně na koně vsedalo a za ním pospíšilo; než však, jak se mu to již častěji při jeho prchlivosti bylo stalo, rytířstvo se k vyplnění rozkazu nehnulo, aniž jiným Benedu stíhati dovolilo. Takovýmto zemanů svých chováním nanejvýš rozbouřen, zapřisáhl se kníže, že věčnou mstou pronásledovati bude reka uprchlého.

A proč se medle cítil Vratislav uražena pohaněním Vipertovým? Nahlédněte, krajané! do letopisů tehdejších časů, a snad, čeho jste žádostivi, se dovíte. Byltě Vipert — jak nás tito ujišťují — kmen štěpu královského; neboť vnuk Helmreichův, veliký Wolf, byl jeho děd. Zdědil

Vipert po otci svém Vipertovi, toho jména prvním, Balsamsko, krajinu v nynějších Braniborích ležící, ku které-žto brzo jiné kraje připojil; než však posléz statky tyto jiným popustiv, uvázal se v hrabství Grojské. Poněvadž ale tehdá celá německá říše v stálém trvala rozbroji a různicích, Vipert však vždy byl se vší svou mocí Jindřichův: byl sousedům, zpiklým proti císaři Sasíkům, nevítaným a nebezpečným hostem; a protož, zpozorovav to dosti brzo, odporučil statky samovládě dvou svých dvořenínů, a sám se obrátil k Vratislavovi, s nímž se byl v bitvě Fladenheimské*) seznámil.

Jaký obraz statečnosti mužské Vratislav kdy v duši choval, takový spatřil ve Vipertu jako třikrát výtečnější, k jakému však cíli vítěz Vipert pospíchal, u toho viděl se mu Vratislav již státi; a tak jsouce oba hrdinové pro jednu věc bojující, aniž bylo mnoho třeba, stali se opravdovými přátely.

Jeda tedy do Čech, pilně počal o to Vipert mysliti, jak by si k svému užitku zavděčil Vratislava i také Jindřicha, aby v nejistých dnech ze dvou stran pevné podpory a hajitele svých statků dosáhl. Že by toho dovedl, měl dobrou naději, neboť znal velikého ducha Vratislavova, i s druhé strany potřebu Jindřichovu, a pročež doufal, kdyby Vratislav se uvolil císaři peněžitou i bojovnou pomocí proti pobouřeným Italům přispěti, že by se i Jindřich, maje v paměti, jak již dříve český kníže mezi jeho stranou vynikal, také královskou nezpěčoval korunou se mu odměnití.

*) Jesti známo, že Vratislav již od roku 1075 na žádost Jindřichovu bojovné pluky do říše zasílal anebo sám v bitvu vedl. Bitva u Fladenheimu strhla se mezi Rudolfem a Jindřichem na den svatého Chrisostoma leta Páně 1080.

Měl však i chytře za to, že by si musel rovně zachovati dobrou vůli českého bohatýrstva, kterýmžto se bylo často Vratislavu říditi: a pročež nebudiž nám s porozuměním, kteří čteme, že Vipert sebrav se po ráně, kterouž ho byl Beneda omráčil, s takovou přetvářenou mírností a uhlazenou ohebností se uměl v okolnosti hoditi, a toto pro čest a jméno své nenadálé nepříjemné překvapení s takovou obratností divákovi vymlouvati, jaká by i nynějšímu Frankovi byla ke cti a ozdobě.

4.

Na cestě, kterou se jede z Kladska do Hnězdna, stála leta 1086 krčma, nazvána „u dobrého hospodina". Byltě to za oněch časů v těchto krajinách ovšem neobyčejný úkaz a pohodlí, a protož jistě málo který pocestný opominul navštívit „dobrého hospodina". Přihodilo se tedy, že na den sv. Jana Křtitele leta nadřečeného sedm jezdců u nízkých dveří oné krčmy zastavilo. Šest jich bylo stejně oblečeno, a sice nohy širokými nohavicemi, které pod koleny do vysokých bot se tratily, ostatní tělo přiodíval krátký kabát s volnými rukávy; boky pak měli opásané koženým pasem; na pasu visel těžký meč, a hlavu černovlasou jim kryla nízká chlupatá čepice, věc jiné okrasy prázdná. Sedmý ale jezdec měl na sobě oděv z lepšího sukna; kabát jeho byl ještě kratší, ale s větší pilností vytvořený, a velmi dobře přiléhal; přes kabát mu visel pás barevný, a jeho čepice byla spůsobile přistřihnuta a dvěma perama ozdobena. Ale jak se již tento jezdec šatem od ostatních dělil, tak bylo též znáti, že se stavem od nich liší; neboť se zdálo, že druzí ochotně

na jeho slova pozor měli, když to zastaviše mezi sebou hovořili a se radili, mělo-li by se dále jeti čili zůstati. I umínili „u dobrého hospodina“ sobě oddechnouti, a pročež koně opatřiše, brali se do velké, ale nízké a špinavé světnice, kde je hospodský, muž již letitý, ale ještě sukovitý, přivítal, a postaviv jim na stůl, hrubě otesaný, velikou nádobu medoviny, ptal se, odkud a kam by jeli?

Bylo to oddělení českých poslů od krále Vratislava k svatu Boleslavu, králi polskému, kteréžto dříve Kladsko opustivši, nežli pán a vlastní vyslanec, také dříve k „dobrému hospodinu“ dojelo a pod jeho střechou ostatní družinu očekávat si umínilo. I domluvili se brzo vespolek, že hospodský, také Čech, dnes krajany obsluhuje, a pročež buď že čím déle u medoviny seděli, tím více se jim jazyky rozvazovaly, buď že hospodský vypraviv sám podivný svůj osud, který jej byl z vlasti vyhostil, přině se také ostatních vyptával — i povídalo se, a čím déle se mluvilo, tím více bylo k povídání.

Nejvíce a nejčastěji ale vedl řeč zkušený Zvěstil, onen totiž, jehožto jsme zprvu hned mezi ostatními jinak viděli zdobeného. Od něho se dověděl hospodský ponejprv a s ním i ostatních šest zbrojnošů po druhé i po třetí příběhy v pěti předešlých letech po celé Evropě zběhlé, a sice: jak leta 1081 na jaře kníže Vratislav tři sta Čechů s Břetislavem a pod správou Vipertovou poslal do Italie císaři na pomoc — jak se plukové čeští udatně tam chovali — jak nejprvnější dobyli zdí Římských a praporec český na hradby vystavili — jak se jich ale také leta 1084 z tří set jenom devět, a ze šedesáti Vipertových zbrojnošů toliko pět navrátilo — jak on sám, totiž Zvěstil, také mezi oněmi deviti byl, a jak se za věrnou

a dlouhou službu, a že z mládí ve školách býval, synů písákem stal.

I poslouchalo jej všecko, aniž si byl kdo, že nový host do světnice přibyl, povšimnul, mimo hospodského, který dle dávného zvyku častěji se byl po dveřích ohlížel a také hosta přivítal. Předloživ mu pak, co si velel a čeho bylo dostati, zase na své staré místo se uchýlil, aby ve spolku krajanů svých a z úst Zvěstilových ještě mnohé noviny se dověděl.

Byl právě Zvěstil v nejlepším vypravování, jak vůdce Vipert, navrátiv se do Čech, pojal spanilotvárnou Jitku za manželku — jaké při tom radovánky — jak posléz Vipert — —

„Aj, ty moudrý Zvěstile!“ vskočil mu hospodský do řeči, „zadrž drobet, a pověz také, kdo byl onen Vipert? — Dokud já jsem po veliké Praze kráčíval, o Vipertu nic jsem neslýchal.“

„To ti rád věřím,“ poučoval ho Zvěstil, jícen zaschlý medovinou čerstvou propláknuv — „jak povídám — to ti rád věřím! — Neměla ť ta liška ještě za tvých časů mezi vrchy českými své doupě. — Avšak hni ty sebou, Vávro mrzutý! povídej ty nám, tyť jsi byl nerozdílná pravice jeho dobrého přítele!“

I strhl se smích mezi ostatními, a jeden i druhý nutil Vávru, aby povídal.

„Jděte na kůl s tím svým povídáním,“ odbýval je Vávra; „víte to tak dobře jako já.“

„Ach, co víme,“ dotíral naň zase Zvěstil; „řekl jsem, že nic nevíme! a protož ty, co víš, jen ještě přežvykuj!“

„Hospodář náš, tvůj krajan, to také neví!“ doráželi naň ostatní, a neustali, až začal vypravovat, co hned o

příjezdu Vipertově na zapřenou, co o sědění vědí — zkrátka, co jsem v předešlých listech vyobrazil.

„Nu, a když ho tak můj rytíř s oře srazil," — těmito slovy skončil povídačku svou — „tu víte, jak se kníže rozhněval, a jak se, že se mu za Benedou nespustili, rozlítil, až i vyřkl kletbu naň a jeho statky pobral. I pomyslím tu sám u sebe: ten se ti jistě nenavrátí — a tedy pro tebe tu také žádná práce! — a myslím tak, a odevzdav se do vůle boží, otáčel jsem se po jiné službě."

„Řekni pak mi, Vávro poběhlíku! po kolikráte jsi se to po službě otáčel?" odtušil na to Zvěstil, uštěpačně na známou nestálost Vávrovu narážeje, a veselý posměch celého sboru provázel jeho otázku; ale jak by useknl, umlkli všickni nenadálým na stůl udeřením zaraženi jsouce, a spěšně na židlicích se obrátivše, koukali do druhého kouta, odkud rána byla přišla.

Seděl tam příchozí, jehož zprvu jezdci ani nebyli zpozorovali, který ale nyní číši, vyprázniv ji silným douškem, tak prudce na stůl postavil, že se až přetrhla nit veškerého smíchu, a pročež i také všickni na kazitele obecné rozkoše pilněji pohlíželi. Byltě to muž nejméně osmatřicet let starý, anebo byla starost a utrpení tak hluboce a znale jeho tvář zoraly. Z černých očí plál mu jiskrný oheň, a pral tak prudce do oněch, kteří zvědavě naň pohlíželi, že jakousi nevýslovnou uctivostí opoutáni, nevěděli, co mají začíti, když to podle odění ještě poznali, že před nimi sedí muž krve šlechtické a řádu rytířského, ač byl přijel bez panošů. I počal mezi zbrojnoši a písákem šeptot a hovor, i divné hádání, kdo by to asi byl, až tu nenadále mrzutý Vávra všecko na světlo vyvedl; neboť byla mu tvářnost za stolem sedícího velmi do očí

padla, a hnulo se vše v jeho paměti a nutilo se, dobu onu naspět přivesti, v které ji byl viděl. Zablesklo se mu v hlavě, a při blesku tom poznal v cizinci, v hostu — svého bývalého pána, a poznav jej, vyskočil s lavice, až vedle sedící sebou strhl, a skokem jediným postavil se před hosta, radostně řka k němu:

„Ať to Třas! nejsi-li to ty, rytíři a pane můj! — Neznáš ty již více svého sluhu, Vávru věrného?“

„V jaká slova to tvá otvírají se ústa, pomatený pacholku!“ zamračil se naň rytíř příchozí hlasem plným a zvučným; ale sotva ze rtů posledaí vyletěl zvuk, již Vávra s utěšenou jistotou odpovídá a na bratry zbrojnoše volá:

„Ha, to hlas tvůj, pane! tak jsi na mne zahřměl, když jsem s koně spadl, jeda s tebou ponejprv z Boleslavi na hrad otcovský. Tys to, a pročež buď s Bohem, službo Alexova, s Bohem, bratři! — tu můj pán, tu vizte reka Benedu!“

„Benedu? — to Beneda?“ vyjelo všem uleknutím a podivením z úst. I počali se všickni mžikem v slušné uctivosti před hrdinou dalekopověstným klaněti, a hnuli se blíže, aby ho slušně pozdravili; ale v tom se otevrou dvéře, a do světnice vstoupí — Alexius a ostatní jeho družina.

Byl to muž v bitvách skoro sestaralý, ač tělo a na něm oudy ještě silou a bujarostí hrály; z očí sviral požíravý oheň, který tím odpornější byl, protože pod zrzavým obočím zanícen ležel; takovétéž vlasy ježily se mu na hlavě, a takovétéž vousy zatáčely se do dvou půlkol pod orličím nosem. Do Čech a do Prahy přišel se svým bývalým pánem, hrabětem Vipertem, kterýžto jej, navrátiv se s pozůstatky svých a českých pluků z Italie, a za-

snoubiv se s Jitkou, Vratislava odporučil. Vedlé vůdcem českého vojska učiněn, leta 1086 když Vratislav posléz za krále korunovaný vypraviti chtěl do Polska posly, vyslanství na se vzal, a tak se přihodilo, že se na cestě do Hnězdna v té samé krčmě zastavil, do níž Beneda byl vstoupil, anž po smrti královny Polské, v jejíž službu se byl po odjezdu z vlasti oddal, z Hnězdna se vypravil a po dobrodružství jezdil.

Ledva však Alexius do světnice vkročil a zbrojnoše své v takém pohybování uzřel, ptal se, co by se zde dělo, hlasem, na němž lehce bylo poznati, že ho matka zpěvem českým nekonejšívala. I poví se mu to; ale Beneda, domnívaje se, že vůdce český Čecha uctivě a dle zásluh uvítá, s nemalým podivením a uražením vidí, an zlostným okem naň pohlíží, a strhna potměšilý smích, zbrojnošům po provazích se ohlídnouti káže, a rozkázav to divícím se pacholkům, k Benedovi těmito slovy se obrátí:

„Sám jsi nám v past veběhl, skvrno bohatýrů, zrado velebnosti královské! Hledíž, jak se nyní vyvineš!“

„Ha! cizí modly pacholku!“ rozpálil se Beneda — „ty dno sboru hnusného! nepravosti cizokrajné nádobo! tuto vezmiž, tím se vyvinu!“ — a bleskem vytasiv meč, silou náramnou po Alšovi — jakž mu v Čechách říkali — se žene; odskočil a vyhnul se však tento ráně, a obnaživ meč, káže zbrojnošům na Benedu dotírati. Blýskaly se ovšemť mžiknutím meče v každé pěsti, ale pěsti dosavádě na rozpacích trvaly, kam by se k seči obrátiti měly; než však nejposlušnější svého pána mezi družinou nyní se na reka sesypali, kteryžto k odporu na nepohodlném stoje místě, ač těžké rány do nepřátel zasílal, předce, množstvím jsa obklopen, poddati se musel. A stál tu

nyní hrdina dalekopověstný, ruce nazad mage spoutané, jako sloup; takovým nakládáním, takovouto příhodou násilně se v něm pavučina ctižádosti přetrhla, a mimo ni neměl jiné žádosti, neznal jiné blaženosti. Volně nechal sebou nakládati, když se s ním tři zbrojnošové, na koň ho posadivše, nazpět do Kladska pustili; co zatím Alexius bodem, jímž mu Beneda byl levé rameno rozryl, zemdlený, „u dobrého hospodina“ s ostatními oděnci hodlal počkati, až by se druzí navrátili.

Kladsko leželo jen něholik hodin od krčmy vzdáleno, a proto se zdála zbrojnošům, kteří Benedu mezi sebou vedouce, k městu pospíchali, cesta velmi dlouhá býti, když se slunce již za vrchole okolních lesů potápělo a krásné zlato po jasném nebes oblouku rozlívalo. Když pak ale již i tento záblesk zmizel, a kolem nich se roviny v šedé večerní roucho začínaly oblékati, za nimi pak na modránkách vyskakovat hvězdy, a když ještě žádných dosavade věží, žádných stavení před sebou neviděli: tu se lehce na tom usnesli, že z pravé cesty zbloudili; a vidouce posud znalou dráhu, kteráž se ve vysoké trávě tratí, v lese, ku kterémuž právě přijížděli, přenocovat si umínili. Pohnavše tedy koní ač unavených, brzo se octli ve veliké doubravě. — Na začátku hradily ji vysoké, černé, k tichým nebesům strmící skaliny, tak podivně utvořeny, že se rozmanitě dělily jako v ulice a sklepení, působíce mezi tím i větší místa a jeskyně. Na jejich věkostaré stěny rozkládaly staré duby své velké větve, a to všecko působilo ovšemť krásný pohled, ale rozléval se také jakousi tajnou ouzkost v okolí. Zde si tedy umínili zbrojnošové, popustivše koním uzdy, aby se mohli volně v bujné trávě pásti, přečkati vláda staré noci; a položivše Benedu mezi sebe, roztáhli se po

daleké zemi, po dvou vesly odšlápše se spaní, mezi čímž bylo třetímu míti hlídku.

Jak ale odpočíval náš rek dalekopovětný?

Může-li plavec moudrý, když na pustém moři okolo něho vřiekni živlové v hrozné bitvě se vztekají, odpočívati? — Benedovi zmužila v prsou a v celé duši bouře vzteklá! Nemohl pochopiti jistotu hanebnými pouty jej tížící; všemožně chtěl sám sobě dokázati a se přesvědčiti, že to vše jen přízrak a šálebné jen mámení; — v jeho duši hořel bolu, zlosti a msty plamen, který vyvaliv se z ouzkých ňader, by byl celý svět uvedl v zkázu. Dlouho na něho nešlo spaní, až posléz, potýkáním, jízdou a vnitřní bouří přemožen, klesnul do tmavého objetí spánku.

O čem byla duše před krátkou dobou pracovala a s čím se až do unavení zabývala: to vyváděla i ve snu dále, tím se pachtila i ve spaní. Vznášeli se kolem Benedy snové v rozličných postavách a hnusnou tváří se naň šklebíce; zdálo se mu, že jeda ve vzdálené vlasti povědomou drahou k slavnému Vyšehradu, nenadále spatřil, an několik jezdců, starou babu mezi sebou vedoucích, touž cestou před ním se ubírá. Křičela ulekaná žena, o pomoc volajíc a hrozně se při tom pitvořic, až ji Beneda, přihnav se k tomu a jezdce jako bejno ovec rozplašiv, vysvobodil.

Tu zatočila se žena plesem, a jiskřícím okem na svého osvoboditele pohlednuvši, počala se smíchem, při němž jí bylo viděti bezzubé dásně, takto mluviti:

„Devatero ti to zaplať božstvo, statný synu! — avšak stará Liduše se také postará, a svým sluhům přikáže, aby tě chovali a hlídali. O! stará Liduše“ — zachechtala se žena dále — „má také práva, také vládne, a také dává rozkazy! a hned se voda s ohněm snoubí, oblaka

jdou po zemi, a tiše plynou v povětří, a mezi tím mojí milánkové vedou skočnou a provádějí hudbu, až se plesem skaliny potem krvavým potí. Věř, holenku!“ — lichotí se dále k Benedovi, který se hrůzou na to dívá, an žena scvrklá najednou se zdvihá, a boky se jí plní a oči zprudka plapolají. — „Věř, holečku! že ti stará Liduše může také odplatiti, co jsi pro ni učinil, že se může také odměniti tomu, kdo ji osvobodil.“

„Na omylu vězíš, babo slabá! na omylu nejhrubším, pakli myslíš, že zde na odměnu čekám. Žádost po cti toliko mi sílu dala, že jsem vrahy tvé rozplašil!“ odtuší ji na to Beneda.

„Tak! — Tedy jenom žádost po cti?“ zaškleblla se baba vráskovitá. — „Heheheh! můj pacholíčku! dám já ti cti, dám já ti ji měrou vrchovatou; dám ti také její požitky a její ovoce. Tuto ruka na to má, holoubku můj! že ti slovo splním.“ — A tak domluvíc, mžikem zrůstá, a béře na se obrovskou podobu, černé vlasy honí se větrem, ze zraků vylétají blesky, a uchopí se ruky Benedovy a tiskne ji, až mu bolestí krutou všecky žíly byly proniknuty, a drží ji pevně, až se rek hrůzou třese a sebou trhá, při čemž unaven a upocen se probudí.

Vyraziv se z těžkého sna, shledal Beneda, že mu nejsou ruce více na zad uvázany; čile se tedy vzchopil a pln podivení se ohlížel, až při měsíčku, jenž zažloutlé z mráčků šedých po okolí světlo rozléval, před sebou státi uviděl v tmavý šat až po kotníky zakuklenou — Liduši, an se o hůl dlouhou, černou podepírá a s nataženým krkem na něho se dívá.

Nenadále a tak hrozně překvapen, nemohl ani slova ze sebe vydati; ale za to spustila Liduše:

„Snilo se ti libě, holoubku? — uvedlať jsem ti zná-

mouti naší počátek zase v paměti; aspoň tak jej vyobrazivši, jak v pravdě byl, aniž jsi to zřetelně viděl!"

„Ha, ty pekel nejčernějších výplivku!" rozvztekliil se Beneda — „to jsou tvého sluhu následky?" — Ale Liduše mu s potměšilo kárající tváří přejala řeč, řkouc:

„Pomalu! pomalu! — ať nezbudíš svých pěstounů, které jsem ledva ukonejšila! — Co pak ti schází, miláčku? Nedržela jsem ti slovo? — Na jaře mládí svého jsi se se mnou seznámil, osvobodiv mne nehody, která na mne již padala, a padajíc mne rozdrtit hrozila — neboť to bylo v takou dobu, v které i nám jesti větší se podrobiti moci, u které i velevláda Lidušina se končí — avšak za to jsi mou prací co jinoch bujarý mezi hrdinami vynikal, za to lepých děvčat outlinká ňádra se po tobě rozplamenila, za to jsi se bohatýrů a knížat stal miláčkem. Kam jsi medle touhu ještě napínal? Napínáš a napínáš, až praskne žilka po žilce, nitka po nitce, až se kaz do duše dostane a do života. — Proč jsi opouštěl Prahu? proč jsi opustil militku?"

„Ha, ty schránko strašných klamů! míníš ty mne paměti svou usmrtit?" zvolal Beneda.

„I holoubku!" — posmívá se mu dále Liduše — „což pak myslíš, že to vášně tvé chyba nejmenší? — Víš-li pak, jak jsi přišel dnes do mého okolí? — Jenom žádost — nebo znám tě, synu, dobře — aby v cizích krajích s podivením na tebe hleděli, k tomu tě přivedla, že jsi Polanům vyzradil, co jsi o vládě české, co jsi o zámyslu knížete, co jsi o stavu a okolnostech vzdálené vlasti věděl. Ale doneslať to rychloletá Závist s Klevetami na hubených plecech k uchu Vratislavovu, a za to kníže neustal metou tě pronásledovati."

Bouřlivě chtěl se tu Beneda ozvati, ale žena roz-

hovořená, holí nad hlavou zatočivši, žhavým okem na něho pohledla, a zlostně ho zakřikla: „Za zuby drž jazyk, děcko! když tvá matka mluví!“ — Však i hned zase zmizel ostrohraný tento zvuk, a s ouškleblou přívětivostí vyjasnivši tvář a v mírnost oulisnou proměniviši nelíbezný hlas, mluvila takto dále:

„Nepřipomínajíc jiného, čím jsi se proti vlastnímu dobrému prohřešil, jedno jenom ještě podotknu, ačkoliv bysi sám snad nehodu svou v tom nehledal. — Řekni pak mi, holoubku! co se v tobě ozývalo, an jsi tak neprozřetelně u „dobrého hospodina“ sobě počínal, a co se v tobě rozkládalo, když bývalý tvůj zbrojnoš k tobě přikročiv, za reka dalekopověstného tě vyhlásil?“

„A čeho tím hodlá dosíci? ty třepe nešlechetné nádoby!“ rozsápal se Beneda — „že mi stojícímu mezi nepřátely předstíráš, v čem jsem pochybil? Pryč se kliď, ty mezi ďábly obyzdo! s tebou mi není co rokovati!!“

I pohledla Líduše na Benedu okem, z něhož hrůza v duši mu sršela, a chvíli pomlčevši, počala, na každé slovo váhu a ráz vkládajíc:

„Tobě není se mnou rokovati? — Aj, ty hlavo moudrá, hlavo věhlasná! a kdo pak by ti v celé šíré přírodě, byl pověděl, že jsi božstva daru nejskvostnějšího, mnohotvárného rozumu, co žiješ a co jsi myslil a co jsi mluvil a co jsi jednal, nepoužil? kdo ti, v sobě jedině samovládu hledajícímu vysvětlil, že jsi větší moci podroben? — Jako matka o tebe pečujíc, chtěla jsem tě korunou své velemoci ozdobiti, a teď mám se pryč klíditi?“ — A pekelným ousměchem rozšklebivši ústa, mluvila, jakoby každé slovo se hluboce v duši Benedovi zaryti mělo: „Ale stará Líduše nemívá zvyk z nevděku si co dělati, nobrž co jednou začala, to i k cíli dovede.“

S tajnou výhrůžkou takto skončivši, velela Benedovi, aby za ní kráčel, sama k odchodu se již obrátivši; ale Beneda zůstal státi zamračen.

Domlouvá mu stařena, řkouc: „Což ti život již žádnou není útěchou?“

„Co mne může k životu poutati, když mi hanbou co věčnou průvodkyní jest poskvrněn?“

„Ani když tě zase na stupeň cti a důstojnosti povýším?“

„Kam ti lze mne povýšiti, aby pověst se mnou nekráčela?“

„Přiodím ji rouchem nejskvělejším!“

„A čím hodláš očistiti oděv její černočerný? čím umyti jí tvář zakalenou? — Novou lstí a novým podvodem?!“

„Čeká na tebe blahost a jemná rozkoš; po tobě i láska i přátelství touží.“

„Není ve mně zvuku, hlásícího se po rozkoších!“ hlasem temným, nedůvěrným odpověděl Beneda.

„Znal jsi Liběnu —?“

„Ha, ty jedu plná ouklad nice! co mi novou ranou dráždíš jizvu, kterou jsem po šest let marně hojil?“ rozhořčil se znova Beneda. „Nemluv mi nic o Liběně!“

„Aj, synu! nebudiž tak nevděčným. Milička tě má dosavade v mysli!“

„O, pekelná svodnice! mluv, pro moc ďábelskou, mluv, co víš o kněžně?“

„Pojď se mnou, a pak ti to vyjevím!“ — Tak dokončujíc, obrátila se a chvátala dále do hustého, černého lesa.

„Ustaň!“ zvolal za ní Beneda, pospíchaje stromovím a křovinami; mezi nimiž se mu Liduše, již zachá-

zejíc, míhala — „ustaň! pro strachy, jichž jsi zakusila v hodině našeho seznámení, pro sliby, kteréž jsi mi tenkráte učinila, i pro peklo, jež jsi ve mně rozžala — ustaň! Tenkráte jsem ještě tvého hlasu poslušen!“ — Dohonil ji, an se právě zastavila; ale než mohl dále k ní promluviti, již se ho ptala, zdali, jak slušno, své tři průvodce byl na věčnou pouť poslal do krajin tmavých a neznámých; ale na slova Benedova, že ve spaní trvají dobrém, aby zejtra mohli rozhlásiti, že Beneda se na nepříteli nemohutném nemstí — jen se ušklíbla, a přikázala, aby více ni slova nemluvil, a tak sněmy duchů půlnočních nerušil. Sama kráčela vysokou travou napřed, a tmavý dlouhý šat se dalece za ní vlekl, a před ní, kam černou hůl položila, skláněly se rostliny, pohodlnější jako cestu činíce. Podle ní kráčel Beneda, tím, co mu byla vypravovala, pomatený, a nač mu byla z minulých let zpomněla, rozplameněný, sotva pozoruje, že se najednou zastavili u jeskyně hluboce sklenuté, v které čírá tma se točila. I probírá se rek z myšlének a probrav se, vidí Liduši, an podivně kol sebe v povětří holí hází, a prudce se svíjí a sebou vrtí a skučí a zpívá:

„Vzhůru, tíže!
vzhůru leť!
dolů, živle!
dolů teď.
Čerstvě mé volání
plňte, sluhové!
zlosti mé se bojte,
pekla duchové!“

A pod nimi se počala země půlnočním tichem obestřená třásti, a každý kámen a každý strom počal se

hřbati a praskati, a vůkolní skaliny se otvíraly. — Silněji zatočila se Liduše, a kol sebe plášť do povětří roztáhnouc, hlasem pronikajícím zvolala:

„Za mne, větre!
za mne spěš,
hraj a služ a
kol mne běž!“

A hrůza hromobitná obklopila krajinu ode všech stran; řvaly, jako kdy stádo rozdrážděných lvů aneb hladových tygrů řve, vichr a bouře; tisíckráte po skalinách a starých dubech se obrážejíce, tisíckráte množily hrůzu. — Stálť tu ulekaný rek a soudil, že naň každou chvíli celý obor světa spadne a jej rozdrtí; ale Liduši nebylo ještě ustati, plamennýma očima, hlavu daleko vypnouc a kolem a křížem nad ní holí šermujíc a tiší jako až klesajíc, nahlížela do jeskyně, v nížto jako vlny a páry mořské počalo se to smítati.

Najednou se opět vzchopila a hlasem hrozným do dalekých lesů zakřikla:

„Před mne, ohni!
před mne plyň;
vzhůru, dolů
teď se viň!“

A jako kdy Etna obtěžkaná nenadále pukne a ohnivý tok ze sebe vychrluje, tak se bleskem zalilo a zasypalo okolí; ohněm plála skalina, a v plápolu se třásla země, a v plamenu řvala bouře. Z jeskyně vyletovala rudá ramena daleko se vztahující, paní svou a reka dalekopověstného jako vítajíce, ba i pohltiti hrozíce, ale vládkyně jich vítězným káže dále zpěvem:

„Dosti, tiše!
dosti, větře;
dosti, ohni!
v skrýše spějte,
v skrýše věčné!
Mokro, mokro!
přijď mi teď,
kvap mi k dílu,
veď a řeď!“

Rázem hrůza umlkla; blesky zhasly, hromové zaši, a příjemné ticho opanovalo krajinu, a libostný zásvit se kolem rozlil, klidný jako paprsek měsíce ale i stkvoucí se jako o poledni slunce. Libý větérek prohánĕl se větvím a od skaliny ke skalině roznášel líbeznou vůni a šustil listím, a šustot ten zněl jako hlas dalekých harf. I zmizela z jeskyně čirá tma, prchající jako slabý mráček před světlem ranním, a míhaly se tam jako podivná směsice slabounké páry, a skládaly se, a vystupovaly, a dělily se, až tam jasno vysvitlo. Ale zalekl se Beneda, a třese se a bledne, a mžikem hoří, a ňádra se mu zdvihají, jakoby každé žebro prasknouti mělo, an vidí, že v růžové záři, vznášejíc se na perutech zefyrových spanilá děva se tam zjevuje, jako z nadvětrných luhů a nebo z rajských krajin nejjařejší obyvatel, a že hlavu zlatě zkadeřenou zdvihá, a oko nebeské otvírá, a otáčí se a hledá po dálce daleké, a nalezne a pozná *jeho*. — Ples vysvitnul jí na tváři, radostí se jí oko zajiskřilo, ňádra slastí vysoko se vydmula, a již páže labutové v krásném oblouku zdvihá a po rekovi napíná, celým tělem, celou duší k němu se kloníc: i zaplesá tu Beneda, a rozpřáhne ramena a zvolá z hloubky své duše: „Milenko! — Liběno má!“ — a skokem chtěl k ní: než ale v tom se dotkla ho Liduše holí svou čarodějnou, a ramena mu sklesla,

oči se mu zatahují, kolena se pod ním chvějí, hlava se mu tíží, a celý klesá a padá do trávy vysoké, slyše jenom ještě devaterý ohlas smíchu baby kouzelnice.

5.

Na velikém sídelním hradě seděla ve své komnatě hraběnka Jitka u malého stolku, na němž skvostné šití leželo; u okna stála Liběna, krásná její sestřenice, okem pozorlivým probíhajíc dalekou krajinu přede hradem rozprostřenou a krásným jitrem ze sna se budící.

Brzo bleděla na řeku, jak podle paty hradu vysokého svůj mnohou parou šedivý tok zatáčí; ba zase jak se v planinu trávnatou rozšiřuje, a nebo v ticho vysokých, tmavolistých olšin se schovává.

Teď se obrátila děva k nížeci na blízké mladé háje a lesíky, a na temnější ve dálce doubravy a bory, a na vesnice a městská sídla, ježto nad ně temena svá vypínala; až pak zraky zůstaly na dalekých horách věžeti, nemohouce prohlednouti dále, nemohouce poznati, co se děje za nimi v milých Čechách.

I za dlouhou chvíli tam hleděla, a jenom touhou rozhřála se jí ňádra, a zoužil se jí dech, a oko modré jakoby se bylo chtělo slzou zaliti; obrátila se tedy od divadla toho a na veřejnou silnici, která k hradu vede, zraky své otočila. Uviděla na ní brzo poutníka se blížícího, a poznavši v něm cizince, promluvila v tato slova k Jitce, a přetrhla tak mlčení dosavade po komnatě trvající, řkouc:

„Oko-li mne nešálí, vidím cizího poutníka cestou se ubírajícího k našemu hradu!“

„Poutník cizí k našemu hradu?“ promluvila na to

Jitka, pozdvihnouc hlavy od šití — „a snad dokonce z Čech?“

„Domníváš se to také, Jitko, opravdu? A snad dokonce z Prahy přichází?“

„Dej ho zavolati, bude-li chtíti dále se ubírati,“ odpověděla sestřenice hraběnka. „Doufejmež; snad tenkráte dostane se nám zprávy libomilé ze vzdálených vlastí.“

„Již již se zatáčí z veřejné cesty,“ — vypravuje Liběna, pořáde z okna hledící — „teď se zastavil — dívá se na báně našich věží nebetyčných — již kráčí k branám našim.“ — A spěšně odskočivši od okna, přivinula se hraběnce k prsoum a zvolala:

„Jitko! Jitko! není-li tenkráte tušení mé prázdné a liché, tedy nás dojde zpráva potěšitelná! — O, jen jediné slovo jisté po dlouhých tak letech, a jedinkým tím slovem zasměje se na mne novou krásou, novou vnadou veškerá příroda!“

A sotva tak domluvila, pospíšila vyjeviti vůli svou služce, v kobce vedlejší se zdržující, aby letěla totiž přes síň velikou k předhradí, a tam stojícím panošům a zbrojnošům rozkázala, aby pilně na to zřetel měli, kdy se poutník mezi branou objeví, a pak i hned k hraběnce jej přivedli.

Netrvalo to dlouho, a již stál cizinec před Liběnou samotnou — neboť Jitka se byla v nějaké důležitosti na chvíli odstranila. — Byltě to muž silný, vysokorostlý, v dlouhé a široké poutnické roucho oděný, s vysmahlou ode slunce tváří, která se mu ale ještě tmavěji krví zalila, a zase hned zbledla, jak do komnaty vstoupil, tak že se zdálo, jakoby trval na rozpacích, jak sobě před vznešeným panstvem počínati má. Dříve buď nikdy snad tak blízko k bohatýrstvu nepřišel — anebo byl ve spanilé

Líběně z nenadání osobu známou nalezl, jíž se tu byl nenadál. Roztržitost jeho a překvapení ještě rostlo, an pozoroval, že se na něho děva šlechetná přepozorným okem dívá, takměř ani zraků s něho pustiti nemohouc; a pročež přetrhl ticho, které vždy jen ještě více na rozpaky uvádí, a jal se mluviti:

„Velela jsi, slečno ušlechtilá!“ — Ale těmito slovy českými nabyla řeč Líběnina průtoku, a nenechavši ho tedy ani dokončiti, přivítala jej co krajana, načež doložila:

„Rozkázala jsem panošům svým, aby tě požádali, zastavujícího se v našich branách, bys také před nás předstoupil. Vzdáleny jsme od hlučného světa, aniž však proto nám se po jeho hlasu stýská: ale není srdci dáno, aby odloučeno od vlasti, nezatoužilo po milých krajinách, kde si co děcko hrávalo! — Přicházíš z Čech?“

„O, devateré díky tobě, jitro! jež mne uvádíš pod střechu vlastenskou!“ zvolal poutník. — „Ano, slečno ušlechtilá! přicházím z krajin, jimiž Labe a Vltava své vlny ženou!“

„A snad dokonce z Prahy?“ zeptala se rychle Líběna.

„Před čtrnácti dny vyšel jsem ze slavného Libušina sídla, odhodlav se na dalekou cestu za bratrem, jejž byl podivný osud v Lipsku usadil.“

„Tedy z Prahy, milý poutníku?“ ptá se opět děva sličná — „byl jsi tam také při slavném korunování?“

„Byl, děvo milostivá! — Byloť tam obyvatelů ze všech krajů na tisíce, žádostivých pohleděti na slávu nevídanou; ale slyšeli jsme vesměs jeden hlas, a viděli jsme vespolek jeden smysl, že scházel kvítek nejspanilejší ve věnci té slávy nádherné.“

„A co mohlo chyběti při takovém dnu mezi bohatými vladyky?“ ptá se s podivením Líběna.

„Ptej se jinochů horoucích, jimžto dáno znáti velekrásu, a ptej se dívek, které znaly mezi sebou perlu nejdražší, ptej se starce a ptej se dítek, bohatec i sprosták jedním hlasem zvolá: Neviděli jsme Liběnu!“

„Člověče! — pro veliký Bůh! kdo jsi? Tušení, uleknutí a strach okolo mne otáčí ramena svá, a tiskne mě k prsům studeným!“ — překvapená tak domluviviši, spěchá do vedlejší komnaty, kde se hraběnka sestřenice novorozeňátkem svým zabývala, a vyvolala ji ven. I vystoupily nyní obě; ale ledva spatřil poutník Jitku, poznal v ní dceru Vratislavovu a choti — Vipertovu. Uleknutím zdrcen ucouvnul, a zalkal hlasem silným a pronikavým:

„Náhodo! krutě ty nade mnou panující! kam mne zavádíš? — O Liduše! Liduše! tak jsi mně dívati se nedala v dílnu svou stobarevnou! Nedívej se žhavým tím okem na mne, Jitko! Nepohlížej okem tím na mne, Liběno, jímž jsi mne v poušť dlouholetou zahnala!“

„Muži! poutníku! — kdo jsi?“ praví k němu hraběnka, bouřlivými těmito slovy, jimž nerozuměla, podělena jsouc. „Já tě neznám!“

„Ty mne neznáš? Dcera nezná muže, po jehož životě se krutě otec shání? Manželka nezná muže, jehož manžel nenávidí? — Neznáš, kněžno! neznáš — Benedu!?“

„Spravedlivé nebe!“ zkřikla Jitka, ale Liběně bylo prudké uleknutí ducha zadrhlo, a bylo jí všecku krev zastavilo, tak že jen nesrozumitelný, temný vydavši hlas, počala klesati a padati sestřenici do náručí. Zahořela plesem i bolestí duše Benedova, a dílem aby ji odprosil, dílem aby ji pomohl, skočil k Liběně, shodiv široké svrchní roucho se sebe a nepravé vousy, jimiž si byl tvář nepodobnu učinil, a stál tu zase rek před kněžnou, ač ne více v bujarosti jinošské — nebo šest přešlých roků

ma bylo hluboce ráz mužský v líce vydlabalo — nic však méně proto předce co obraz muže usedlého a vnadou zdobeného takovou, na níž každá děva zalíbení nalezá.

Pootevřela Liběna oko modré, a dívá se ve tvář Benedovu, ale kyne mu rukou; i zalkal tu rek lítostí, že snad opět marnou v sobě choval naději:

„Kněžno! Liběno! nech jen jedenkráte mi ještě pohlednouti do blankytu oka svého! Jedenkráte jen daruj ještě ubohému slovo milostné, po němž šest dlouhých jar a let a zim vzdychal a se soužil. Jedenkráte jen — a pak ať přijdou a sepnou pravici mou v pouta těsná; pak ať svrhnou duši mou s trůnu všech žádostí v žalář tmavý, věčný, trapný!“

Ale nestalo se, co dalekopověstný rek očekával. Touha a naděje Liběnina se vzňala v sladkou jistotu, a pročež utěšeným, tichým vzhledem upokojila dávno očekávaného, a upokojila jej i hraběnka, kterážto zároveň cítila s milenou sestřenicí. V milostném, čarolibém toku uplynula jim první okamžení; neboť délka času uprchlého a doba přítomná nedala na všelijaké změny a okolnosti pečlivý zřetel míti, ale toliko citem sbor tento malý řídila.

A byla rozkoš v duši Benedově s nadějí na blahost budoucí, ačkoliv se mu ještě v cestu stavěla trpká povinnost: navrátit se totiž do Čech, ve vlasti vyniknouti milostí královskou a novým, slavným činem mezi bohatýry, a shoditi tak se sebe plášť dobrodružství, v nějž se byl zahalil. Jitka mu ale slibovala, že Vipert — který se právě v Budišíně zdržoval, a s kterýmžto prý častěji se byli v hovoru rozmanitém o něm zmínili — důstojností svou toho u královského tchána dobude, že i v statky i v hodnosti veleznámých předků zase bude uveden.

Díkem hnutý Beneda milostivou ruku Jitčinu k ústům

tiskuli: tu se nenadále dvéře otevřely a do komnaty vstoupil — Vipert. Zarazil se hrabě na okamžení, spatřiv cizince, jehož podoba mu byla dávno z mysli zmizela; ale Beneda spěšně se vzchopiv, postavil se mužně před někdejšího soka. Jitka — přivítavši manžela, jenž tak neočekávaně přikvapil — jménem ho ohlásila. Blesky sršely ze zraku Vipertových při slovích: „Toť rek Beneda!“ ale hned jakoby se byl zpamatoval, pohledl naň a na Jitku a na Liběnu a kolem úst a očí rozlil se mu vlídný úsměch, a přátelskými slovy pozdravil hrdinu drahně nevídaného.

Pověděli mu pak a opakovali, co mu třeba vědětí bylo z událostí a příhod, které by jej pohnuly, prosebným se za Benedu slovem k Vratislavovi obrátiti. Znalť ale Vipert lépe, nežli ženy a než Beneda, mysl a vůli královu o této věci, a věděl, že by těžko bylo s ním se porovnati. Nechtěje ale přímluvy své přáteli Liběnině odepříti, aniž však sám sebe v Čechách do podezření nějakého uvesti, a nebo si docela Vratislava rozhněvati, domlouval Benedovi slovy hladkými, aby se zatím do Míšně k biskupovi Bennovi obrátil a tam čekal, až ho nebo on nebo Vratislav zavolá.

Že nebylo možno okolnostem a potřebě jinak vyhověti, spokojili se slibem takovýmto všickni, jimž na šťastném skončení Benedovy nesnáze záleželo, a po několika dnech viděli jej, an rozloučiv se s nimi a opustiv hrad, k Míšni pospíchá.

6.

Odpusťte, jinoši vlastimilovní! pakli si, ačkoli v práci počaté trvanlivý a horoucí, nyní u vypravování pohověti

a polehčiti mínám. — Nalezl jsem v prachu dávnověkém a vytrhl tak zkáze veliký jakýsi kus pergamenu, a očistiv jej, shledal jsem s nemalým podivením a potěšením, že jest to list z oněch dob vlasti naší, do kterých Vás povídkou touto zavádím. Zdali bych živěji a šířeji snad nevyobrazil dějství, které v něm muž srdce prostého a slov neličených krátce popisuje, nevím; a bych toho i dovedl, předce mi jakýsi vnitřní cit nedá, abych Vám listu a s ním také vypravování oněch časů z první ruky a z jistých, čistých pramenů nepodal. Opraviv tedy, kde toho novější našeho mateřského, milého jazyka urovnání žádalo, a zatmělejší vyjádření a zastaralé významy nynějšími vyjasniv, tu jej kladu, a několik ještě slov k osvětlení jeho připojuji.

List tento — nemýlím-li se, neb mi nelze jméno zastlatele, věkem zašlé, dobře přečísti — psal Zderad, slavný pán český, který se u vojště nacházel, jež byl král Vratislav roku 1087 do srbské krajiny, do Míšně a do Lužice, vypravil, aby se v tyto kraje, od císaře Jindřicha lénem dosažené uvázal, města některá osadil a nebo znova vystavěl; pročež se i také na Hvozdku, tvrzi pevné, pracovalo. Z této krajiny tedy a ode hradu tohoto letěl tehdáž spěšný posel k veleslavnému Vyšehradu s listem takovýmto, znějícím v tento smysl:

„Nebes požehnání a rozmnožení slávy a zemí Vratislavu, nejslavnějšímu králi českému, přeje a vzkazuje vladyka Zderad.

Hvozdek, jak jsi kázal, Milosti královská! jesti téměř opatřen a muži srdnatými a udatnými obsazen; ač jsme mnoho od Němců trpěti museli nátisků. Včera srotili se Kolebští, zapomenuvše na nedávnou porážku, s okolními sousedy, a když jsme, navracujíce se od Míšně,

ve Kylšbech nocovali, jacu nás přepadli, a potržka se tu strhla velká potmě tak, až našich okolo dvaceti padlo, mezi nimiž i pohřbili jsme Věncerada a Vznatu, syny Tasovy na slovo vzaté. Ale jakž svítati počalo, kázal Břetislav ty Koleby všecky zbíti a Koleb zapáliti a rozbořiti, a rozděliv bojovníky na dva houfy, obrátil se na západ; jel však první houf přede druhým jako v polou míle, a když přijel k jednomu velikému potoku, asi o poledni, dlouho se nemohl přepraviti, pro kořist rozličnou; až pak k němu dojel Břetislav, a rozkázav, aby dále se jelo, sám ale s námi, vůdci a nejznamenitějšími rytíři, zůstal u potoka, a poobědvav něco málo, počal se s mnohými z nás koupati.

Bránili jsme tomu ovšem, řkouce, že to není Vltava ani Ohře, však nebylo mu rady. A tu se okázalo asi dvacet jízdných; i neměškali jsme se na ně strojiti, myslíce, že by vskočiti chtěli mezi nás, a brali jsme zbrojí na se; než těch dvacet jízdných ukázavše se, obrátili se opět, a jinoši naši více směli než moudří, přihotovivše se, rozehnali se za nimi, ač jsme tomu bránili; však neslyšeli toho, a vidouce, že ti jezdci utíkají, počali jich stíhati bez šiku až za jeden vrch, kdež, bohpomozi! byly zálohy, z kterých vyskočivše Němci mnoho našich pobili; ano velika se strhla bitka, až se Němci na outěk oddali, a my nad nimi, ač velmi krvavě, zvítězili. Zahynul z nás vůdce Alexius, Ratibor slovutný a bratří Branik i Slav, a pak Jarek z Křičova, Ryneš z Jelenic a Krotiboj Dlouhodvorský a mnoho jiných.

Nepadni na mne Tvého hněvu tíž, pane a králi můj! připomínajícího, že dva muži, osypaní jízvami, k Bohu jedinému přisahajíce, vyjevili, že Tvůj vůdce Alexius padl, přemožen jsa Benedou. Byla prý hrůza z jeho ran, jimiž

vůdce našeho srazil, a sraziv jej a mečem vůkol cesta do zadu si klestě, zvolal:

‚Padis, kterého jsi zhaněl, Čechem Benedou!‘ — a vyvolav to, zmizel, aniž s jinými bojuje, aniž vídán byl kde jinde.

Dáno v Hvozdku ve středu po slavnosti svatých apoštolů Petra a Pavla, leta Páně 1087.“

7.

Na veliké rovině, na níž za dnů našich sídlo podivného náboženství, nevídaného pořádku, jakož i znamenitého obchodu, totiž Ochranov stojí, byl onoho času Vratislav, král český, táborem se položil, trvaje ještě ve válce, o níž jsem se v předešlém oddělení zmínil. Táhl se široko daleko tábor tento, a byl vůkol celý příkopem opatřen a byl dosti pevnou hradbou obehnán. U prostřed stál králův stan, podle něho, v zemi zarážen, český praporec, před ním ale a před stanem každého vůdce a po mnohých jiných místech byly rozestaveny stráže, kteréž se časem nočním ještě rozmnožovaly.

V celé krajině se velmi zřídka pocestný okázal; nic však méně to víme jistě, že na druhou sobotu po sv. Filipu a Jakubu v tmavé noci lesem vůkolním se jakýsi jezdec hnal. Přijížděl jako od Míšně a bral se přímo — a jak viděti bylo, na spěch — k českému táboru. Byl ale tak v myšlénkách zahrabán, že ani nepozoroval, jak právě dnes výrové silněji houkali a jak nehudebným svým hlasem kulich k tomu přizvukoval, až se to usnulou krajinou rozléhalo hrůzou devaterou. Aniž pozoroval, jak se zatím bylo časné jitro přiblížilo, jak menší hvězdy

po nebi již zhasínaly a jak chladný ranní větřík již profukoval okolí; až tu blízkým, šumným hlahołem ze pletenice svých myšlének se protrhl, a pozorným, ostrým okem vůkol sebe pohlížel. A uviděl před sebou na nemnoho kroků zbor mužů z pravé cesty se uchylujících, ale nemohl pro šero ranní dobře ještě prohlednouti, aniž tedy osobu onu poznati, až pak ona sama hlasem ouzkostlivým a pronikajícím volati naň počala:

„Pomoz, synu můj! veliká nade mnou dnes vládne nóc nepřátelská!“

Přiletěl tedy jezdec blíže a poznal starou Liduši, nevydal ale slova za ni a nesáhl po meči, aby jí přispěl. A vidouc lhostejnost takovou baba opuštěná, naříká si mu znova, připomíná mu, co kdy pro něho byla učinila, nové odměny mu přislibujíc; ale Beneda — toť byl onen jezdec — zakřikl ji hlasem silným, hlasem ráznym, ale volným:

„Není mi více s tebou co jednati, ženo lhavá! Kdybych v tebe déle věřil, nebyli bychom se na této pouti potkali. Nás oba vyšší vedou mocnosti, a vedou nás každého cestou jinou. Nebuduť jim překážeti!“

Liduše ale ouzkostí smrtelnou sklíčena a mstivostí přirozenou rozdychtěna, zuřivě se na Benedu obořila, a oko se jí zapálilo, a ústa se jí zapěnila, a rozumem pamatenym a slovem divoce rozvzteklenym počala mu prorokovati, až se ledový mráz po reku dalekopověstném rozložil:

„Ha! ty slepý, slepý chlapče! a ty hodláš sám jíti cestou, sám putovati drahou, na niž tě nová vládkyně svedla? — O, naše cesty byly ouželi spleteny, aniž je kdo rozloučí! Kam jsem já chtěla, tam jsi kráčel ty;

však i já ti naopak často bývala po vůli. Já ti byla zasnoubená nevěsta, ty jsi byl můj milovaný ženich. Ale dosti jsme se nahráli; dnes budeme míti svatbu! dnes posledně si spolu povedeme skočnou, dnes naposledy! Ha! slyš! již hudba počíná, již se hosté scházejí, již —“

A tak dál a dále jako šílená již byla by si počínala; zbrojnoši se zatím ale daleko z cesty uhnuli, tak že Beneda, ač tomu ostatní průvodčí také nerozuměli, jenom slabé hlaholy zaslýchal, které čím dál tím víc se tratily. Zůstal ale ještě dlouho na jednom místě státi, zamračeně do sebe mysle a pod sebe hledě, až pak ani nevěda ostruhou pobodnuv oře, dále krokem zdlouhavým se ubíral.

Slunce vystupovalo za dalekými horami, ale Benedovi se zdálo, jakoby se bylo v krvi umývalo; lesové, jimiž jel, smutně naň se dívali, lupení šustělo jako písně pohřební; kde se který pták ozval, bylť to jen ouzkostný výraz stísněného srdéčka, a z celého okolí vál jen hlas jediný, a hlas ten padl na duši jezdcovu tíží smrtící. I poděsil se, a poděšen obrátil se na oři svém, a tu vidí v dálce u velikých lesů hořeti hranici vysokou. Plameny široké a dlouhé šlehaly ramenama svýma semotam a pnuly se do nesmírné výšky, a padaly zase nízko, a zas se vztahovaly jako proti Benedovi; i zdálo se rekovi, že vidí v plápolu tom Líduši sebou se zmítající a jako po něm hledící a na něho volající, a hrůza devaterým svým hryzem zatála se mu do srdce, až se po všech oudech studeným uleknutím zatřásl, a uleknutím takovým stáhl na krátko uzdu svému hřebci, a pobídnuv ho ke skokům velikým, uháněl, až sebe i silného vraníka do potu vysokého unavil, a u první stráže v táboře Vratislavově zastavil.

„Tedy reka dalekopověstného již zase Vratislav milosti svou obdařil?“ ptáte se, milí krajané!

Mnělť ubohý také, že vůlí královskou se navrací do vlasti, že jede mezi krajany, a nebyl by se nadál, že se mu nad hlavou tmavým rouchem roztahuje mračno, jež byl sám chováním se v přešlých letech na jasno své oblohy vyvedl.

Až po tuto chvíli byl se zdržoval u Bennona, pokouše se častým listem ukrotiti hněvu svého krále; sám hospodář jeho, velebný stařec, napomínal Vratislava, aby ve hněvu svém ustál, i Vipert prý se byl u tchána svého přimlouval; ale všecko přičinění, krále s rytířem smířiti, bylo na zmar. Odevzdal se tedy do nezměnitelné vůle osudu, a očekával milostného dne, jímž mu světlo k pouti do dávno nevídané Prahy mělo vzejíti; tak toho milost a povinnost k Liběně požadovala, ač se nejednou zamrzel a rozbouřil, vida se proti obyčeji tak snížena. V takovém citu se zase přenáhlil skutkem, neposlouchaje hlasu opatrnosti a řídě se jedině puzením své přirozené vášně; nebo z předešlého listu Zderadova vysvítá, že s nepřátelskými sousedy se spustil na krajany, ačkoli při tom jediný jeho záměr byl Alexius, proti němuž byl pomstou zahořel. Ale nepozorným a chlubným si počínáním při pádu nepřítele svého byla se znova pověst o něm, ošklivým rouchem přioděná, před Vratislava do Čech i také k Vipertovi do Sas přibrala. Byl ale Alexius, jak jsem se již zmínil, Vipertův přítel, kteréžto si ho tím více vážil, čím pevněji a věrněji v dobách těžkých při něm byl setrval. Rozezlil se tedy smrtí, jež mu byla rukou Benedovou přišla, na reka pověstného, a umínil zkusiti jej, jakkoliv to buď, neohlížeje se, zdali při tom více kdo utrpí čili nic. Počal však i na to

myslíti, aby na sebe podezření nesvalil, a vyvedl tenata tak vábně a ouhledně strojená, že musel Beneda do nich vběhnouti a padnouti. Vypravil totiž listy jako od Vratislava k Benedovi, a pozval ho do tábora, doloživ, že ho milostivě přivítá, a slibuje mu, že na to, co se mezi nimi přihodilo, zapomene a pilně toho pamětliv bude, aby se mu pro vlastní mužnost, věhlasnost a všeliké jiné zásluhy, i pro dobré vlasti, i pro přímluvu milého zetě, hraběte Viperta, zadost učinilo. Dostav listy, vsednul Beneda v tu chvíli na rychlého oře a spěchal o závod s větrem do tábora. I zastavil u první stráže a oznámil, že musí s králem rokovati.

Několik přistojících žoldnéřů přiskočilo, aby mu koně opatřili, a jiní zase, aby táborem k stanu královskému jej doprovodili.

Vidí tu Beneda řady velikých stanů, jako širokou ulici působících, okolo nich a mezi nimi vojsko po skupeních, porážně, jiné tak, jiné jinak se zaměstnávajících; ale nedlouho byl ještě skrze zbory vousatých i holobradých vojínů kráčel, a tu se potkal s Rodivojem, vladykou slovutným, s nímž byl v nejtužším trval přátelství, dokud chodívával po veliké Praze. Ale neposnal Rodivoj hned Benedu, jehož leta, co se neviděli, hrozně přetvářila; ale ledva že pozdraviv ho, k němu se přitel dávný přihlásil, tu zvolal s podivením:

„U všech divů! Benedo! Benedo! tys to, příteli? — A s kterým deštěm jsi nám spadl s nebes? Pro živý Bůh! co tu hledáš — —“ a byl by se ho v prvním překvapení ještě mnoho ptal; než spozoroval, že spolujdoucí zbrojnoši poslouchají a jiní mimojdoucí se zastavují: proč chopil se ho za ruku a táhl, ačkoliv se spěčujícího, za sebou do blízkého stanu, poručiv provoditelům, aby

se na svá místa odebrali, což oni také, vůdcových slov poslušni jsouce, učinili. Zůstalo jim ale jméno Beneda v paměti, a opakovali si je, a kdo reka dalekopověstného neznal, ptal se po něm, a kdo ho znal, vypravoval o něm, a za čtvrt hodiny vědělo se téměř po celém táboře, že se Beneda navrátil; také bylo i viděti vojáky kolem stanu Rodivojova choditi, buď do něho nahlídající anebo ucha nakloňující. — Zatím ale Rodivoj přítele svého zase obejmul a ještě jednou se ptal, co by ho sem vedlo?

„Přicházím ku králi!“ odpověděl mu Beneda slovem vážným a jistým, ale se srdcem tlukoucím.

„U všech všudy!“ podivil se Rodivoj ještě více nežli poprvé — „což ti v životě tak hořko, Benedo! že do náručí smrti pro sladko si pospícháš?“

„Jak? — Ne však, ty se mejlíš, Rodivoji statný? Mámť já pojištění jisté, mámť list, jímž mne král zove k sobě, jímž mne zove do tábora.“

„Do — do tábora? — tebe? — list máš, pojištění máš od krále Vratislava? — Člověče, pro Bůh! tys na omylu, na hroznem, strašlivém omylu!“

„Nu, tu viz tedy, nevěřící!“ promluvil Beneda, mrzutě vytahuje a podávaje mu list průvodní. Rodivoj čte, a čím dále čte a čím déle do něho hledí, tím více vrtí hlavou, až pak přečta list, Benedovi jej podá a starostlivým hlasem, nedůvěru budícím, k němu praví:

„Nevím, co o tom mysliti, co souditi! — List tento jest ti před týdnem dodán, jménem i pečetí královskou potvrzen a ujištěn, ale — a nebo není do Vratislava stálosti mužné, a nebo není do něho víry — včera, když jsme na radu se sešli, velmi hněvivě o tobě mluvil. Nevím,

co se mu zase doneslo, i rozhněval se a v bouři této zapřisáhl se znova.“

„Mlč a nemať víru mou, nemať rozum můj,“ zakřikl ho Beneda. „Co i na tom pravdy, o čem mi tu mluvíš, nesmímť tomu věřiti! Jak by mohl český král dáti mi velebné své slovo, a ujistiv mi je literou, zas je zrušiti, a s ním i vůli svou a důstojnost vladařskou?“

„Dejme tomu, že tvá důvěra pravdivá, že jesti neklamná: nebude to předce se škodou, dříve pozorlivým, vzdáleným krokem k duši Vratislavově se přiblížiti, a nahlednouti do ní okem liščím, ale jistým a neomylným, co se v ní děje. Protož setrvejž tu, až zatím já —“

„Nikoli, Rodivoji!“ rozhněval se Beneda — „nesmals ty Benedu svého tedy, a nezpáš ho, pakli myslíš, že se jinak nežli krokem neohroženým před Vratislava postaví — a kdyby jeho hněv, ač nepravý, mne snad rozdrtil, a kdyby osud, vezdy nepřátelský, poslední ranou na mne se obořil!“

Vida tedy Rodivoj, že s Benedou ničeho nesvede, doprovázel jej ku králi, kterýžto právě ve skvostném stanu u stolu seděl, maje rameno o stolec a hlavu v širokou dlaň podepřenu. Tiše před sebe hleděl, až mrzutě sebou hnul, když mu komorník Vít ohlašoval, že rytíř jménem Beneda žádá, aby před jeho Milost královskou předpuštěn byl.

Stává se často, že o nepřátelích v hněvu prchlivém hanlivě a hrozivě mluvíme; dostaví-li se ale nenadále sami, zarážíme se na první okamžení a zapomínáme, čím jsme ve zlosti hrozili, a často i k mírnému se chování nutíme. Tak se nyní dělo s Vratislavem. Spíše byl by král snad očekával pověst o zhoubném pobouření se v Čechách, nežli Benedu; a pročež, ač v těžkých, zaple-

tených okolnostech, lehce si poradil, a slovem i činem, kde třeba bylo, pomoci si uměl: zůstal zaražen státi, když rytíř, jemuž tak málo přál, před něho předstoupiv a nízko se ukloniv, v tato slova mužným hlasem mluviti se jal:

„Králi nejjasnější! promiň odvážlivost muži, který se druhdy z milosti tvé těšíval a v záři důvěry tvé si mužně počínal; promiň, že zase ve blízko tvé blahodějné se odvažuje, že se zase do vlasti své navracuje, aby pro ni práci a nesnáze podstoupiv, život dokonal pro vlast, již byl od let nejoutlejších ctil a miloval, a jejíž službě se od mladosti jaré oddal, od níž však tak brzo osudem krutějším, než kdy koho stíhal, byl odloučen!“

I stal se mezi takovouto dlouhou řečí Vratislav Vratislavem, to jest knížetem a mužem, jakýmž se vezdy býti ukázal, a prudkými slovy rekovi činy vytýkaje, podivil se, jak do tábora přichází. Veliký tu se boj v duši Benedově strhl, a jednak přemahala strana Liběnina stranu vlastních jeho vášní, jednak tato onu. Ale dlouho nemohl snášeti trpkých řečí Vratislavových; i bránil se jazykem ostrohraným, spoléhaje a odvolávaje se na pozvání a na list průvodní. Než však také Vratislav si počínal, jakoby se v něm byl sbor vzteklic rozložil, a popudil ho k slovům a k činu nechvalitebnému. V hnusném, škaredém světle se zjevil mu nyní Beneda, jako proti velebnosti královské neslýchanou drzostí se prohřešující. I věřil v pověst zlolající a věřil v dobu tu, že by každé nešlechetnosti rek dalekopověstný schopen byl, an u přítomnosti jeho se opovážil honositi se listem, o němž se Vratislavovi nikdy ani nezdálo. Obořil se tedy naň hlasem silným, a zvolal z hlubokosti duše, od reka s ošklivostí se odvraceje — že se Benedovi chrám

blaženosti v krásných obrazích již vytvořený mžikem srutil, a hrůza a tušení ho těsně objaly — v tato slova:

„Ha, ty plode z lože nectného! ty země naší mnohaletá ohavo! tak se vkrádáš do království našeho, nové různice a novou zkázu sebou přinášeje!“

I vypukla vášeň Benedova novým tokem, ale milost k Liběně ji byla zbavila hluku šumného. Spěšně po rukověti svého meče sáhna, rázem jej vytrhnul a do nejzadnějšího kouta stanu jím vrhnul, řka:

„O, ty slunce dalekoskvělé! ty králi kmenů slovanských nejmocnější! tak smýšlíš o Benedovi? — Tam leží meč můj, jediné mé bohatství, jediná moc má! Žádné do mne není klamné lsti, žádné nevěry! Na život a na smrt jsem se hodlal ve tvou milost oddati, ve tvé svatosvaté důvěřuje slovo!“

Tím však neukrotil hněvu Vratislavova; alebrž král, v ohni svém setrvaje, káže komorníkovi — jejž sem byl silný hovor velitele s cizincem přilákal — aby se Benedy chopil. Měl se k tomu také Vít, ale rek dalekopověstný, mistrný ostříž, uchopil ho za bok, a na boku za meč, a vytrhnuv ostrý ocel z pošvy, na odpor se postavil; ale již byl také Vratislav meč Benedův zdvihl a počal dotírati na reka. Bránil se tedy Beneda, křiče, laje a naříkaje, až i — nemoha si jinak pomoci — krále lehce poranil. Zatím se byl mnohým a ryčným hlukem a voláním komorníkovým stan oděnci naplnil, kteří vidouce potřebu Vratislavovu a slyšíce příkaz pána svého i pobízení Vítovo, a neznajíce reka dalekopověstného, naň se obořili, až i mnohými, těžkými ranami jej poranivše, přemohli.

Obklíčen jsa již kolkolem hrůzou smrtící, a vida, že nemožno více ujíti, pustil meč, a s mečem opustila

ho i vášeň, po všecka leta nad ním krutě panující, a bolest veliká, neobmezená, neskonalá vstoupila mu v ňádra, až slze vřelé na tvář bojem upocenou se mu vyvalily, a hlasem třesoucím se, umdlévajícím, ale pronikavým zvolal na Vratislava:

„O, ty muži velevládný! tak mi plníš slova svá, slova královská!? — O toť nový, libovonný lupen do věnce tvých zásluh velikých, jenž se bude zelenati plnou krásou na věky! Nic takového všecka leta vlády tvé širokosáhlé nevyvedla! Nic! nic tak věčného jsi ani mečem ani hlavou nezůstavil, slavná díla vykonav. Až se v Čechách nebude nemluvně kojívati mlékem českým, až se Čechů libozpěvný jazyk v pustopusté kraje minulosti zabeře, až se skalnatý vrch, na němž Vyšehrad tvůj trůní, až se Praha pevná v popel rozpadne: pak si zasednou na černé rumy bývalých sídel českých naši potomci a budou si povídati příběh tento, a nebudou se diviti, že země padla, v níž nejednou snad bylo setkati se *Vratislavu s Benedou!*“

Tak domluviv klesl, jsa proklán dvěma ranama, kteréž mu Všebor, lovčí královský, byl zasadil.

8.

Smrt reka Benedy byla první příčina založení proboštství Vyšehradského; nebo ačkoli Vratislav po utišené vnitřní bouři a po osvětlení všech okolností — událost však tu, jak Beneda k průvodnímu listu přišel, nemohl ještě nikdo vyjeviti — svého přenáhleného skutku oželel, a ubohého hrdinu, jehož veliká duše se na nepravou dráhu pustila, litoval; ačkoli tělo mrtvé poctivě a nákladně v chrámu Páně v Míšni pohřbiti dal: předce za

příčinou usmrcení hrdiny mezi ním a bratrem Jaromírem, Pražským totiž biskupem, mnohé byly nevole. Neboť Beneda — jak známo — byl miláčkem biskupovým, a nesl toho pán milostivý těžce, že rytíř jemu oblíbený z vlasti vyloučen po cizině se potuluje; ale stesk jeho vypuknul hlasitě, když k němu pověst o zabití došla, a poněvadž od let dávných, ba od jakživa mezi oběma nejvyššími hlavami českého království různice trvaly, a pastýř z duchovenstva nejdůstojnější hledal příčinu k novým nesvornostem: uchopil se události s Benedou, a pod pláštěm spravedlnosti krále z činu ohavného káraje, s ním se i rozhněval, a rozhněvav se, nedbal nic na bratrské domlouvání, ve svém hněvu setrval, a slovem i skutkem jej jevil, Vralislavu mnoho navzdor čině. Ano i ve službách božích překážky mu strojil, kněžím před králem mše svaté sloužiti nedovolil, a jinak a jinak kaplany královské sužoval.

Bylo to králi velmi líto, a nevěda, jak sobě i svým lépe pomoci, vypravil posly do Říma k papeži Urbanovi toho jména Druhému, těžkost svou mu oznamuje a spolu o radu ho žádaje, jak by se to napraviti a na další čas tomu zabrániti mělo. Poradil mu otec svatý, dávaje mu též dovolení, aby si jako pro rod královský chrám nový vystavěl, který by, prost všeho poslušenství biskupa, toliko papeži Římskému a soudu jeho byl podroben.

Ledva že se poslové navrátili, již kázal Vratislav k novému slavnému stavení základy dělati, a sám nanosiv na dílo to dvanácte košů kamení, brzkým časem na obdiv celé Praze chrám svatým apoštolům Petrovi a Pavlovi vyvedl; probošta tamějšího kancléřem svým učinil, počet kanovníků a kaplanů k němu připojil a kostel velmi bohatě obdařil.

9.

V ten den, kdy Joannes, kardinál Tesalský, a Petr, probošt Svatojirský, chrám Páně na Vyšehradě světili, vjížděla do měst Pražských Liběna, navracující se z hradu Vipertova, blízko od Budešína, a z Míšně od hrobu reka dalekopověstného. A jak se beře přes dlouhý, dřevěný nad Vltavou vystavený most, dívá se k Vyšehradu, a dívá se na množství lidu tam spěchajícího, a hledí na mohutné, nevídané tam stavení, a slyší zpěv a hlas zboru shromážděného, a slyší mezi tím slavný, jako vítězný hlahol zvonů: a radost se rozdychla v prsou panenských, oko jasné pozdvihla k vysokému nebi, a nad míru pohnutá zašeptala s pokladem andělů hlasem tichounkým:

„Tak po celé Praze ti slaví, Benedo, věčnou památku!“

Čtyry neděle na to zírala zase v krajinu tu, kde Vyšehrad slavný lesklé báně k oblakům vypínal, ale zírala tam ouzkým toliko oknem, z něhož pro hustou mříž nebylo lze daleko se nahnouti. A stála dlouho tak u okna ouzkého, a duši a paměť svou potápěla ve hluboké moře minulosti: tu přišla, krokem tichým, zdlouhavým abatyše kláštera Svatojirského a přivinula Liběnu, dceru svou, nevěstu nebeskou, ramenem na modlitbě uschlým k srdci druhdy také planoucímu, a hlavu nízko skloniwši, jako těšitel z krajů nadvětrných promluvila k ní takto:

„Bouří-li vír světa v prsou, útěchu dá ti modlitba.“

OBSAH.

	Stránka
Braniboři v Čechách	1
Svátky na Vyšehradě	115
Vězeň v nové věži	229
Statný Beneda, aneb: Založení kláštera Vyšehradského	319

PG 503
T9

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE